

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ		
Necip Tosun	<i>Öykü Davası</i>	3
Necati Mert	<i>Temmuz 1972</i>	4
ÖYKÜLER		
Necati Mert	<i>Organize</i>	8
Köksal Alver	<i>Komik/Eskiye</i>	10
Mihriban İnan Karatepe	<i>Sırada</i>	13
Mehmet Erkan	<i>Yaşama Yelken Açamamak</i>	18
Ömer Faruk Dönmez	<i>Gönece</i>	23
İsmail Sert	<i>Ne İş Yaparsınız?</i>	25
Nermin Tenekeci	<i>Fantasia</i>	33
Temel Karataş	<i>Cüçük Zamanı</i>	38
Abdullah Şevki	<i>Uzlet</i>	42
Şahin Taş	<i>Ora/Kanserliler...</i>	49
Leyla Abulela	<i>Bismillahirrahmanirrahim</i>	52
Hasan Aycın	<i>Çizgi</i>	54
DOSYA		
Sadık Yalsızuçanlar	<i>Etiye ve Kanlıya Yazarlar</i>	56
Köksal Alver	<i>Küçük Adamın Öyküsü</i>	68
Ercan Yıldırım	<i>İdealistlerin/Dâvâ Adamlarının Evriminden...</i>	74
Selçuk Orhan	<i>Öykümüzde Karşı Sesler</i>	83
Tuncer Uçarol	<i>Kahramanları Mutlu Olmayan Öyküler...</i>	90
Necati Mert	<i>İki Yazar, İki İnsan</i>	107
Nazan Bekiroğlu		109
Ayfer Tunç	<i>Unutulmaz Yan Karakterler</i>	110
İbrahim Yıldırım		112
Mustafa Şerif Onaran	<i>Bir Öykü Kahramanı: Haşmet Güllökkan</i>	113
ÖYKÜLER		
Ömer Egi	<i>Kezebe</i>	116
Kasım Tiryaki	<i>Kırmızıdan Yeşile</i>	122
Şeref Yılmaz	<i>Gurbet</i>	131
Muammer Küçükergör	<i>Alicengiz Oyunu</i>	140
Ayşegül Ünal	<i>Bayat Ekmek ve Kara Dut</i>	146
Zeynep Hicret	<i>Yağmur Kızı</i>	150
Recep Şükrü Güngör	<i>Akrepler</i>	153
Mehsâ Alf Muhib	<i>Yarasa</i>	155
SÖZLÜK		
Hüseyin Su - Ömer Lekesiz	<i>Öykücüler ve Öykü Kitapları Sözlüğü-23</i>	158
ÖYKÜ KİTAPLIĞI		
İsmail Sert	<i>Derin Siyah</i>	174
Murat Erol	<i>Mülakat Anıları</i>	175

H E C E
O Y K U

İki Aylık Öykü D e r g i s i

YIL: 4 SAYI: 23 EKİM-KASIM 2007

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. fti. Adına

Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri

Konur Sk. No: 39/1

Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenışehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr

e-mail: hece@hece.com.tr

Teknik Hazırlık: Hece/Bülent Güler

Kapak: Sarakusta **web:** www.sarakusta.com

Baskı: Öncü Basımevi **Tel:** 384 31 20

K. Karabekir Cad. Ali Kabakçı İş Hanı No:85/2

İskitler/ ANKARA

2007 Yılı Abone Bedeli:

Yıllık: 45 YTL.

Kurumlar İçin: 110 YTL.

Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582

Hece Basın Yayın Ltd. fti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 30.09.2007

H E C E Ö Y K Ü

ÖYKÜ DAVASI

NECİP TOSUN

Bir öykücü niçin kuram/eleştiri yazıları yazar? Bu soruya verilen "öykü yazmayı beceremediği için" cevabı günümüzde çoktan edebiyat çöplüğüne atılmış durumda. Çünkü artık biliniyor ki, her öykücünün bir öykü davası olmalı. Öykü davasından kastımız, poetik bilinçtir. Elbette iyi öykü yazmak için iyi bir kuramsal altyapıya sahip olmak işin olmazsa olmazı değildir. Ama iyi öykü yazmanın yolunun da yaptığı işe kafa yormaktan geçtiği herkesin malumu. Kuşkusuz öykücünün temel görevi öykü yazmak, öykünün iyi örneklerini vermektir. Ancak öykü davasının nitelikli eleştiri ve kuram yazılarıyla desteklenmesi gerekir. Genç öyküde görülen en büyük eksiklik yaptığı işe ilişkin bilgi ve birikim eksikliğidir. Oysa verili olan, birikim bilmeden nasıl kişilikli bir öykü ortaya konulacaktır? Bu nedenle öykücü öncelikle öncü birikimi, kurucu adları belleğinde yerli yerine oturtmalıdır. Nikolay Gogol, Edgar Allan Poe, Guy de Maupassant, Anton Çehov, Katherine Mansfield, James Joyce, Franz Kafka, Jorge Luis Borges, William Faulkner, Gabriel Garcia Marquez, Julio Cortazar, Truman Capote, Wolfgang Borchert'un öykü sanatına katkıları, getirdiği yenilikler bilmeden bir öykücünün kendine sağlıklı bir yer edinmesi zordur. Yerli yazarlardan ise Ahmet Hamdi Tanpınar, Sabahattin Ali, Sevim Burak, Tomris Uyar, Füruzan, Selim İleri, Hulki Aktunç, Adalet Ağaoğlu...

Bu yüzden öykücünün poetik bir kaygısı olmalıdır. Günümüz yazarı, öykücüsü için edebiyatın atan nabzından habersiz, çağın sesini üretmesi zor gözüküyor. Bir öykücünün en az bir eleştirmen çabası kadar yaptığı işe kafa yorması gerekir. Böylece zenginleşecek, farklı bakış açıları edinecektir. Hatta sadece öykü kuramı bile değil, resim, müzik, tarih, sinema, felsefe bilmelidir. Bu nedenle bir öykücünün Mikhail Bakhtin, Jacques Derrida, Gilles Deleuze,

M

ÖYKÜ GÜNDEMİ

M

H E C E Ö Y K Ü

Jorge Luis Borges

Julia Kristeva, Roland Barthes, Ferdinand de Saussure, Jean Baudrillard, Michel Foucault'a kayıtsız kalması düşünülemez. Çünkü edebiyat felsefe, tarih, sosyoloji gibi disiplinlerle ilişki içerisinde. Bu nedenle öykücü işinin bütün boyutlarını hesap etmelidir.

Öykücü bu yazılarda, kendi öykü pratiği içerisindeki okuma, yazma deneyimlerini yansıtır. Bir öykü düşüncesi, bir öykü davası, poetikası yaratır. Genç yazınsal tür öykünün kavramlara, literatüre, kuruluş ve işleyişini ifade edecek temel bir dile, sanatsal ve estetik değerini ortaya çıkararak ölü noktalarını aydınlatacak kavramsal okumalara ihtiyacı var. Kurumsallaşma sürecinin tutanak altına alınması, yeni atılımlar için elzemdir. Yazın dünyasında bir öykü iklimi yaratmak gerekir. Bunun için de öykünün kuramsal birikiminin gerekliliği yadsınamaz. Kuramsal bir kavrayışla her öykücü kendi öyküsünün temellerini konuşacak, birikimle, yaşayan güncel öyküyle kendini test edecektir. Yani bir estetik savaşın tam ortasında yer alacaktır. Bugüne değin bunu öykücülerimizin yapmamış olması kaçırılmış bir olanaktır.

Edebiyat tarihine baktığımızda bu gerçeği net bir şekilde görürüz. Çığır açıcı romancılığı, öykücülüğü yanında Virginia Woolf döneminin en büyük eleştirmenlerinden biriydi. Eleştirmenlerin ortak görüşü Woolf eğer hiç roman-öykü yazmamış olsaydı bile sadece bu eleştiri yazılarıyla edebiyat dünyasında var olacaktı. T.S. Eliot, Octavio Paz için de aynı şey söylenebilir. Öyle ki Eliot, şair ve düzyazı ilişkisi konusunda, "düzyazıyla test edilmeyen yazarlara" şiir yazdırma-
mak gerekir diyordu. Biz de ise hem ürün hem de eleştiri yazılarının en iyi örneklerini veren yazarlar olarak Ahmet Hamdi Tanpınar, Tahsin Yücel, Ahmet Oktay ve Tomris Uyar anılabilir.

Aslında bir yazar hangi türde yazarsa yazsın yazdıkları ana türün bir yansıması oluyor. Bu genelleştirilebilir mi bilinmez ama şairler şiir yazar gibi eleştiri yazıyorlar, öykücüler öykü yazar gibi. Örneğin Virginia Woolf'un eleştiri yazıları romanları gibi, İsmet Özel'in kuramsal yazıları şiirleri gibi, Tomris Uyar'ın günlükleri öyküleri gibi. Bu nedenle yazarların kendi asli işleri dışında yazdıkları bu yazılarına, ürünlerini tamamlayıcı bir unsur olarak bakmak, bunları birbirinden ayırt etmemek gerekir. Hatta bu yazılara yazarların kendi ana türlerine gösterdikleri bir vefa borcu olarak bile bakılabilir.

NECATİ MERT

TEMMUZ 1972

Biz yazarlarımızı çektikleriyle öğrendik ilkin: Romancının tırnakları sökülümüş. Mizahçı zincire vurulmuş. Hikayeci az kalsın linç ediliyormuş. Şaire tükürülmüş. İstisnasız hepsi hapis yatmış. "Cumhuriyet" gazetesi, özellikle İlhan Selçuk çok yapardı bunu. Afet İlgaz'ın da bu yanıltan sesli sesli söz ettiğini hatırlarım. Edebiyatçıları, yazdıklarından çok çektikleriyle anlatınca yenilerde de benzer çilelerden geçmeden yazar olunamayacağı zannı uyanıyor. Bende böyle oldu. Sanırım kuşağım başka yazarlarda da.

1960'lı, 70'li yıllarda yayımlanmış kitaplara bakın, çoğunun arka kapağında, yazarının gecekonduda doğduğunu, çocukluğunun yoksulluk içinde geçtiğini, okul sonralarında eve katkı için boyacılık, amelelik, işportacılık, simitçilik, hamallık gibi çeşitli işler yaptığını göreceksiniz. Doğrudur, elbette. Ama bunların yazıyla/yazarla ilgisi ne kadardır? Hiç yazılmamalılar, diyemem. Ne ki ölünün kaçtığı da gerçek.

Yazmak hevesi, bildim bileli vardı içimde. Önceleri monografiyeydi ilgilim. Şehirle, tarihle, kişilerle ilgili bir şeyler yazmak istedim. Çabuk söndü. Yerine eleştiri geçti. Özellikle ti-

H E C E Ö Y K Ü

yatro eleştirileri. Bir ara edebiyat tarihini de düşünmedim değil. Son kararım hikâye oldu. Hikâyeyle başladım yazmaya. Gerçi denemelerim ve incelemelerim de var, var da bir hikâyecisi gibi yazarım onları da. Hikâye ağırdır.

İlk hikâyelerimi yazarken -itiraf ederim- işçi çocuğu olmadığımı, boyacılık, amelelik, hamallık gibi işleri bilmediğime üzüldüğüm olmuştur. Sosyal Yayınlar'ın sahibi Enver Ağbi'ye (Aytekin) -ki 12 Mart'ta Kartal-Maltepe Askeri Cezaevi'nde tanışmıştık- söz ettim üzüntümden. Rahmetli, dedi ki: "Neyi biliyorsan onu anlat. Öğretmenleri, küçük burjuvaları mı biliyorsun en iyi, onları anlat."

Anneme de anlatmışım demek ki yazarların neler çektiklerini, kadıncağız unutmamış, ziyaretime Necla'yla gelişlerinin birinde, görüşmede bağıra bağıra, "Hapse girmeden yazar olunmaz, diyordun. Girdin. Hadi, artık ol." deyiverdiydi. Rezillige bak! Sağımda toplumda başka görüşmeciler. Kaş gözle susturverdim anamı. Bıraksam devam edecek.

Çıktım. Evlendim. Neclâ da farkında yazmak istediğimin. Ama yazmıyorum. Yazamıyorum. Sürekli okuyorum. Notlar alıyorum. Gazetelerden kesikler topluyorum. Neclâ, "Ne zaman yazacaksın?" diye sorduğunda da, "Şu eksikğim var, gidermeliyim", "Falanca yazarı bilmiyorum, okumalıyım" diyorum boynuna. Canına tak etmiş olacak, bir gün, "Ne kadar biliyorsan o kadar yaz. Geliştikçe daha güzellerini yazarsın" deyiverdi.

O günlerde yeni bir dergi haberi aldım: "Yansıma". Adapazarı'na gelmiyor, Mustafa Ateş -rahmetli- branş arkadaşımız, İstanbullu, hafta sonları İstanbul'a gidip geliyor, dergiyi rica ettim, ilk üç, dört sayıyı aldı getirdi. İnce bir dergi. Toplumcu gerçekçi. Yenilerin de ürünlerine yer verdikleri notu var. Bir haber daha: Derginin Haziran sayısı "Günümüz Türk Hikâyesi Özel Sayısı" olacakmış. Lakin iki üç hikâye birden göndermeliymiş yeniler, uygun olanı dergi kurulu seçecekmiş. İyi de öğretmenliğimin dördüncü yılındayım. Burnundan kıl aldırılmaz bir öğretmenim. Yaşım 27. Ben yazar gönderirim de ellerine geçmez hikâye. Geçer de yayımlamazlar. Neden yayımlanma-

dığını bilemem. Kötüye yorardım. Bu da benim hem öğretmenliğime hem yaşıma dokunur.

Neyse ki dergide bir not daha vardı. Aynen şöyle: "Dergiye gönderilen ürünleri için bizden yanıt isteyen genç arkadaşların iki liralık posta pulunu da eklemelerini istiyoruz. Böylece yayımlanmayacak ürünleri, bizim yanıtımızla birlikte geri gönderme olanağını sağlamış olacağız."

İşte Tekin Sönmez'in -kulakları çınlasın- "Yansıma"sındaki bu nottur bana hikâye yazdıran. İki hikâye yazdım, gönderdim. İstenilen pulu da koydum zarfa. Hikâyeyse eğer yazdığım, yayımlanacak. Değilse, yanlısımı söyleyecekler. Ben kendime güveniyorum; onlar da kendilerine güveniyor benim kadar. Gayet denk bir durum.

Derginin Haziran sayısı çıktı. Adapazarı'na da geldi. Hikâyem yok. Lakin kimi hikâyelerin dergiye geç geldiği, bunlardan yayımlanabilir olanlara gelecek sayılarda yer verileceği notu da düşünülmüştü. Hikâyeleri yayımlanmış yeniler kimlerdi, onlara baktım hemen: Rıza Zelyut, Necati Güngör, Uğur Çınaroğlu, Şevket Yücel, Celal Özcan. Hikâyelerini okudum. Dediğim şu oldu: "Bunlar yayımlandıysa benimki de yayımlanacak."

Evet, "Mustafa'nın Karesi" hemen ertesi ay, Temmuz 1972'de "Yansıma"nın 7. sayısında yayımlandı.

Dile kolay! Tam 35 yıl olmuş.

KUŞADASI ÖYKÜ VE ŞİİR GÜNLERİ

Kuşadası Belediyesi'nce düzenlenen 4. Öykü ve Şiir Günleri 5-7 Eylül 2007 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Geleneksel hâle getirilen ve bu yıl dördüncüsü düzenlenen Kuşadası Öykü ve Şiir Günleri, Kuşadası Halk Kütüphanesi salonunda yoğun bir katılımıla yapıldı. Etkinliğe, Sina Akyol, Zafer Doruk, Vicdan Efe, Gülseren Engin, Özgen Ergin, Doç. Dr. Hasan Erkek, Kemal Gündüzalp, Mehmet Arslan Güven, Nur İçöz, M. Sadık Kırımlı,

H E C E Ö Y K Ü

Prof. Dr. O. Bilge Kula, Ayla Kutlu, Prof. Dr. Özdemir Nutku, Akın Önen, Belma Özgün, Asım Öztürk, Dr.Hidayet Sayın, Dinçer Sezin, Osman Şahin, Erhan Tıgılı, Bülent Top, Murat Tuncel, Oğuz Tümbaş, Çiğdem Ülker, Zehra Ünüvar, Mustafa Veli, Ercan Yaren, Halim Yazıcı, Hayri K.Yetik, M. Uluğtekin Yılmaz, Nilay Yılmaz ve Muzaffer İzgü katıldı.

Kuşadası 4. Öykü ve Şiir Günleri'nin ilk gününde "Cumhuriyet Sonrası Türk Şiirinde Kırılma Dönemleri" tartışıldı, onur konuklarıyla bir söyleşi gerçekleştirilerek, öykücüler öykülerini seslendirdiler.

İkinci gün sabah panelinin konusu, "Cumhuriyet Sonrası Türk Öyküsü'nde Kırılma Dönemleri"ydi. Öğleden sonra ise, "Cumhuriyet Sonrası Türk Romanı'nda Kırılma Dönemleri" ele alındı. Sonrasında şairler şiirlerini seslendirdi.

Üçüncü gün ise "Tiyatro ve Edebiyat" konulu panelle başladı. Öğleden sonra Muzaffer İzgü, "Sınır" adlı tiyatro oyununu tanıttı. Sonrasında Yrd. Doç. Dr. Tülay Akkoyun ve Yrd. Doç.Dr. Şükran Kara başlangıcından bugüne Kuşadası Öykü ve Şiir Günleri'ni değerlendirdiler. Çalışma günü sonunda 'Sanat ve Toplum' konulu etkinlik ortak bil-

dirisi tartışıldı. Etkinliğin son çalışma günü akşamı Kuşadası Genç İşadamları Derneği'nin kokteylinde sema gösterisi sunuldu.

Bu yıl dördüncüsü yayınlanacak olan "Kuşadası'nda Öyküye ve Şiire Yolculuk" kitabında geçtiğimiz yıllarda olduğu gibi yine panellerde öne sürülen görüş ve düşünceler ile şair ve öykücülerin yapıtlarına yer verilecek.

KADIN KONULU ÖYKÜ YARIŞMASI

Özgür Pencere Edebiyat ve Sanat Derneği, yazmaya gönül veren herkesin katılabileceği, konusu "kadın" olan öykü yarışmalarının üçüncüsünü düzenledi.

Dernekten yapılan açıklamada, yarışmanın; amatör ya da profesyonel, erkek ya da kadın, herkese açık olduğu ve öykülerin daha önce başka bir yerde yayınlanmamış olması gerektiği belirtildi.

Katılımcılar en fazla iki öyküyle 20 Ekim 2007 tarihine kadar Adana'daki dernek merkezine başvurabilecek. Yarışmanın sonuçları ise Aralık ayında açıklanacak.

İnci Aral, Nedret Tanyolaç Öztokat, Zeynep Aliye, Öner Yağcı'nın jüri üyeliğini yapacağı yarışmada, birincilik, ikincilik, üçüncülük ve 3 adet mansiyon ödülü verilecek.

15 YAZAR 15 ÖYKÜ

15'inci yılını kutlayan Silk & Cashmere, 15 Türk yazara, Türk edebiyat tarihinin önemli 15 öyküsünü seçtirerek "15 Yazar 15 Öykü" kitabını yayınladı.

Yaşar Kemal, Orhan Kemal'in "Uyku" öyküsünü; Nezihe Meriç, Nemika Tuğcu'nun "Son Otobüs"; Tahsin Yücel, Erdal Öz'ün "Kardır Yağan Üstümüze"; Ferit Edgü, Sait Faik Abasıyanık'ın "Harita'da Bir Nokta"; Nursel Duruel, M. Zaman Saçlıoğlu'nun "Rüzgâr Geri Getirirse"; Pınar Kür, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Bir Yol"; Nazlı Eray, Sevim Burak'ın "Ah Yarab Yehova"; Selim İleri, Sami Paşazade Sezai'nin "Pan-

H E C E Ö Y K Ü

domia" öyküsünü seçti. Öte yandan Ahmet Altan, Refik Halit Karay'ın "Sarı Bal"; Nedim Gürsel, Sait Faik Abasıyanık'ın "Öyle Bir Hikâye"; Enis Batur, Tahsin Yücel'den "Dönüşüm"; Orhan Pamuk, Oğuz Atay'dan "Bir Mektup"; Murathan Mungan, Oğuz Atay'dan "Demiryolu Hikayecileri"; Latife Tekin, Onat Kutlar'dan "Çevirmen"; Elif Şafak, Sevgi Soysal'dan "Tante Rosa At Camı-bazı Olamadı" öykülerini seçti.

YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI

İLKER BALKAN, AFFETTUOSO

(Altın Bilek, İstanbul 2007, 25 öykü: Açıyor-tay; Ahlatierbaa; Akselerometre; Akşamcı; Algoritma; Amortisör; Anestezi; Antagonizma; Asimetri; Ayyuk; Ebebulguru; Efsun; Ehvenişer; Ekoloji; Elektroliz; Entel; Erkek; Essimbel; Gün 1; Gün 2; Gün 3; Gün 4; Gün 5; Gün 6; Gün 7)

EMİR KALKAN, HA BU DİYAR

(Ötüken, İstanbul 2007, 18 öykü: Rüzgâr Hasan; Herr Ziya; Muhammed; Misyoner; Başkan; Molla; Erkek İş; Latif Sayılar; Burç; Yalınayak Takımı; Sokakta; Şair; Seçim; Devler; Yol Parası; Aslan Kıran; Sır; Müncübe)

CEMİL KAVUKÇU, MİMOZA'DA

ELLİ GRAM (Can, İstanbul 2007; 10 öykü: Mimoza'da Elli Gram; Tufan, Nam-ı Diğer "Erkek" ya da "Huysuz Kadın Terbiyecisi"; O Gecelerden Biri; Azbulunur; Kimse Dokunmuyor Bana Ama, Dokunmayın Bana Demek Hoşuma Gidiyor; Zeki Abi; Yine Ben; Baba Hasan; Kuruntusuz ve Beklentisiz Aykan Horca; Doktor; Leyla Bir Özge Candır)

NUSRET ÖZCAN, BİR HÜZÜN

YOLCUSU (Nesil, İstanbul 2007, 5 öykü: Bir Hüzün Yolcusu; Taburcu; Bu Çocukları Anlayamıyorum; Annemin Kiyameti; Tuhaf Bir Akşamüstü)

FATİH ÖZGÜVEN, HİÇ NİYETİM

YOKTU (Metis, İstanbul 2007, 13 öykü: Regal Dönemi; Paris'te Bir Apartman; Dilbilgisi; Bir Sarışın Melek; İki Kişili Hikâye; Gizli Nağme; Eski Moda Bir Hikâye; Ailede Avrupa; Bahçedeki Canavar; Mitfahren; Amapola; Akşamüstü Oldu mu; Hayalet Şehir)

BİR AÇIKLAMA

İnternet ortamında çok dolaşanlara, sanal edebiyat dünyasının meraklılarına ve bilgisayarı bilgisine çok güvenenlere, yaşadığımız bir azizliği ibretâmiz bir açıklama olarak sunuyoruz: *Heceöykü'nün* Şubat-Mart 2007 tarihli 19. sayısında yayımlanan 'Son Maktul' adlı öykü, *Heceöykü'ye*, birinci sayımızdan beri dergimizi birlikte hazırladığımız Necip Tosun'un e-mail adresinden, *klavye sürçmesi sonucu bir öykü* olarak geldi. Başka bir yazarla ait olduğuna dair herhangi bir not olmadığı için de sözkonusu öykü, doğal olarak Necip Tosun'un adıyla yayınlandı. Daha sonra anlaşıldı ki meğerse bu öykü, Suavi Kemal Yazgıç'tan Necip Tosun'a, oradan da *Heceöykü'ye*, *sanal* bir dolaşım yoluyla gelmiş... Bu *sanal* dolaşımın cemaziyelevvelini bilmediğimizden, 'Son Maktul'un Suavi Kemal Yazgıç'ın eseri olduğuna dair bu açıklamayı yaparken, yazarların sanal ortama ve bilgisayara karşı daha dikkatli olması ve mümkün olduğu kadar *internet ağına fazla dolaşmalarını diler, yanlışlığı düzeltiriz.*

HECEÖYKÜ

NECATİ MERT

ORGANİZE

Bir yıl oluyor. Kayınbirader haber göndermiş. İyi çocuktur. Hayır, demeye-
ceğimi biliyor; anahtarları da bırakmış. Adamı vardı: Tezcan. Kaç yıldır
yanında. İşe hâkim. Leb demeden leblebiyi anlar zeki oğlan. Paydostan son-
ra minibüse biniyor, evi Budaklar'da, iniyor... Babası yerde. Önceki minibüs
çarpmış meğer. Adamcağızı hastaneye kaldırıyorlar. Önemli bir şeyi yok-
muş. Sabahı, Tezcan gelebilirmiş ama, terslik olursa diye. Tedbir için.

Kahveden arkadaşlarla "Organize İşler" diye bir filme gitmiştik. Birbirinden
kopuk, hem de birbiriyle sıkı fıkı işler. Eğlendik. Güldük. Düşündük. Eve gel-
dim, yengeniz anlattı kardeşinin geldiğini. Gözüme de bakıyor: Gider miymi-
şim? Giderim. Ama senin hatırın için zannetme. Kardeşin hak ediyor da ondan.

Kayınbiraderin işleri saçaklı. Bir işi de İpragaz bayiliği. Depo şehir dışında.
Tezcan, şehirde, dağıtıma bakan adreste duruyor. Orayı açacağım, adres alaca-
ğım; tüp götürüp getiren bir fırlama var, Tezcan dönene kadar onunla olacağım.

İş basit. Basit ya, yabancıyı için zor. Hele benim gibi siyasallaşmış bir iş-
çi emeklisi için. Dua ediyorum, kimse arayıp sormaz inşallah, yeri aldığım
gibi Tezcan'a devrediveririm diye. Duam kabul olunmadı. Zırr! telefon.

"Buyurun!"

Terli, telaşlı, nefes nefese bir kadın:

"Tüpçü mü? Tüp var mı?"

Allah Allah! Tüpçüyü aramadın mı? Elbette olacak.

"Var hanım."

"Takar mısınız?"

"Nereye?"

"Nasıl 'Nereye?' Adres aynı. Değişmedi."

"Ben bilemem ki daha önce nereye takıldığını."

Adresi verdi, aldım: Astsubay Lojmanları. Apartman. Daire. No. Uzun-
muş tüpleri, bunu da not ettim

"Delikanlı geldiğinde gönderirim takar" dedim.

Kırılğan bir sesle:

"Acele edin lütfen. Kocam nöbette. Nerdeyse gelir, yemek ister."

"Yalnızım hanım. Hemen olmaz. Delikanlı gelsin, gelir gelmez gönderirim."

"Ama acelem var. Söyledim size."

İnsanın laf anlamayanı bunaltır beni. Hele kadının ki...

"Aceleniz varsa başka birini bulun" dedim, "Ben aceleye gelemem. Geç
organize oluyorum."

Çat! kapandı telefon.

Bereket, fırlama da geldi. Gecikmemesine rağmen yine de haşladım. "Nerde kaldın lan?" dedim. Halimden anlamış olmalı, gıkını çıkarmadı. Adresi verdim, tuhaf bir kadına gideceğini, yamukluk yapmamasını söyleyip uyardım. Zaten önceden biliyormuş kadını, "Peki!" deyip fırladı.

Döndü. Fırlama, her zamanki fırlama değil sanki. Yüzü allak bullak. Korkmuş. Lojmanda bir şeyler olmuş ama ne? İleri geri konuşur. Kadına kızı harf attığı olur. Fiyatı yüksek söyler. Para üstünü vermez. Kim bilir şimdi de neler yaptı? Sorup anlayacağım.

Zırr! Bir telefon daha.

"Buyurun!"

"Yetkiliyle görüşmek istiyorum."

"Görüşüyorsunuz."

Aynı kadın. Çan çan konuşuyor. Şikâyeti var. Dediklerini anlasam kolay. Anlamıyorum. Fırlama sarkmıştır, diye düşünüyorum. Değil. Hiç ondan söz etmiyor kadın. Zaten bizimki de yanımda, beni dinliyor. Yüzündeki korku, yerini meraka bırakmış gibi. O da giderek sönüyor.

"Hanım, Yavaş konuşun. Acele etmeyin. Acele lafı anlayamıyorum."

Lafımı bitirdim bitirmedim, kadın sanki telefonda değil de, yanımda, yanı başımda, sesi öyle yüksek. Ve sanki başçavuş:

"Sizdiniz!" dedi, "Sizdiniz! Bildim."

"Nedir?" dedim, "Nedir benden bildiğiniz?"

"Neler söylediniz siz öyle? Nasıl söylersiniz?"

"Neler söyledim? Söyleyin ben de bileyim."

"Ben şerefli bir insanın karısıyım."

"Şüphesiz." Ben de kendisiyim.

"Söyleyeceğim kocama. Vurduracağım seni."

Kapattı. Al sana bir kaya, nerene dayarsan daya!

Fırlama:

"Ağbi sen neler dedin o kadına?"

"Kötü bir laf etmedim. Kadına sorarsan, etmişim."

"Bana, 'Patronunuza söyleyeceğim sizi' dedi, 'Görürsünüz siz!'"

Anlaşıldı. Patron değil, fail olduğumu anlayınca da... Hâlâ bilmem: Ne dedim kadına? Ya da ne dediğimi ne anladı kadın? Ama bekledim. Tezcan öğlende geldi. Babası iyiymiş. Yine de ayrılmadım. Bekledim. Çocukların başı belaya girecek boşu boşuna. Bekledim, kocası gelecek, vuracak diye akşama kadar bekledim.

Bir yıl kadar önce tanıştım ben bu işçiyle. Eski kuvvet komutanlarından biri yargılanıyordu. O gün de duruşması vardı. Belki rütbeleri de sökülecekti. Mesirede, su başında halka olunmuş, bu konuşuluyordu. Yakınlarındaydım, dinlediğimi görünce buyur ettiler. Halkaya, "Siz" dedi işçi, "su başında olduğunuzu sanıyorsunuz, değil mi?" Peşinden de bu hikâyeyi anlattı ilk günkü heyecanıla. Ve hâlâ bekliyordu. İşin şakaya alınmayacağını söyleyip bekliyordu. Hikâyeyi zaman zaman anlatırken rastlıyorum. Vallahi, hâlâ bekliyor.!

KÖKSAL ALVER

KOMİK

y%nlü bir komedyendi. Ünü bütün ülkeyi sarmıştı. Turneler, televizyon Uprogramları, reklamlar, diziler hatta filmlerden başını alamıyordu. Açılışlarda bulunuyor, defileleri izliyor, magazin haberlerinde bolca yer alıyordu. Hayranlarının sayısı bilinemeyecek kadar çoktu. Gösteri biletleri aylar öncesinden tükeniyor, yer aldığı televizyon programları izlenme rekorları kırıyordu. Her şeyden, her hadiseden espri çıkarmakta üstüne yoktu. Akla gelebilecek her şey ve herkes onun sivri dilinde gülmeye ve kahkahaya meze oluyordu. Ne bilginler ne filimler, ne mankenler ne şarkıcılar, ne işadamları ne politikacılar, ne bürokratlar ne taksiciler onun esprilerinden kurtulabiliyordu. Sanki gördüğü her resim, baktığı herkes ona espri kaynağı olmaktaydı. Ona bakan herkes gülmekte, o ise herkesi güldürmektaydı.

Günlerdir beklenen gösterisini icra ediyordu. Salon tıklım tıklımdı. Tek başına sahnede idi. Seyirciyi kırıp geçirmekte. Seyirciler gülmekten ne yapacağını şaşırmış durumda. Karnını tutanlar, saçlarını yolanlar, yanındakini hırpalayanlar, koltukları tekmeleyenler, koridorlara kendini zor atanlar, böğüre böğüre gülenler, göz yaşlarını sel gibi akıtarak gülenler, hıçkırık tutmuş gibi gülenler ve hatta ağlıyor mu gülüyor mu dedirtecek şekilde gülenler... Espri üstüne espri patlatıyordu. Sahnenin bir o yanına bir bu yanına koşuyor, olmadı siyah deri koltuğunda zıp zıp zıplıyor, bir perdenin ardına saklanıyor bir kışını seyirciye dönüp kaşıyordu. Halden hale giriyor ve salonu ateşliyordu. Her şeyle dalgasını geçiyor, herkesi makaraya alıyordu. Seyirciye bağırıyor, kızıyor ve hatta akıllarıyla, kalpleriyle, yaşamlarıyla dalga geçiyor seyirci ise katıla katıla gülüyordu. Kiminin saçına kiminin kotuna, kiminin yüz hatlarına kiminin göbeğine takılıyordu. Ne başbakan kalıyordu ne rektörler, ne polis kurtuluyordu iğne gibi esprilerinden ne spor yazarları.

Siyah deri koltukta bu sefer amuda kalkıp başka bir numara yapmak istemeyen bir anda olanca cüssesi ve kilolarıyla yere çakıldı. Her yaptığında komiklik arayan ve gülmelerden gülme beğenen seyirci bu numara karşısında daha bir coşup merakla nasıl bir espri çıkacağını bekler oldu. Komedyen orada düştüğü yerde düştüğü andan itibaren öylece durmakta iken kahkahalar bildik tempoda sürdü. Neden sonra bu numaranın fazla sürmüş olacağına hükmedenlerin birer birer gülmeyi kesmesiyle salonda başka bir hava eser oldu. Bu anormal denebilecek komikliğin gösterinin bir bölümü olmayacağına ka-

H E C E Ö Y K Ü

naat getiren sahne görevlileri daha fazla beklemeden komedyenin yanına koştu. Hemen kapakları inmiş gözlerine baktılar, nabzını kontrol ettiler, suni teneffüs yaptılar, göğsüne bastırdılar. Pek çok seyirci tamam işte numara devam ediyor düşüncesiyle yeni bir gülme hamlesi başlattı. Ancak bunun bir numara olmadığını söyleyen görevlinin yalvarırcasına seyirciyi susmaya davet etmesiyle işin başka türlü olduğu anlaşıldı. Bir anda biraz önce gülmekten yıkılacak hale gelen salon bu kez sessizliğe bürünmüş sahnede olan bite-ni merakla izlemeye daldı. Sanki salon bu kesif susuşuyla hayatın ne kadar farklı yüzlere sahip olduğunu göstermekteydi. Tıpkı gülmekle ölmek arasında gidip gelen komedyenin gösterdiği gibi. Kalp krizi geçiren ünlü komedyen kendine hayat verdiğine inandığı komikliğin bu kez işe yarayıp yaramayacağını bilmeden alelacele sedyeyle ambulansa taşınırken, salondakiler dağılıp dağılmamakta kararsız kalmış öylece beklemekteydiler.!

H E C E Ö Y K Ü

KÖKSAL ALVER

ESKİYEN

Sokaktaydı. Aheste aheste yürüyordu güneşin altında. Gölgeden uzak. Adımlarının ritmiyle uzaktan gelen eskicinin bağırışın neredeyse uyum halindeydi. Sanki sesin yankısına ve gücüne göre ayarlıyordu yürüyüşünü. Karşı yönden gelen eskiciyi süzerek ve de nasıl da canhıraş bağırışına şaşırarak adımlamaktaydı sokağı. Eskici tam yanından geçerken gayri ihtiyari gözleri arabanın üstündekilere yöneldi. Demir parçalar, kullanılmış eşyalar, tencereler, bir radyo, bir televizyon. Bir de gözünü hiç alamadığı bir tomar kitap, arabanın bir köşesinde. Hemen eskiciyi durdurup kitaplara yöneldi. Kapaklarına, sayfalarına baktı. Romanlar, tarih kitapları hatta ders kitapları da hi vardı bu tomarın içinde. Henüz eline almadığı bir kitabın kapağını görür görmez ne yapacağını şaşırdı. Eli ayağı birbirine dolandı. Tozlanmış kapağına baktı baktı. Ateşe uzanmaktan korkar gibi uzandı kitaba. Korkuyla kapağı çevirdi. Kendi yazısı ve imzası karşısındaydı. Bu kitap birkaç yıl önce bir tanıdığına imzalayıp hediye ettiği kendi kitabından başkası değildi.!

MİHRİBAN İNAN KARATEPE

SIRADA

Caminin çinilerine boş boş bakıp duruyordu. O elindeki kehribar sarısı sıra sıra boncuk, kuşkusuz bir tesbih... Ne içinden ne dışından zikretmek-sizin çekiyor.

Kubbenin tam ortasından kalın zincirlerle aşağıya sarkıtılmış avizeye baktı. Gün kararmadığından avize aydınlatılmamış. Nereden geldiği belirsiz bir esintiyle avizenin taşları sakırdarak dönüyor, döndükçe ısıldıyor.

Hanımlara ayrılan balkonda oturduğu için nispeten avizeye yukardan bakıyor. Kendini bir an, binlerce ışık yılı uzaklıkta olup ışığı henüz dünyaya ulaşmamış yıldızlar gibi hissetti. Yalnız ve kendi varlığını ispata muhtaç... Dünyaya semasında pırıl pırıl parladığını gördüğü yıldızların gerçekte çirkin suratlı ve her an rotasını değiştirip dünyaya çarpabilecek ürkünç taşlar olduğunu düşündü. Apansız anılara tutulmuşken beyni böyle gereksiz düşüncelerle kendini mi savunuyordu? Hâline güldü Yoksa güneşten ona ne, aydan ona neydi?..

Kalbi güm güm atıyor. Vakitli vakitsiz patlayacak bir bombaysa eğer kalbi, bu koca kubbe yıkılır da altında bir kendisi kalır.

İçin için ağlıyor, onu kaybettiğine... Ağladığını bilen yok. Yeni Camii avlusuna girdiğinde onu gözden yitirdi. Belki de yitirmek istedi. Avlunun kuzey kapısı olsa gerekti. Beklemediği bir anda onu görünce pusulayı şaşırması.

Aniden bir kadın omuz vurdu geçti. Arkasını dönecek, affedersiniz, diyecek diye bekledi. Ama başını dahi döndürüp gözleriyle olsun özür dilemedi. Abartılı bir şıklığı, kendinden büyük telaşı vardı. Karışık çiçek kokulu parfümünü geride bırakarak sıyrıldı geçti. Derisi işli, yüksek topuklu ayakkabıları tak tak ediyor, acelesine bacaklarının hızı yetişemiyor gibiydi. Onun haddinden fazla seyretti. Seyretti de ne gördü?

Koca kubbeli çift minareli yapı sanki yan dönmüş yüzünü öte tarafa çevirmiş gibiydi. Sol tarafta tuvalet sırasını bekleyen, sıkıntılı bekleyişleri yüzlerinden okunan bayanlarla doluydu. Kimi içeride tuvalet kağıdı olmayacağını bildiğinden kağıt mendilini çoktan elinde hazır etmişti. Kapıya yakın olanlar, daha girmeden olası ıslaklığa değmesin diye eteklerini tutuyorlardı.

Kadın ve çocuk sesleri birbirine karışıyor. Yedi sekiz yaşlarında bir erkek çocuğu, ben kadınlar tuvaletine girmem, diyor. Annesi olacak, zor zapt ediyor. Kapıya iyice yaklaşmışlar. Kadın sırasını feda edemiyor.

Camii duvarına yaslı tahta bankta yaşlı bir teyze oturuyor. Bir eliyle dizini kavramış, diğer elinden tesbihi sallanıyor. Tuvalet sırası onun yanına kadar gelmiş oradan sağa bükülüyor.

Sırada mısınız? Diyecekti. Ayakta bekleyenlerin sert bakışlarından tahta banka oturmaması gerektiğini derhal anladı

Tuvaletten çıkanların yüzünde rahatlamış olmaktan çok bir an önce ortamdan uzaklaşma arzusu seziliyordu. Herkes gibi sıraya girerek yaklaşık yarım saat bekledi.

Eteklerini tutarak içeri adım attığında ilk dikkatini çeken yere yakın musluklar ve tabureler oldu. Yüksek lavabolarda sıvı sabun bitmişti. Görevli banyan koca bir bidonun dibinde kalan cırlak pembe sabunu küçük sabunluğa yavaş yavaş boşaltıyordu. Sabunluk dolmamıştı. Bidona biraz su akıtarak çalkaladı. Bu köpüklü, sulu karışımı tekrar sabunluğa aktardı. Köpüklü sular sabunluktan taşıtı. Sabunluğun ağzını kapatarak musluğun altına tutup güzelce yıkadı. Sabunluğun ağzına doğru biriken köpüklerin nasıl oluştuğunu bilmesine rağmen sanki biri elini yıkamış yıkamış da köpüğünü içine doldurmuş gibi geldi. Tuvaletten çıkınca ellerini bu sıvı sabunla yıkamak zorunda mıydı?

Çok oyalanmıştı. Zaten sıranın sonundaydı ve daha yeni gelmişken onun lavabodan çıkıp camiye yöneldiğini görmüştü. Uzaktan uzağa onu nasıl tanıdı? Hafif kamburu çıkık duruşundan, ağır havasından mı? Yüzü bile doğru dürüst görünmüyordu.

Hocamın gözleri siyaha yakın, bakışları derindir. Sinirlendiğinde yüzünü al basar ve kızdığına bakmaz. Hocamın bakmamasından korkarım. Üç gün üst üste Ya-sin'i ezberleyemeyince yüzüme bakmaksızın etüt odasının kapısını gösterdi. Doğruca gittim. Bütün öğrenciler dersini vermiş teneffüs yaparken ben öğle yemeğine kadar aralıksız çalıştım. Bana git çalış, demedi. Öğlene ezberin hazır olsun da... Ama su gibi hazırды.

Burnunun üstü çil çil terlerdi ezber alırken. Güzel kavisli kaşları zaman zaman birleşirdi. Siyah çarşafını kaşlarının hemen üzerinden sıkılar, burnunu dışarıda bırakarak çarşafın iki ucunu bir toplu iğneyle burnunun hemen altından iğnelerdi. Duru yüzünü dışarı çıktığında gören olmazdı. Ben de görmedim. Ama oydu.

Siyahın her zaman siyah olmadığını nerden bilecekti? İki siyah arasında bile ton farkı varmış. Kurs hocasına özenip eve dönünce kendine çarşaf dikmeye kalkıştı. Annesi babası karşı çıktı. Annesinin eski çarşafının etek kısmı duruyordu. Üstünü de uydurabilirse eğer çarşafı yarı yarıya bedavaya getirmiş olacaktı. Zaten harçlığı da ancak o kadarına yetiyordu. Bütün siyah sentetikler aynı sanıyordu. Kumaşı alıp eve getirdiğinde bile farkına varamadı. Farkında olmadan yeni bir stil ortaya koymuştu. Gerçekte

elinde modeli yoktu ve yetersiz dikiş bilgisiyle ezbere dikiyordu. İranlı kadınların giydiği tarzda üst kısmı eteğinden bağımsız bir çarşaf dikmiş oldu. Üst kısmı etekle birleştirebilmek için eteğin lastik kısmını sökmesi lazımdı. Sentetik kumaş nasıl sökülürdü ki?

Çarşafı giyinip sokağa çıktığında üzeri fiyonklu, metal aksesuarlı sandaletlerinin bu kıyafetin altına biraz hafif kaçacağını hiç düşünmedi. Merdivenlerden sekerek iniyordu. Yaşı gençti. Otobüste yanında dikilen bir kız, asıl gözlerinizi saklamanız lazım, dedi. Burnunun üzerine kadar çektiği siyah perçenin daha da belirginleştirdiği mavi gözlerine bakarak... Bunu biliyordu.

Her şey gibi bu da geldi geçti. Sonra üniversite sevdasına çarşafı çıkardı, pardösü giyindi, zaten epey hevesini almış hatta sıkılmıştı. Siyah çarşafının anısına siyah eşarp takmayı adet edinmişti yalnız.

O büyülü havandan eser kalmadı, dedi arkadaşları.

Kalmasın, dedi umarsızca. Kendini okumaya verdi.

Onu ne zaman görmüştü? Galiba üçüncü sınıfın ikinci semestrinde, vize zamanıydı.

Aramızda meğer ciddi bir ten uyumsuzluğu varmış. Kantinin önünde onunla yan yana neredeyse omuzlarımız birbirine değecek kadar yakınlaştığımız anda bunu fark ettim. insanı rahatsız eden pis bir koku duymuşçasına ya da bir kaktüsün dikenlerinden biri elime batmışçasına derhal bir adım geri çekildim. Yanındaki bir şeyler anlatıyordu. Çizgi filmlerde fareyi köşeye sıkıştıran hain kediler gibi kıs kıs güldü.

Sırf bu gülüşün çirkinliğinden bu adamla evlenmem ben.

Hayatındaki önemli kararları böyle alıyorsun. Yok ona içim ısınmadı, yok beriki yanımda sigara içti, ötekinin bakışı bakış değil, armudun sapı üzümün çöpü.

Handiye evde kalacaktın. Seni evlendirmek için Müslüman ağabeylerin ve ablaların çok uğraştı. Farklı mesleklerden ve tip tip adamlarla görüştürdüler seni. Sense hiçbirini beğenmeyip, zaman zaman beğenilmeyip, bu adamı da nerden buldun böyle kendi başına?

Valla aşık oldum.

Sen fevri kararlar verirsin, mutlu musun? Hocana danışmamışsın besbelli şimdi karşısına çıkmaktan korkuyorsun.

Arkasından koşup yetişmeli miydim? Ellerinden öpüp özür mü dilemeliydim? Ne diyecektim ki? Nikahıma sizi çağırmayı unutmuşum hocam mı? Yıllar sonra gelin geldiğim bu şehirde bir zamanlar karşısında diz çöküp, elif cüzünden başlayarak Kur'an okumayı öğrendiğim, belli başlı büyük sureleri sayesinde su gibi ezberlediğim hocamın bir an yaşamıyor olabileceğini düşündüğümü nasıl söyledim? Onu aramak, o günün telaşında çok mu zor gelmişti ki, böyle bir oyun oynamıştı bilinçaltım bana, bilemiyorum...

Saklayacak, utanacak bir şey vardı kuşkusuz.

Aksine düşünüm tam da hocamın istediği gibiydi.

Camiye ait bir vakıf binasının üst katı düşün salonu olarak kullanılıyor—du. Düşünde eğlence namına sadece ud çalındı. Garsonlar koca tepşilerle konukların arasında dolaşıyorlar, pilav üstü döner yanı sıra tulumba tatlısı ikram ediyorlardı konuklara. Kimse kapıdan aç salınmıyordu. Ortada çoluk çocuktan başka hoplayan, zıplayan, tepinen yoktu. Uzaktan gelenler doya doya birbirleriyle sohbet ettiler. Takı merasimi kısa ve sade geçti. Kimin ne tak—tığı bangır bangır bağırılmadı.

İimdi kapıdan hocam girer de hiçbir şey söylemeden göğsüme bir çeyrek ta—karsa o altın kor gibi yapışır kalır orada, dedim içimden... Hocam ne olur gelme.

Gelmedi. Masanın altında eşinin elini biraz daha sıkı tuttu. O da neredey—se parmaklarını kıracaktı.

Artık sen de evlisin. Müslüman ağabeylerin ve ablaların artık sana evlili—ği tavsiye etmiyorlar. Ama aranızda anlamsız bir soğukluk var. Sanki çok ötelere yüzüne bakıyorlar. Sen mi onları bıraktın, onlar mı seni terk ettiler? Hiç düşündün mü?

Aradan yıllar geçip ziyaretlerine gittiğinde, evin içinde bile uzun etekli, başı örtülü dolaşan ablalarının hala aynı konuları konuşuyor olduğunu hayretle görüyorsun. Senin bunca değişmene rağmen onlar aynı kalabilmişler. Oğulları, kızları büyümüş. Hatta yeni çocukları olmuş. Sokakta görsen tanı—mazsın. Senin terk ettiğin kaleleri birilerinin hala tutuyor oluşundan ne kadar sasırsan da hoşnutsun.

Abdestini alıp, ayaklarını kurulayamadan çoraplarını giyindin. Camekan—lı bölümün penceresinden içeri bir beş yüz kuruş bıraktığında gözlerin bir an paraya uzanan ele oradan yüzüne kaydı. Bu demin omzuna vurup geçen kız olsa gerekti. Demek yüzünü göremesen de kılığı kıyafeti çoktan bilinçaltına kaydedilmişti. Yüzünde bir bürokrat edasıyla, bir yandan ağzındaki lokmayı çiğnerken bir yandan bıraktığın parayı parmağının ucuyla çekerek önünde açık olduğunu sandığın çekmeceye düşürdü.

Bu kokulu, ıslak ve sabunlu yerde halinden memnun, sandalyesine otur—muş kuru fasulye ve pilav yiyordu.

Şaştın kaldın. Hocan da tuvaletten çıktığında acaba bu manzarayı görmüş müydü?

Kursa ilk geldiğin gündü.

Solda lavabolar, sağda yatakhane var, koridorun iki başındaki küçük odalarda da nöbetçi hoca hanımlar kalıyor. Bir sıkıntın olursa hocalarına söylersin kızım, gece ben yokum.

Temizlikçi kadın, öğrenciler yatınca tuvaletleri akıtmayı adet edinmiş. Lavaboları çam kokusunu andıran bir sıvıyla dezenfekte ediyor. Arap sabunu mudur, nedir? Ardından çamaşır suyu döküyor, ikisi birleşince garip bir koku yayılıyor etrafa, bu koku rüyalarımıza kadar karışıyor.

Bir akşam bu kokuyu bastıran başka bir koku sızdı yatakhane. Nöbetçi hoca hanımlar biz yatınca hamur kızartması yapmışlar. Kokusu bütün kursa yayıldı. Akşam yemeği yemiştik, karnımız toktu ama o buram buram koku insanı yeniden acıktırıyordu. Sonuçta hepimiz evimizden uzaktaydık. Kahvaltıda annemiz gibi bize kimse menemen yapmıyordu. Önümüze konan zeytinler sayılıydı. Mis gibi kızartma kokusunu içimize çeke çeke nasıl uykuya daldık bilmiyorum.

Hocam bunu birkaç gün sonra duymuş. Kulağımıza geldiği kadarıyla o gece başımızda kalan hoca hanımlara epey köpürmüş. Ertesi gün kahvaltıda hamur kızartması olmasa da yumurtalı ekmek kızartması vardı. Canımıza değdi doğrusu.

Etrafına bakındın. Sahiden yıllar sonra onu gördün mü? Bir hayal miydi seninki? Uzun uzun dua ettin. Duanda bütün sevdiklerin vardı. Seni sevenler, elmasından bir ısırik aldıkların, gece sırtını örtenler, birlikte gözyaşı döktüklerin.

Namazın bitmesine rağmen yarım saate yakın oturup bekledin ki cemaat iyice uzaklaşsın. Caminin çinilerini seyrettin o arada. Elinde tesbih vardı ama okumadan çekip durmuşsun.

Bir yıldıza mı yoksa yüzeyi oyuk oyuk aya mı benziyorsun şimdi, hiç düşündün mü? «

MEHMET ERKAN

YAŞAMA YELKEN AÇAMAMAK

Bizim orası yani Medreseönü, tipik bir Karadeniz beldesi dediğimde gözle-
riniz önünde beliriverecek resme çok benzer. Birbirine destek olan iskam-
bil kâğıtları gibi art arda sıralanmış tepeler, her yanı kaplamış yeşillik, dağla-
rın zirvelerinden sektirdiği ışıklarını denizin üstüne ipekten bir örtü gibi seren
güneş... Ama hepsi bu kadar değildir. Bu resmin sadece silik bir silüetidir.
Hayal gücünüzün ve onun sizlere sunduğu yarı karanlık rüyanın dışına biraz-
cık çıktığınızda, gerçekten bu beldeye baktığınızda, çok daha fazla şey görür-
sünüz. Ayrıntılar ucun ucun ortaya çıkmaya başlar, kenar çizgileri, şekiller,
renkler iyice belirir ve siz büyülenmiş bir hâlde gözlerinizi kısarsınız... O za-
man fark edersiniz ki yeşillik dediğiniz aslında fındıktır, gürgendir, kayındır,
güneş dediğiniz on yedisinde bir güzelin teni üzerinde beliriveren pembelik-
tir, deniz de tüm köpükleriyle, dalgalarıyla yaldızlanan Karadeniz'dir.

Ben her yaz, görmeye alışık olduğum bu güzelliğe bıkmadan, yorulmadan koşarak
gelirim. İstanbul'da kazandıklarını güneyde harcayan arkadaşlarımın tersine, memleke-
timde yıllık iznimi değerlendiririm. Farklı anlamlar yükler bu coğrafya bana. İnsanı, ge-
leneği, göreneği, yiyeceği canıma can katar. Fokur fokur kaynayan pekmez kazanında
tüm günahlarımı görürüm, kuzinede kabaran ekmekte biçare yüreğimi hissederim, di-
bek taşında dövülen mısırdı acılarımı hatırlarım... Sonra her şey sessizleşir, geriye bir
tek serçelerin civıltısı, kızılgaçların hışırtısı ve denizin biteviye sesi kalır. Yeniden var
olduğumu hatırlarım, var olmanın sevinciyle elime kalemi alır, yazarım da yazarım.

Bu güzel coğrafyanın tatlı bir meyille çıkılan tepelerinden birinde de ba-
ba evim bulunur. Üçgen çatısı ve yığma tuğladan duvarlarıyla göz zevkimi
bozsa da, maddeden çok manevi anlamıyla sevdire bana kendini. Anne ve
babamın kokusu sinmiştir odalarına. En çok da benim yazı odama. Bu öyle
bir odadır ki evimizin batıya bakan köşesinde bulunur ve boydan boya iki
cephe pencere ile aydınlanır. Tam köşede benim yazı masam durur ve masa-
ma oturduğumda, tozlu köy yolu, denize kavuşan yamaçlar, patikalar, boylu
boyunca deniz gözlerim önüne serilir. Burnuma bazen üzüm yaprağı kokula-
rı, bazense bir kovandan çıkan arıların ayaklarındaki bal kokusu gelir. Bir tek
insan sesi bozar gibi görünür bu harmoniyi. Fakat o da biraz zaman geçtikten
sonra, ağ ağ örülmüş kasların hemen altındaki can gibi, yürek gibi gelir insa-
na. Anlamdır insan, var oluşturma, akılsız güzel doğanın içinde.

Ben yine masamda oturmuş bir şeyler karalarken, kulağıma dışarıdan dolan seslerin içine bir de annemin sesi karışıyor:

— Hadi biraz topla da masanı, yemek koyayım sana evladım.

Cevap yok. Kendi sesimle bozmak istemiyorum bu tınıyı. Her şeyin dışında olmalıyım ben. Uzaktan seyretmeliyim yaşamı.

Kâğıt hışırtılarıyla, kalem şıkırtılarıyla masamı topluyorum. Annem dumanı üzerinde pancar çorbasını masama bırakırken gücenik bir hâl alıyor çehresi.

— Ah be oğlum yaz yaz yaz nereye kadar. Bütün yıl çalıştın, biraz da dirlensene... Hem kaç para kazandın ki bu işlerden sen bugüne kadar?..

Annemin çöken avurtlarında kendi yoksunluğumu görüyorum. Aklımdan da basit bir hesap yapıyorum. Sıfır! Kocaman bir sıfır! Üstelik benden gitmiş daha çok. Fakat koymuyor bu durum bana. Yazı yazmak bir seçim değil çünkü benim için, bir zorunluluk. Onu hayatımdan çıkarıp attığımda, geriye kocaman bir boşluk kalıyor.

Yemek yerken çok ileride, birbiri ardınca sıralanan tepelerin sonunda duran denize takılıyor gözüm. Küçük takalar derya kuzusu peşinde. Av yasağı nedeniyle büyük teknelere izin yok. Köy yolundan, sırtlarına kolanlarla bağladıkları otları taşıyan yaşlı kadınlar geçiyor, belleri bükük.

— İstanbul'da ne var ne yok?

İstanbul mu? Dünyanın en güzel şehri denen bu dibi tutmuş kazanı düşünmek istemiyorum şimdi. Fakat annem ısrarcı, devam ediyor.

— Şirkette işler nasıl?

Çaresiz cevaplıyorum onu:

— İyi... Yuvarlanıp gidiyoruz işte.

Çorbamı yudumlarken, dudaklarını büzmüş, gözlerini kocaman açmış bakıyor bana. "Hayattan bıkmışlığımdan şikâyet edecek yine," diyorum içimden. Ve annem hemen doğruluyor içimi.

— Oğlum! Nedir bu hâlin? Yaşlı adamlar gibisin. Yuvarlanıp gidiyormuş, nasıl bir cevap bu böyle? Ben senin gibi yerimde duramazdım. Gençsin, delikanlısın.

Annem benim iç dünyamı hiç anlayamadı. Sevinci hep yüz kaslarının hi-mayesinde sandı. Oysaki az önce dünyanın en mutlu insanı olduğumu iddia edebilirdim. Beden nedir ki ruhun yanında? Takalar denizin ortasında beyaz çizgiler bırakarak gitmeye başlıyorlar açıklara. Zaman sonra silinip kayboluyor beyazlık. Bu sırada bir grup köy kızı geçiyor evimizin önünden:

— Oğlum, diyor annem, yaşın yirmi sekiz, hâlâ vaktin gelmedi mi? Otu-zundan sonra işin zorlaşır. Gel inadı bırak göstereyim sana şu Aslı'yı. Çok güzel kız, bir de saf bir de temiz ki.

Aslı başı olmayan konulara giriyor yine annem. Aylardır başımın etini yiyor Aslı masallarıyla. Kızı sanki ben hiç görmemişim gibi bana anlatmaya kalkıyor. Biliyorum anne hepsini biliyorum. Aslı'nın dünya tatlısı olduğunu biliyorum. Sonra yüzü de saklı hâlâ hafızamda. "Sev beni" diye bakan gözler, yumuşacık ten, çukur yanaklar... Hepsi hepsi aklımda. Hatta sesini bile hatırlıyorum. Biçimli omuzlarını, sıcaklığıyla beni sarhoş edecek narin boyunununu bile biliyorum. Fakat anne sana nasıl söylesem bilmem ki. Ben bana felaketiyle gelen kadınları seviyorum, acısıyla, yıkılmışlığıyla var olan kadınlara tapıyorum. Senin Aslı'n hiçbir şey vermez bana, huzurlu bir hayattan başka. Huzursa beni mayıştırır. Acısız bir dünyanın içinde insanlığın çektiği acıları anlayamam. Hani sen diyorsun ya tok açın hâinden anlamaz diye, öyle bir şey işte. Ben yaşamın kıyısında, sıkıntıyla seyretmek istiyorum her şeyi. Kendimden başlayarak her şeye acımak, üzülmek istiyorum. Kendime üzülmek, dünyanın en zavallı insanı olduğumu düşünmek... Bana en büyük mutluluğu bunlar veriyor anne. Ezilen işçiler, ülkesi talan edilen halklar için ağlamak istiyorum. Vermez anne, senin Aslı'n bana huzurdan başka bir şey vermez. Verse de bir tek çocuk verir. Fakat anne söyler misin, kendi çocuklarımlarım derdindeyken köşe başlarında tiner çeken çocuklar için, porno filmlerde oynatılanlar için ne kadar acı çekerim? Sahte bir acımadan, "Yazık bu çocuklara!.." dan öteye geçer mi hüznüm. Toplumda Aslılar ve Aslılarla evlenen Ahmetler çok anne, milyonlarca milyarlarca. Ne olur bir tanesi de kenarda dursun, senin oğlun tüm insanlık için üzülsün.

Boş şeyler düşünüyorum ki annem gücenik bir ifadeyle devam ediyor:

— Sözümlüz geçmez oldu sana. Niye böyle yapıyorsun ki bir gitsen konuşsan, daha olmadı annesiyle o gelsin bize...

Annemin sesi karşıki yamaçtan gelen bir ağaç kesme motorunun sesiyle boğuluyor. Tepeden tepeye intikal ederek büyüyor ses ve tüm sinirlerimizi geriyor. Ben öfkeyle sıkıyorum dişlerimi. Doğanın sesini susturuyor insan icadı. Neyse ki çok geçmeden duruyor ağaç kesme motoru, ama sonra bir çattırtı bir hışırtı yankılanıyor boşlukta. Yamaca baktığımda uzaktan bir avuç gibi gözükken yeşilin eğilip büküldüğünü görüyorum. Ağaçlar devriliyor, yaşam bitiyor. Annem bu olayı hiç önemsememiş gibi. Hâlâ devam ediyor anlatmaya. Peki ben niye böyleyim?

Aslılar, Aslı gelseler, havada uçuyor yine. İnan ben de gelmesini çok istirdim anne. Ama bu şekilde değil. Mesela şöyle olabilirdi: Ben Aslı'yı, fırsatı kaçırmışım, Aslı da zengin ve yakışıklı bir adamla evlenmiş. Ondan tez zamanda üç çocuğu olmuş. Fakat mutluluğa da hiç kavuşamamış Aslı. Kocası olacak adam onu yabancı yabancı kadınlarla aldatmış, o da çaresiz boşanmış bu adi heriften. Genç yaşta üç çocukla dul kalmış ve baba evine boynu

bükük geri dönmüş. İşte anne!.. İşte o zaman gözüm kapalı evlenirdim Aslı'yla. Kendi mutluluğumdan çok onun ve çocuklarımın mutluluğu için çalışırdım. Akşam eve sıcak ekmek götürebilmek için iş yerinde koca göbekli patronumun ağız kokusunu çekerdim. Kalabalık otobüslerde terlerdim. Ama gelseydi işte, Aslı bir felaketiyle, yüklü acısıyla gelseydi bana. Ben kendi sevincimden çok, başkalarının mutluluğu için çalışmak istiyorum anne. Bana vermez aile huzuru bunları.

Hayal gücümün sınırları yok anne. Binlerce örnek koyabilirim senin önüne. Aslı tecavüze uğrasa, bir kolu bir bacağı da kopsa aynı şekilde davranırdım. Hastalıklı ruhum sanki kendine eş bir ruh arıyor gibi. İnan bunları düşünmek bile beni çok korkutuyor anne. Ama yine de korkudan, acıdan ve kendime üzülmeekten büyük zevk alıyorum. Sen de böyle değil misin sanki? Babam sana bağırıp çağırdığında kendini dünyanın en yalnız insanı gibi hissetmiyor musun ya da bir hastalıktan dolayı acı çektiğinde dünyanın en zavallı insanı; bu iki şey de sana büyük bir mutluluğun gizli kapılarını açmıyor mu? Yapma anne, bırak şu sıradan insan isteklerini. Yo yo sana da kızmıyorum aslında. Ne de olsa sen de acılı bir Türk Edebiyatı karakteri değil misin, son tahlilde? Sen, ben, Aslı. Niye çoğu öykümüz hayata tutunamamak problemi etrafına döner ki? Niçin en çok acı ve yalnızlık kelimelerini kullanırsınız öykülerimizde? Bakıyorum da benim de üç beş kişiden fazla karakterin boy gösterdiği öykülerim yok. Sonra romanlarımız, onlar bile tek kişilik... Acaba yaşam öykülerimizdeki yalnızlığın yansıması mı bu? Diyorsun ki çocuğun koca koca şehirlerde kaç dostu var ki, öykülerindeki baş sayısı bir elin parmaklarını geçsin. Sahi anne, sen şu yüz kişilik köyde, benim on iki milyonluk İstanbul'da konuştuğum insandan daha fazlasıyla konuşuyorsun değil mi? Ne yazık!.. Yo yo hemen çatma kaşlarını. Yaşam öyküm o kadar da acı değil benim. Öykülerimi bir iki karakterle yazıyorsam ya da diğerleri öyle yazıyorsa, bu bizim beceriksizliğimiz. Acıyı bir tek yalnızlığın içinde buluyoruz. Oysaki Dostoyevski yirmi kişilik bir salona, hem de köşede duran çini vazonun içine, sokabiliyor acıyı. Üstelik "acı" kelimesini kullanmadan. Ben yaşarken olduğu gibi yazarken de beceriksizim aslında anne. Karakterlerim acılıysa ben de az buçuk baharatlı Türk yazarıyım.

Ben düşüncelere dalmışken, annem anlatmaya devam ediyor. Dinlediğimi ya da dinler gibi göründüğümü fark edince hevesle soruyor:

— Tamam değil mi, iznin bitmeden göreceksin şu kızı?

Hep söylediğim gibi mutluluk tüm kadınlara çok yakışıyor. Sanki kara bir bulut güneşin önünden çekiliyor ve tüm huzmeler annemin alınına doluyor. Dudakları gerildikçe çiçek çiçek oluyor yüzündeki ince çizgiler.

— Peki, diyorum anneme, gidip konuşacağım Aslı'yla!..

Nasıl seviniyor annem anlatamam. Benim yirmi dört yaşında ilk kitabım çıktığında bu kadar sevinmemişti bu kadın. Hatta hiç sevinmemişti. Dünya mı terse dönüyor, ben mi yanlış yöne yürüyorum? Neyse, bir sonuç çıkmayacağına bilsem de üzmüyorum annemi. Yalnız, beni bu güzel doğadan kopardığı için biraz da kızıyorum ona. Ben insan ilişkileriyle kirletmek istemiyorum bu coğrafyanın bendeki anlamını. Kadifeyi saran havlar misali, yamaçları kaplayan yeşillığe kötü anılar bırakmak istemiyorum. Karadeniz'i düşündüğümde bir gönül macerasını hatırlamak istemiyorum. Ne var ki şartlar, insanlar kendi içlerine çekiyorlar, kendileri gibi olmaya zorluyorlar bizi. Süründen bir koyun bile ayrılсын istemiyorlar. Hep kurtlardan korkuyorlar, yalnızlıktan korkar gibi.

Annem sevinçle masayı toplarken, ben odamın duvarlarını pembeye boyayan akşam güneşini düşünüyorum. Tanrı'm! Nasıl bir ihtişamdır bu? Aynı anda kafamı kaldırıp gökyüzüne baktığımda batı ile doğunun renk karşıtlığıyla büyüleniyorum. Gökyüzünün bir yanı pembe, bir yanı lacivert, tam ortası açık mavi, doğusu ise alacakaranlık bir hâl alıyor. Bu yuvarlak çatı altında, topraktan doğan bir bitki gibi doğduğumu, büyüdüğümü ve yetiştiğimi hissediyorum. Evimizin bahçesindeki duttan, armut ağacından farklı görmüyorum kendimi. Suyum, ışığım kesilse ben de ölürüm. Ah Tanrı'm ne güzel düşünceler bunlar. Neden evlenir ki insan, neden bir işte çalışır ki? Düşünmek ve var olmak istiyorum ben. Ne olur bırak beni anne. Bırak da toprağımda yetişip öleyim...

Annem masayı da silip, "Hadi bakalım şimdi devam edebilirsin yazmaya," dediğinde güneş yarısı suyun içinde veda ediyordu bana. O an elime kalem alıp her şeyi ama her şeyi yazmak istiyordum. Bu evi, annemi, Medreseönü'nü ve yaşama bir türlü yelken açmaya yanaşmayan kendimi... Ey aklım evlilikler olmasa sen nasıl var olacaktın?!

H E C E Ö Y K Ü

ÖMER FARUK DÖNMEZ

GÖNECE

kederli bir adam olmak ne demektir

evliliği iki yıl önce sona ermiş/otuz yaşında/hayatın tam ortasında/yalnız ve kederli bir adam olmak/ne demektir

yoksa koskoca bir yanılgı mıydı hepsi/bu korkulu bir soru işte: genelde atıla ilhan şiirlerinde geçen/ve başkaları için sorulduğunda insanın hoşuna bile gidebilen korkulu bir soru bu/hayaller tasarılar düşler/bütün o şiirler aşklar terk edişler/hepsi/koskoca bir yanılgı olabilir mi/yaşanmış mıdır onca şey/yoksa bir romanın sayfalarında ıskalanmış mıdır hayatın gerçeği

ama işin bizi teselli edici tek tarafı/otuz yaşına girenlerin genelde bu soruyu soruyor olmaları/adı üstünde işte: orta yaş bunalımı

o halde/kederli bir adam olmak/kültablasında/muzdarip bir izmarit olmak mıdır/o halde/yaşadığım hayatın bir kültablası tadında olduğunu itiraf etmenin vakti gelmiş midir/o halde/bir izmarit ne kadar muzdarip de olsa çevreye verdiği rahatsızlıktan dolayı özür dilemeli midir

dağınık bir oda/kitaplar dergiler ajandalar peçeteler/kültablalarına atılmış kiraz çekirdekleri/çay bardaklarında söndürülmüş sigaralar/anlayacağınız yalnız mutsuz çaresiz bir bekar erkek evi

ve bir gün ani bir kararla bu oda böyle terk edilir/tipik bir taşra kentinde/kavurucu bir güneşin altında/içinde üç beş parça temiz çamaşır bulunan bir el çantasıyla/tozlu ve kimsesiz bir caddenin ucundaki duraktan binilererek/upuzun bir yaz öğleden sonrasında/mümkünse nereye gittiği bilinmeyen bir otobüsle/yirmiyedi numara pencere kenarında/bir güzellik arayan/kederli bir adam tarafından

güzellik görecelidir dediler/o zaman söyleyin bana efendiler: görece nerenin ilçesidir/oraya bu otobüsle/kaç saatte gidilir

* * *

şeyy ben belediye başkanıyla görüşmek istiyordum

buyurun ben görece belediye başkanı/ilçemize hoş geldiniz/nüfus çok kalabalık/halkı bir o kadar alık/rakım iki bin beş yüz/yani korkarım birazdan üşürsünüz/buralarda hava epey serindir/felsefemiz o nispette derindir/efendim görece/ütopyanın bir ilçesidir/demokراسيyle yönetilir/zaten malum-u âlileri-

H E C E Ö Y K Ü

nizdir/demokrasi en iyi yönetim biçimidir/biz de padişahı yurttan kovduk ve bittabii cumhuriyeti kurduk/yalnız ufak bir telaffuz problemi var/cumhuuuuu-riyet demelisiniz/tağınızda kileri afiyetle yemelisiniz

sayın başkan/değerli üyeler/ilçenize neden geldiğimi merak ettiğinizi biliyorum/açıklayacağım efendim/fakat önce hepinizi/yitirmiş olduğumuz tüm güzelliklerin hatırası için/bir dakika/kaygı duruşuna davet ediyorum/teşekkür ederim

```

diiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiit

```

durumun sarahat kazanması için öncelikle kendimi tanıtmak isterim/efendim ben muzdarip izmarit krallığından geliyorum/kafdağının yamacında kurulmuş bu şirin ülkede otuz yıldır kral olarak görev yapmaktayım/otuz yaşımdayım/ve laf aramızda/aslında bu makamda vekaleten bulunmaktayım/kralın tahtında tahribata yol açan bazı tahta kemiricileri tahttan tard etmem için beni taa kasabadan çağırmışlardı/ben sadece işimi yapıyordum/derken asıl kral sefere çıktı/bi daha da dönmedi/kralın yokluğunda beni tahtın yanında yöresinde görenler/kral gelene kadar onun yerine bakar mısın dediler/ne bileyim ben bunu kastettiklerini: ben zaten onun yerine bakıyorum dedim/iyi iyi dediler/hasbelkader kral oldum yani/dünya odalar borsalar bakkallar ve krallar birliği maalesef henüz onaylamadı asaletimi/ayriyeten aktif kral-sen üyesiyim/bizzat katılmaktayım sendikal çalışmalara/ah neyse konumuza dönelim öyle ya

efendim ben senelerdir güzelliğin peşindeyim/güzellik istiyorum/sadece
güzellik/hem biliyor musunuz/ben bugüne kadar güzel çok gördüm ama on-
lardan hiç güzellik göremedim/bilmem nedendir/sonra bir gün sordum öğren-
dim/güzellik görecelidir dediler/ben de turistler için kültür bakanlığının ha-
zırladığı kitapçıkların birindeki haritadan görece'yi buldum ve ilk otobüsle
buraya geldim/buralarda bir güzellik bulmak/başımı dizlerine koyup/şu fani
varlığımı/uğrunda feda etmek isterdim/arz ederim efendim!

İSMAİL SERT

NE İŞ YAPARSINIZ?

jjadi bakalım iyi yolculuklar...

— Size de iyi yolculuklar...

Yol arkadaşlığı için böyle bir başlangıç iyi. Sabaha kadar birlikte yolculuk yapacağız.

Kolum koluna değecek, ayağım ayağına. Belki gazetesini okuyacağım. Belki bir şeyler ikram edecek. Gerçi ikram eskidendi. Şimdi artık sadece muavin ikram ediyor. Plastik bardaklarda su, kahve, çay. Bazen de su plastik bardak biçiminde ambalajlanmış oluyor zaten.

Belki sürpriz bir tanışıklık olduğu anlaşılacak. Memleketten, okuldan, işten, askerlikten.

Bazıları çok mahirdirler tanıdık çıkmak için. Öyle gayretlidirler ki; daha başlangıçta konuşmanın sonunda hatta sonuna gelmeden başarıya ulaşacakları belli olur.

Kim bilir, mola yerinde ben geç kalacağım da -Hiç böyle bir hatıram yoktur. Ama kim diyebilir ki bu yolculukta başıma gelmeyecek.- Muavin, "yanında arkadaşı gelmeyen var mı?" diye sorduğunda koltuk komşum benim gelmediğimi söyleyecek. Böylece otobüsü kaçırmamış olacağım. Otobüsü yakalamamı sağlasa da şöyle düşünmeden de edemeyecek: 'Geç kalacak birine benzemiyordu ama demek ki insanlar göründükleri gibi olmuyorlar.

Az iyilik midir bu? Otobüsü kaçırdığını düşünsene!..

Hatta insanın dili varmıyor ama mesela (Allah korusun) kaza yapsa otobüs, kimin ayağı kimin eli üzerine düşer?... Neyse oralara kadar vardırmayalım. Hem ne kazası canım. Sürücüler artık hızlı gitmiyorlar eskisi gibi ve de trafik kurallarına uyuyorlar...

Koltuk komşusu olarak karşılıklı, 'iyi yolculuklar' dileyerek başladık.

Ama cümlenin başındaki 'hadi bakalım' eklemesi aklıma takıldı. Nedir bu 'hadi bakalım'ın anlamı? Bir sohbet etme isteği olmasın! Muhabbet alışkanlığının dışavurumu yok mu bu küçük ekte! Böyle bir anlamı yoksa, ne işi var cümlenin başında?

Neyse... bu kadar yakın düştüğün birine selam verilmez de ne yapılır canım? Hatta selam vermek bile sayılmaz benimkisi. Sadece onun selamına karşılık verdim. O kadar.

— Size de iyi yolculuklar...

Tebessümümden emin olamayınca da o an aklıma ilk geleni ekleyiverdim cevabın ardına:

— Otobüs de doluymuş!.."

Manasız bir söz benimkisi, gereksiz... Olsun yol arkadaşım da öyle düşünmüştür belki.

Hem düşünmese ne olacak? Bir söz işte. Boşluk dolduran bir söz.

Orta yaşlı görünüyor komşum. Hafif şişmanca ama yolculukta yanındaki ne rahatsızlık verecek kadar değil. Bir de düzgün oturur, koltuk sınırlarına dikkat ederse şişmanlığı hiç hissedilmeyebilir.

Yolculuk sohbetine "Yolculuk nereye hemşerim?" sorusuyla başlanan dönemleri mutlaka yaşamıştır? Yaşamış ve hatta doymuştur bile. Sohbetlerin bir gün gelip kısılacağını tahmin etmiş, gizliden istemiştir belki de.

Çok yolculuk yapan biri de olabilir. Bu doğruysa eğer mutlaka uzun sohbetlerden sıkılıyordur. Bakalım. birazdan belli olacak.

Ben biraz konuşmaktan yanayım. Süre biçmek hoş olmayabilir -ne de olsa yol arkadaşım!- yarım saat uygun ama yol boyunca konuşmaya hevesli değilim. O da olmasın sakın.

Kitabım var elimde. Yani 'yolda kitap okuyacağım' mesajım hazır. Hatta parmağımı da kaldığım sayfada tutuyor gibi yapıyorum. Yeni almış olsam da 'okumak istiyorum' mesajı kuvvetli olsun diye tercih ediyorum bunu.

Gördüğüm kadarıyla O'nun gazetesi ya da kitabı yok. Öyleyse sohbeti sonlandırma yetkisi bende olmalıdır. Sohbetin en ileri aşaması şöyle olsun mesela: Elimdeki kitabı merak edip sormalı. Ben de kendimce küçük eklemeler yaparak ona arka kapak bilgisini aktarmalıyım.

O da yetinmeli bu kadar bilgilendirme ile.

Devirin değiştiğini fark etmiş olmalı. Hiç konuşmadan yolculuk yapanlarla, yol boyunca konuşup akraba olarak ayrılanlar arasındaki bir dönemde yaşadığımızı anlamıştır nasıl olsa. Meraklı mı, dinlemek istiyor mu, yorgun mu? Sohbet katılıyor mu? En son ne zaman soru sordu? Konuşurken, soru sorarken hep yanındaki yol arkadaşını kollamalı.

Bir de tabi: Neşeli olsa, sürprizli olsa! Hafif olsa!

Hafif! Çok yolculuk yapanlar, bu sohbetlerden çok örnek yaşayanlar bu hafifliğin ne demek olduğunu anlayacaklardır. Akıp giden manzaralar, sürekli değişen renkler, inişler, yokuşlar gibi... İşte öyle.

Yolcular henüz kalıcı biçimde yerleşmemişlerdi ki; otobüs sağa sola ırgalanarak ve dipten gelen bir titreme ile hareketlendi. Yerine yerleşmeye çalışanlar, çocukları için hazırlık yapanlar, el sallayanlar... Uğurlayanları diğer tarafta kaldığı için ortadan yan tarafa sarkarak geride kalanları görmeye çalışanlar...

Birazdan anons, bilet kontrolü, kolonyalı mendil vs. faslı başlayacak. Cep telefonlarının kapatılmasını tekrar tekrar anons edecekler. Kimi yolcular gönlüsüzce kapatıp ayrılacaklar telefonlarından.

Bu dakikalar koltuk komşuları için tam da konuşma zamanı.

— Merhaba.

— Merhaba.

— Yolculuk nereye? (Beklenen bir soru, bir klasik. Hatta bir zorunluluk.)

— İzmir'e gidiyorum.

Tahmin etsem de -çünkü zaten otobüs İzmir'e gidiyor!- "Ya siz?" diye soruyorum. Tahmin doğru. O da İzmir'e gidiyormuş. Devam ediyorum:

— Orada mı oturuyorsunuz?

Öyle bir iştahla "evet" dedi ki sanki oradan başka yerde oturulmazmış gibi. Sanki başka şehir yokmuş gibi!

Şimdi nasıl anlatırım yıllar yılı oturduktan sonra ayrıldığımı, ayrıldığıma çok memnun olduğumu. İzmir'i bir sayfiye kasabasını özler gibi özlediğimi. Tercihimin İzmir olmadığını. En iyisi hiç anlatmamak! Yol arkadaşımı da şaşırtmamış olurum böylece. Hem koca bir faslı kapatmış hem de sohbetin gereksiz uzama ihtimalinin önüne geçmiş olurum. Fena mı olur? Sanki içimden geçenleri okudu yol arkadaşım. Yüzünde değişik bir ifade oldu sanki. Kısa bir sessizliğin ardından sohbeti sürdürdü:

— Ne iş yapıyorsunuz?

Bir an durakladım. Bu defa benim yüzüm gerçekten değişti. Böyle bir soruya hiç de hazırlıklı olmadığım yüzümün aldığı şekilden anlaşıldı. Zaten iş sıkıntılarını geride bırakmak üzere yola çıkmıştım. Hem ne çok değişiklik sığınaştı bugüne, yani bir güne. Çok dediğim de, bir değişiklik ama yeter çok demek için. İki ay -belki de daha uzun- önceden başlayan değişiklik ihtimali -daha doğrusu girişimi diyelim- bugün sonuçlanmıştı.

Aslında istesem pazartesiye bırakabilirdim. Eski unvanım ile çıkabilirdim bu yolculuğa. Pekâlâ yapabilirdim bunu. Çok kolay yapabilirdim. Son evrak olarak da unvanımı değiştiren evrakı tebellüğ ettikten (Böyledir: Teknik terim tam da budur.) sonra bu soru ilk kez soruluyordu bana.

Ne kadar zaman geçtiğini ölçemesem de muavinin geldiğini fark ettim. Belki de birkaç saniye önce gelmişti de bilmem nezaketinden, bilmem yolcu—ya saygı göstermesi gerektiğinin bilincinde olduğundan, susuyordu. Belli ki bilet kontrolüne gelmişti. Herkese sorduğu soruları bize de sordu: Bagajınız var mı? Garajda mı ineceksiniz? vs.

Üstelik koltuk komşumun biletindeki bir ayrıntı, bir tür küçük problem, muavini epey meşgul etti. Biletini hangi şubeden, ne zaman aldığını, gidiş dönüş olup olmadığını sordu.

Ben ise hazırlıklı olmadığım sorunun etkisinde idim hâlâ. Evet ne iş yapıyorum?

"Ne iş yapıyorum?" diye tekrarladım soruyu içimden. Düne kadar, bugün öğleye kadar, hatta akşam üstüne kadar farklıydı bu sorunun cevabı. Gayet netti.

Unvanımı duyduklarında karşı tarafın verdiği tepkiyi keyifle takip ederdim. Saygı uyandıran bir mesleğim, meslek denebilir mi bilmiyorum ama bir kadrom vardı. Böyle adlandırmak en doğrusu galiba. Ne de olsa devlet makamlarından biri. Ama sıradan bir makam değil.

Bir sekreterim vardı. Odama sekreterin odasından girilebiliyordu ancak. Geniş bir odaydı. Masamda sıra sıra telefonlar vardı.

Halbuki bu akşam için, bu saat için öyle değil. O gün yaşanan bir değişiklik, tarihli sayılı resmi bir yazı, altında bir imza. Daha da altında tebellüğ ettiğime dair benim imzam.

Bütün bunlar birkaç saat önce oldu. İşyerinde bile birçok kişi duymadı henüz.

Pazartesi duyulacak. Pazartesi 'bomba patlayacak' diyebilirim ama ben tercih etmem öyle ifadeleri.

Mesela, bu otobüste iş yerinden bir tanıdık olsa, bana mutlaka o unvanımla hitap ederdi. Eminim bundan. Biraz da yüksek sesle söylerse, sadece yanımdaki değil, öndeki arkadaki yolcular bile duyabilirdi.

Kimbilir belki de başlarını çevirip şöyle bir bakarlardı. Keşke böyle -hani nasıl derler- mutlu bir tesadüf yaşansa şimdi. Ben de yalan söylememiş olurum böylece. Üstelik kibarlık yapmış bana seslenen iş yerinden arkadaşımı yalancı çıkartmamış olurum. Ne iyi olurdu! Hakikaten var mıdır acaba otobüste bir tanıdık? Keşke orta kapıdan değil de, ön kapıdan binip arkalar-daki yerime gelinceye kadar yolculara şöyle bir baksaydım!..

Bu şansımı kullanmamışım meğer. Şimdi fark ettim kullanmadığımı.

Şimdiki unvanım da ne öyle? Bir muğlaklık, bir ışıltısızlık, bir siliklik, bir tuhafılık.

Ne iş yaptığı tam da belli olmayan bir unvan. Saygı uyandırmayan bir ifade. "Tam da ne iş yapıyorsunuz?" diye tekrar tekrar sorduracak bir iş.

Kadroyu nasıl bıraktığım da ayrı ve uzun bir hikaye. Onu sonra anlatırım.

Desem ki yol arkadaşıma: "Aslında şu görevi yapıyordum. Ama kendim bıraktım. Şimdi şu görevdeyim. İşin gerçeği; beni görevden alamazlardı ama ben yapmak istemedim. Kendimce haklı sebeplerim var."

Bunları anlatabilir miyim? Anlatsam, inandırıcı olur mu? Sanmam. Üstelik telaşla anlatırım da hiç inandıramam.

Peki üç yıldır verdiğim cevabı versem ne olur? Yalan sayılır mı? Daha sabahleyin sekreterim karşı tarafı aradığında "...beyin makamından arıyorum." diyordu. Benden makamca altta olan birini aradığında karşı taraftaki telefon da beklemek zorundaydı. Protokol böyleydi çünkü. Daha üst makamlardan beni aradıklarında ise ben bekliyordum. İtiraf etmem gerekirse beklerken de fırsattan istifade ederek bildiğiniz sesleri çıkartarak boğazımı temizliyordum.

— Sanırım özel bir durum değil, benim durumumdaki herkes öyle yapıyordur. Yapmıyorsa bile yapmalı!-

Bu sabah yaptığım birkaç telefon görüşmesi bu düzen ve de nizam içinde yapıldı. Öyleyse bu akşam saatlerinde sabahki pozisyonumu -bazen böyle de derler.- halen devam ediyormuş gibi söyleyebilirim.

Kimse bunun yalan olduğunu iddia edemez. Edecek olanlar varsa bile onların hayatları karıştırılsa buna benzer neler vardır kim bilir.

En arka sıranın bir önündeki koltukta oturuyorduk. Muavinin arka sıranın birletlerini kontrol etmesi bizi de meşgul etti. İyi ki de etti. Bunu, susarak beklediğimizden çıkartabiliyorum. Nihayet öne doğru ilerledi. Biz yine baş başa kaldık.

Şimdi yeniden sohbete başlayabiliriz. Sadece ben ve koltuk arkadaşım değil, bizim yan sıramızdakiler için de öyle.

Sanırım koltuk komşum "nerede kalmıştık, hangi sorudaydık?" diye devam etmez.

"Muavin gelmeden önce ben sana sormuştum ki..." demez. Sohbet dediğin böyle sınav disiplini içinde yapılmaz ki? Nerede kalmıştık? Yok daha neler! İstersen bir de şıkları söyle!

Hayır hayır. Hiç ihtimal vermiyorum. Olmaz öyle şey.

"— Artık otobüsler eskisi gibi hızlı gitmiyor. Zaten otobüs kazaları da azaldı dikkat ediyorsan!" diye devam edebilir pekâlâ. Çok da yakışık alır!

"— Eskiden olsa bu numaralı koltuğu kimseye satamazlardı. Teker üstü diyerek kimse almazdı." da diyebilir.

"Ne iş yapıyorsun?" sorusu mutlaka arada kaynamış olmalıdır. Öyle olmasını diliyorum.

Çünkü bu soruya cevabım henüz netleşmedi. Yolculuk boyunca netleştirmeyi de kendimden beklemiyorum doğrusu.

Yoksa bambaşka bir görev mi uydursam?

Desem ki: "Yurt dışında çalışıyorum! Uluslararası bir şirkette mali danışmanlık yapıyorum!"

Ya koltuk komşum da o ülkede çalışmış biri çıkarsa? Ülkeden detaylar sormaya başlarsa!..

Ya da en iyisi, en temiz çözüm, mesleksiz biri gibi görünmek. Babasıyla aile mesleğini sürdüren biri olarak tanıtsam kendimi? Olabilir mi acaba? Koltuk komşum nasıl bakar o zaman bana? Demez mi ki; "Hiçbir iş beceremedim demiyor da, babamla çalışıyoruz diyor."

Ya da: "Bu yaşına gelmiş, baba parası yiyor!"

Ya da biraz zor, duyulmamış bir alan seçsem!

'Dramaturg', 'antik çağ uzmanı arkeolog', 'serbest çalışan art direktör' vs. gibi bir meslek adı söylesem?

Böylesi daha bir meraklandırıcı olmaz mı? İçliğini cıcığını sormaya kalkmaz mı o zaman da?

"Neyse canım. Ben de amma büyüttüm meseleyi?"

Bir yandan da kitabıma baktım. Ne de olsa bir mesaj olarak tutuyorum bir parmağımı yapraklarının arasında! Bana bir yardımı olabilir!

Baştaki planıma göre; sohbetin uzaması ihtimalinde kullanacaktım. Ama pekâlâ kritik bir sorunun cevabı için de imdadıma yetişebilir kitap!

Kitabın kapağını çevirdim. İlk kez okuyormuş gibi okudum adını. Tekrar okudum. Hayır çözüm için hiç şans vermiyor. Sanatla uğraşan biri için fazla teorik bir adı vardı.

Fazla teorik, fazla siyasal!

'Siyasi danışman' olduğumu söylesem? Bu defa da kiminle çalıştığım sorusu gündeme gelir.

Of, of. Hiç bu kadar sıkılacağım aklıma gelmezdi.

Ankara'nın ışıkları artık geride kalmaya başladı. Siteler bitmiş, inşaat halindeki yapılar başlamıştı. Işıksız, karanlık dolayısıyla daha da büyük görünen yükseltildi site inşaatları.

Komşum başını bana çevirip derin bir soluk aldıktan sonra -bu süre için- de beni meraklandırarak- soruverdi:

-Ankara'da nerede oturuyorsunuz?

İlk anda yine 'ne iş yapıyorsunuz?' diye algıladım soruyu. Korktuğumun başıma gelmesine alıştım. Ancak soru o kadar tazeydi ki kulağımda, hafızamdan tekrar dinledim.

Evet; "-Ankara'da nerede oturuyorsunuz? diye soruyordu yol arkadaşım.

Ferahladım. Derin bir nefes aldım. Cevabı düşündüm. Artık ne sorarsa sorsun, bekleyerek, düşünerek, tartarak cevap verecek bir hale gelmişim.

Aslında bu soru da masum sayılmazdı. Semtlere göre meslek dağılımı yoktu tabii ama oradan işe pekâlâ geçiş yapılabilirdi. Hangi semtin hangi gelir grubunu barındırdığını pekala çıkarabilirdi.

Düşünüyordum, ama bir yandan da -âdeta değil kesinlikle istem dışı- cevabı vermeye başlamıştım.

"-Aslında tam da bugünlerde semt değiştiriyoruz. Ablamların oturduğu semte taşınacağız.

Ama onların da bir ev almaları söz konusu. O yüzden biz de iki arada bir deredeyiz."

Nereden çıktı şimdi bu cevap! Ablam yok ki Ankara'da? Onlar nereye taşınacaklar?

Yani edilecek laf değil. İki arada bir derede ne demek?

Hızlı cevap verince böyle bir sakillik çıkmıştı işte. Yine de kendime izah etmeye çalıştım:

—Yani demek istiyorum ki bana böyle sorular sorma, bu soruların bende ki cevapları hep karışıktır. Anla sen de ey yol arkadaşım, sorgucu komşum!

Amma da mesaj ha... kim anlar bu mesajı? Hem nasıl anlasın ki?

Cevabımı beğenmeyince, "Bari sohbeti yönlendiren ben olayım." dedim. Can havliyle başladım söze:

"İki yıl önce de ben bu firmayla İzmir'e gitmiştim. Yine aynı fiyattı biletler!

H E C E Ö Y K Ü

Komşum sevmiştı bu hatırlamayı, muhabbet başlangıcını.

Anlatmaya başladı. Yüksek sesle hesap yaparak kendi yolculuğunun toplam maliyetini çıkarmaya başladı. Servis aracı, yolda yenen yemek, mola yerinde çocuklara alınacak hediyeler vs.

Mutlaka maliyeci ya da muhasebeci olmalı. Dilimin ucuna gelse de korkumdan sormadım.

Kendi ellerimle kendimi ateşe atamazdım.

O muhasebeciydi, iyi tahmin etmiş olabilirdim. Tamam da ben ne iş yapıyordum peki?

Üstelik öyle detaylı, binilen inilen taksi, otobüs, metro hesapları yapıyor ki; oradan yine oturulan semte, oradan da 'yapılan işe' gelecek gibi olduysa da değiştirdi konuyu.

— İzmir'e neden gidiyorsunuz? Bu defa da soru bu.

Bu da nereden çıktı? Ne cevap vereceğim? Ne cevap vereceğim ki; uzaktan yakından mesleğimle, yaptığım işle ilgili olmasın!

Görev için mi gidiyorum İzmir'e? İşimden izin mi aldım? Çok izni olan bir işim mi var? Yoksa zor izin alınan türden mi? Arabamla gitmediğime göre, uçağı tercih etmediğine göre.

Ne cevap verebilirim?

Aynı sıkışma halini tekrar yaşıyorum. Henüz düşünmeyi tamamlamadan, bir karar varamadan zihnimin kontrolünün dışında cevap veriyorum yine. (Bu bir hastalık olmasın sakın!)

— Bir arkadaşımın nikahı var da ona gidiyorum.

Oh be düşünmemiştim, taşınmamıştım ama risksiz cevabı veriverdim işte. Rahatladım.

Bir arkadaşın nikahı! Yaşasın. Arkadaşlardan bir arkadaş, nikahlardan bir nikah.!

Ama cevabım bitmemiş olacak ki; yine kontrolsüzce devam ettim:

"— Hemen döneceğim."

Yani "Vaktim yok mu demek istemiştım?", "Ankara dışında uzun kalamam, işlerim var!" mı demek istemiştım? İyi başlamış ama kötü bitirmiştım. Yine kendimi köşeye sıkıştırmıştım.

Gönderdiğim mesajları anlamasına sevindiğim komşu şimdi de işimi konuşmak istediğime dair bir mesaj alırsa... Yine 'ne iş yapıyorsun?' sorusuna gelirse?

Yine muavin tepemizdeydi. Aslında bundan önce bir defa daha gelmişti. Ancak kolonyalı mendil servisinin sohbeti kesmemizi gerektirecek kadar bir seremonisi yoktu.

Şimdi öyle değil. Muavin soruyor:

— Ne içersiniz? Çay, kahve, meşrubat...

Komşum kahve istedi. Kahve! Sohbeta devam etmek istiyor olmasın sakın!

Oysa ben de kahve içmeye hazırlanıyordum. Ancak kendimden beklemediğim bir ataklıkla kararımı değiştirdim. Yorgun bir ses tonuyla ikramları reddettim. Reddederken de net bir cümle kurdum:

— Çok yorgunum. Uyumak istiyorum. Kahve uykumu kaçırır.

Bu cevaptan dolayı kutladım kendimi. Açık bir ifade idi. Üstelik hızla verilmemiş. Hatta üstelik sonunda anlamsız bir ek de yok! Oh be.. şimdi tamam. Bu cevapla, sohbet faslı bitti sayılır.

Uyurum. Uyumasam da uyuyor gibi yapmak çok mu zor!

Sabah herkes gözlerini ovuşturarak toparlanıyor oturduğu yerde. Saçlar dağılmış, gömleklerin yakaları dağılmış... Beli tutulan, kolu uyuşan... Topluca kıvrınma hareketleri yapıyoruz yolcular olarak. Çevreyi tanımaya, neredede olduğunu çıkartmaya çalışıyoruz bu arada. Komşum da hareketli. Neyse ki sohbet etme havasında değil. Nasıl olsun!

İzmir'e gelmiş olmaktan da sevinçli görünüyor. Çevreyi tanıtıyor bana. Anlattıklarını duysam da algılayamıyorum. Yer isimleri, yapılarıdaki, arazideki değişiklikler vs. yavaş yavaş açılan bir sis perdesi gibi anlattıklarından giderek daha çok şeyi algılayabiliyorum.

Nasıl olsa bir yere bağlar diye düşünüyorum. Ben de tamamlayan bir ifadeyle katılıyorum. İki yıldır ilk kez geliyormuş Ankara'ya. Halbuki çocukluğunun beş yılı geçmiş Ankara'da. Ondan sonrası hep İzmir. Babasını anlattığını fark ediyorum. Babasından bir anı anlatıyor.

Babası dermiş ki: "Ankara'da oturana sormayacaksın. Ne iş yapıyorsun diye. Memurdur. Memurun da büyüğü, küçüğü olmaz. Devlet kapısı hep birdir."

Böyle dermiş babası. O babasını anmanın hüznünü yaşarken ben, yolculuğun bittiğini haber vermenin keyfini çıkarmaya hevesliyim:

— Geçmiş olsun. İyi geçti değil mi yolculuk?

— İyi, iyi. Geldik memlekete.

Artık otobüsten inmiştik. Bavullarımızı aldık. Kalabalığa karışarak uzaklaşıyoruz birbirimizden. Bir yandan bavulumu çekiştiriyor, bir yandan da komşumu takip ediyorum. Birden durdu. Arkasına döndü ve bana el sallamaya başladı. Son sözü bana bıraktığına canı mı sıkılmıştı yoksa!

— Arkadaşına mutluluklar!

Sabahın mahmurluğundan olsa gerek anlayamamıştım.

— Kim arkadaş? Kim...? Ne mutluluğu?

Zaman geçirmek istemedim. Çünkü gözden kaybedebilirdim. El sallayarak cevapladım. Cevap yerine kabul etmesi için el sallamayı biraz abarttım.

Yol kenarına geldiğimde korna sesleriyle kendime geldim.

— Ha o arkadaş mı? Teşekkür ederim onun adına. O, kolay mutlu olur zaten.!

NERMİN TENEKECİ

FANTASİA

Gidemeyenlerin, gidip de dönenlerin, dönüp de kalanların hikâyesi bu; bildik, klasik... Suçiçeği gibi derin izler bırakan, kurşun gibi ağır. Çocukluğumun belleğime nakşedilmiş emareleri arasında uzak, uzak bir hatıra. O zamanki deli dolu halimle nereden bilebilirdim bu hatıranın dönüp dolaşıp yine beni bulacağını! Pamuk ipliğiyle bağlıydım kasabada hemen herkesçe tanınan Dokumacılar'ın tahta, cilâ, sabun, kokan; hemen her odasından, tıkrıtların, fısıltıların, kıkırdamaların, ünlemelerin, ağlamaların duyulduğu üç katlı kâgir evine; koptu kopacaktı. Bir tek sıradan hadise yeterdi kopması için. Tadı yoktu ağzımın. "Küçüklerin kaderidir," diyordu okuduğum roman, "ağırkanlı günleri bir kozada eğirmek." Beni anlatıyordu sanki. En yakın kardeşimle on üç yaş fark vardı aramda. Gölgemi uzatmak, bu dünyadaki cürümümü büyütme istiyordum. Kanıma, mayama işlemişti bu. Elimi saçıma atınca bir teneffüs fırlardı o mayadan, bir taşkınlık. Su sesi, plâk cızırtısı, dut yaprağı. Altınsı şeyler. Göz alan. İz bırakan. Pır pır kanatlan. Dik duran. Şaha kalkan.

"İrfan döndü. Kapıda bekliyor."

Annemin bu sözüyle, ağabeyim Hadi, yeni gelin Ayten, ablam Hayriye, eniştem Kadir, amcamın gelini Fikriye ve büyük halam havada uçuşup duran bir tüyü tutup ceplerine koydular; öylesine soluksuz. Ve babam. Zirvesi karla kaplı bir dağ. Beş gün önce, bir çığ gibi üzerime üzerime gelen bu dağa ardımı dönmüş, kapıyı çarpmıştım. Dalgındım, düşünceliydim ve öfkeli. Sokak çirkin, hava ayaz, yollar ıslaktı. Kömür kokusunun, tozun, dumanın iyice ağırlaştığı sokakta kirli havayı soluyordum. Islak çamaşırlar camlara çarpıyor, saçları rüzgârda uçuşan bir kadın, isten kurtarmaya çalıştığı beyaz çamaşırları topluyordu alelacele. Balkondan sarktıkça düşecekmiş gibi duruyor, camdaki küçük çocuk, düşecek zannettiği annesi için durmaksızın ağlıyordu. Titrek mum alevi gibi kısılmış ışıkların süzüldüğü geniş odalı evlerin ve meyve bahçelerinin arasından hışımla ilerliyordum. Ne kadar yürüdüm bilmiyorum. Kurbağa seslerinden başka her şeyin sustuğu bir vakte kadar belki. Kurbağa seslerini duyamayacak kadar. Çok iyi yüzebildiği halde, kuyruğunu ve solungacını körelterek karada yaşamaya mahkûm olan bir kurbağadan ne farkım kalmıştı? Yorulmuştum, acıkmıştım. Donmak üzereydim. Sızmamak için bir meşgale arayan gözlerime söz geçirmek güçleşiyordu git-

gide. Uyku, bir kuyu gibi içine çekiyordu beni. Neden sonra bir ayak tıptırtsı işittim. "Gecenin bir vakti," dedi Konstantin, "nereye gidiyorsun?" Rüya da mıydım? Serap mı, sanrı mı, yoksa gerçek miydi bu karaltı?

Akşamları kolunun altına sıkıştırdığı gazete kâğıdına sarılı ufak rakısıyla, pencerelerin bir kısmı tahta parçalarıyla kapatılmış, ancak birkaç odası kullanılabilir durumda, eski, konaktan bozma bir eve girerken görürdüm bu ihtiyarı. İçten içe çürüyen, kararan tahtaları ve harabe hâliyle bile, bir zamanlar bir hayli gösterişli olduğunu gizlemeyen bu konakla kader birliği içindeydiler sanki. Bir reçine kesesi gibi, biri, köpüklü sularla ovulup cilâlanan tahtaların, bahçesinde güreş tutan çocukların, erzak deposu kilerlerin, sandık odalarının, şerbet, limonata ikram edilen misafir salonlarının bal tadını; diğeri, şimdi katbekat uzak, tuza, yosuna, tere, çürüğe bulanmış ve üzerinde köksüz gölgelerin dolaştığı rıhtım kokularını biriktirirdi inzivaya çekildikleri bu köşede. Sözlerinin arasına Rum mürettebattan öğrendiği bir-iki Rumca sözcük eklerdi mutlaka. (Bir söylentiye göre ise, gönlünü kaptırdığı fakat parasını tükettikten sonra yüz bulamadığı bir Rum dilberiydi buna sebep.) O yıllardan kalmıştı Konstantin lâkabı. Zamanla unutulmuştu Tahsin. Konstantin aşağı, Konstantin yukarı.

Üç-beş sene öncesi çoğunlukla kalabalık akşam yemeklerinde oradan buradan konuşmaların arasında işitirdim nadiren de olsa adını. "Şaşılacak şey" derdi annem, "vaktinde mevki makam sahibi ol da sonra bu hallere düş!" Halam alırdı lâfi, "Ne oldum değil ne olacağım demeli."

Kim ne söylerse söylesin, Konstantin ismine okuduğum çizgi roman kahramanlarınkine benzer bir hayranlık besler, hayal dünyamda onu denizlere yelken açan muzaffer bir kaptan olarak ağırlardım. Söylenişinden haz duyduğum bu ismi içimden tekrarlar, yaşlılığını kasabadaki mütevazı köşesinde geçiren kahramanıma gizli bir yakınlık duyardım. Demek sıkı bir dostluğa dönüşecekti bu gizli ahbaplık! Yaşıtlarına göre fazlaca yıpranmış bedeninden umulmayacak devinimleriyle ikindi suları ortalıkta görünen bu eski İstanbullu, herkeste saygı ile karışık bir alâka uyandırır. Görmüş geçirmişliği değil, di ona duyulan merak. Bu, zamanın imbiğinde inceldikçe incelmış, silik bir ayrıntıydı olsa olsa. Şimdiki hırpani görünümüne karşılık, bakışlarında asla bir yıldınlığa kapı aralamayan gururuydu ona bu saygınlığı veren. Gözlerinin etrafını bir ışık halesi gibi çepeçevre sarmalamış çizgilerin arasından çevresine yaydığı asalet onu mağlup ama yürekli kılardı. Kıygın ama zelil olmayan, asil ama mağrur durmayan bir bakıştı bu. Bu bakış her uzvuna yansır, hareketleri bir kumandanınkine eş ritüeller taşırdı.

Ben de bir gururun peşinde kapıları çarpmış, yolun beni getirip bıraktığı yere kadar sürüklenmişim. İzleyeceğim bir işaret, gideceğim bir yön yoktu.

Rotasızdım. On sekiz yaşımdaydım ve bir çığ yuvarlanmıştı üzerime. Ancak on sekiz yaşa yakışır bir gitmek susturabilirdi bu patlamayı. On... Sekiz... İz... Dinçlik, serüven, cesaret taşan bedenimle on sekiz yaştı beni uykulardan alıkoyan. Gecenin bir vakti uyanırdım. Henüz terütaze günleri kınından çıkırdırdım. Gümüş suyuna bular, simlerdim. Pır pır kanatlanırdım tüneğimde. Öpülüp de uyandırılmalı bir can biçmiştim bu yaşa. Çok mu masal dinlemiştim? Kanatlarıma alıp hafifletirdim küçülen, çirkinleşen, kanı çekilen, örselenen, öksüzleşen ne varsa. Krapon kâğıdı gibi parlak günler beklerdi beni; her biri bir renge teşne: sarı, pembe, yeşil... Bir altın çekilişte bulurdum kendimi: gidiyor, kalıyor, gidiyor, kalıyor; İrfan var, İrfan yok, İrfan var, İrfan yok, İrfan. İr. İ.

Daha ilk denememde öleyazdım. Kalakaldım. Neler anlattı Konstantin beş gün boyunca, neleri konuştuk? Boğazımıza takılan bir kılçık misali, her yutkunmamızda gözümüze çarpan bir havadisiyle çarpık bacaklı masaya serdiğimiz gazeteyi: Halit'i dün gece bıçaklamışlar. On yedi yerinden. Buz gibi bir havada. Bir cami avlusunda. Sonra limanları, sonra tersaneyi. Büyük tonajlı gemileri, arabalı vapurları, mavnaları, römorkörleri. "Cahil cesur olurmuş," demişti, "her şeyin bir sırası var. Çok toysun daha." Ve o gece hangi şarkıydı dilime takılan:

*Yıldızlara bak da gel
Gemileri yak da gel
Ama hiçbir şey için söz veremem
Son sözümü tükettim seslenirken.*

"Konuşmak istiyormuş." diyor annem. Annem? Kâmile.

"Kulun kölen olayım bir kere dinle."

"Süzülmüşsün" diyor büyük halam.

Hayriye masaya bir tabak daha eklemek için mutfığa koşuyor. Eniştem mızır mızır gülüyor bıyık altından. Fikriye, ellerini çok şükür dercesine göğsüne kavuşturmuş. Ayten'in elbisesi, üzerinde gelincikler açan bir kır manzarası. Ve babam, zirvesi karla kaplı dağ, koca bir lokmayı iyice çiğneyip yuttuktan sonra ağır ağır yutkunuyor. Karları eritecek birazdan:

"Birkaç gün dayının yanında kal, tatil yap. Perşembe mal gelecek. Depoda işçilerin başında durursun."

Havlu, çarşaf, pike, banyo takımları; ipekliler, yünlüler, pazenler, poplinler. Her keseye uygun fiyat ve zengin ürün çeşitleri... Buydu büyümek... Bir sayı çoğalmasa değil, bir yabancılaşma. Hemen hepsi bir eve, bir mesleğe, bir caddeye denk gelen yüzler görmek. Heceleyle heceleyle birleştirmek kopan her

parçayı. Heceleyle heceleyle bir yaşantıyı bütünlemek. Küçük küçük derelerin bir denize varması. Bir dengenin, bir merkezin bulunması. Bir ucunda baba-
mın, diğesinde Konstantin'in rüyalarıydı beni büyüten; iki uçlu bir tutamak.

Çocukluk hayallerimde nice seferlerden zafer ve şöhretle döndürdüğüm sır ortağıma -beş geceyi bölüşmüştük nihayetinde- kendi yaşıtımmış gibi bağlanmışım. Beş günlük misafirliğin gönül borcunu ödemek arzusuyla başlayan bu yakınlık günbegün bizi kaynaştırdı. Çok sonraları anlamıştım ki, ben Konstantin için herhangi biri değil, inişli çıkışlı hayatının ardında bıraktığı gençliğiydim. Belki de, hiç evlenmeyen bu derbeder ihtiyarın içinde uk-
de kalan çocuğuydum. Hayal dünyamın genişliği, keşif merakım, denize, ef-
sanelere olan tutkumla mazisiydim onun. Ele avuca sığmayan tabiatımla, bu yoksul ihtiyarı çalkantılı yıllarına döndürüyor, heyecanlandırıyordum. Günü gününe uymayan farklı halleriyle beni şaşırtan yaşlı dostum kimi zaman pek az konuşur, ufukta bir noktaya yönelttiği gözlerini kıpırdatmadan beni dinlerdi. O vakitler nereye baktığını, kimi, neyi düşündüğünü çözemezdim. Bazen yüzümü seyre daldı. Nihayete yaklaşmış bir ömrün türlü manzaraları bu bir anlık dalışların arasında akıp giderdi. Bazen de tüm bu hallerden uzak, bir çocuk sabırsızlığıyla beni bekler bulurdum. Yine böyle bir gün, elindeki mukavva koliyi göstererek fısıltıyla konuştu:

"Bak" dedi, "bunlar benim servetim."

Koliyi açtı:

Gidilip dönülen yerlere ait yabancı bozuk paralar, kenarı yırtılmış, sararmış bir yolcu sis bileti (TDİ Şehir Hatları İşletmesi. Bölge: 2 Seri: 3 No: 90867), Burgaz Adası'nın Tarihçesi başlıklı ince bir kitap (Faydalı Kitaplar: 12, Sayı: 1418, Hazırlayan: Tefvik Hançerlioğlu, İstanbul, Eylül 1937), bir harita kullanım kılavuzu (yat rotaları, deniz feneri, gümrük kapıları, deniz bağlantıları), bir gemi planı; Konstantin'in kaptan köşkünde çekilmiş, şimdiki kocamış görünümüyle alâkasız, sarımsı beneklerle lekelenmiş, üniformalı iki siyah-beyaz fotoğrafı (geniş omuzlu, uzun boylu, burma bıyıklı); armalar, rozetler, pullar, kargacık burgacık yazılmış notlar (kötü havalarda dönüş mümkün olmadığı zaman hareket tarzı, talimatlar, kural bazlı hatalar, bilgi bazlı hatalar.) ve kat yerlerinin zamanla eriyerek kâğıdı altıya böldüğü buruş buruş bir gazete parçası:

"... En büyük gemisi Fantasia ilk yolculuğunda Salıpazarı Limanı'na geldi. (...) TDİ AŞ Genel Müdürü Burhan Kara, geminin kaptanı Hasan Kutay'a bir plaket ver."

Hasan Kutay'ın üzerine kırmızı bir çizgi çekilmiş, altına Tahsin Güven yazılmıştı.

H E C E Ö Y K Ü

Yaşlı denizcinin kâğıtlar, planlar, rozetler arasında gidip gelen ellerine baktım. Titriyordu. Dayanamadım:

"Bu kadar çok mu istemiştin?"

Konstantin'in yüzü o ana kadar hiç görmediğim bir biçimde gölgelendi. En ufak noktasına varıncaya kadar ezberlediğim bu yüz, içinde kopan fırtınayı bütün çizgilerine taşıdı. Yaşamının her devresinin bir iz bıraktığı kertikli yüzü acıyla gerildi. Yokluğun, düşkünlüğün acısı değildi bu. Yıllar yılı taşıdığı bir ümidi yitirişin resmiydi. Aradan yirmi iki yıl geçmesine rağmen bu yüzü ve onun son bir çırpınıyla söylediği sözleri unutamadım. Bu sözler, onun asaletinin canlı delilleriydi:

"Yıllarca Fantasia gibi bir geminin hayaliyle dümene geçtim. Böyle bir haberin rüyasıyla."

Konstantin'i bir sonraki kış kaybettik. Tekstilcilik Fakültesi'ni kazanıp gittiğimin ikinci ayında. Ardımdan diğer bir sürü işe yaramaz bulunan eşya ile birlikte çatıya kaldırılan koli, üç katlı kâgir evin altı katlı betonarmeye dönüşmesiyle kaybolup gitti. On bir yaşındaki kızım, havluların, pazenlerin, poplinlerin, pike ve banyo takımlarının arasından bana seslenmeseydi anımsamayacaktım bile:

"Baba, römorkör ne demek?"

Zaman öylesine öğütücü, biteviye.!

TEMEL KARATAŞ

CÜCÜK ZAMANI

Veyso gözünü yine bembeyaz bir sabaha açtı. Şafakta kalkacaktı ya, gün çoktan ağarmıştı. Sığırların böğürtülerini duyunca, anasının neden başucuna gelip yorganı çekelediğini anladı: Sığır nöbeti... Sıçrayıp giyindi. İbrikten yüzüne su çarpacak oldu. Buz! Yataktan başka herşey soğuk.

Telaşla ahıra daldı. Alacanın sağrısına bir şaplak atıp önüne geçti. İpini çözdü. Sonra öbürlerini. Eline değneği alıp malları meydana doğru dehleme—ye başladı. Köşeyi dönünce anasıyla rastlaştı. Başını öte yana çevirip, söz işitmeden yanından sıyrılıverecekti, olmadı.

"Vııy! Allah canın ala! Daha burdasın he?"

"Uyuklamışım," deyip malların ardı sıra yürüdü.

"Vay oğlan! Sen bizi ac koyacaksın!"

Film, her zamanki filmdi. Cevap vermeden ağılı döndü. Meydan toz toprak. Sığır huzursuzlanmış, böğürüp duruyor.

Sığırı hareketlendirmek için bir iki nara attı ya, cansız. Öyle bıkkın. Bir avuç taş alıp öndeki mallara savurdu. Sürü, Veyso'nun gösterdiği yöne doğru bezgin yürümeye başladı. Ne yana gideceğine köyden çıkınca karar verdi: Sığırın başını Ziyarat'a doğru çevirdi. Böyle bezgin nöbet günlerinde, ot varmış yokmuş dinlemez, o yana doğru götürürdü sığırı. Yol üzerindeki gözenin başına sabahtan keklik tuzağını kurar, dönüşü bir can katmaya çabalar. Bu zaman tam cüçük zamanıydı. Şehirliler öldürdü cüçük diye. Meri erkek ayırdemez, satın alır götürürlerdi. Cebindeki çakı bile bebe yumruğu kadar bir cücüğün karşılığıydı.

Gözenin başına vardığında geç kaldığını anladı. Sürüler subaşından az evvel kalkmışlar, belli. Ayak izlerine su yürümemiş daha. Yine de döşedi tuzağı. Bunun akşamı da var.

Köyün onca otlığı dururken bu sapa yere gelişi sadece cücükten, bezginlikten değil. Zeynep de çoğun o yana gider kuzularıyla. Köyde göz göze ge—lemezler ya, orası başka. Dağ, bayır ayrı dünyadır köylük yerde.

Çevrede başka sürü yoksa sığıra doğru temkinli yanaşır Zeynep. Dutluğun en ucundaki ağacın dibine de o çöker. Öyle laflarlar biraz.

Veyso, sığır ağır ağır yayılırken bıraktı kendini yaşlı dutun gölgesine. Karşı yamaçlara baktı. Ne in ne cin. Zeynepsiz akşam olmaz bugün. Dutun

başına tırmanıp daha uzakları görmeye çabaladı. Yok. Taze bir dalı çakısıyla kesip aşağı bıraktı kendini. Taze kabuğunu sıyrıp yaş dalı burnuna götürdü. Özlediği bir kokuymuşçasına içine çekti. Sonra ucundan ortasından yontmaya koyuldu. Bu zaman öldürme oyunuydu. Dakikalar süren bıçak hamlelerinin sonunda ortaya çıkacak şeyin neye benzeyeceğini aşağı yukarı biliyor, yine de bir meraktan kendini alamıyordu. Sonunda ucu ok gibi sivri, sonu küt, ortadan bombeli, bir şeye benzemeyen ya da her zamankine benzeyen bir şekil çıktı ortaya. Hışım la toprağa sapladı sivri ucundan. Neydi umduğu bilmiyordu ama, yine olmamıştı. "Bu değil," diyordu içinden, "böylesi değil!"

Kayalığın arkasından hışırtılar duyuldu. Sonra birkaç kuzu göründü. Zeynep! Değneğini taşlara vura vura dutluğa geliyor. Köyde olsa örtüsünü toplar, burnuna kadar çeker. Şimdi iki ucu sallanıyor yazmanın. Öylesine bırakılmış bir bez gibi başında. Yaklaştıkça daha bir yakıcı boynu, adımladıkça meydana çıkan omuzları...

"Tövbe ki sende akkıl varsa Veyso ağabeg!"

Çöktü dutun dibine. Huvvh!

Veyso derin bir uykudan kara haberle kalkmış gibi sığıra doğru koşmaya başladı. Kayalığın öte yanında kaldığından birkaç ineğin dışında görünen yoktu.

"Ekine mi girmiş kız! Vay başıma!"

"Coşma," dedi Zeynep, "ben çevirdim önünü. Beri yandalar."

Veyso, rahat bir nefes aldı. Sarılıp öpecekti Zeynep'i. Yapamadı.

"Adamın senin gibi avradı ola ki!" deyiverdi yapamadığı ne varsa onların yerine.

Zaten kırmızıydı kızın yanakları, mora çaldı. Sonra yazmasını biraz daha arkaya attı. Gömleği, yere dayadığı kolunda iyice geriliyor, bembeyaz bir fânîla, beyaz bir omuz güneşle bir parlıyordu.

"N'olurmuş olsa?"

"Sırtı yere gelmez allahıma!"

"Sindi sırtın yerdedir?"

Veyso öte yana dönüp bir ah çekti. Toprağa sapladığı çubuğu çekip yenisinden sıyırmaya başladı.

"Tee! Ya nerededir?"

Zeynep'in beze belendiği günleri hatırlıyordu Veyso. Fatime bacının kucağında eyvanda zırl zırl... Veyso, okula yeni başlamış... Hesap etti: Seneye asker. Demek ki Zeynep de anca on üç. Ağabey, diyor ya. Dert!

Neredeyse kundaktaki halini biliyordu da, ona ne zaman yandığını hatırlamıyordu. Ama sekiz-on yaşlarındaydı galiba örtüyü başına vurduğunda. Sanki o zaman farkına varmıştı Zeynep'in kundaktan çıktığının.

Veyso ayağa kalkıp ötelere baktı. Sığır subaşında yatmış. Kuzular daha ötede. Zeynep'e biraz daha yakın oturdu.

"Mal yatmış. Seninkiler Karasu'nun o yanda."

Nasıl oldu, neden oldu, Zeynep birden,

"Veyso ağabeg, ben şehirliye varmam" deyiverdi.

Veyso şaşırdı. Nerden çıktı bu? Demek ki bir hal var.

"N'ola ki? Sırası geldi mi?"

"On üçümde varım. Hatça'nın Asiya kaçında gettiydi ya?"

"Ne bilem ben! Nüfus müdürüyüm?"

"Ya kime varacan, de hele?"

"Sana" mı diyecekti... Ağabey, diyordu. Bir kere "Veyso" diyesi olmuş... Sen misin diyen... Fatime bacı demediğini komamış. Bari, demişti Zeynep, kaltak demeyeydi. O zoruma gitti. Hele ki şu dutun altında görüvere... Veyso bu düşünceyle irkildi. Sonra, çok uzaklarda, soluk bir fotoğraf gibi duran köye baktı. Mümkünü yok, diye geçirdi aklından. Buraya varana kadar karşı yazıdan elbet geçecek. Bir kıvrımda görünmese, ötekinde görünür. Az daha yanaştı Zeynep'e. Örtüsü omuzlarına düşmüş, belki saçlarından, belki daha içerilerden beyaz sabun kokusu sıcaklığı yalayıp çıktığı yere geri döndü.

"Sen neye evlenmedin ağabeg?"

Veyso yutkundü. Niyesini çok iyi biliyordu ya, nasıl anlatılırdı?

"Ben mi?... Çoban başıma he? Kim alır kız beni?"

"Alan alır!"

"De ki he dedi, kimnen düğüncü gidilecek?"

"Ansa ablaya n'olmuş!"

"Bir anaynan olur mu heç böyle möhim mesele? Babasız begsiz?... "

"Muhlis ağabegin var İstanbul'da..."

"He, var ya! Onun gendiden habarı yok. Hanı ya? Anam açtır, gardaşım susuzdur demişliği mi var? Teee!"

"Demez mi?"

"Varsa yoksa avradı. Köyü melmeketi kaç gider?"

Veyso böyle efkârlı, karşılara baktı.

"Gurbet," dedi, Zeynep, "kolaylıknan olur mu?"

"Gurbet ya... Gurbet de mahnası... Evvel ki, adamda hasyet ola!"

Zeynep biraz daha yanaştı:

"Ya ben sana varırsam..."

Hiç beklemiyordu Veyso. Ağzının tükrüğü kurudu. Epey zamandır laflayan çene kimindi? Taş kesti. Elindeki çubuğu yere bıraktı, geri aldı. Bir daha bıraktı. Kolları, ayakları sanki fazlalıktılar. Bedenden ayrılmak için oynayıp durdular bir süre. Sonra, kekeledi:

H E C E Ö Y K Ü

"Se-sen? Ba-ba-na varacan he!"

Sanki bütün beden gücünü deminki lafı söylemek için harcamış gibi, yorgundu Zeynep.

"Almazsın?"

Sanki her şey aşılmış da, bir Fatime bacı kalmış gibi önlerinde,

"Anan ya?" deyiverdi Veyso. Diliyordu ki, Zeynep bir yolunu bulmuş olsun. Mesela, desin ki, "ben anamla konuştum, he dedi."

"He ya! Ölür vermez. O he dese babam demez."

"Vermezse vermez. Yarın İstanbul yolunu tuttuk mu... Daha biz onları nerde görek, onlar bizi nerde bula?"

"Heç mi görmeyek?"

"Heç allahıma."

Zeynep bir kahkaha attı, köyde atılmayacak türden. Sonra ayağı kalktı, örtüsünü omuzlarına indirdi.

"İlahi Veyso ağabeg!"

Veyso, kuzulara doğru salınan Zeynep'in arkasından bakarken çubuğu yemiden toprağa sapladı, iyice derine gömdü. Sabah kurduğu tuzağa düşmüş iki cüçük düşledi.!

ABDULLAH ŞEVKİ

UZLET

Tekkenin, oyma çiçek desenleri, arslan başı siyah demir halkalarla süslü büyük giriş kapısının ardındaki geniş avluda derin bir sessizlik hüküm sürüyordu. Ceviz ağacının kökleri, toprağı hoyratça kavrayan, kördüğüm eklemli, kuru, dev bir elin uzun parmakları gibi büyük budaklar ve kıvrımların şekillendirdiği gövdenin devamında iyice kalınlaşıp, kasılıyordu. Yaşlı ağaç; tekke- de yaşamın tüm yönlerini temsil eden, iki dünyaya ait biricik canlı varlıktı. Bulutlara uzanan dalları, yeşil büyük yapraklarıyla adeta Babil Kulesi'ni sim- geliyor; gök ile yerdeki varlıklar arasında köprü görevini yerine getiriyordu. Vakit gece yarısını biraz geçmişti. Yorgundu ay... Lacivert bir aydınlığın yı- kadığı sokaklarda serseri sessizlikler dolaşıyordu. Gerçeklik denizinden şarap içince bir sarhoşluk haline girilir. Bu sarhoşluk, dervişin büyüklük ve yücelik- ler için duyduğu susuzluğu ifade eder. Kaf ve nûn... Kuşkusuz söz kalptedir. Dil ise kalbe delil oldu. Yüreğe halden hale geçtiği için "kalp" denilmiştir. Kalp; eşyayı ve eşya çevresinde dönüp dolaşan anlamları yansıtır. Her şeyden sonra Allah'ı gördüm; sonra onu her şeyle beraber gördüm. Elhamdülillah...

Bosnalı İzzet Faik Efendi, her gün sabah namazından sonra ceviz ağacı- nın önünde korkulu bir saygı ile durur, başını kaldırıp uzun uzun bakarak ağacı selâmladıktan sonra, diğer müritlere; "maşaallah, bu ağaç, Şeyh Lâme- kâni Cem'î Efendi'nin emanetidir. Ona hürmet ve selâmda kusur etmeyelim. Doğru gitmek, kasdetmek, terk etmek vesselâm..." der; dualar okuyarak elle- rini yüzüne sürerdi. Lâmekâni Cem'î Efendi, Oğlan Şeyh Sarı Haydar Efen- di'nin iki sene önce ölen babasıydı. Tekkenin arkasındaki geniş bostanın so- nundaki mezarlıkta gömülüydü. Halk arasında, bilgisinin çok geniş ve derin olduğu ileriye sürülen bu zâtın, aslında ölmediği, yaşarken, çok sevdiği, gâh gövdesine sarılarak, gâh omuzunu, sırtını dayayarak uzun uzun sohbet edip dualar mırıldandığı kadim dostu ceviz ağacına dönüşerek tekkenin önünde beklediği söyleniyordu. Bu söylentilerin de etkisiyle olsa gerek, tekkeye ge- lip baş açıp mintan yırtarak yola giren seyyarlar, ağaca hürmet eder; çevresi- ni temiz tutarak, taşlıktaki tahta sedirlerde sohbet edip, şerbet yudumlarken, huşu içinde onu temaşa ederek, yapraklarının kıpırtısından dökülen gizemli seslerle düşüncelere dalarlardı.

Akşam bulutları bostanın ardındaki tepelerde kümelenirken, arka avluda- ki çeşmeden küçük mermer havuza biteviye dökülen incecik suyun çıkardığı

sesler, isli lâmba ışıklarının aydınlattığı avlunun taş duvarlarında kırılıyordu. Çelik soğukluğunda, mavilenmiş aceleci bir akşam esintisi Nur Mehmet Efendi'nin göğsüne ve yüzüne dokunarak uzaklaştı. Gözlerini araladı. Oturduğu tahta kerevette uyuşmuş, kendinden geçer olmuştu. Ellerinden destek alarak doğruldu... Okudukça yüreğinin duvarlarını yonga yonga inceltip şeffaflaştıran, ışığın girmesini sağlayan yanibaşındaki rahle de kapalı duran Kur'anı Kerim'i okşadı. Üç kez öpüp başına koydu. Beş yıldır tekkeye hizmet ediyordu. Artık zamanı gelmişti. Gece gündüz demeden, bıkmadan usanmadan Şeyhine yaptığı hizmetlerin karşılığını görmek; ayn aleminde varlığından geçmek için büyük bir arzu ile yanıp tutuşuyordu. Ne demişti Şeyh: "İyi bil ki, melek, nefis ve şeytan senden ayrı ve senin dışında bir varlık değildir. Tersine, sen onlarsın. Bunun gibi, yer, gök, cennet, cehennem, yaşam, ölüm de senin dışındaki şeyler olmayıp sende bulunanlardır. Uzlette tüm bunları seyredip saflaştığın zaman bu sır sana açıklanacaktır." Düşündü. Korku ile karışık bir coşku gezindi içinde; ve ürperme...

Bedeninden nefret etmişti hep. Hiçbir yerde toplanmamacasına dağılmak, kül olup savrulmak; ömrü boyunca kendisini günahlara sokan, kan, et, sidik ve terden başka birşey olmayan varlığından geçerek ceviz ağacının koynunda titreksiz yanacak ışığı ak bir kandile dönüşmek istiyordu. Lâmekânî Cem'i Efendi olmak...

Sabahları namaz için uyandığında kaç kez bedenini yokluyor; her defasında gınahtan yok olmayıp nasıl böyle yaşayabildiğine hayret ediyordu. Toprakla ilgili hazzın yok olunca çöl görürsün. Çölü aşarken bir süre sonra çöl senin altından geçip gitmeye başlar. Aslında geçip giden çöl değil sensin. Dostum iyi bil ki, sen, büyük ölüm dışında, hava, ateş, su ve topraktan kurtulamazsın. Uzlette bir denizle karşılaşır, karşı kıyıya geçerken boğulduğunu görürsen su ile ilgili hazzın son bulmuştur. Deniz safsa, denizin içine güneşler, nurlar, ateşler batmış ve gömülmüşse bu marifet denizidir. Yağmur görürsen, o çorak bir alan gibi olan yürekleri diriltmek içindir. Ateşe dalıp çıkarsan bil ki bedeninden ateş hazzı yok olmuştur. Önünde geniş bir uzay, enginlik, onun da üstünde berrak bir hava; bakışının sonunda yeşil, sarı, kırmızı renkleri görürsen, bil ki sen havadan o renklere geçeceksin. Yeşil, kalp yaşamının, kırmızı, gücün rengidir. Sarı, zayıflıktır...

Kameriyede desturla elini öpüp dizinin dibine iliştiği Şeyhi Sarı Haydar Efendi'den, uzlet için, bulabildiği en saygılı ve zarif sözlerle talepte bulunurken, hallerini anlatmış; yumuşak bir sesle konuşan Şeyhinden: "Daha vakit var Mehmet efendi; başaklar olgunlaşmadı henüz. Hele biraz daha sabredelim" yanıtını almıştı. Nur Mehmet'in yapacağı bir şey yoktu. Halden anlamaz mıydı Şeyhi? Belli ki pişmemiş olduğu için yanmasına da izin vermiyordu. Bir bildi-

ği olmalıydı. İçi burkuldu ama, hemen kovmaya çalıştı bu kırgınlığı, elbetteki bir ölü gibi gelip teslim olduğu Sarı Haydar Efendi ne derse o olacaktı. "Acele şeytandandır." diye mırıldandı. Üç yıl önce, Şeyh'e ve tekkeye bağlılığını kanıtlamak için bütün malını mülkünü satıp, kentin sokaklarında kafasına, omuzlarına sığır işkembesi ve bağırsaklar bağlayarak dolaşmış, gururunu kırıp, kendini yeterince aşağılamıştı. Halk arasında şöhret belasını kazanmasına neden olmuştu bu durumu. Müritler onu pazar yerinde çocukları üzerine iştirken, yalıklara dökülen artık yiyecekleri köpeklerle paylaşırken görmüşler, gelip Şeyh'e anlatmışlardı. Sarı Haydar Efendi kızmıştı. Bir sohbetinde, "fazla melamet gösteriyorsun." diyerek herkesin içinde uyarıda bulundu. Bu sıradışı davranışlar halkın ve devlet yetkililerinin dikkatini çeker, hem anlaşılmaz, hem de tekke aleyhinde asılsız dedikodulara yol açabilirdi. Bâb-ı Âli, Üsküp'deki tarikat ehline bir süreden beri kuşku ile bakıyor, etkinliklerini yakından izliyordu. Sarı Haydar Efendi, Nur Mehmet'in ikide bir halkın önünde gereksiz vecde gelmesinden, Cuma namazından önce kendisi için kentin minaresine çıkarak, haşa "ey ümmet selâma durun! Muhammed Mustafa geliyor..." diyerek, kendinden geçmiş bir şekilde bağırmasından artık iyiden iyiye kaygılanıyordu. Şeriata değin gerekçeler ileriye sürerek Nur Mehmet ve tekke hakkında şikâyetle bulunan yetkililerle görüşüp onları ikna etmeye çalıştı. Tüm bu olanların İstanbul'a rapor edilmesi ve Şeyhülislâm'ın tarikat aleyhine kışkırtılması durumunda, tekkenin kapatılması, şariat yasalarına muhalefetten tutuklanarak cezalandırılmaları an meselesiydi. Hibe, yardım ve bahşişler de azalır olmuştu son zamanlarda. Bir şeyler yapmalı, Nur Mehmet'den kurtulmalıydı... Herkes korkuyordu. Allah gece yıldızlarla, gündüz güneşle bakar.

Akşam namazından sonra Sarı Haydar, İzzet Faik Efendi ile birlikte büyük odadaki ocağın önünde oturuyordu. Yanmakta olan odunlardan ocağın isli duvarlarına doğru kırmızı ve turuncu kıvılcımlar sıçradı. Alevler yükselip alçaldıkça, Şeyhin duvardaki gölgesinin boyutları değişiyordu. "Nur Mehmet ..." diye mırıldanmıştı ki İzzet Faik Efendi hemen ayağa kalktı. Saygı ile ellerini kuşağının üstünde birleştirdi; tepeden tırnağa niyaz kesilmiş, başını öne eğmişti. Sarı Haydar göz ucuyla çıtırtılarla yanmakta olan ateşe bakıyordu. Belli ki bir huzursuzluğu vardı. Alevlerin renkleri ve gölgeler yüzünde birbiri ardına belirip yok oluyorlardı. "Nur Mehmet gönülden hizmet etti Faik Efendi. Allah ondan razı olsun" diyerek esintili bir sesle konuşmasını sürdürdü: "Kendisi için uzlette fayda görülmektedir. Zamanı gelmiştir.

Hamama bitişik hücre hazırlansın..." Gözlerini kapattı. Sessizliği uzadı. Parmakları elindeki şimşir taneli tesbihi hareketlendirirken, dudakları kıpırdıyordu. Ocakta yanan odunların şımarık çıtırtıları duyulmaya başlamıştı yine. İzzet Faik Efendi lisanı hâl ile onaylamıştı Şeyhinin dediklerini. Bir şey söy-

lemedi. Büyük odanın karanlık köşesinde hayal meyal görülebilen tahta kapıya doğru başı öne eğik sessiz adımlarla bir hayalet gibi geriledi. Kapıyı usulca açtığı anda incecik, metalik inilti yükseldi menteşelerden. Hemen yandaki tahta rafta koridoru aydınlatmaya çalışan mum titredi, sonra sakinleşti yine...

Heyecanlanmıştı İzzet Faik Efendi. Sevinmişti de... Mehmet Nur'dan kurtulacaklardı. Düzeni bozuyor, şöhreti dikkat çekiyordu çünkü. Hızlı adımlarla koridoru geçti. Müridler halkalanmış Cuma zikri yapıyorlardı. Pencereden ceviz ağacına baktı. Uzun zaman önceki kendi hali geldi aklına. Durgunlaştı biraz. "Uzlet ne büyük deneyim, ne büyük serüven, ne büyük özgürlük" diye geçirdi içinden. Kayalar yuvarlanıyordu tek tek... Yüreği ağırlaşmıştı. Doğru olan neydi, vicdanı rahat mıydı? Ceviz ağacının ötelere, ay ışığının gümüş bir aydınlıkla yıkamakta olduğu beyaz camiin küçük parlak kurşun kubbe-rine doğru bakarken, Lâmekâni Cem'î Efendinin öğütleri aklına geldi: "Ba-siretin açılışı gözden başlar İzzet Faik Efendi... Sonra sırayla yüz, göğüs ve daha sonra da tüm bedende ortaya çıkar. Uzletin ilk dönemlerinde zenci bir adam karşına çıkar, sonra kaybolur. Bu kişi aslında kaybolmuş değildir. Tam tersine, sen osun. O senin içine girer ve seninle birleşir, tek varlık haline gelir. Onun derisinin rengi, sırf "beden giysisinden" dolayı siyahtır. Sen ondan bedeni yok ettiğinde, istek ve anma ateşinde onun giysisini yaktığın zaman, o giysisinin özündeki cevher çıplak olarak ortaya çıkar ve nur haline gelir. Böylelikle beyazlaşırsın. Derviş, uzlette saflaştığında, onun için bir kalp eli ortaya çıkar, bu elde ateş dolu bir kap vardır. Onu yeryüzüne vuruyordur. Gökyüzü ise, kendisine saldıran ayetler ordusunun şiddet ve kuvvetinden kan dökmektedir." Karanlık kendinden soyunurken gök mavileşmeye yüz tutmuştu. Sabah oluyordu. Ezanı duymak ve ferahlamak istedi.

Nur Mehmet, sabah namazından sonra mescitte Şeyhinin elini öperek diğer müritlerle de helallaştıktan sonra, İzzet Faik Efendi'yle birlikte hamamın arkasında bulunan uzlete gireceği hücreye yöneldi. Avluyu ve bostanı art arda yürüyerek konuşmadan geçtiler. İzzet Faik Efendi dualar okuduktan sonra hücrenin kapısını açtı. Buyur dediğinde elini öperek helallaşan Nur Mehmet'in omuzunda yeşil seccadesi dar ahşap merdivenlerden zemine inmesini bekledi. Basamakların çıtırtıları kesilmişti. Nur Mehmet, aşağıya indikten sonra, İzzet Faik Efendiye bir kez daha teşekkür etmek istercesine dönüp baktı. En büyük isteğini gerçekleştirecekti artık... Kısa bir dua okudu ve Allaha şükretti tekrar. Işık arkadan geldiğinden gözleri kamaştı, yüz ifadesini göremedi İzzet Faik Efendi'nin... Küçük kapıdan akan sabah ışıkları yüzünü aydınlattı son kez. Dudaklarında, yüreğindeki memnuniyet ve coşkuyu yansıtan belirsiz bir gülümsemenin kımıldanmasını önleyemedi. Hücrenin kapısı dünyayı ve gerçekliği dışarda bırakır biçimde yavaşça kapatılırken, demir sürgü ve asma

kilidin sesleri kısa aralıklarla taş duvarlarda yankılandı. Neden demir sürgü; neden asma kilit? Bu soruyu sormadı kendine. Üzerinde düşünmedi de hiç... Yeni mekânında kırk gün karanlıktan başka arkadaşı olmayacaktı.

Seccadesini serdi. Oracıkta duvar üstünde rafta duran yarısı erimiş kalın mumu yaktı. Testisini, su kabını, ekmek ve kuru yiyeceklerini uzanabileceği bir yere yerleştirdi... Bağdaş kurarak seccadesinin üstüne oturdu. İçinde aşamadığı bir merak, sonsuz sorular ve inançları vardı. Başını ellerinin arasına aldı. Hücresi gibi loş, hatta karanlık olan bedeninin, arındıkça ak bir bulut haline geleceğini, havada asılı kalacağını düşünüyordu. Maddi, dünyevi haz ve tatlar yok oldukça beyazlaşıp yağmur bulutuna dönüşecekti. Yağmur bulutuna... Devam etmeliydi. Söylendiği gibi bir çöl ayaklarının altından geçiyordu. Belki geçip giden çöl değil kendisiydi. Zikretmeyi sürdürdü. Zaman geçiyor muydu? Son günlerde, şiddetli bir baş ağrısı zikrine eşlik ediyor, hücresinin her yanından sesler geliyordu. Renklerin, seslerin dansettiği bu karanlık küçük yerde aklını yitirmek üzereydi. Günü ve tarihi bütünüyle unutmuştu. Dışarda eşyanın büyük bir değişim geçirdiğini, ağaçların gövdesinin, yapılarının artık kırmızı olduğunu, göğün bakır rengini aldığını, dağların atılmış renkli yün gibi olduklarını sanıyordu. Hücresi boşlukta duruyor da olabiliyordu. Gerçeklik duygusunu yitirmişti.

Uzletin son günlerine doğruydı. Zaptiyeler tekkeye geldiler. Tekkenin, Şeyhülislâm'ın fetvası üzerine kapatılması gerekiyordu. Dervişlerin, devletin dini, ne, örf ve adetlerine açıkça meydan okuduğu, halkı yanlış yollara sevkettiği, tekkenin batını bir fesat yuvasına dönüşerek dinden uzaklaştığı iddia ediliyordu. Oradaki tüm mallarına el konularak mühürlendi tekke. Şeyh Sarı Haydar ve müritleri tutuklandılar. Mahkeme edilmek üzere İstanbul'a gönderildiler. Tutuklama sırasında İzzet Faik Efendi hücrede uzlette bulunan Nur Mehmet Efendi hakkında güvenlik kuvvetlerine bir şeyler söylemek istediye de, Şeyhin susmasını işaret eden bakışları üzerine bundan vazgeçti. Nur Mehmet'in tutuklanması mahkemede işlerini daha da güçleştirebilirdi. Ahh!.. Hüzün nasıl mutlak susmadır. Onda nefes darlığı hastalığında olduğu gibi korku nedeniyle uzun ve sık nefes alıp vermeler vardır. Bu hal güçlenince ses rin noktasına gelir. Rin noktasını aşınca hüzün sona erer. O zaman hüznü alıştırma halinin ortaya çıkması için, neşe, coşkunluk ve ferahlık halleri bastırır. Hüzün elbisedir, şaraptır, dış kabuktur; iç kabuk, öz ise özlemdir. Derviş, bazen, durup dururken kendisinden kuş seslerinin çıktığı bir hale ulaşır. Bu Allah'la olmanın sevinci, ferahlıştır. Bu halle ilgili olarak adı insanlar arasında deliye çıkar.

Nur Mehmet hücresinde bırakılmış; unutturulmuştu. Sarı Haydar, başına gelecekleri bildiğinden, Nur Mehmet'i kurtarmak, belki de görünmez kılarak tekkeyi korumak için istemeye istemeye uzlet seçeneğini kullanmıştı.

Şimdi içi kan ağlıyordu. Pişman olmuştu. Tarikat terbiyesine göre yeterince olgunlaşmamış Nur Mehmet'in, hücrede açlık ve zikir yükü altında ezilerek çıldıracağını, belki de kafasını duvarlara vura vura öleceğini düşünüyor; aklına binbir türlü kötü şey geliyordu. Tekkeyi kurtarıyorum derken bir cinayet işlemiş de olabilirdi. Nur Mehmet, hücre çilesine gireli kırk günden fazla olmuştu. Bosnalı İzzet Faik Efendi, baskın biçiminde yapılan tutuklama anında, hücrenin anahtarını mutfak duvarındaki gizli bölmede bırakmıştı. Anahtar kimse bulamadı.

Pazartesi günü, mühürlenmiş tekkede el konulan malların listesini yapmak; onlardan bir bölümünü götürmek üzere bir heyet geldi. Bir iki memur binanın arka tarafındaki avluya geçtiler. Uzakta, avluya bitişik bostanın ilerisindeki hamamın küçük cam pencereleri, güneşte parlayan süslü kubbeleri görünüyordu. Memurlar, ince bir keçi yolunu izleyerek bostanın içinden hamamın bulunduğu yere ulaştılar. Hamam, soğukluğu, külhanı, göbek taşı, mermer kurnaları, parlak sarı muslukları ile temiz ve ferah bir yerdi. İki memur orada gördükleri eşyayı listelerken, birden, duvarlardan gelerek kubbe-ye yükselen ve derinden gelen bir fısıltıya kulak verdiler. "Sübhaneallah!" Birisi, diğerine, 'sen de duyuyor musun; yoksa rüzgar sesi mi?' diye sordu. Öteki, 'hayır bu bir insan sesine benziyor.' şeklinde cevapladı soruyu. Birlikte tekrar dinlediler. Evet; fısıltılar insan sesiydi..."Sübhaneallah!" Her iki memur kulaklarını hamamın duvarlarına dayayıp tekrar uzun uzun dinleyerek iyice emin oldular. Duvarlardan fısıltı halinde "sübhaneallah!" sesleri geliyordu.

Korkuyla karışık bir merakla koşarak hamamın dışına çıktılar ve arkadaki hücreyi gördüler. Küçük tahta kapısı kilitli ve sürgülü olan hücrede ilk bakışta yaşam belirtisi yoktu. Kapıyı birkaç kez vurup çevresini dolaştılar hücrenin. Bir memur, büyük asma kilide rağmen, güçlü tekmeler, omuz vuruşları ve iterek kapıyı zorladıysa da açamadı. Diğer, "kilidi kıralım." dedi. Biraz tartıştıktan sonra kilidi kırmaya karar verdiler. Küçük kapının asma kilidi balyoz darbelerine fazla direnemedi; koptu ve düştü. Sürgüyü de kırdıktan sonra kapı açıldı. İçerden rutubetle karışık kesif bir gül kokusu geldi. Sesler, kapının karşısındaki duvarda yankılandı yine. "Kimse yok galiba.." dedi birisi. Kapının girişinden hücrenin karanlık zeminine inen dar ahşap merdivenin ilk basmağında durdular. İnmeye niyeti yoktu hiçbirinin. 'Silah ya da para saklanmış olabilir. İnip bakmalıyız...' dedi birinci memur; diğerini cesaretlendirecek şekilde... Karanlığa alışıp birlikte aşağıya indiklerinde, kibleye dönük oturan, hafifçe öne eğik bir insan bedeniyle karşılaştılar. Gözleri, karşısındaki bir şeye hayret ediyormuşçasına canlı, açık ve parlaktı. Elinde tesbih, bağdaş kurmuş durumda yeşil seccadenin üzerinde katılmış biçimde oturuyordu. Saç ve sakalları iyice uzamıştı. Öldüğünün, bir ceset olduğunun kanıtı, koku ve

H E C E Ö Y K Ü

çürüme yoktu. Hatta yaşıyormuş görünümündeydi. Yanında küflenmiş ekmek parçaları, testisinde de biraz suyu kalmıştı. Memurlar, önce soluk alıp almadığına baktılar. Soluk almıyordu. "Ölmüş bu!" dedi biri. Ama gizemli fısıltılar devam ediyordu. Diğer memur, Nur Mehmet'in kalbini dinledi. Fısıltılar oradan geliyordu. Korktu, irkildi ve şaşkınlıkla geri çekildi. Yüzü sarardı önce, donuklaştı ve arkadaşına baka kaldı. Konuşamıyordu. İkisinin de şaşkınlıkları geçer geçmez cesede dokunmaksızın hemen yukarıya çıkıp tekke binasında ki diğerlerine haber vermeye yöneldiler. Uzlette uyku gelir. Beden toprakla yoğrulmuştur. Toprak ise toprağı ister. Yatmak ve uyumak isteğı böylelikle ortaya çıkar. Beden, uzlette toprak özelliklerinden temizlenince derviş de uyumaktan kurtulur. Eşya kendisinden yok olur. O anda cam içinde kalır ve camdan başka bir şey göremez. Varlığın en son sınırı dervişin cam rengini almasıdır. Bundan sonra ruh güneşini arkasında görür. Varlık yuvarlak bir kalkan benzer şekilde önüne gelir. Ve derviş ölümü tatmadan varlığı aşamaz.

Memurlar geri döndüklerinde hücrede bıraktıkları cesedi yerinde

bulamadılar. Hücresinin içi, çevresi havada uçuşan, yerde dağılan bembeyaz küllerle örtülmüştü. Tekrar hamama baktılar. Bu kez hiçbir ses duyamadılar. Hepsi şaşkınlık içindeydi. Zaptiyelerden birisi; 'O aranan Nur Mehmet olabilir. Yazık kaçırıldık!..' diye söylendi. Hücreyi bulan iki memur, endişeli ve sorularla yüklü yüz ifadesi ile birbirlerine baktılar. Güneş alçalıyor, hızlanan rüzgâr, kavak tozlarını, uçuşan külleri birbirine karıştırarak uzaklara götürüyordu. Nur Mehmet, karanlığın ardına gitmiş; amaçladığı gibi bir daha hiçbir yerde olmamak üzere özgürleşmişti.

Derviş Nur Mehmet Efendi kayıp ilan edilince, tekke ile ilgili dava delil yetersizliğinden düştü. Şeyh ve müritleri salıverilerek Üsküp'e döndüler. Sarı Haydar, bir süre sonra ağır bir hastalığa yakalandı. Çok acı çekti ve Zehir fırtınası günlerinde ruhunu teslim etti. Bosnalı İzzet Faik Efendi, Üsküp'e döndükten sonra yalnızca ibadetle uğraştı. İnsan içine çıkmadı ve Şeyh dahil hiçkimseyle de konuşmadı. Müridler bir gün sabah namazına kalktıklarında cesedini ceviz ağacında asılı buldular. Tekke bu olaylar nedeniyle itibarını iyice yitirdi. Bir süre sonra da sessiz sedasız kendiliğinden kapandı. Ama o günlerden beri, hâlâ, derviş Nur Mehmet Efendi'nin lacivert gecelerde Üsküp sokaklarında dolaştığı, sokak köpeklerine ekmek verdiği, tekkenin bahçesindeki ceviz ağacıyla sohbet ettiği, metruk hamamın duvarlarından fısıltılarının yükseldiği söylenip durmaktadır.!

ŞAHİN TAŞ

ORA

- Orada ölüm seni bekliyor, dedi.
- Ama ben oraya gitmek istemiyordum ki...
- Hiç kimse gitmek istemiyordu.
- Saçmalıyorsun! Ben gidiyorum.
- Oraya mı?
- Dalga mı geçiyorsun?..Bak bu oyunu fazla uzattın! Gidiyorum ben!
- Hiçbir yere gidemezsin!

Odada buz gibi bir hava esti.

Tek, saatin kalbi işitildi. Saniyeler, kurulan zamana koşuyordu.

Döndü.

Öfkeyle:

- Ne diyorsun sen ya!?

Karşısındakinin şaka yapar gibi bir hâli yoktu.

Hayret dolu gözlerle:

- Sen ciddisin galiba? dedi.
- Hı, hı, dedi karşısındaki,sakalı göğsüne birkaç kez sürtünüp kalkarken.
- Öyleyse gitmem...Kalırım ben de, dedi, çocukça bir saflıkla.
- Artık çok geç!

Çırpındı:

- Niçin?

Karşısındakinin yüzü duvardı.

- Yoksa?..

Yanıtı gözlerinden okudu.

- Orası, burasıydı demek!..Aman Tanrım!..

Sol göğsünün altında konuşma boyunca huysuzlanan yıldıznın tırısı kalkan nal sesi, saatinkine karıştı.

Kapıya seğırtmek istedi.

Ayakları, ona ancak bir iki adım eşlik edebildi.

Çevik bir el onu perçeminden yakaladı.

Tam bu sırada çalan saatin sesi, gövdesini ve odadaki eşyayı, ruhuyla birlikte zangırdattı.

H E C E Ö Y K Ü

— Ne tuhaf! dedi kafasını iki yana sallayarak. İnsan, ölümü yazarken, yaşar gibi oluyor.

Mousela ekrandaki *word* sayfasının sağ üst köşesindeki çarpı işaretini tıkladı. Hemen beliren *sevimli yarattığım* konuşma balonundaki "*ORA içindeki değişiklikleri kaydetmek istiyor musunuz?*" sorusuna, "*evet*" yanıtını verdi, tıklayarak. Öyküsü *belgelerime* kaydedilince bilgisayarını kapattı.

Kalktı.

Askılıktan ceketini aldı.

Odadan çıkarken, son olarak saatin sükûn bulmuş *tik taklarını* duydu.

Oraya gitmek üzere evden çıktı.

KANSERLİLER

— Aranızdan ilk ben ayrılacağım, dedim

"Üç Silahşorlar"ın ikisine.

Dargın dargın baktılar.

BİR MASKEYİ DÜŞÜRÜR GİBİ

— Güzel kadın.

— Dı, dedi.

Cart! diye yüzünü alnından aşağı yüzüp!

PEYZAJ

Açık bir yara gibi gökyüzü.

ÖYKÜ YÜZLERİ

Bir sınıfa kaç öykü sığar?

Kaç yüz

ömrüme?

H E C E Ö Y K Ü

**KUŞLARIN SABAHI,
"KAHVALTININ MUTLULUKLA, EVET BİR İLGİSİ OLMALI"**

El-mek geldi;
Kuşların sabahı!
Gözlerim nemli.
Çayım demli.

ÖĞÜT

1
Yazarken
bin dereden
su getir!

B
i
r
i
k

BİR İLK-

için!

BİNDERT

Hangi kapıyı çalsam, *Bindert* açıyor!

PIR'LAYAN DÜŞ

Avucuma alıyorum, tır tır...
Göz kapakları ölgün, mor.
Ellerim tüylerini sıvazlıyor.
Sevgim kurtarsın istiyorum onu.
İçi boşalıyor sanki, yağnik .
Ruh mu, dirimin ağırlığı mı,
kurtulduğu?..!

H E C E Ö Y K Ü

ÇAĞDAŞ FİLİSTİN ÖYKÜSÜ

LEYLA ABULELA*

Türkçesi: AZRA YETİŞ

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Dünya'ya geldim. Tavanın alçak olduğu bir yere düştüm, hareket edecek çok fazla yer de yoktu. Çoğu zaman buna alışığım. Çokçası iyiyim. Halimi ka-bulleniyorum, hayallere dalmıyor veya arkama bakmıyorum. Ancak bazen bir değişim hatırlamama neden oluyor. Sıradanlık rahatsız ediciydi ve sonbahar yaprakları ile kaplı bir caddede dikilirken, yeni bir başlangıç aniden kim olduğumu fark etmemi sağladı. Sokağın karşısındaki parktaki ağaçlar gümüş renğinde yıkanmış ve parlaktı. Yukarı baktım ve ağaçların üstünden görünür hale gelen Regent's Park caminin minaresini gördüm. Onu hiçbir zaman sabahın bu kadar erken bir saatinde, bu kırılğan ışıktaki görmemiştim. Londra sonbaharda en güzel halindedir. Yazın keyifsiz ve şişkindir, kışın Christmas ışıklarıyla boğulmuştur ve baharda, doğum mevsiminde, her zaman hayal kırıklığıdır. Şu anda en iyi halinde, şu anda güzelliği artık taze olmayan ancak şaşırtıcı bir biçimde hala etkili olan olgun bir kadın gibi dimdik duruyor.

Nefesim duman olarak çıkıyor. Dairenin zilini çalmak için bekliyorum; numara not defterimde yazılıdır. Sekiz demişti. Öksürdüm ve yeni işverenimin önünde öksürmekten ve çocuğuna mikroplarımı geçirebileceğim endişesini aklına sokmaktan korktum. Fakat vesveseli bir tip olmayabilir. Onu henüz tanımıyorum. Onu bir tek geçen hafta camiye geldiğinde, bir hizmetçi ararken gördüm. Derli toplu ve aceleci bir havası vardı. İpek eşarbi başının ve boynunun etrafına rastgele dolanmıştı ve kaydığında ve saçları gözüktüğünde onu geri çekmek konusunda çok tedirgin değildi. Belirli bir tip Arap kadını- zengin öğrenci, yirmili yaşlarının sonunda, Batı'daki çoğu insanın yaptığı... Fakat hala onu tanımıyorum. Benimle konuştuğunda kendisi değildi. Camilerde çok az sayıda kişi kendisi gibidir. Yumuşamışlardır, kendilerinin ihmal edilmiş ve narin taraflarınca teslim alınmışlardır.

Beni unutmadığını umut ediyorum. Fikrini değiştirmedikçe ve küçük kızını bir kreşe yazdırmadığını veya başka birini bulmadığını umut ediyorum. Annesinin de, yani şu ana kadar bebeğe bakan kişinin, onu Britanya'da yetiştirmeyip beni gereksiz kılmadığını da umut ediyorum. St. John's Wood High caddesi kalabalıktı. Takım elbiseli adamlar ve son moda kıyafetler giyen genç kadınlar yeni arabalarına biniyor ve güzel işlerine gidiyor. Burası lüks bir yer. Pembe renkler ve paranın saygın kıldığı insanların alanı. Geçmiş çekiyor fakat bunlar özendiğim servetler değil. Yeni bir mont istemiyorum, ama eski montumu daha sık kuru temizlemeye verebilmeyi diliyorum. Bu kadar çok kapının yüzüme kapanmamasını dilerim; taksilerin ve eğitimin, güzellik salonlarının, beni Hacc'a götürecek turizm acentalarının kapılarının...

Birisi diyafona çıktığında, sesim umutla çıkarken, " Selâmün alleyküm, benim, Najwa..." Beni bekliyormuş, elhamdulillah. Zilin sesi neredeyse heyecan vericiydi. Açmak için kapıyı ittim ve her şeyin ahşap olduğunu görerek girdim; geçmiş korunmuştu ve güzel bir zevk için özen gösterilmişti. Bu çok güzel bir bina, vakur ve sağlam. Eski, tedbirli servet nesilden nesile sevgi ve özen ile cilalanmış. Hükümetçe el konulan, Ömerce çarçur edilen, babamın parası gibi değil. Kendi payım konusunda ben de akılsızlık ettim, onunla işe yarar hiçbir şey yapmadım. Lobide bir ayna var. Beyaz bir baş örtüsü ve bej, biçimsiz montunun içinde bir kadın gösteriyor. Gözler çok parlak ve kirpikler çok uzun, ancak hala gösterişsiz ve güvenilir gözüküyorum, doğru yaşta. Genç bir bakıcı ihmalkar olabilir, yaşlı bir bakıcı sırtından şikayet eder. Ben doğru yaşıyorum.

Asansör eski moda görünümlüydü, bu yüzden kuvvetle kapıyı çekmeliydim. Bina zarif sessizliği içinde takırdıyor. İkinci katın düğmesine basmak için uzandım fakat birinci düğmenin birden üçe kadar, ikincinin üçten dörde kadar ve üçüncünün dörtten altıya kadar gösterdiğini fark ettim. Çözmeye çalıştım, uzun uzun baktım, ancak hala şaşkındım. Bunun yerine merdivenlerden çıkma-ya karar verdim. Kapı üstüme çarptı, merdivenlerden hızlı ayak sesleri iniyordu. Görünür hale geldiğinde kıvrıkcık saçları ve yeni çıkmaya başlayan sakalı ile asi ve uzun boylu bir delikanlı gördüm. Onu durdurdum ve asansörü sordum.

" Onlar daire numaraları, kat numaraları değil." İngilizceyi annesinin diliymiş gibi konuşuyordu ancak aksanı yöresel değildi. Londra'da insanların kökenlerini tahmin etmek zordur. Eğer öyleyse bir Sudanlı için açık tenli sayılırdı ama öyle olduğuna dair hiçbir kanıtım yok.

"Pekala, teşekkürler." Gülümsedim, ama o geri gülümsemedi.

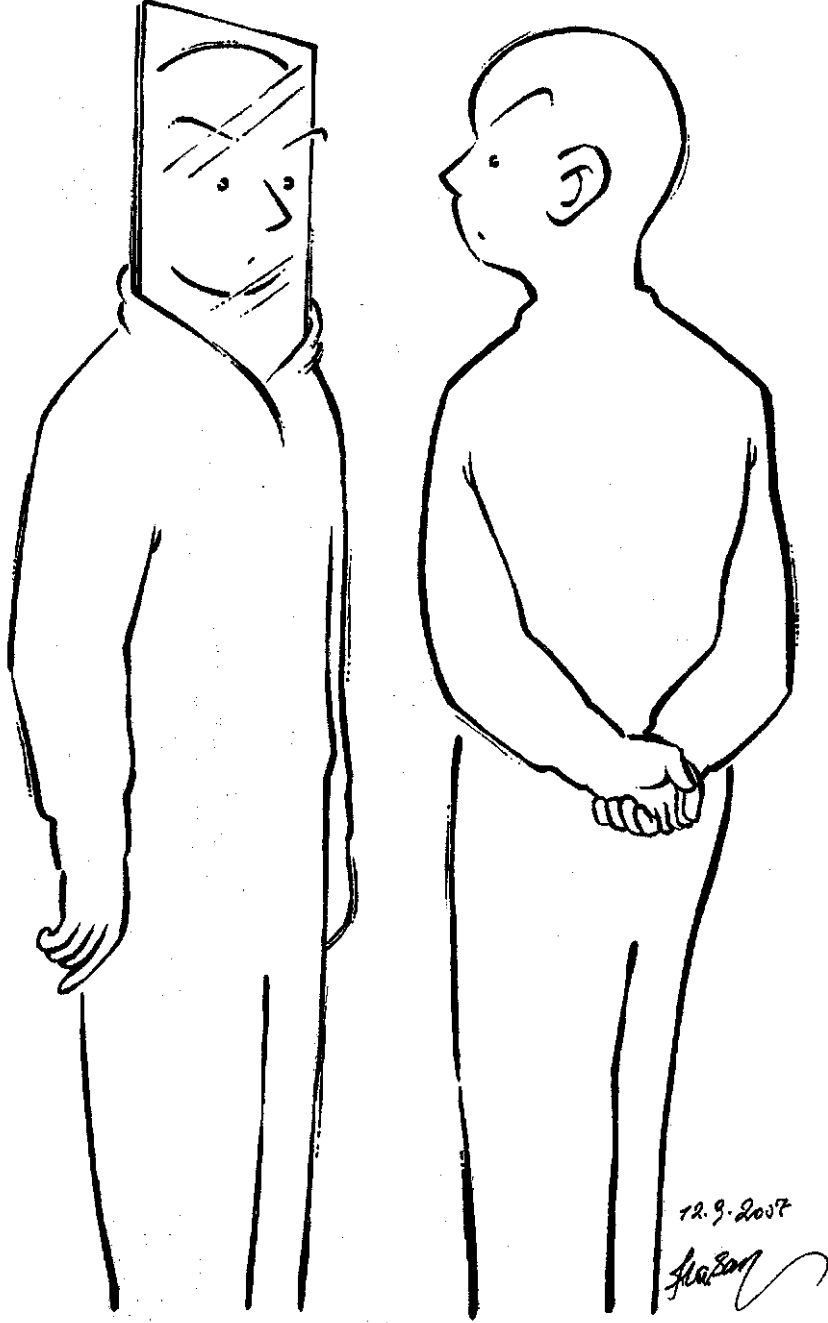
Buna rağmen tekrarladı, "istediğiniz dairenin numarasına basmalısınız." Gözleri açık kahverengiydi; zekayla parlamıyorlardı, Anwar'ınkiler gibi de parlamıyorlardı, ama sezgiyle parlıyorlardı. Belki de duyarlıdır ancak şimdi-lerin genç insanları gibi keskin, hızlı ve çok da zeki değildir.

Ona tekrar teşekkür ettim ve o da başını hafifçe eğdi, çantasının kayışını düzeltmek için omuzlarını silkti. Gençlerde cennetin kokusunun koklanabileceğinin söylendiğini duymuştum. Arkasını dönüp, binadan dışarı doğru yürüdüğünde her şey tekrar normale döndü.

Yukarı çıktım ve zarif, süpürülmüş halıya doğru asansörün kapısını açtım, daireye doğru umut dolu adımlar attım. Küçük kızı sokağın karşısındaki parka götüreceğim. Onu camiye götüreceğim, zamanı ayarlayacağım ki herkes ile birlikte namaz kılabilirim ve sonrasında Regent's Park'taki ördekleri yemleyelim. Dairede uydu olması çok muhtemel ve böylece ART'de bir Mısırsız filmi ve al-Cezire'de haberleri izleyebileceğim. Geçen hafta bir konuşma duydum, bu satırlar da ondan aklımda kalanlar, beni en çok etkileyenler: Allah'ın rahmeti okyanustur. Günahlarımız; bir güvercinin gagası arasında kavradığı bir balçık yumağıdır. Güvercin o okyanusun kenarındaki bir ağacın dalına tünemiştir. Yapması gereken tek şey gagasını açmaktır.!

* Leyla Abulela Hartum'da büyümüş ve yirmili yaşlarının ortalarında Britanya'ya taşınmış. 'Mütercim' romanının ve ' Renkli Işıklar' adlı kısa öyküler kitabının yazarıdır.

ÇİZGİ

DOSYA
ÖYKÜDE KARAKTER YARATMAK
2

SADIK YALSIZUÇANLAR

ETLİYE VE KANLIYA YAZANLAR

imse yazarla okur arasına girmesin' diyor Oğuz Atay'a ilişkin bir yazısında Enis Batur.

Eser kuraldan önce geldiği için, 'öykü'nün herhangi bir meselesi üzerine konuşmak da, Batur'un dediği gibi, okurla yazar arasına girmektir aslında.

O halde, modern öykücülüğümüzde melankoli, bunalım, sıkıntı üzerine konuşmak için birkaç öykü(cü) seçmek, yazarla okur arasına girmekten kaçınarak sadece bir okur olarak izlenim aktarmak yerinde olacaktır.

Sorunun birkaç adresi var kanımca: Tezer Özlü (öykü ile uzun öykü sayılabilecek romanları ayırt etmeksizin) Sevim Burak, Bilge Karasu ve tabii ki Oğuz Atay.

Tezer Özlü başta çünkü yazı ile yaşamın ucuna yolculuk yapan tek yazar o neredeyse.

Oğuz Atay da, özellikle Sevim Burak da, Karasu da görkemli/görkemsiz kaybedenlerden ve de 'yaşama hastalığı'nın farklı görünümelerini anlatanlardan.

Spleen'i ilk fark eden veya ifade eden Haşim midir bilmiyorum, Abdülhak Hamid de de tüm ölü zamanlar dile gelir kısmen, ama melankoli ve giderek o derin varoluşsal tedirginlik, o ontolojik manada iktidar baskısı, o yapıçözümü yapılamayan dünya saldırısı en çarpıcı biçimde Sevim Burak ve Tezer Özlü de dile bürünür. Ardından Oğuz Atay ve Bilge Karasu, içinden geçtiğimiz ve şiddetini tam olarak fark edemediğimiz sancıyla kıvranmaya ve bunu sözcüklere taşımaya başlar.

Bir yazısında Enis Batur (günce miydi yoksa, yoksa söyleşi mi?), en saldırgan sorunun 'nasılsın?' olduğunu söyler ki, bu doğrudan varoluşun kalbine bir hançer saplamak gibidir.

Ne zamandır ertelediğim her acı,

Çıt çıkarıyor artık, başlıyor yeni bir ezgi' diyor Nilgün Marmara ve ertelenen acıyı deşen o gizil saldırıyı, 'nasılsın?'ı çıt çıkarmanın bir biçimi olarak niteliyor.

O halde, bireyin yaşama hastalığını yoklayan her öykü, 'cam kelepçeye evet' der:

"Ilık bir süzülüşle/geri dön hayat/bırakma yeryüzü salına/tünemiş pek kara kuşlar/örtsün bakışımı/görmek acısı sürsün/pencere tutsağının/düşsün hayatı suya..."

Nilgün Marmara, Özlü, Burak, Atay ve Karasu ile akrabadır tedirginlikte.

Kimisi, yaşamın özündeki şiirsel mantığı yazar, kimisi, yeryüzüne tünemiş kara kuşların büyüsünü. Acı ile tatlı, aynı tecellinin iki ayrı yüzüdür gerçi. Cemal ve Celal Allah'ın iki ayrı elidir, ne ki, bir Elçi (as) sözü, 'Allahın iki eli de sağ elidir, yani yaşamda baskın olan veya aslolan Cemal'dir' der. Kaybedenler, Celal sillesiyle parçalanmış ruhlardır, daha doğrusu, Celal'in tokadıyla paramparça olmuş ruhların dilleridir.

Edebiyatımızın bu kara yazıcılarını kabusçulukla suçlayan kolaycı yaklaşımlar, kendilerine, 'nasılsın?' diye sorulduğunda, 'iyidir' deyip geçen ve bu sığılığı tevekkül sananlardır. Oysa 'iki dünya' arasında yarılmış bir toplumun ve onun 'birey'inin acısını bize en çok Özlü ve Atay anlatır ki, edebiyatın varoluşsal anlamı üzerine kafa yoranları da en çok onlar ilgilendirmelidir.

Onların 'canı sıkıntı sınırı'dır Marmara'nın ifadesiyle.

Onlar, "yollarda. Okurken. Pencereden caddelere bakarken. Giyinirken. Soyunurken. Herhangi bir kahvenin içinde oturan insanlara gelişigüzel bakarken. Hiç bir şey aramazken. Herhangi bir kahvede oturan insanları görmezken, başka olgular düşünürken. Yosun kokusunu yeniden duymaya çalışırken, bir kavşakta karşıdan karşıya geçerken, arabalar dünyasında yaşadığını son anda algılayarak, büyük bir bulvarın tüm kahvelerinde oturanlardan hiç birini tanımazken, bir mağazadan gelişigüzel yiyecek seçerken, ya da bir satıcıdan herhangi bir malı isterken, aynı anda özlem ve yalnızlıkları düşünürken, gidenleri, gelenleri, bölünenleri, ölenleri, doğanları, büyüyenleri, yaşamak isteyenleri, yaşamak istemeyenleri özlerken, severken, sevilirken, sevişirken, hep yalnız değil miyiz?" diye sorarlar. Tezer Özlü'nün yaşamın ucuna yaptığı yolculuk böylesi sorularla sürer: Yaşam özlemini doyuracak bir olgu mümkün mü? Bu saf soruyu ancak bir çocuk veya Tezer Özlü sorabilir: "Yaşamın daha doğrusu yaşamın ortasında, tüm özlemlerimin doyumsuz kaldığını nasıl da algılıyorum. Ama artık yorulmaksızın aramak yok. Aranana yaşıntılar arandı. Yaşandı. Bir kısmı gömüldü. Yeniden toprak oldu. Canlılıklarını duyduğum, canlılıklarını birlikte bölüştüğüm birtakım insanlar gitti. Onlar adına, onları da özlemek, onlar için özlemek, onlar için de sevmek. İnsan yaşamının mutlak en önemli olgusu sevilen bir insanı özlemek, istemek. Onun yanındayken de özlemek, istemek. Oysa yaşam genellikle insanın bir başına kalması. Uykuda. Uykuyu ararken. Derin uykuların ötesinde bile zaman zaman düşünde sezinlemiyor mu insan bir başınalığın çaresizliğini?" Sorulara ancak sorarak ulaşılabilir. Sormaksızın, doğru sorulara ulaşmaksızın, soruların ontolojik meşruiyetini fark etmeksizin, şu batağa saplanılamaz: 'Her anı ölüdür...' Ölüdür, çünkü öldürülmüştür. Birilerinin yuvarladığı çığın altında kalmışlardır. Nilgün Marmara'nın dediği gibi, onların, "karada,

hançer suratlı abinin rüzgarında/uçar adımları/geçmiş ilmeğinde saklıdır arzusu/içinden karanlık, tekrar ve ilenç/sızdıran hayret taşında/soruyor hatıra—sında, 'sırtımda ve sırtında gezinen bu ürperti kim/bir damla süt yerine bu ağı kim?'/ay gözüyle bakmayan kavruk akıllara/-boy atmış da salgıları/cücelmiş sezgileri-bir yanılığ rehabetinde debelenenlere." Bundan daha acı nasıl anlatılabilir sırtımızda gezinen ürperti? Tezer Özlü, sıkıntı/bunalım/melankoli—nin Derrida'nın bir türlü yapıçözüme uğratamadığı o her türden iktidar'ın, yani, 'düzene ayak uydurma' zorunluluğunun içinden çıktığı görüşündedir. Öykülerdeki bunalım, parçalanmış, kaotik bir dünyanın mutsuz, tedirgin insanların yaşamı olmanın ötesinde, sadece yaşadığı topraklarda değil, arzda da varolmanın bir saldırıya maruz kalmanın, baskılanmanın, belki ruhun ten kafesine tutuklanmanın doğurduğu vahşetin dile gelişidir. Bunu sürekli 'ruh burkuntularından hikayeler' anlatan Özlü, burada, parçalanmanın en vahşi biçimde yaşandığı yerde arar: "Sordukları zaman, bana ne iş yaptığımı, evli olup olmadığımı, kocamın ne iş yaptığını, ana babamın ne olduklarını sordukları zaman, ne gibi koşullarda yaşadığımı, yanıtlarımı nasıl memnunk—la onayladıklarını yüzlerinde okuyorum. Ve hepsine haykırmak istiyorum. Onayladığınız yanıtlar yalnız bir yüzey, benim gerçeğimle bağdaşmayan bir yüzey. Ne düzenli bir iş, ne iyi bir konut, ne sizin 'medeni durum' dediğiniz durumsuzluk, ne de başarılı bir birey olmak, ya da sayılmak benim gerçeğim değil. Bu kolay olgulara, siz bu düzeni böylesine saptadığınız için ben de eriştim. Hem de hiç bir çaba harcamadan. Belki de hiç istediğim gibi çalış—madan. İsteddiğiniz düzene (ayak uydurmak) o denli kolay ki. Ama insanın gerçek yeteneğini, tüm yaşamını, kanını, aklını, varoluşunu verdiği iç dünya—sının olgularının sizler için hiç bir değeri yok ki. Bırakıyorsun insan onları kendisiyle birlikte gömsün. Ama hayır, hiç değilse susarak hepsini yüzünüze haykırmak istiyorum. Sizin düzeninizle, akıl anlayışınızla, namus anlayışınızla, başarı anlayışınızla hiç bağdaşan yönüm yok. Aranızda dolaşmak için giyiniyorum. İyi giyinene iyi yer verdiğiniz için. Aranızda dolaşmak için çalışıyorum. İstedığımı çalışmama izin verdiğiniz için. İçgüdülerimi hiç bir iş—te uygulamama izin vermediğiniz için. Hiç bir çaba harcamadan bunları yapabiliyorum, bir şey yapıldı sanıyorsunuz. Yaşamım boyunca içimi kemirttiniz. Evlerinizle. Okullarınızla. İş yerlerinizle. Özel ya da resmi kuruluşları—nızla içimi kemirttiniz. Ölmek istedim, dirilttiniz. Yazı yazmak istedim, aç kalırsın, dediniz. Aç kalmayı denedim, serum verdiniz. Delirdim, kafama elektrik verdiniz. Hiç aile olunmayacak bir insanla bir araya geldim, gene aile olduk. Ben bütün bunların dışındayım. Şimdi tek konuğu olduğum bu otel—den ayrılırken, hangi otobüs ya da tren istasyonuna, hangi havaalanı ya da hangi limana doğru gideceğimi bilmediğim bu sabah, iyi, başarılı, düzenli

bir insandan başka her şey olduğumu duyuyorum. (sayfa. 75-76)" Alıntıyı özellikle uzattım, nereye gideceğini bilemeyen bir yolcu olarak insanın bu toplumdaki çaresizliğini biraz olsun hafifletebilmeye çalışan bir yazarın hikayesi biraz okunsun istedim. Öykücülüğümüzün (öykünün sınırlarını parçalayan bir yazar olduğunu da göz ardı etmeksizin) Sevim Burak, varoluşsal terdirginliğin merkezinde durur, zaman zaman kıyılara savrulur, bireyin toplumsal yaşamdaki ve kendisiyle uyumsuzluğunu anlatmanın yollarını arar. Hikaye, aslında kendi menkıbesidir, 'kendi derdin söylemekte'dir, spleen'in Lale Müldür'ün dediği gibi, 'bir balığın kesik boynu gibi olduğunu' dile getirmektedir. Bunun dile gelebilen bir şey olup olmadığı konusunda zihnimizi karıştıran bir yazardır Burak. "Açıkgözler için hiç bir şey yazmayacağım. Dünyalarını kaybetmişler için, kendim için yazacağım-erken bunamışlara-hayalperestlere- çok acıklılara- bu dünyadan gitmek için hazırlık yapanlara yazacağım. Yalnız aklını kaybetmişlerle bu dünyayı paylaşacağım. Aşktan aklını oynatanlara-şizofrenlere-aşırı romantiklere- ve aşırı sadistlere" der Yanık Saraylar'ın yazarı. Bu aşırı biçimde bireyselleşmiş ve parçalanmış dünyada, nefle ruhun arasındaki yüksek gerilim hattında dönenip durur Burak. Bilinçaltının derinliklerine indikçe iner. Renklerin, nesnelerin, biçimlerin ve 'ruh'un labirentlerinde yolunu yitirir. Trajiğin arandığı, yeniden tanımlanmaya çalışıldığı bir dildir onunkisi. 1965 yılında yayımladığı Yanık Saraylar'ıyla Burak, modern öykücülüğümüze bir yıldırım gibi düşer. Kişi ve mekan tasvirleri, olaylar örgüsü, kurgu, dil ve daha birçok önyargımızı yıkar, eserin kuraldan önce geldiğini bize tekrar hatırlatır. Afrika Dansı ve Palyaço Ruşen'i, öykücülüğümüzde gerçeküstücülüğün, trajiğin, postmodern anlatıyı haber verir biçimde kendisini şiddetli, gerilimli bir sesle dışavurduğu, yıkıcı anlatılardır. Alışılmış olanı yıkar Burak, bizi, gözümüzdeki perdelerin bir kısmından kurtarır. Ford Mach 1 adlı romanı da, öykü ile roman arasında, özgür, açıkkuçlu bir anlatının yetkin örneği olarak karşımıza çıkar. Burak, varolmanın dayanılmaz ağırlığını daha da ağırlaştıran diliyle, sıradan okurun ilgi alanından tümüyle uzaktır ve varoluşsal sorunların, bunalım ve melankolinin, saçmanın, acıların ve anıların kendine özgü gramerle yansıdığı öncü bir öykücü/romancıdır. Oyunları da aynı dilin içinden gelir, geleneksel oyun'un kurallarını tarumar eder. Afrika Dansı'ndan kısa bir alıntı:

"10 yaşında rheumatic fever
aort odağında 1/4 ejeksiyon
üfürümü az.p.z. den l'inci
ses çiftleşmesi
aort odağında 1/6 sistolik

ejeksiyon 2/6 erken diastolik
üfürüm var. staz (≡) hjr (≡)
karaciğer kosta kenarını 8-10
cm geçiyor. tibial ödem (+),
ta: 125/80 mmhg. nds: 78
/ düzensiz
akciğerlerde her iki solunum sisteminde...
duyulmakta... apekte 3/6 şiddetinde pan-
sistolik üfürüm
koltuk altına dek yayılmakta
siyanoz
ödem
çomak parmak"

Bu, zihnimizdeki kalıpları kıran diliyle, bir yandan modern yaşamın ka-
otik ve parçalanmış, aşırı biçimde bireyselleşmiş doğasını aktarır, diğer
yandan dilin kırık, kesik bir biçime evrilişinin varoluşsal kökenini ima eder.

Nilüfer Güngörmüş Erdem, 'Birey ve Karanlığı' başlıklı yazısında (Adam
Öykü, Kasım-Aralık, 2004) Burak'ta 'tekinsizlik' kavramından söz ederken
şöyle der: "Tekinsizlik kavramı Sevim Burak'ın edebiyatını en iyi anlatan
kavramlardan biridir. Kendisi de büyük ölçüde bunun bilincinde olarak ya-
zar. 'Genel olarak yazdığım hikayelerdeki şahıslar normal insanlar gibi hare-
ket edemezler; bu kişiler sabahları saklanır, akşamları ortaya çıkar- O kişi
hep duvar diplerinden gider. Hep gizli yollarda dolaşır. Hep gizli yollarda sa-
vaşır. Kuşku içindedir; Hikâyelerimde herkes birbirinden şüphelenir. İki kişi
karşı karşıya gelip bir meseleyi düşünemezler. Hep birbirlerinden gizli dü-
şünceleri vardır.'

Onun metinlerinde kişileri devindiren güç 'öteki'nin gizli bir düşman oldu-
ğu fikridir. Sevim Burak derinlerde bu düşmanlığın ve şüphenin kaynağını
oluşturan bir esas düşmandan, "gizli düşman"dan söz eder ki, bu ölümdür.
"Aşağı yukarı bütün hikâyelerimde 'Ölüm'le savaştım, ve savaşıyorum denile-
bilir.. 'Ölüm' bütün hikâyelerimde 'Düşman' olarak geçer.' Metinlerinde bi-
rey ve karanlığı, bireyin karanlığıyla mücadelesi bu bağlamda kendini gösterir.

Sevim Burak metinleri iki ana öbekte toplanabilir. Bu gruplandırma za-
man içinde belirginleşen bir eğilimi de ifade eder. Bunlardan ilki Yanık Sa-
raylar 'a damgasını vuran "Ah Ya'Rab Yehova", "Sedef Kakmalı Ev", "Ya-
nık Saraylar" hikâyeleri; bunların tiyatrolaştırılmış biçimleri olan "Sahibinin
Sesi" ve "İşte Baş, İşte Gövde, İşte Kanatlar" metinleri ve nihayet, Afrika
Dansı 'nda yer alan ancak yukarıdaki metinlerin dünyasından türemiş olan şi-

irsel yapıdaki küçük hikayelerdir. Bu metinlerde birey kendini daha çok bir "toplumsal öteki"ne göre konumlandırır. Tekinsiz, öteki dinden, öteki cinsten, öteki kültürden, öteki dilden olandır. Bu metinlerde herkesin ikinci bir kimliği, bir "nam-ı diğeri" vardır: Bilal asker kaçağı kimliğini gizlemek için muteber bir şehit pilot kimliğine bürünür, Yahudi Zembul'un nam-ı diğeri Sümbül, Madam İda'nın Eda, Sobacı Yasef'in Hazret-i Yusuf'tur ve hatta giderek "Hazret-i Musa'nın karşısında Hazre-ti Nuh oturur ki namı diğeri Kasap Nahum'dur..." Nurperi Hanım evlatlıktır, yani kökenleri bilinenden farklıdır, metin hikâyeden oyuna dönüşürken Nurperi, Melek nam-ı diğeri alır. "Yanık Saraylar"ın daktilo kızı gerçek ailesinin onu doğar doğmaz bir sepetin içinde nehrin azgın sularına bıraktığına ve Fulya Hala adında birinin onu bulup yetiştirdiğine inanır. Böylece bu metinlerde kimlik sorgulamaları köken sorgulamalarıyla iç içe geçer. Birey olma yolunda ilk adımı atan çocuğun temel soruları olan "ben kimim?" "nereden geliyorum?" soruları toplumlar ve kültürler arası bir düzlemde, yapı olarak sürekli parçalanmaya meyleden metinlerin başdöndürücü gelgiti içinde tekrar tekrar karşımıza gelir." Güngörmüş Erdem'in bu belirlemesi isabetlidir, Burak'ın dili, sürekli bir parçalanma meyli içinde akmaktadır ve ben ve 'öteki' ilişkisinin gerilimi, gel-gitleri, metinlerin iç şiddetini tırmandırmaktadır. Bu, Derrida'nın söz ettiği ve yapıçömünün imkansız olduğunu söylediği 'iktidar'la birlikte düşünülmelidir. İnsan arza düştüğünde saldırıya uğrar, dış dünyanın, ten kafesine girmenin şiddetini yaşar. Bu travmatik deneyim, bir özgürleşme olan ölüm'e değin sürecektir. Oysa ölüm 'ifadenin donması'dır. Söz ve yüz ifadesi donar ölümle. Ölümü insan ölümle ölür, der Heidegger. Ölümün deneyimlenememesi, yani insanın kendi ölümünü ölümle ölmesi, dilin de bitmiş olduğunu, insanın kendi ölümünü anlatamadığını gösterir. Dile dönüşmeyen şeyin olmadığı varsayımı, Burak'ın gizil korkusu olabilir. Bireyin karanlığını emanet edeceği, anlamlandıracağı veya takaslayabileceği bir imkan sunamayan modern yaşamda ben ile öteki'nin ilişkisi, karşılıklı olarak birbirini besleyen şiddet olacaktır: "Yaşadığımız çağda, dışarıya yansıttığımız karanlığımız bize sürekli bir bombardımanla korku, şiddet, cinayet, savaş, kaos, yıkım olarak geri gelmektedir. Sürekli tehdit altındaki çağdaş bireyin, kendini birey olarak gerçekleştirmesini sağlayacak, varlığa ve yokluğa ilişkin temel soruları sorması bu koşullarda neredeyse imkânsızdır. Bu anlamda çağdaş dünyanın en şanslı bireylerinin sanatçılar olduğu söylenebilir, çünkü onların karanlıklarını emanet edecekleri emniyetli ve çok zengin potansiyellere sahip bir yer vardır: Sanat yaratısının gerçekleştirildiği alan." (Güngörmüş Erdem, agm)

Kaosun bunalttığı ruh için tekinsiz gibi görünen veya kaçınılmaz olan bir yol, 'kökene gitme'dir. Köken'in tanımı, kaosun anlanlamdırılma biçimi gi-

H E C E Ö Y K Ü

bi, Ruh'tan ne anlaşıldığına bağlıdır. Ruh, dış dünyanın baskısıyla ve her türden iktidar tehditleriyle kuşatılmış, kendini gerçekleştirme imkanları boğulmuş, bir anlamda yabancılaşma kaçınılmazlaşmışsa, kökene gitmekten başka çare kalmamıştır. Yazının ne kadar soyut ve kapalı olursa olsun, her türden yazının birincil işlevi, varoluşun çıplak halde kavranılmasına bir imkan aralaması olduğunu varsayarsak, ökene inme, aynı zamanda bir yalınlaşma, eklerden ve giysilerden soyunma girişimidir. Burak, 'gerçek nedir?' sorusuyla başlayan yolculuğun bir yerinde, kendi doğuşuna değin uzanır:

"KANAPE
KOLTUK
KOLTUK KOLU
ANLATIYORDU
Oda kapıları açılmış
DÜNYAYA GELİŞİMİ
Artık çevresini saran eşyalar arasındadır
BAŞIM
YENİ
DOĞAN
AYA
BENZER
YEPYENİYİM
Sesim dudaklarımdan işitilir
HERHALDE BENİM."

Arapçada 'te'vil' kavramı, (yorum, tefsir) 'evvele gitmek/götürmek, kökene dönmek, ilksel olana yönelmek' anlamına gelir.

Öncü yazarlar, genellikle yapıçözüme bezer bir şeyi yapar. Kökene avdet eder ve okuru oraya çağırırlar. Bir meselenin doğru kavranabilmesi için, sonradan yüklendiği anlamlardan soyunması gerekir. Tevil, bu anlamda, ıstılahi düzeyde değilse de, genel olarak söylemek gerekirse, Burak gibi avangard yazarların niteliğidir.

Varolanın kesretinden ve kaosundan kurtulmanın veya onu anlamlandırmanın, dibe inmenin, bir'e ulaşmanın, birlik ilkesinin doğasına sızmanın bir yolu alabildiğince soyunmak, soymak, arınmak, yapıyı önce yıkmak, çözmek ve parçalar arasındaki ilişkiyi deşifre ettikten sonra, öze uygun yeni bir yapı inşa etmektir. O halde, kökene gidilmeli ve sorunun doğduğu yere dönülmelidir. Burada biraz da, dünyanın imgesi bulunacaktır. Temsil kelimesi, misil'den gelir, benzer demektir. Yazar dünyanın imgesi olarak bir temsil kur-

makta, bunun için de kökendeki ilkeye gitmeye çalışmakta, dünyanın, gerçekte zuhurun imkanları olduğunu fark etmektedir. Burak'ın böylesi bir gedik açmak üzere yazdığını en çok fark edenlerden biri, başta geleni, Memet Fuat'tı. "Sevim Burak Yazı Düzenlemeleri" başlıklı yazısında şöyle diyordu: "Yanılıcı bir yazardı Sevim Burak. Güzelliklerinin kaynağını gizledi hep. Biçime ağırlık verir gibi göründü, oysa içerikti, insanlardı asıl ilgilendiği. Çevreden kopuk, kendi dünyasına kapanmış snob bir yüksek aydın sanıldı, oysa kalabalığa açılmak, "çeşit çeşit insanları görüp en güzelini seçmek" için çırpınıyordu. Seçkin bir azınlığın yazarı olmayı kesinlikle istememiş, kitaplarının kapışılmasını, oyunlarının aylarca, yıllarca kapalı gişe oynamasını özlemişti. Ödün vermemiş olması, bağlandığı, doğruluğuna inandığı sanat anlayışından kopmaması, güçlülük diye nitelenebilir. Oysa, güçlülükle bir ilgisi yok. Böyle bir sorunu olmadı, başka türlü yazarsam özlediklerimi elde edebilirim diye düşünmedi hiçbir zaman. Başka türlü yazamazdı çünkü. Hiçbir sahteliği, takınılmış tavrı yoktu, bir kuramın uygulamasını yapmıyor, etiyle, kanıyla yazıyordu. Birbirine iğnelerle tutturulan kağıtlar, koltukları, duvarları dolduran, odalardan dışarı taşan kağıtlar... Hangisi hangisinin başı, hangisi hangisinin sonu, bilinmeyen, aranan, bakılan, yakıştırılan, "Tamam, bu bundan sonra!" diye birleştirilen kağıtlar... Bir daha, bir daha yazılan...Büyük harfler, küçük harfler, çizgiler, barlar, noktalamaşızlar, noktalamasızlar, alt altalar, merdivenler, dikdörtgen içindekiler, sağa sola, yana yatmış, çarpıtılmışlar...Resim mi yapıyordu sözcüklerle?"

Memet Fuat'ın Nietzsche'nin söz ettiği 'kanla yazmak' belirlemesine yürekten katılıyorum. Sevim Burak, Tezer Özlü gibi yazarlar, etiyle kanıyla yazdıkları için, bizi kökene götürmek, yerleşik yargıları ve önkabulleri yıkmak, bizi eklerimizden soymak, düşüncenin özüne ulaşmak, dil ile yaşam arasındaki ilişkiyi saydamlaştırmak, Wittgenstein'ın dediği gibi, kelimelerin eylemler olduğunu bize yeniden duyuruyorlar. Burak'ın Afrika Dansı'ndan alıntılatacağım şu paragrafındaki gibi, içe dönük, içi araştıran ve nüfuz etmeye çalışan niteliği, onu, santimental/marazi melankoliden ayırır: "Ameliyathanenin televizyon ekranında kalbimi seyrediyorum/kasığımdan kan akıyor/atar damardan/boyuna kalın pamuk bastırıyorlar/doktor kalbime şırıngayı takarken/o çengel biçimindeki oltayı yosunların arasına saplarken/düşünüyorum/ben kalabalığın insanıyım/kalabalıkta seçimimi yapacağım/renkli/çeşit çeşit insanları görüp en güzelini seçmek istiyorum" (Afrika Dansı, s.38) Burak 1931 doğumluydu ve çocukluğu, modernleşme krizinin kalbinde geçmişti. Etnik/dini kökeni itibarıyla de, 'ben' ve 'öteki' ilişkisinin gerilimini anılarında taşıyordu. Memet Fuat'ın, dilde tıkanığı yerde oyunlara yönelmesine ilişkin yorumu da isabetli görünüyor: "Öykülerinde gittikçe dille,

sözcüklerle daha fazla oynar olmuştu. ama aslında anılarıydı, çocukluğunun insanlarıydı onu yazarlığa iten. Öykücülüğünün dilde tıkanmaya doğru gittiği yerde, oyunlara atlaması bundandı belki de. Oyunlarındaki kişilerle birlikte yeniden güzelliklerinin kaynağına döndü."

Yanık Saraylar'daki şu bölüm bunu doğruluyor zaten:

"BENİMANILARIM
BEN BU ANILARI
CANIMLA
KANIMLA
BESLEDİM
AYAKTA TUTTUM
YIKILMASINA ENGEL OLDUM
BU BOYA GETİRDİM
OKUTTUM
BÜYÜTTÜM
ÇİRKİN
GÜZEL"
(Yanık Saraylar, s.34)

Hüzünlü, tedirgin, sıkıntılı, melankolik ve hüzünlü bir dil ülkesinde yaşayan bir başka öykücü/romancımız Oğuz Atay'dır. Hegel'in dediği gibi, 'ruh', kendi acısının taşıyıcısı olarak bizi sanatkarıdır. Öncelikle belirtmeliyim ki, Oğuz Atay, Hegel'in söz ettiği şeydi. Hayal gücünün bilgiden daha önemli olduğuna fazlasıyla inandığımdan, Türkiye'nin son yüzyılda yaşadığı süreçleri, toplumbilimcilerden çok edebiyatçılardan (sayıları iki üçü geçmeyen) okumayı daha çok önemserim. Üç 'altın yazar'ım var: Abdülhak Şinasi Hisar, Tanpınar ve Oğuz Atay. Üçünden üç başyapıt: Fahim Bey Ve Biz, Saatleri Ayarlama Enstitüsü ve Tehlikeli Oyunlar. Fahim Bey'e ilişkin Murat Belge'nin eleştirilerini ciddiye almak gerekiyor. Saatleri Ayarlama Enstitüsü'yle ilgili ise, yani onun 'yeni hayat'ın önümüze getirdiği boşluk ve saçmayı anlatırkenki başarısına dair henüz dişe dokunur bir şey okumadım.

Tehlikeli Oyunlar'a gelince...onun hala keşfedilmemiş bir ada olduğunu sanıyorum.

Atay az öykü yazdı ama, modern öykücülüğümüzün zeminin oluşturan metinlerdi bunlar, bu anlamda kurucu bir yazardı. Kalıcı olanı şairler kurarmış, Atay, bir bakıma şairdi de.

Korkuyu Beklerken, öykücülüğümüzün en seçkin örnekleriyle doludur.

Kitaba adını veren öykü dışında, Ne Evet Ne Hayır başlıklı muhteşem hikaye özellikle anılmalıdır. Oğuz Atay, Ne Evet Ne Hayırla bireysel ve toplumsal gerçekliğin nasıl dil dolayımından yansıtılabileceğinin gözkaştırıcı bir örneğini vermiştir. Dilin bizatihi anlam olduğunu, bir dünya, bir kişilik, bir gerçeklik olduğunu bundan daha çarpıcı anlatan başka bir öykü okuduğumu hatırlamıyorum.

Sefa Kaplan, Oğuz Atay'a yönelik tutumdan hareketle, günümüz edebiyatının 'hasta' olduğu düşüncesine karşı şöyle diyordu: "Mevcut durumdan 'hasta edebiyat' diye şikayet edenlerin kim olduğuna bakmak gerekiyor. Teşhisi koyanların önemli bir bölümü, edebiyat iktidarını kullanma biçimleriyle bu ortamın mimarları arasında yer alıyor zaten. İdeolojik körlüklerini 'estetik kuram' diye dayatan, kendi gibi düşünmeyenleri edebiyatçı saymayan, karameti kendinden menkul egemenlik alanlarında payeler dağıtan bu insanlar, şimdi iktidarlarını kaybettikleri için feryat ediyorlar. Çünkü kendilerinden onay alma ihtiyacı hissetmeyen yazarlar bir pıtrak gibi sardı ortalığı. İyi yazıyorlar, kötü yazıyorlar o ayrı mesele. Asıl önemli olan, Ahmet Oktay gibi birilerinin çıkıp da, "Türk romanına ne oldu?" sorusunu soracak cesareti bulabilmesi kendisinde. Üstelik bu soruya, sözgelişi Oğuz Atay'ı alet etmesi." Atay'ın yansıttığı şey, Türk modernleşmesinin krizi idi. Bu, bazı yanları çürüten bir toplumun ve çözülen, mutsuzlaşan, yabancılaşan bireyin hikayesiydi.

Yaygın edebi ortamların ve yazılanların 'hastalıklı' olduğu düşüncesi, ayırksı, yaygın söylemin ve zihniyetin dışından, farklı bir yerden bakan biri açısından kaçınılmazdı.

Atay, Türk modernleşmesinin bunalttığı, mutsuz ve tedirgin ettiği 'birey'in hikayesini ironik biçimde yansıttı. Durum zaten saçmaydı, dil, kurgu ve ona konu edilen 'malzeme' de saçma olacaktı.

Zihinleri tersyüz ettiği öyküleri, "gündelik hayatı kavrayış derinliği, anlatım zenginliği ve okuru alıp götürmedeki enerjileri bakımından romanlarından geri kalmaz. Kitaba adını veren hikayenin korkuyu beklerken kendini evine hapseden kahramanı, Atay'ın edebiyat güzergahındaki farklılığının en büyük kanıtlarından. Yazarın bu kitaptaki ilk hikayeyle varettiği "beyaz mantolu adam" da öyle."

Nurdan Gürbilek, Atay için, 'Kemalizmin Delisi' demişti, doğrudur. O sadece Kemalizmin delisi değildi, tarihten kaçmanın ve tarihe kaçmanın da delisiydi, o delilerin deliliğini açığa vuran bir zırdeliydi, bir çılgın, bir yıkıcı, bir yeniden inşa edici, bir tersinden okuyucu, bir hatırlatıcıydı. Türk modernleşmesinin kalbindeki krizi Atay ölçüsünde anlatabilen ikinci bir yazar yoktur dense abartılı olmaz. Tutunamayanlar'dan üç yıl sonra yazdığı ve modern Türk romancılığının yüz akı olan Tehlikeli Oyunlar'ı 'Ülkemiz' ve 'Yalnız-

lığın Oyuncakları'yla bizi bir ateşin içinden geçirir. Romana ilişkin söylenenler, eh işte Shakespeare, 'dünyanın bir oyun sahnesi olduğunu' söyler, Atay da, en tehlikeli kişisel oyunlardan, özellikle de kadınların oyunlarından söz etmektedir. Bu türden 'eleştiri'ler, edebiyat dergilerinin kadrolu ve gereksiz 'eleştiri yazıcıları'nın geniş getirmeleridir ve romanın temel sorunsalı ile ilgisizdir. Atay, ne sadece bir 'biçem arayışı'ndaydı ne de kişisel oyunları anlatıyordu. O, Tanpınar'ın Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nde koyulduğu zor işe, modernleşme hikayemizdeki trajiğe öylesine içerden ve derinden dokunmuştu ki, Hikmet'in yaralayıcı öyküsü, bir bakıma, Türk modernleştiricilerinin ve buna maruz kalan toplumun acısının epiği olarak patlamıştı. Ülkemiz'den sonraki en hicranlı bölüm olan Yalnızlığın Oyuncakları şöyle başlıyordu: 'Nihayet insanlık da öldü. Haber aldığımıza göre, uzun zamandır amansız bir hastalıkla pençeleşen insanlık, dün hayata gözlerini yummuştur. Bazı arkadaşlarımız önce bu habere inanmak istememişler ve uzun süre, 'yahu insanlık öldü mü?' diye mırıldanmaktan kendilerini alamamışlardır. Bu nedenle gazetelerinde, 'insanlık öldü mü?' ya da 'insanlık ölür mü?' biçiminde büyük başlıklar yayımlamakla yetinmişlerdir. Fakat acı haber kısa zamanda yayılmış ve gazetelere telefonlar, telgraflar yağmıştır; herkes insanlığın son durumunu öğrenmek istemiştir. Bazıları bu haberi bir kelime oyunu sanmışlarsa da, yapılan araştırmalar bu acı gerçeğin doğru olduğunu göstermiştir. Evet, insanlık artık aramızda yok.' Hikmet Amca ile Salim'in 'Ülkemiz' ödevi ise, modern anlatı tarihimizin unutulmaz bölümlerinden birisidir. Oğuz Atay, bu—rada 'yukardan bakıldığında bir haritaya benzer' dediği ülkemiz'e 'kuş bakışı' bakanları yaylım ateşine tutar ve onlarca sayfa boyunca yüzlerce ezberi bozar: 'Ülkemiz...Ülkemiz, bazı yanlarından denizlerle, bazı yanlarından da başka ülkelerle çevrili, genellikle dört köşe, özellikle çok köşe bir kara parçasıdır.' Çevrili olduğumuz bu 'başka ülke'lerin kırklı yılların ikinci yarısından itibaren daha çok ABD olduğunu bilenler bilir. Türkiye'de olup bitenlerin gerisinde ise bu uzak komşumuzun parayı, silahı, petrolü, uyuşturucuyu ve ihtilalleri çok seven bir 'örgüt'ünün bulunduğunu da...Atay, Ülkemiz'in özellikle heykeller bölümünde anlatımı taçlandırır: 'Ülkemizde eski çağlardan beri birçok medeniyet yetişmiştir. Ülkemiz, birbirine benzemeyen birçok medeniyetin beşiği olmuştur. Bu beşikte birçok medeniyet sallanmıştır, birçok medeniyeti uyutmuşuzdur. En son kurulan medeniyet, ekmek medeniyetidir. (...) Ülkemiz, büyük adamlar da yetiştirmiştir. Nokta çizgili sınırlardan, beyaz köpüklerle başlayarak tıpkı haritalardaki gibi rengi gittikçe koyulaşan denizlere kadar; derin deniz yaratıklarına benzeyen göllerden, üzerlerinde yükseklikleri yazılı beyaz dağ doruklarına kadar ülkemiz, bir zamanlar canlı ve yaşamış irili ufaklı büyük adamlarla doludur. Hemen hepsi bugün birer

heykel olan, bu büyük adamlar ülkemizi bir baştan bir başa kaplar... Şimdi bunları anlatacağım: Bir: Baş Heykelleri. Bu adamların yalnız başlarının heykelleri vardır. (...) İlk yapıldıkları yerlerde duranlarının gözleri güney sınırlarımıza dönüktür. İki: Ata binmiş büyük adam heykelleri. Üç: Şapkalı adamlar. Bunlar atlı değildir. Hikmet bey amca, bunların otomobile binmiş heykellerinin yapılmasının uygun olacağı kanısındaymış. Fazla yer tutmasa, şimen—difer üstünde duran toplu heykellerin bile güzel görüneceğini söylüyor... " Uzun söze ne hacet: Atay'ın Tehlikeli Oyunlar'ı, 'Ülkemizde tarım ürünleri yetişir. Onları güneş olan yerlerde kurutarak kuru yemişler yetiştiririz. İngiltere'ye göndeririz, onlar da bize gerçek gönderirler. Gerçek tohumları gönderirler. Biz, o gerçeklerden kendimize göre gerçekler yetiştirmeye çalışırız. Son yıllarda kuru üzüm ve incirin yanı sıra, köylü de göndermeğe başlamışsındır. Bu köylüleri, önce şehirlerde biraz yetiştiririz; tam olgunlaşmadan (yolda bozulmasınlar diye) başka ülkelere göndeririz. Onlar da bize döviz gönderirler. Halk müziği göndeririz; şoför pilağı gönderirler, aranjman gönderirler. Azgelişmişülke gönderirik, yardım gönderirler. Zelzele, toprak kayması, sel felaketi haberleri göndeririz, çadır ve heyet gönderirler. Asker göndeririz, teşekkür gönderirler. Binzorluklayetiştirdiğimizdeğerler göndeririz, dışülkelerdeçalışanyabancılaristatistiği gönderirler. Gerçekinsanlarımızı göndeririz, bizeordanmektup gönderirler...'in trajik öyküsü işte.

Görkemli/görkemsiz kaybedenler, memet Fuat'ın dediği gibi, 'etiyle k—nıyla yazdı'lar.

Bize içimizde olup da fark edemediğimiz, anlamlandıramadığımız 'bun—lım'ı anlattılar.

Bizi bunaltmaları, hakiki edebiyatın tedirgin edici dilinden doğasından kaynaklanıyordu.

Modern zamanların zihni örselenmiş ve ruhu sakatlanmış çaresizleri olarak bizim, eğlendiren ve uyuşturan değil, tedirgin eden bir edebiyata, bir dile ihtiyaç duyduğumuz kesin.!

KÖKSAL ALVER

KÜÇÜK ADAMIN ÖYKÜSÜ

Öykünün asıl unsurlarından biri olan tip yahut karakter, anlatılan hikaye yahut olay ile birlikte öyküyü var eder. Öykü çoğunlukla kişiler, şahıslar, tipler ve karakterle ortaya çıkar. Bu öykünün/hikayenin ortaya çıkış, yayılış, yazılış/anlatılış nedenine işaret eden esaslı bir niteliktir. Yani öykü birisine ait bir şeyi anlatmak, birisinden söz etmek, birisine hatırlatmak maksadıyla oluşturulmaktadır. İnsan yani öykü kişisi burada başat rolü oynamaktadır. Çoğunlukla öykünün birisine dair bir şeyi anlatması bundandır. Bir insanın hayatından bir kesiti, bir olayı, bir hatırayı başka bir biçimde anlatma olan öykü, böylece insanı insana sunmanın da yolu olmaktadır. İnsan, öykülerle insanlara bağlanmakta, insanlara tutunmakta, öyküdeki insani hallerden dolayı kendine bir karşılık bulmaktadır.

Öykünün kişi evreni hayatı kuşatacak denli geniştir. Öykü kişileri toplum ve hayatın hemen her kesiminden, tabakasından, sınıfından, mesleğinden meydana gelmektedir. Yaş yahut cinsiyet itibarıyla olsun öyküye kişi olarak seçilmemiş neredeyse kimse yoktur. Bu hayatın zenginliği ve farklılığının öyküye getirdiği bir zorunluluktur. Hayata değen öykü, hayatla bütünleşmek zorunda olan öykü bir şekilde hayatı yaşayan bütün kişilik ve tiplerle kendini var etmek zorundadır. Öykünün doğası budur, koparamayacağı bağıdır.

Aynı şekilde öykücünün tanıklığı da kişi evreninin çeşitliliği için önemli bir kaynaktır. Öykücü gerek gündelik hayatta tanık olduğu gerekse muhayyilesinde canlandırdığı kişileri öyküye taşıyarak şahıslar kadrosunu oluşturmaktadır. Her öykücünün çok farklı çevrelerin insanını öyküye taşıdığı söylenecek olursa, öykünün kişi anlamında ne kadar zengin ve doyurucu bir tür olduğu anlaşılmış olur. Sadece herkesin gözü önünde bulunan tipleri değil, bir ayrıntı düşkünü olarak öykünün kimselerin dikkatini çekmeyen, kıyıda köşede kalmış, ardında hiçbir iz bırakmamış tipleri de büyük bir maharetle gün ışığına çıkarmasıyla kendi şahıslar kadrosunu daha da zenginleştirdiği görülmektedir. Böylece öykü evreni, bütün bir hayatı var eden, hayatın en nadide ve saklı köşelerinde dahi bulunan tiplerden zengin bir koleksiyonu andıracak şekilde meydana gelmektedir. İşte ne denilirse denilsin, ister büyük adam ister küçük adam, ister avam ister havas, ister yöneten ister yönetilen... sonuçta insani halleriyle temayüz etmiş her kişi, öykünün ve öykücünün gözünden ırak olmamaktadır.

Sosyolojik bir belirleme olarak kabul edilmesi gereken *küçük adam* kategorisinin tıpkı *büyük adam* gibi modern öykünün zengin şahıs kadrosunun gediklilerinden olduğunu söylemek gerekir. Geçmiş yüzyıllarda ağırlıklı olarak hikayesi anlatılan büyük adam hayattaki konumu ve ağırlığına dayanarak böylesi bir imtiyaza sahip olmaktaydı. Edebiyat nedense illa derin bir meselesi olan, hayata ve insana ilişkin belli bir felsefi ve düşünsel girişimleri bulan, toplumun idealize edilmesinde büyük çabaları olan, sonuçta bir fikir, proje, ideoloji ve siyasetle hayata katılan kişileri anlatmayı denemiştir uzun bir süre. Hem roman hem de öykü böylesi bir tavırdan kendini alamamıştır. Ancak zaman içinde büyük adam anlatısının edebiyattaki yeri küçük adam anlatısıyla dengelenmiştir. Bu denge doğrusu edebiyatın doğası gereği olmuştur. Eğer edebiyatı hayata tanık olma anlamında değerlendirecek olursak, hayatın tüm yüzlerine edebiyatın aşına olması bir gereklilik olacaktır. Edebiyat herhangi bir ayırım yapmaksızın bütün toplumsal yapıyı, toplumun bütün tiplerini anlatma ödevi ile yüklenmiş durumdadır. Elbette her yazarın kendi öykü ve roman evrenini kendince kurma hakkının dışında olan bir husustur söylenen. Büyük adam ne kadar toplumsal gerçekliğin ortasında bir yapı, bir kategori olarak varsa küçük adam da aynı gerçekliğin yadsınamaz, inkar edilemez, görmezden gelinemez demografik ve sosyolojik bir yönü olarak var olmaktadır. Böylesi bir gerçek de edebiyatın gözünden kaçmayacaktır. Bunu da öykü evreninin enginliği zaten belgelemektedir.

Kimdir *küçük adam*, hangi niteliklere sahiptir, ne yapar, nasıl yaşar? Ve öykü küçük adamı neden, nasıl anlatır? Biraz önce de ifade edildiği gibi küçük adam kategorisinin tamamıyla sosyolojik bir tanım olduğunu bilmek gerekir. Toplumsal yapının belli bir yanını, nüfus kategorisini, toplumun tabaka ve sınıfsal niteliklerini ifade eden, toplumsal yelpazede belli bir tabana oturan kitlenin adıdır küçük adam. Toplumdaki statüleri açısından değerlendirildiğinde çoğunlukla halk/avam katmanında yer aldığı görülmektedir.

Küçük adam yalın insandır, hayatla irtibatı en insani ve de en asgari düzeyde olan kişidir. Hayatla kavgalıdır ancak kavgası daha iyi yaşamak, daha iyi koşullara sahip olma adınadır; yoksa tümüyle hayatın dönüştürülmesi gibi bir kavga ve derde sahip değildir. Gündelik hayatın tam yaşamını belirlediği, etkilediği, yönlendirdiği, dönüştürdüğü yalınkat yaşayan kişidir. Toplumsal değişimden, siyasal olaylardan, ekonominin dalgalanmasından en fazla etkilenen ve belki yara alan katmanın adıdır. Piyasa adamıdır, çarşı pazar insanıdır. Geçim derdi gibi çok büyük bir sıkıntıyla sürekli yüz yüzedir. Kavgasının adı çoğunlukla ekmek kavgasıdır. Başını sokacak küçük bir dam sâhibi olmak için çırpınıp durandır bir ömür boyu. Muhabbet adamıdır, özellikle kahvehane, meyhane muhabbetleri hayatının tadıdır. Bazen meyhanede,

bazen caddede, bazen okey masasının başında, bazen de camidedir. Magazin ve şimdilerde dizi müptelasıdır. Televizyon belki o yalın hayatında en fazla zaman ayırdığı eğlencesidir. Maç saatine ayarlıdır. Parklarda, lunaparklarda ve hafta sonları piknik alanlarında görülür. Ucuzundan tatil düşleri görür, güneşte yanar, yanık haliyle işine döner. Bulmaca çözer. Kimi zaman neşeli kimi zaman fena halde sıkılgandır. Sıkılganlığını nerede gidereceğini düşünür dururken dahi sıkılır. Bir yönüyle dolu dolu şenlikli bir hayata sahip olan küçük adam, bir yönüyle de kısıtılmıştır, sıkılmıştır. Onun için caddelerde, fuar alanlarında, seyirlik yerlerde, şimdilerde büyük alışveriş merkezlerinde gezzer. Vitrinleri saatlerce seyreder. Tüketimin ferahlatıcı havasını sürekli tenefüs eder. Bu ve daha zikredilecek pek çok hususiyete sahip olan küçük adamın yapmadıkları/yapmadıkları ise toplumsal yapının diğer tabakalarında konumlananlardan kendini ayırmasına neden olur. Çoğunlukla hayatın bir ilke, ideoloji, ideal, tez, proje etrafında yaşanması, dönüştürülmesi, geliştirilmesi gibi bir amaçla, bir misyonla yüklü kişilerden ayrılır böylece küçük adam. Siyasal, iktisadi, sanatsal, edebi, felsefi, ilmi kaygılar yahut projelerle pek fazla işi olmaz. Elbette siyasetin, ekonominin, sanatın ve de edebiyatın içindedir. Ancak bunların hiçbirinde bir aktör olarak yer almaz. Bunların hiçbirinin bir köşesinde icra konumuyla bulunmaz. İzleyen, etkilenen ve kendince tepki verip bir hayat tarzı tutturandır.

Aslında her insan öncelikle küçük adamdır. İnsani olma adına, insanın yalınkat yaşaması adına her insan küçük adamdır. Bir anlamda küçük adamlık insanın özüdür; insanın sonuçta yaptıklarının sanki toplamı olan şeydir: yaşamak. Yaşamak zorunluluğu bizatihi konumu, statüsü, sınıfı, mesleği, işi, eğitimi ne olursa olsun her insanı küçük adamlığa mecbur etmektedir. Çünkü her insan yaşama tutunmanın bir yolunu bulmak, bir şekilde ekmek kavgası vermek, bir şekilde arzularının peşinden gitmek, bir şekilde akla sığmayacak işlere burnunu sokmaktan kendini alamamıştır. Ancak, böylesine zorunlu, doğal ve sıradan işlerle uğraşan kimi insanların başka işlere, başka mekamlara, başka serüvenlere kendilerini attıkları da görülmektedir. Bu tabaka insanının bir anlamda derin işlerin peşinde olduğu söylenebilir. Toplumu çekip çevirmek, toplumsal değişime yön ve istikamet vermek, insanı ve hayatı etkilemek için sıradan işlerin dışında farklı eylemlere giriştikleri görülmektedir. Siyaset, iktisat, din, edebiyat, sanat, bilim alemlerinde kotarılan işleri gerçekleştiren aktörlerdir bunlar. Tıpkı küçük adamların belirlenmesinde önemsenen dıştan bakış, genel bakış bu kategori için de geçerli olmaktadır. Seçkinler, elitler, yönetenler, kanaat önderleri, entelektüeller, gazeteciler, bürokratlar, siyasetçiler, sanatçılar vb.

Küçük adamı öyküye kim taşımıştır? Bu bağlamda belli başlı öykücüler ilk elden zikredilmektedir. Bence her öykücü bir anlamda bu taşıma işlemini gerçekleştirmiştir. Hangi öykücünün öykü evreninde küçük adamın küçük işleri yoktur? Hangi öykücü hayatın sokak hallerine, sokaktaki akışına kayıtsız kalabilmiştir? Hayatın ayrıntısını yakalamaya azmeden öykücü, kaçınılmaz bir şekilde bütün hayatlara, bütün dünyalara, bütün insan hallerine bakmak, değinmek, el atmak zorunda kalmıştır. Elbette bu büyük toplamdan seçtiklerini öykülemiştir ve bu seçim sürecinde küçük dünyaların küçük adamları yahut küçük adamların küçücük dünyaları da zorunlu olarak öykücünün gözüne takılmıştır. Ancak yoğun olarak özellikle küçük adamları, sokakları, sokaktaki hayatları öyküleyen kimi öykücülerin dikkat çektiği de bir gerçektir. Farklı tipleri öyküleyen çoğu öykücünün özellikle sokaktaki küçük adama yöneldiği gözlenmektedir.

Sait Faik'in küçük adamların, küçük insanların öyküye taşınmasında önemli aşamalardan birini oluşturduğunda çoğu eleştirmen hemfikirdir. O, öykü karakterlerini, tiplerini çoğunlukla gündelik hayattan devşirmiş, gündelik hayatı oluşturan kişilerle öykü evrenini zenginleştirmiştir. Dolayısıyla toplumun farklı kesimleri, tabakaları onun öykülerinde yer bulmuştur. Bunun için onun pek çok öyküsü küçük adamın öyküsü olarak okunabilir. Bizzat kimi tiplerin anlatılmasının yanında *Dolapdere* öyküsünde olduğu gibi bir semtin yaşam tarzı ve küçük insanların hayatları da onun öykülerinde yer bulabilmektedir. Sözü edilen öyküde Sait Faik, bir semtin farklı tiplerinden söz eder, semtin gündelik hayatından keskin bir gözlemcinin çıkarabileceği ayrıntıları ortaya çıkarır. Yoksul bir mahalle ile karşı karşıyadır okur bu öyküde: kulübe misali evler, hasırsız, iskemlesiz kahveler, çıplak çocuklarla çevrilidir mahalle. Gürül gürül işleyen bir fabrikanın işçileridir çoğu mahalleli. Fabrikanın etrafında ise sefil evler, kaldırımsız, kokulu sokaklar dizilmiştir. "Beyoğlu'nun yüzlerce, binlerce dükkanında, terzisinde, berberinde, gazinosunda, gardrobunda, pastacısında, barında, modistrasında, kürkçüsünde ve sinemasında yok bahasına çalışan Hristiyan kızları bu semtte yetişir. Duvarcılar, badanacılar, kuyumcu çırakları, tornacılar, düğmeciler, marangozlar, dülgelerler, çilingir ustaları, kalfaları ve çırakları ile bu semtte yetişir... Bu semtte tövbekar yankesicilere, yeni hastaneden çıkmış eroin hastalarına, falcılara, 1900, 1953 senesi orompolarına, eski tulumbacılar, şık, bobstil, cebi bıçaklı, yakışıklı yeni külhanbeylere, arakçılara, haraççılara, jigololara, kızlarına kodoşluk yapan analara, karılarına müşteri arayan kocalara, pırzola kokusuna, açlığa, rakıya, aşka, şehvete, iyiye kötüye, her mücerret kelime vasfının karşılığına rastlamak mümkündür". Sıradan, küçük, kendi halinde, kendi çaresizliğinde ve keşmekeşinde bir hayat, bu hayata can katan küçük adamlar

topluluğu, sanki bütün küçük dünyalara örnek diye bu öyküde dile getirilmektedir. Küçük adamın küçük dünyası bu öyküde de açıkça görülmektedir: yaşamak, alabildiğine yalın yaşamak, gündelik hayata can taşımak.

Orhan Kemal'in çoğu öyküsü birer küçük adam öyküsü olarak değerlendirilebilir. Dilenciler, sarhoşlar, kabadayılar, evden kaçan kızlar, geçim derdi ile boğuşan tipler, gündelikçiler, işçiler, işsizler onun öykü dünyasının ağırlıklı bir kesimini oluşturmaktadır. Onun *Boyacı* adlı öyküsü böylesi bir tipin öyküleştirilmesidir. Öyküdeki 'ufak tefek, kara kuru, yüzünün derisi ta ensesine kadar kırış kırış. Sırtındaki ceket kırk yamalı' olan tip, bir armatörün verdiği boya sandığı ile boyacılık yaparak ailesini geçindirmeye çalışan yoksul birisidir. En büyük derdi belki tüm *küçük adamların* ortak derdi olan geçimdir. Ekmek parasının peşinde koşup durur. Karın tokluğuna çalışır. Boyacılığa ta çocukluğunda başlamıştır. Elli üç yaşındadır ve hâlâ boyacılık yapmaktadır. Boyacılık ise babadan kalma mesleğidir, kendisi gibi babası da ayakkabı boyacısıdır. Mesleğinde iyi olan ve hayli titiz bir iş çıkaran boyacının öyle büyük gayeleri, büyük dertleri yoktur. Gündelik hayatın gelgitleri, gaileleri, beklentileri onun hayatını şekillendirmektedir. Çocuklarının nafakasından arttırabilirse eğer bir pilli radyo almayı düşünmektedir. Taksitle alabileceği radyo onun küçük dünyasına yeni bir neş'e, yeni bir ses getirecek ve o da bu dünyada mutlu olmanın bir yolunu bulmanın sevinciyle hayatını bildik telaş ve dertle sürdürmeye çalışacaktır.

Rasim Özdenören'in *Çok Sesli Bir Ölüm* adlı öyküsünde bir mezrada yaşayan ve gündelik hayatın cefalarıyla yüzleşen küçük adamların hayatına ince bir dokunuş vardır. Bu mezra 6-7 haneli ve en fazla 20 nüfusa sahip, şehirden hayli uzak ve hatta yolu olmayan bir yerdir. Kışın tamamen kendine kapanan, kıt imkanlarla kendi küçük dünyasında bahara ermeyi düşünen bir yerleşim yeridir. Bu mezradakiler ise tüm yaz ölesiye çalışmak ve kışa hazırlık yapmak zorundadırlar. Koşullar hayli zordur, yorucudur. Zor yaşamak sanki bu insanların kaderidir. Küçük insanların bir türlü küçük dünyalarını aşamadıklarının bir göstergesidir. Taşlı tarlalarda ürün yetiştirmek, sırtlarında su taşımaktadırlar. Ekmeklerini taştan çıkartmaktadırlar. Tabiatın olanca olumsuzluğuna direnmek ve bu türlü yaşamının bir yolunu bulmakla yükümlüdürler. İşte böylesi bir mezrada hastalanan babasını şehre götürmeye çalışan bir çocuğun çaresizliği, azmi, korkusu, beklentisi öykünün atmosferini oluşturur. Beygir sırtında hasta babasını şehirdeki doktora götüren çocuk sanki küçük adamın kırdaki, köydeki, taşradaki hallerine tercüman olmaktadır. Ve aynı şekilde küçük adamın ortak dertlerine bir örnek teşkil etmektedir.

Vüsat O. Bener, keskin gözlemleriyle küçük adamların adeta fotoğraflarını çekmeyi başarmıştır öykülerinde. Pek çok öyküsü küçük adamın dünyası-

na açılır, tıpkı *Kömür* öyküsünde olduğu gibi. Bu öyküde bir çocuk hamal anlatılır. Sırtında küfesi o kömür ocağı senin bu ocak benim misali koşturup yük bulmaya çalışan bu çocuk belli ki yoksul bir ailenin çocuğudur ve sırtındaki küfesiyle aile bütçesine destek olmaktadır. Taşıdığı kömürlerin karşılığında aldığı kuruşlarla, liralarla geçinebilmenin derdindedir. Yani küçük adamın en önemli dertlerinden biri olan geçim derdi, bu çocuk hamalın da bir gerçeğidir. Küçüktür ama gözü pektir, her işin altından kalkacak gibidir. Ya-hut kalkmak zorundadır. Çünkü ancak çırpınarak, ancak zorlayarak hayatta kalabileceğinin farkındadır bu erken yaşında. Onun için emek kavramının, alın terinin bilincindedir çocuk.

Sevinç Çokum'un *Gözden Uzak* öyküsü ise sosyolojik düzlemde birer küçük adam olarak tespit edilen kapıcıların, gündelikçilerin dünyasına tutulan bir ayna olarak okunabilir. Öyküde öne çıkan tip olan Gülizar, bir kapıcı eşidir. Yıllar önce köylerinden İstanbul'a göç etmişler ve belki tanıdıklarının yardımıyla bu işi bulmuşlardır. Kapıcılık, köyden büyük şehirlere göç eden ve genelde belli bir mesleği ve zanaatı olmayanların en fazla rağbet ettikleri bir iştir. Belli bir toplumsal tabakaya ait bir meslek türü olması nedeniyle de bir hayat tarzını temsil etmektedir. Bu işi yapan ailenin en önemli sorunu bakım ve düzenli bir gelirdir. Kapıcılık her iki sorunu birden çözen bir meslektir, dolayısıyla köyden göç eden işsiz adamın yapabileceği ilk işlerden birisidir. Farklı kapıcı hikayeleri ve hayatları olmasına karşın genelde geçim derdi ile meşgul oldukları, kıt kanaat geçindikleri, ek işler yaptıkları, çocuklarını okutmak ile okutmamak arasında gidip geldikleri, sıkı bir tasarruf uyguladıkları görülmektedir. Tıpkı bir kapıcı eşi olan Gülizar ve ailesi gibi. O da aile bütçesine katkıda bulunmak için değişik evlerde temizlik işlerine gitmektedir. Liseye giden çocuğunu tanış bir elektrikçinin yanına yazları çırak vermektedir. Çocuğunun mutlaka okuyup kendisini kurtarmasını düşünüyor. Ama kocası bir an önce bir mesleğe atılmasından yana. İstanbul'a alışmakta güçlük çekiyor aile. Yaşam tarzlarındaki fark, şehirle ve şehirlilerle aralarına mesafe koyuyor. Hasret yüreğini kavuruyor, sürekli köyünü düşünüyor. Arada kalıyor, nereye ait olduğunu pek kestiremiyor. Ama hayatın küçük büyük meşguliyetlerine tutunmaktan edemiyor ve bu minvalde küçük dünyasında yaşamanın yollarını keşfediyor.!

ERCAN YILDIRIM

İDEALİSTLERİN/DÂVÂ ADAMLARININ EVRİMİNDEN TÜRKİYE'NİN SEYRİNE

Refik Halid Karay'ın Şeftali Bahçeleri'ndeki anlatımından bu yana Türkiye'de işler hep aynı şekilde yürüyor. Kısa bir öykü bize bir külliyatta anlatılmak isteneni özetleyebilir. İmparatorluğun çöküş devresini, batılılaşma dönemimizin ürünlerini, insan kesafetinin hülasasını Şeftali Bahçeleri'nin idealist tipinin dönüşümünden gözlemleyebiliriz. İmparatorluğun yıkılış sürecine girmesiyle birlikte "modern devlet örgütlenmesi"ne; modern bilimsel ve felsefî zihniyeti kuşanmadan, modern devletin enstrümanlarını devşirmeye girişmesi, monarşik yapının padişah'tan bürokratik elite geçmesini zorunlu kılmıştı. Bürokratik yapının istekleri ve aşkı, devletin geleceğine yön vermeye başladıkça, idealler "nizam-ı âlem" ülküsünden, "tahakküm" ve yapının sürekliliğini sağlamaya evrilmiştir. Bürokrasi, devletin devamı, güçlü bir millet azminden ziyade geliştirdiği dille halkı kendine râm etmeyi tasarladığı için toplumun hemen her kesiminde hedefleri olan insanlar/cemaat yapıları ve devlet örgütlenmesi bir ülkü olarak ortadan kaldırılmıştır. Namık Kemal ve diğer Yeni Osmanlılar'ın kendilerini bir davaya adanmaları, çöküşün batılı kurumların kötü niyetli kullanımı muvacehesinde olmuştur.

"Anadolu içinden hanlarda kalıp köylerde yatarak memuriyetine gelirken yüreğini keder, gam kaplamış, memlekete ciddi hizmet etmek kararını almıştı. Başının içinde, kasabaya indiği gün, yeni düzenlemeler, örgütler, yardım dernekleri gibi ağır düşünceler doluydu. Bu küçük şehirde kocaman işler göreceğini, herkese parmak ısırtacak eserler çıkaracağını sanıyordu. Durmıyacak, dinlenmiyecek, çalışacaktı. Atılmanlık gerekiyordu, mutasarrıflıktan tutarak âmir ve memurların hepsini yola getireceğine inanmıştı. Memleketi kaplayan tembelliği, durgunluğu kafası almıyordu." Çağdaş İslâm düşüncesinin en önemli tezlerinden birini de imparatorluğun sona ermesi atalet ve uyşukluk gibi hususlardan kaynaklandığı yönündedir. Toplumun her kesiminde olduğu gibi, kalemiye, askeriye ve ulema'daki tembellik, vurdumduymazlık İslâm düşüncesindeki aksamayı, batılı fikirler, teknik ilerleme karşısında geri kalmasını beraberinde getirmiştir. Atalet İslâm'da olmadığına göre insanlar İslâm'dan uzaklaşmış, İslâm'ın belirleyiciliği de ortadan kaldırılmıştır çağdaş İslâm düşüncesi mensuplarına göre. Kuşkusuz yenileşme çaba-

larına girişilmesiyle birlikte yeni kurumların ihdas edilmesi, toplumun geneline teşmil edilebilecek "sorumluluk" duygusunun "seçilmiş kimselerin" uhdesinde toplanması; bir anda önemli fonksiyonlar icra eden cemaat yapılarını, insan gerçekliğini boşlukta bırakmıştır.

Modern insanın uzmanlaşmış kişiliğinin yalnız bir tek işle sınırlandırılmış, kısıtlanmış yapısının imparatorluk içindeki görüngüsü, düşüncenin tamamen devreden çıkarılmasını gerekli kılmıştır. Çünkü artık, kişioglunun hayallerini, ideallerini bürokratik yapı eline aldığından, modern eğitim gördüğü halde "çarkın içinde olmayan" yeni aydın tipleri, ulema, askeri yapı devre dışı kalmıştır. Bürokrasi onların yerine düşünmeye, hayal kurmaya, idealle etmeye karar kılmış, uygulamayı makamına oturmıştır. "Sistemin" içine girmeyen, oradan konuşmayan hiçbir fikrin, eylemin geçerliliği yoktur artık. Çünkü "bu memlekette işler az, onu yapacak memurlar fazladır artık." İmparatorluğun modernleşme evresine girmesinden, cumhuriyetin geldiği noktaya kadar, idealler yerleşik sistemin içerisinde erimeye mahkumdur: "Her gün bir düğün evi neş'esiyle çalkalanan bu şehirde yeni Yazışleri Müdürü sıkıntıdan boğuluyordu. Önce işiyle uğraşıp boş vakti kalmayacağını sanmıştı, fakat yapacağı kıttı. Esniye ensiye odasında gevşiyor, uyuşuyordu. Mutasarrıfa ilk hevesle şehrin imarına, sapan ve tırpanlarının islâhına, kağı arabalarının değiştirilmesi gereğine dair ayrıntılı öneriler vermişti. Hiçbir sonuç çıkmıyordu. Daima gelişimden, uygarlıktan söz açıp uzun, sinirli, umutsuzluk dolu nutuklarını, nezaketin bile örtemediği öyle anlamsız, hiçten bakışlarla uyusuk uyusuk dinliyordu ki ağıyacağı geliyordu." Refik Halid'in betimlediği idealist memur tipinin dışlanması durumu bugün için farklı bir yerde mi duruyor? Hiç te bile. Kurum içinde gelişme, farklı ve özgün işler yapmaya kalkışanların dışlanması, tasfiye edilmesi vaziyetine şahit olmayan var mıdır? Karay'ın Şeftali Bahçeleri'nde demlenen okumuş yazmış tipinin devamını bugün her yerde görebiliriz. "Memleketi sen mi kurtaracan?" sözünün idealist/dava adamlarının belini büken en vurucu ve kırıcı söylem olduğunu düşünürsek, ilerleyen günlerde Agâh Bey'in sisteme entegre olmada bir beis görmediğini takip edebiliriz: "Şimdi geçen günlerdeki hizmet, imar, yeni düzenlemeler gibi fikirlerini hatırladıkça nargilesini gürleterek gülümsüyor, arkadaşlarına kendini mazur göstermek için: - Toyluk ne yaparsın? diyordu."

Kahraman mı Dâvâ Adamı mı? Yenilmiş mi Pişman mı?

Edebî anlatılarda umumiyetle dava adamı tipi, kahraman, idealist kişiler başarıları ile ortalıkta gözükmeyiz. Bu, yazarın bize niyetini alenen gösterdiği gibi edebî eserin, idealist kişiliğe kapalı düşüncenin ürünü olarak ortaya çıkmasıyla ilintilidir. Modern dünyanın tâbi kılacak değil tâbi olacak bireyler peşinde ol-

ması, kültürünü oluşturan iletişim ve yazın alanlarında silik, uyumlu, sisteme muhalefetini içsel çelişkileriyle açıklayan karakterlerin görünmesini gerekli kılmıştır. İdealist tiplerin anlatıldığı ürünlerde çoğunluk, yaptıklarından pişman olmuş ya da yenilmiş, bu yüzden işleyişe dâhil olmuş kişiler ele alınır. Davasında ısrarlı kişileri anlatmayı bırakın, başarısızlığı kabul etse bile iddiasını zihinsel olarak sürdüren tiplere anlatılarda rastlamak çok zordur.

Refik Halid gözlemlerinin ürünü gerçekçi bakışıyla imparatorluğun ortadan kalkmasındaki insan unsurunu anlattığı Şeftali Bahçeleri'nde nasıl atalet içindeki bir milletin tarihten silinme noktasına geldiğini gösterirse, Necip Fazıl Hasene Bacı öyküsünde bu bıkkın ve uyuşuk hale düşmüş milletin dirilebileceğinin altını çizer. Hasene Bacı öyküde "kahraman" prototipini tam anlamıyla yerine getirir. Çünkü romanın aksine öyküde kahramandan bahis açmak zordur. Öykünün niceliksel özellikleri bir tarafa, kapsamı "kahraman" tipini gerektirecek detaylara ve çerçeve hikâyeye sahip değildir. Öykü büsbütün bir insanı da anlatmaz. "Bu insanı aktaran bir öykü" dediğimizde bile esasında öykünün, insanın var olma saiklerinden bazılarını içermesi ama bunu kesif bir bağlamda yapması insan gerçekliği hakkında sahici kanılara varmamızdandır. Dolayısıyla "kahraman"ın öyküde belirgin bir gözle algılanabilir olması da kahraman tiplemesinden aktarılan parçacıkların kahramanı büsbütün içermesindendir.

Öykünün ortaya çıkması "kahramanın ölmesiyle" aynı zaman dilimine denk düşmektedir.

Hasene Bacı'nın "kahraman" olarak öyküde yerini almasına sebep, "olağanüstü" şartlardır. Şeftali Bahçeleri'nde "olağanlıktaki olağandışılığı" fark edemeyen ve bu nedenle imparatorluğun sonunu hazırlayan tiplere karşı, Hasene Bacı "olağandışılıktaki olağanlığı" gösterdiği için bir milletin tarihten silinmesinin önüne geçmiştir. Necip Fazıl'ın öyküsündeki bacı, İstiklal Harbi'nde ailesini tümünden kaybetmiş, bu nedenle kendisini dine adanmış, "kadınlıktan" sıyrılmış bir tiptir. Onun kahramanlığı hamasî nutuklar ya da sonuçsuz karşı çıkışta değil, "normali" dile getirmesindedir. İstiklal Harbi'nde Yunan istilası esnasında atalet ve boyun eğmişlik içinde Cuma namazlarını kılanlara karşı sözünü sakınmayan Hasene Bacı: "Müslümanlar! Kaldırın başlarınızı secdeden!.. Bozun, zaten bozuk namazlarınızı! Allaha secde edebilmek için evvelâ memleketinizden gâvuru kovun!" derken, olması gerekenden başkasını telaffuz etmez.

Bir topluma musallat olan, varlık şartlarını tehdit eden uyuşukluk, boyun eğmişlik karşısında resmî kanadın yani bürokrasinin tavrını Şeftali Bahçeleri'nden izlemek mümkün. Milletin içinden çıkan ve var olup olmamanın direkt muhatabı olan kişilerde bu durumun hangi itkileri ortaya çıkardığını da Hase-

ne Bacı'dan okuyabiliriz: "Onu duyanlar dehşete düşmüşler. Camidekilerin çoğu çete yazılmış ve düşmana karşı çıkmış. O da onlarla beraber, erkek gibi çalışmakta..." Millet olmanın gerek şartlarının zaman zaman "yok olma" sınırında gezindiğini düşünürsek, İstiklal Harbi'nin önemli bir köşe taşı vazifesi gördüğünü izleyebiliriz. Hasene Bacı idealist, dava adamı tipini oluşturmaktan ziyade şartların zorladığı bir anda zuhur eden kahraman tipine işaret eder.

Hasene Bacı formatındaki öyküler, karakterlerle karşılaşmak yazın dünyasının geldiği yerde imkân dâhilinde gözükmüyor. Hasene Bacı konjonktürün ürünü olarak ikazlarını yapıp sonuca giderken, hassasiyetleri potansiyel olarak diri bir milletle muhatap durumdaydı. Kahramanlara karşı duracak değil, kendilerini idealize edenler bekleyen topluluk söz konusuydu. Bugün için idealist ve dava adamlarından/kahramanlardan beklentiler modern dünyanın ürettiği değerlerle kendilerini en kısa zamanda tanıştırmakla sınırlıdır. İdealist tiplerin anlatımı, ideal kıldıkları değer yargıları üzerinden değil, bunların ne kadar ayırtıksı, gereksiz ve ütöpik olduğu şeklindeki pişmanlıklarla örülü olduğu savıyla mukayyettir. Modern /ist eğitimin çemberinden geçmiş aydın zümrenin Osmanlı'nın son dönemi ve Cumhuriyet'in başından itibaren toplumu şekillendirmede gösterdikleri azim ve direnç, İkinci Dünya Savaşı'nın akabinde farklı mecralara kayınca toplumsal kesimin hemen her kanadına yayılan "dava adamı" tipiyle karşılaştık. İstanbul ve taşra arasındaki ilişkilerde, İstanbul'da yeni bir sistem kurmaya teşne aydının, Anadolu'ya da "aydınlık" götürme çabası, imparatorluğu koruma kararlılığı; yeni dünya sistemi ile birlikte "güçlü" ve "iç dinamikleriyle" büyük bir devlet haline gelme çabasına dönüşmüştür. Son dönem fikir hareketleri, İslâmcılık, Türkçülük, Batıcılık, tekrar tartışma ve genişleme evresine girerken, Sosyalist teori bu sefer efkâr-ı umumiyenin gündemini etkisi altına almaya başlamıştır. Güçlü bir Türkiye, sosyalist nazarıyenin eseri mi olacaktır, yeniden "dirilen" İslâm'ın mı, yoksa milliyetçi tavrın mı? Gençler ve okumuş yazmışların nezdinde sükse yapan sosyalizm, bir imkân olarak konjonktürü kullanmayı bilmişti.

Hayata Dokunurken Neyi Kaçırıyoruz?

Bugün isimleri yazın dünyamızda görünen öykücülerin içinden çıktığı şartlar yukarıdaki paragrafta özetlenmiş haldedir. Ürünlerini bu fikrî ortamın hâsılası olarak kabul etmemiz gerekir. İdeal bir dünya tahayyülü ile gençliklerini kurgulayan yazın dünyamızdan geriye öykülerinde anlattıkları dünya kalmıştır. Öykülerindeki idealist/dava adamı tipolojisinden geriye "hayata dokunamamış" insan gerçeklikleriyle karşılaşırız. Zihinlerindeki pratiğe aktarmış olsalardı adına "hayatın kendisi" denecekti belki ama bu gerçekleşmeyince yapılanların "havaî" olduğu yargısı kendiliğinden gündeme girmiş-

tir. İdealistlerin düşünce ve eylemleri için "hayatı görmüş geçirmiş" kişiler "gençlik/hevesi" olarak vasıflandırmakta bir beis görmezler. Yazarların idealist tipini aktarırken, "hayata karşı başarısız" oldukları yargısıyla "yaşamın gerçekleri"ne karşı gözü kapalı olma fikri her zaman merkezde yer bulur. Yazarın dünyasının dava adamlığına karşı geliştirdiği refleks, yerleşik sistemin zaten bağımlı bireyler peşinde olması hem hayatın kendisinde hem de edebiyatta ideallerini sistemin nimetlerine kavuşabilme özlemiyle sınırlandırmış bireyler çıkarmıştır.

Türkiye'nin bugün geldiği noktada "kahraman" eğlenilecek, üzerinde nostaljik duyguların yaşanacağı bir nesne haline geldi. Kimsenin bir kahraman bekleme gibi endişesi olmadığı gibi, "kurtarıcı" vasfını haiz kimselerden umudu, "hayat standardını" kâfirlerinkine denkleştirmeyle ilgilidir.

Bizde üretilen kültürün bireyleri saran yanı yalnızca üretilmiş olana karşı içgeçirmeyle bağlantılı olduğundan, klasik çevre ülkelerin tavrından farklı bir yaklaşım geliştiremiyoruz. Toplumun değiştiği, insanların geliştiği, çağın farklılaştığı söylemlerinin vardıği yer insanların da buna ayak uydurması zorunluluğu oluyor. Dolayısıyla insan için var olana koşut yürümek "ideal" bir yaklaşım olarak şekilleniyor. Bugün için dava adamlarının, "merkez"e kesintisiz eklemelenme çabası birincil öncelik olarak görülüyor. Toplum/dünya değişiyor, fikirler serpiliyor, insanlardan buna ayak uydurması bekleniyor. Bir kavram olarak "dünya" otokton dünya düzeni ile şekillenirken, bizden beklenen pişmiş aşı su katmamaktır. Dünyanın uy dediğine uymak, dur dediğine pısmak Türkiye'de yaşayanlar için bir zorunluluk olarak şekillendi. Sosyalist teorinin fikri düzlemde nüvelenmesi, fiili eylemlerle kitlelere ulaşma gayreti en nihayetinde şiddete kaçarak mensuplarını tam zıttı bir yere savurması, dünyanın değiştiği yargısıyla açıklanıyor. İdealizmi ilke edinmiş bireylerin "ideal" olarak sunulan her şeye sorgulamadan yatkınlık göstermesi, sonuçta dava adına pişmanlıklar düzülmesine neden oluyor: "Toplum kabuk değiştirirken bilinçleri de sarsıyor çünkü. Köktencililiğin, aşırılığın çağrısına kapılmamak elde değil. Bilinç aşırı bir sarsıntı içinde buluyor kendini, parçalanıyor. Deprem çok şiddetliyse sarsıntı ölçerlerin durmayacağını kim öne sürebilir!"

Darbelerin Çiğnediği İdealistler

Nedim Gürsel bir imkân olarak sosyalizmin mensuplarında açtığı yaraları anlatırken, diğer birçok yazarın başından geçtiği gibi o dönemlerini algılamada bir takım aksaklıklar, hatalar barındırdıklarını belirtir. Birebir gözlemlerin, gerçekçi aktarımların/betimlemelerin, samimi itirafların öyküde yer alması, öykünün anlatıcısı ile yazarının örtüştüğünün bir işaretidir. Yazarın kahramanına, öykünün karakter(ler)ine nüfuz etme düzeyi, samimi ve ger-

çekçi anlatı düzeyini belirlerken, otobiyografik anlatım düzeyini de işaretler. Bu bakımdan idealist tiplerin, pratiklerin sunulduğu öykülerde yazarın mevzuyla "doğrudan" ilişkisi, içselleşme düzeyi anlatının "sahiciliğini" belirler. Kahramanın her durumda yazara karşılık gelmesi söz konusu değilse bile, idealistin, ideallerini oluştururken yaptığı kavrayış eksikliğini, pişmanlıklarını dokümanter olarak dizmesi direkt yazardan sadır olmuştur. Yazar bunu kahramanı aracılığıyla belirtirken, olduğu düzeyden geldiği düzeye serüven kurarken, olması gerektiğini içinde hep bir uhde olarak bırakır.

İdeallerinin boşa çıkması, hayallerini gerçekleştirememeyi bizim yazını-mız doğrudan ideallerin kendisine bağlama gibi bir mantaliteye bürünür. Bu, yapılanların meşruiyetinin bizzat yapanlar tarafından ilgasını getirir ki her iki türlü de dava adamlarının yürüyen sisteme karşı geliştirdikleri tezlerin ve metodun yanlış olduğu sonucuna götürür. "Halkı, değiştirmek istedikleri yaşamı seviyorlardı. Kavgasıyla, yağmuru, kitapları, insanlarıyla bağlıydılar ona. İçlerindeki inanç dünyada olmanın inancıydı. Bu yüzden her şeyi bırakabildiler. Havayı, suyu bile." Nedim Gürsel'in Akarsu'da dile getirdiği inanç, bireylerin sonraki aşamada ideallerinden feragat etmesiyle sonuçlandı. Bunda: "... tam 24 saat işkence gördüm... tavanı ıslak bir odaya itilerek gözlerim açıldı. sıkıca sandalyeye bağladılar. önce göğüs uçlarından. akım veril-diğinde. korkunç acının. sadist kahkahalarla seyrettikleri. beynim ve gözlerim sanki dışarı fırlıyor... beni yine tuzlu su üzerinde... bir et yığını halinde daha evvelce kaldığım hücreye indirip... Elektrikli teli hayalarımı ve kamışımı kavuruyor her on-onbeş dakikada bir... kızılıp sopalarıyla çıplak gövdeme... bülbül gibi konuşacaksın birazdan diyerek..." (Nedim Gürsel. Selim'in Karalama Defteri'nden.) gibi sahnelerin askeri vesayet dönemi ve darbelerle ilintisi çok yüksektir.

Askerî yönetimlerin dizayn ettiği 10 yıllık dönemler, Türkiye'de millet gerçeğinin, "büyük devlet olma" cehdinden, "büyük birey" olma azmine evrilmesine sebep olmuştur. Milletin devleti için geliştirdiği endişe, fiili müdahalelerle, herkesin "kendi"si, geleceği için kaygılanması biçimine dönüşmüştür. 1980 ihtilâli büyük millet, büyük devlet ihtimalini düşündürecek ortamı tamamen kaldırdı. Buna 80 sonrasındaki yaşam standardını, insanı izleyerek şahit olabiliriz. İnsanî kaygıların, Türkiye içinde varlığını bulan düşüncenin kanallı olduğu yerde, "büyüklük" bireyin kapısında kalmıştır. Bu sebeple yazınımızda idealistlerin, benimsedikleri davayı, yürürlükte sistemle mukayese etmeleri, akıp giden hayat karşısında kendi hayallerini doğrulama çabaları giderek, değiştirmek istedikleri yaşamı "sahih" kabul etmeleriyle sonuçlanmıştır.

"İkinci resimde, bir talebe derneğindeyim; elimde bir edebiyat dergisi, arkamda tuğra, kimliğimi ve edebiyat tutkumu belgelemek istemişim. Derginin ismi okunsun diye de objektifi doğru kaldırmışım. (...) Derginin yeni sayısını önce rüyamda görürdüm. Büyülü bir nesne gibi dururdu karşımda. İsimler yukarıdan aşağıya doğru akar, akardı. Ve o sabah kahvaltıyı yaparken, içim içime sığmaz, telâş telâşa kitap evine koşardım. Kitap evinde derginin konduğu yeri bilirdim. Hemen oraya doğru yürürdüm. Önce derginin kokusu burnuma vurur, sonra içim kıpır kıpır, dergiye doğru uzanırdım. Hacmine bakardım, arka sayfasına, şiirler, öyküler, yazılar. Dünyam o ay, yeniden kurulur ve beni içine alırdı." Necip Tosun'un Kuyu'da belirlediği gibi idealist olmak böyle bir şeydir. Sebepsiz bir sevinç "varoluş neşvesi"ni dünya kurmayla eşitlemektir. İçine doğduğu dünyayı dava adamı varoluşundaki "insan-lık" muvacehesinde kurmak derdindedir. Bu onun için bir aşktır.

Anadolu toprakları üzerinde, toprağa ruhunu vermiş, toprağın ruhunu içselleştirmiş olmanın hiçbir karşılığının bulunmadığı bir dönemde yaşıyoruz. İdealistin, davasını "hayatın" kendisine tercih eden, kavrayışını yaşama tutunma olarak değiştiren kişilerin gerekçelerinden oluşan bir literatürle karşı karşıyayız. Varoluşun, varoluşa can veren aşkın sevinciyle değil kaygısıyla yaşayan dava adamlarını okuyoruz. "İlk kez bu hayata ilişkin hiçbir bilgisinin olmadığını fark etmişti. Biliyordu, ne kadar yok sayarsa saysın, sevinçleriyle, hüznleriyle kitabevinin dışında da sürüp giden bir hayat vardı. Şimdi bu yeni hayata dokunabilir miydi? Dokunmalı mıydı? Ya geçmişti? İlkesi için ailesiyle, pek çok çocukluk arkadaşıyla ilişkisini kesmiş, yollarını ayırmıştı. Hatta bu yüzden kız kardeşinin düğününe bile gitmemişti." Ricat'ta hayata dokunmaktan bahseden Necip Tosun, Sis Çanları'nda "Kitabevini merak etti. Karşı caddedeki Gençlik Kitabevi'ne doğru yürümeye başladı. Her şey nasıl da değişmişti. Ayakkabı tamircilerinin, terzilerin yerini bilgisayarlılar, cep telefonu bayileri almıştı. Gençlik Kitabevi ise 'Class İnternet Cafe' olmuştu." sözleriyle değişimdeki hüznü ve çarpıcı faktörü belirtir.

Para ve Kariyere Teslim Edilen Dâvâ

Türkiye'de sosyalist düşünceye mensup kimselerin pratik algılarının teoriyle denkleşmemesi sonucu geçirdikleri evrim İslâmcılarda da gerçekleşti. Çağdaş İslâm düşüncesinin modern paradigmaların hemen tümüyle bir şekilde içli dışlı olması en nihayetinde liberal fikrî yaklaşımı "özgürlük" gerekçesiyle kabul etmesi, spesifik bir hareket olmadığının en büyük göstergesidir. Bu Türkiye'de dünya sistemine eklenmiş düşünce akımlarının genel geçer dinamiğini oluştururken, "bağımsız" İslâmî yönsemenin "kendi"liğinden belirmediğine de işaret eder. Sistem bir şekilde İslâmcıları da içine alacak şekilde "iktidar - mu-

halefet" dengeleri kurmayı başarırken, İslâmcılar bu denkleme girmeme konusunda herhangi bir yeterlilik gösterememişlerdir. "Arkadaşları gibi kocam da birkaç yıl önce partisini değiştirdi. Şimdiki partisinin ülkenin yeni şartlarına en uygun parti olduğunu söylüyor. Mevlana'dan Yunus'tan mısralar okuyup, müslümanca hoşgörüden sözediyor. Yanılmışız diyor, yanılmışız. Yeni yöntemler bulma zamanı çoktan geldi. Solcular gibi biz de birbirimize kırdırılacak-tık, diyor. Artık sloganlar devri gerilerde kaldı, yeni bir dönem bu dönem, di-ye, kıyasıya eleştiriyor İslami dergileri, hiç birini evde görmek istemiyor. Bun-ların hepsi tuzak, tuzak bunlar, diyor. Herkese karşı kuşkulu kocam, hayatının düzenini tehdit edebilecek her şeye karşı. Bizim için en iyisi yine de bu parti-nin iktidarda kalması diye noktılıyor konuşmasını genellikle."

Cihan Aktaş'ın Üç İhtilal Çocuğu'nda dile getirdiği hassasiyetleri Mâzî Rüyâları'nda Fatma Karabıyık Barbarosoğlu da yaşar. "On yıl önce nasıl bir dünyamız vardı bizim? Sadece bizim bildiğimiz renklerin imbiğinden süzülen bir dünya. O dünyanın kendine has çehreleri neredeler şimdi? Hep böyle olu-yor. Önce coşkuyla buluşup sonra yorgun argın evlerimize dönüyoruz. Dünü konuşmak yoruyor bizi. Gerçekleşmemiş hayallerin yükü olanca ağırlığıyla omuzlarımıza biniyor." Başörtüsüyle kamuda görünmek isteyen kadının, okulda okumak isteyenlerin çektikleri sıkıntı, yalnız kadınlara münhasır bir durum değildir. Erkekler tarafından yalnız bırakılmanın verdiği eziklik duygu-suna bir de ideallerini kariyer ve parayla değiş tokuş edenler eklenince ide-alist/dava adamı portremizin ne kadar sağlıklı olduğunu görebiliriz. İde-alist/dava adamlarının "dünya dışı"ndan konuşacak kadar, aşkla bağlı olduk-ları dava, önce "hayatı anlama ve algılama"ya akabinde, "dünyayı yaşamaya" ona "bağlanmaya" varır. Dava adamlarının dünya sisteminin argümanlarını ve tezlerini "islâmîleştirme ve aklîleştirme" gayretlerinin ardında, sebatsızlık, di-rayetsizlik gibi insanî edimler olduğu gibi beklentilerini dünya nimetlerine tahvil etmenin de etkisi büyüktür: "Okuldan ne zaman atılacağım?. Ne fark eder? Evime girmeleri dünyama girmelerine yetmiyor. Yine de pastalar, bö-rekler yapıyorum. (...) Aynı sıraları paylaştığım insanların çoğu şair oldu. Ya-zar oldu. Şöhretli yönetmenler bile çıktı aramızdan. Birkaç milletvekili, birkaç belediye başkanı. Bir zamanlar beğenmediğim, kişiliksiz ve kimliksiz buldu-ğum, bir selâmı çok gördüğüm insanların her biri bir makam koltuğunda."

Türkiye'de idealist/dava adamlarının sorununu Karabıyık'ın öyküsündeki bu alıntısında bulmak mümkündür. Başörtüsü için okulunu bırakan (bunu solculara teşmil edersek, davası için hapisleri ve işkenceyi göze alanlar) ka-dın, başkalarının da bu hareketi gösterip davalarını sürdürmelerini mi bekle-mektedir yoksa onlar gibi yapıp, bir kariyer sahibi olamamaya mı hayıflan-maktadır?

Mustafa Kutlu Ya Tahammül Ya Sefer kitabında büsbütün idealistleri anlatır. İdeallerini başka yöne kanalize ederek, kariyer yapanlar, parayla oynayanlar kadar, ideallerinde direnenleri de izleriz Kutlu'nun kitabında. Dava delisi Kerim, Murat Ağabey bir şekilde takip ettikleri yoldan şaşmazken, Profesör Âsım, Veysel "hayatı" tanımış kimselerdir. Gençler yetiştiren ve "hayat"a "donanımlı" olarak salınan insanların medrese özelinden aktarıldığı hi-kayelerde, "gençliğin" bitimiyle birlikte "dava"nın da bitmesi söz konusu olur. "Umut doluydu herkes. Dergi çok sayıda satılıyordu. Yeni bir nesil geliyordu. Fakülteler bitiriliyor, ikiden üçe, üçten dörde geçiliyor, asistan olunuyor, doktoralar, ilmî çalışmalar yapılıyor. Gençler dâvaya sahip çıkmanın şuuru içinde. (...) Eskilerden pek kimse yoktu artık. Çokları işini, eşini seçmiş olmalıydı. Bir bakarsın araba almış biri, çıkar gelir. Eski günlerden konuşulur. Eeee, daha ne var ne yok, dergi çıkmıyor mu, diye geçer saat."

Kutlu, Ya Tahammül Ya Sefer'de davasından dönenleri, bunların mantıklarını aktardığı kadar yozlaşmanın en ileri aşamasını da gösterir. Profesör Âsım özelinden bir çok gencin kariyer ve para uğruna, geldikleri yeri unutmaları bir tarafa, içki bile içmeleri insan potansiyelimizi de ele verir. İdealist/dava adamı tipinin Türkiye'de, özelde İslâmî kesimde "şark kurnazı", "köylü uyanıklığı" tipi ile değişmez özdeşliği vardır. "- Arkadaşlar bu dâva bizim dâvamız... Bir elini beline koyarak ve hocalardan birini mutlaka taklit ederek; - Dâvaya hizmet... Pahalı kumaşlardan elbiseselerini kırıştırmamaya çalışarak oturur kal-kar, artık yağ bağlamaya başlayan göbeklerini hoplata hoplata gülerlerdi." Murat Ağabey'in acıklı yayınevi macerası (en son yemek kitabı basması), Kerim'in iç burukluğu, Âsım'ın vicdan muhasebesi, oğlunun vicdan azabı olarak karşısında dikilmesi... Türkiye'de idealistlerin hangi kanalda aktıklarının neye hizmet ettiklerinin en büyük göstergesini oluşturur. İslâm düşüncesinin her türlü düşünceye açık yorumlar barındırması, eylem ve söylemlerimizin herkes tarafından "haklı" kabul edilebilecek gerekçeler üretmesini sağlıyor. Böyle olun-ca, "müslümanın da parası, şirketi olacak, o da içişleri bakanı olacak" sözleri karşısında söylenebilecek hiçbir şey bulunamıyor. Böyle zamanlarda İlhan'ın arkadaşı Veysel'in yükselişi ve bunu açıklayan cümleleri karşısında idealistle-re/dava adamlarına, hatta davalarına "Seni, içine yerleştiğin hayatı, gün gün sivriltilip, parlattığın geleceği anlıyorum." demek kalıyor.!

SELÇUK ORHAN

ÖYKÜMÜZDE KARŞI SESLER

Başkaldırı incelikle ele alınması gereken bir konudur; çünkü kişilerin benlik kurgusu, içine doğdukları ya da bırakıldıkları toplumun etkileri karşısında gelişmek zorundadır. Çatışma, her türlü verimin yapıcı ögesidir; hiçbir şey yıkıcı karşıtıyla sınanmadıkça öz gerçeğine kavuşmaz.

Günümüzde, edebiyatta ya da yaşamda başkaldırının niteliğini tartışmayı zorlaştıran kültürel koşullar içindeyiz; sözgelimi, genç nüfusu hedef alan pazarlama endüstrisinin söylemini yoz/yüzeysel biçimde bile olsa özgürlük, başına buyruklu, benmerkezcilik gibi kavramların kurduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Gençliğin kitlesel enerjisi hemen her dönemde, egemen ya da ege-menlik kurmak isteyen, ekonomik, politik ya da ender olarak kültürel iktidar sahiplerinin arzusunu kamçulamıştır; gençliğin enerjisi yoğun bir tüketim ekonomisine de akıtılabilir, aşırı milliyetçi bir linç toplumuna da... Tüm dayatmaların merkezinde, insanın dönüştürücü gücünün denetlenmesi, önlenmesi ya da sömürülmesi yatar. Topluma egemen düzenin bozukluğu yazımızın dışında kalıyor; ancak kişilerde başkaldırının doğuşunu kavrayabilmek için toplumda bir şeylerin mutlaka yanlış gittiğini sık sık vurgulamak gerekecektir- çünkü başkaldırı her şeyden önce, dönüştürmek ya da dönüştürmeye engel olan şeyi ortadan kaldırma çabasıdır. Dolayısıyla, hesapsızlık, şiddet, benmerkezcilik ya da özgürlük arayışı içerebilir. Başkaldıran kişi kurtulmak istemektedir; modern başkaldırı mitinde, kendi kendine, yani benliği dışında hiçbir yerden yardım almaksızın kurtulan bireyin öyküsü vardır. Bu mitin yetersizliğiye aslında birçok edebiyat yapıtında ortaya çıkar. Toplu başkaldırı, yani devrim arayışının öne çıktığı metinlere de sıklıkla rastlarız; köklü toplumsal dönüşme anlamında devrim isteğine sadece sosyalist yazında değil, aslında İslamcı ya da milliyetçi örneklerde de rastlıyoruz. Çünkü gençliğin enerjisini bir yatağa çekebilmenin yolu, o enerjiye dönüştürebileceği bir Dünya sunmaktan geçer; ki dinlerin bile üç aşağı beş yukarı çıkışları böyle bir tarih içinde gerçekleşmiştir.

Bu yazıda, biraz gelişigüzel seçilmiş örneklerle de olsa, Türk Edebiyatı'nda başkaldırı öykülerinin hangi yüzlerle çıktığını ele almaya çalışacağım; bu geniş konunun kapsamını, genç karakterlerle kısıtlamak elverişli olabilir- ancak başkaldırı ile gençlik birbirini karşılıklı içerdiğinden, başkaldırının yapısal olarak işlenişini anlamaya çalışacağım.

ORHAN KEMAL

Orhan Kemal'in öykü ve romanlarında öz yaşam öyküsünün izlerine rastlanır; özellikle de, İlk Meclis'te, muhalif çıkışlarıyla ün kazanmış eski bir mebus olan babası Abdülkadir Kemali ile ilişkisini yapıtlarında yeniden kurgulaması dikkate değerdir. Orhan Kemal'de baba imgesi iki uç arasında verilmiştir. Baba ya yıkıcı ölçüde otoriterdir; ya da iktidarı sönmüş, kendini küçük düşürmeye başlamış bir zavallıdır. (Avare Yıllar ile Baba Evi birinciye örnek verilebilir; yazarın daha geç bir dönemde kaleme aldığı Evlerden Biri ise, sübyancı baba karakteriyle Orhan Kemal'in romancılığı açısından natüralist bir çizgi ortaya koyar.) Dolayısıyla Orhan Kemal'de, başkaldırı çizgisi, politik hedeflerinden çok önce, baba-oğul çatışması içinde filizlenmiştir; ancak, baba-oğul çatışması ya da babayla girilen savaş, Orhan Kemal'in yazınsal veriminde bir gençlik çağına ötesini temsil eder. Yazarlığının olgun bir döneminde, büyük olasılıkla kardeşinin ölümü üstüne yazdığı ANILAR başlıklı metinde (ki, otobiyografik izlerin bu kadar derin olduğu için öykü demek bile yetersiz kalabilir) 'baba'yı yorumlama biçiminde hala aynı kızgınlığın sürdüğünü görürüz:

Çok geçmeden babası değil, "bey baba"sı gelirdi yer yer mürekkep lekeli patiska geceliğiyle. Kocaman bir bıyık, akları kanlı iri gözler, çatık kapkara kaşlar. Kulağının ardında bir kurşun kalemi bulunurdu çokluk. SEBİLÜRREŞAT, SIRATI MÜSTAKİM sayfalarından fırlamış Osmanlıca'yla başladır:

"- Akruuuut, ulan akruuuut!"

Kıllı kocaman elleri vardı "Bey baba"nın. Etli etli. Etli elinin tersiyle aniden vururdu. (Kırmızı Küpeler, s. 30)

Yukarıdaki kısa parça, aslında Orhan Kemal'in edebiyat kişiliği, yapıtları, özellikle de Avare Yıllar ve Baba Evi ile karşılaştırıldığında önemli ipuçları içerir. Anlatıcı, baba imgesine karşı açığa vurduğu kızgınlığına politik karşıtlıklarını da katmaktadır. "SEBİLÜRREŞAT, SIRATI MÜSTAKİM sayfalarından fırlamış Osmanlıca" örneğinde olduğu gibi... Orhan Kemal'in öykü ve romanlarında gençlik, çoklukla baba-oğul çatışmasının evrensel öğeleriyle kuşatılmıştır.

Orhan Kemal, edebiyat yaşamını toplumsal eşitsizliğe karşı mücadele etmeye adanmış bir yazardır; yapıtlarında ağırlıklı olarak sınıf çatışmasını, özellikle de yoksul kimselerin, işçilerin, ırgatların ağır yaşam koşullarını çoğu zaman natüralizme kayan eleştirel bir bakış açısıyla anlatır. Baba imgesi, ağa, patron, efendi karakterleriyle çakışmaya oldukça uygundur; Orhan Kemal'in, 'baba'ya kızgınlıkla filizlenen muhalif çizgisinin yapıtlarının başkaldırı evrenine de yakıt olduğuna kuşku yoktur.

OĞUZ ATAY

Baba imgesinin, Orhan Kemal ölçüsünde belirleyici olduğu bir başka yazardan, Oğuz Atay'dan da söz etmek gerekiyor. Atay'ın romanları ya da öykülerinden bir başkaldırı çizgisi yakalamak kolay değildir; anlatıların içsel yoğunluğu, Atay'ın da çoklukla tutuk, kenara itilmiş kişileri yazma eğilimi yapıtlarının içeriğini belirlemiştir. Oysa diğer yandan, Oğuz Atay'ın yaşadığı toplum karşısında içten bir sıkıntıyla yazdığını, çok şeyden memnun olmadığı, karakterlerince değilse bile metnin kendisiyle baş kaldırdığını göz ardı edemeyiz.

Atay'ın öykülerinde ise, özellikle Korkuyu Beklerken öyküsünü merkez alarak konuşacak olursak, kişilerin başkaldırı isteklerine sürekli ket vurmasının yarattığı gerilimi okuruz. Aynı şeyi üç aşağı beş yukarı Kafka'nın öykü ve romanları için de söylemek mümkün. (En tipik örnek Dava'dır; K., daha romanın başında, kendisini tutuklamaya geldiğini söyleyen iki tuhaf adamı yakapça dışarı atacak yerde hiçbir direnç göstermeden hemen boyun eğer. Ceza Sömrügesi öyküsünde de benzer bir gerilimi yaşarız.) Korkuyu Beklerken'de, öykünün anlatıcısı, bir gizli mezhepten hangi dilde olduğunu anlamadığı bir mesaj alır: Kendisine evinden çıkmaması öğütlenmektedir; anlatıcı bu mesaja gülüp geçeceği yerde, aynı Dava'nın K.'sı gibi boyun eğer, buyruğa uyar.

Atay'ın öyküleri içinde, Beyaz Mantolu Adam'ın, özgün bir başkaldırı anlatısı olduğunu ekleyebiliriz. Kalabalıklar içinde konuşmayan, insanların kendisini itip kakmasına, cansız manken gibi kullanmasına ses etmeyen şaşırtıcı bir kişinin çevresinde gelişir Beyaz Mantolu Adam; görünüşte kimse bu meczup görünüşlü adamı umursamaz, ancak herkes çevresinde, ne yapacağını, bir sonraki davranışının ne olacağını, ne tepki vereceğini merakla gözlemlemektedir. Atay, romanlarında da sıklıkla karşımıza çıkan, İsa benzeri bir kişi yaratmıştır; bu kişinin başkaldırı öyküsü de, aynı İsa'nınki gibi olur. Bir dükkan sahibi, beyaz mantosuyla gezinen bu adamcağızı alıp vitrinine canlı manken olarak yerleştirmek ister:

Kollarından tutup vitrine çıkardılar. "Böyle put gibi durmasın," dedi tezgahtar. "Güzel bir poz verelim ona." Gene düşündüler. "Kollarını açalım," dedi patron. "Vitrini doldursun. " "Yorulur kollarını oynatır durur." Naylon iplerle tavana asmaya karar verdiler sonunda kolları. Bir kolu ileri uzattılar, bağladılar ve ipi vitrinin üstündeki bir çiviye tutturdular. Öteki kolu da, duvara boşalttıkları bir rafa yerleştirdiler. (Korkuyu Beklerken, s.19)

Yukarıda alıntılaradığımız bölümde açıkça bir çarmıha gerilme sahnesinin işlendiği gözden kaçmayacaktır. Atay'ın, hemen tüm kişilerinde, yukarıdaki örneğe uygun bir kendini başkalarının yargısına, kararlarına bırakmışlık hali görürüz. Toplum bu bilinçli dirençsizlik karşısında şaşkınlığa uğrar; böylece Beyaz Mantolu Adam'ın başkaldırısı gerçek anlamını kavrar: Beyaz Manto-

lu Adam, tıpkı İsa gibi, kendisine tokat vurana öteki yanağını çevirerek, toplumun çıkar ilişkilerine dayalı mantığına başkaldırır.

Atay'ın rahatsızlığının altında, Orhan Kemal'in sınıf çatışması kavramıyla kolaylaştırdığı gibi açık bir neden yoktur. Atay, yaşadığı toplumun çocuksu yanı karşısında tiksintiyle sevecenlik gibi iki uzak tutum arasında gidip gelir. Atay'ın yapıtlarında karşımıza çıkan baba imgesi de aynı çift kutupluluğu içinde taşır.

TEZER ÖZLÜ

Tezer Özlü, 80 kuşağının yenik yaşam algısının temellerini atan yazarlardan biridir; çocuksu masumluğunu, benliğinin kapalı alanını dışa açmayan bir karakterin direnişini kaleme almıştır; yapıtlarında otobiyografik öge, tıpkı Orhan Kemal ya da Oğuz Atay'da olduğu gibi açık biçimde ortaya çıkar. psikiyatri kliniklerini, özel okulları bireyi boğan katı kasvetleri içinde yansıtır. Tezer Özlü'de de, baba imgesi, gülünçleştirilmiş bir otorite yumağı olarak karşımıza çıkar; Ev başlıklı öyküsündeki subay emeklisi babanın, evde askeri düzen arayışı, Harbiye Marşı'nı işitince hazır ola geçişi dışarıdan bakıldığında komik ama içeriden dayanılmaz bir havayı ele verir.

Tezer Özlü, yaşadığı dönemde ağırlık kazanan sol devrimci söylemin de etkisiyle, yaşam karşısındaki uzlaşmazlığını öykülerinde zaman zaman toplum düzeninin bozukluğuyla, burjuva yaşamının çarpıklıklarıyla açıklama eğiliminde olur; ancak Tezer Özlü'nün kişilerinin uyumsuzluğunun özünde toplumsal eşitsizlikle dolaysız bir ilişkisini kurmak zordur. Tezer Özlü'nün öykü kişileri, benliklerini korumanın savaşını verir; yazar, mutlak özgürleşmenin yollarının tıklandığının ayırımındadır, ancak yaşanan çıkişsızlık karşısında içe kapanma yolunu seçer. Toplumla ancak cinsel birleşme anlarında iletişime geçer; bu da zaten, benliğini açmadığı, doğal dürtülerin akışı içinde yarattığı güvenli bir alanın tanımıdır.

SAİT FAİK

Sait Faik öyküsünde gerçek anlamda başkaldırının karaciğerindeki hastalığının geri dönüşü olmayan bir aşamaya geldiği yıllardan sonra doğduğunu iddia edeceğim: Alemdağ'da Var Bir Yılan ile. Sait Faik'in öykülerinde anlatıcı çoklukla kinik bir sesle konuşur; toplumu karşısına almış, ancak savaş açmak yerine, kendisini çekmeyi, ilişmemeyi tercih etmiştir. Alemdağ'da Var Bir Yılan'da ise aynı ses yıkıcı bir öfkeye evrilir. Sait Faik'in öykü kişilerinin arayışı da aslında Tezer Özlü'nünki ile koşutluk gösterir: Özgürleşim.Sait Faik'in öyküsünde toplum her şeyle bir engeldir:

Günlerden Pazartesi. Yine vapurun alt kamarasındayım. Yine hava karlı. Yine İstanbul çirkin. İstanbul mu? İstanbul çirkin şehir. Pis şehir. Hele yağmurlu günlerinde. Başka günler güzel mi, değil; güzel değil. Başka günler de köprüsü balgamlıdır. Yan sokakları çamurludur, molozludur. Geceleri kusmukludur. Evler güneşe sırtını çevirmiştir. Sokaklar dardır. Esnafı gaddardır. Zengini lakayttır. İnsanlar her yerde böyle. Yıldızlı karyolalarda çift yatanlar bile tek.

Yalnızlık dünyayı doldurmuş. Sevmek, bir insanı sevmekle başlar her şey. Burada her şey bir insanı sevmekle bitiyor. (Alemdeğ'da Var Bir Yılan, s. 179)

Başkaldırının, bilinçli bir başkaldırıya dönüşmesi çoğunlukla kişinin karşısına aldığı sistemi yabancılaştırıcı nitelikleriyle kavramasına, karşıt bir sistem önermesiyle olanak kazanabilir; ancak edebiyatın kendi içindeki diyalektiği başkaldırının kavramsal-sistematik biçim almasına her zaman elverişli değildir; bu açıdan, Sait Faik, Tezer Özlü hatta Oğuz Atay gibi yazarlarımızda başkaldırı bireysel deneyim açısından işlenebilmiştir.

MUSTAFA KUTLU

Bilinçli başkaldırı öykülerine daha ender rastlıyoruz; daha doğrusu politik edebiyatın rağbet gördüğü bir dönemden geçtik- ancak köy gerçeğinin anlatıldığı örnekler dışında politik içeriğin modern öykünün asıl dokusuna çokça sindiğini söylemek yanlış olur. Mustafa Kutlu'nun öykülerinde başkaldırının özel/ayrıksı bir değişkesiyle karşılaşırız. Akla ilk gelen örnek, Kutlu'nun Sır kitabını oluşturan öykülerin tümüdür. Sır, köyden kente taşınan bir tekkenin büyümesi, giderek çeşitli çıkar çevrelerini genişleyen çemberinde toplaması sakınlı titiz bir dille anlatılmıştır. Sır'ı oluşturan öykülerin hemen hepsinde bir başkaldırıya rastlarız; bunların en etkilisi de kuşkusuz, tekkenin Efendi'sidir. Ancak edebiyatımız açısından çok daha ilginç bir örneği Kutlu'nun, Yokuşa Akan Sular başlıklı kitabında okuyabiliriz. Yokuşa Akan Sular, 80 öncesinin, toplumun her kesiminin politize olduğu yıllarını konu almaktadır. Kutlu, diğer yapıtlarında da olduğu gibi, Yokuşa Akan Sular'ı da, köy/kent karşıtlığı, göç gerçeği çevresinde işlemiştir. İlginç olan, yazarın yapıtlarında da kolaylıkla izleyebileceğimiz açık İslamcı çizgisini, dönemin sosyalist işçi hareketleriyle yakınlaştırma çabasıdır. Kitapta, Bican ve Seydali köyden kente göçmüş iki gençtir; Bican, sosyalist ideolojiye inanarak devrimci bir işçiye dönüşmüştür. Seydali'ye, ekmeğini işporta meyve-sebze satarak kazanmaktadır. Kitabın bağlayıcı son öyküsü, Dayan Seydali, zayıf dramatik yapıya karşın içerdiği ideolojik ikircimle çarpıcıdır. Seydali, Cuma namazı için arabasını bırakıp camiye girer; hutbede imamın söyledikleri, kitabın diğer öykülerine sinen toplumsal eşitsizliğe karşı İslam'ın sunduğu Dünya görüşünü özetleme eğilimindedir:

H E C E Ö Y K Ü

"Muhterem cemaat, ulu'l-emr'e itaat gerekir... "

"Nedir Ulu'l-Emr?"

"Sizden buyruk sahibi olanlara... "

Bizden buyruk sahibi olanlar. Rahmetli babam, amcalarım, kayın babam. İmdad Hoca, köyün hacıları. Başımızdakiler, büyüklerimiz...
(s.82)

Hutbe şöyle sürer:

"Kıyamet gününde üç kimsenin hasmı ben olacağım: Benim namıma söz verip yerine getirmeyen, insan ticareti yapan, hür insanı satıp parasını yiyen ve bir işçiyi tutup işini gördüğü halde ücretini ödemeyen."

"İslamda işçinin şahsiyet, şeref ve haysiyeti korunmuş, emeğin ve işin değeri yüceltilmiştir. Bu cümleden olarak bazı peygamberler peygamberliklerinden önce işçilik etmişler, yani bazı peygamberleri Allah Teala işçiler arasından seçmiştir..."

Hutbeyle, aslında İslam'ın toplumsal eşitsizliğe çözüm getirdiği gibi bir düşünce zorlanmaktadır; ancak yazar da bu düşüncenin yetersizliğinin ayrılmındadır. Seydali, namazı yarıda bırakmak zorunda kalır, çünkü dışarıda bıraktığı işporta arabasının başında zabıtalı görür gibi olmuştur. Dışarı çıkınca, daha büyük bir sarsıntıyla karşılaşır: Yürüyüş yapan işçiler, ellerinde pankartlarla caddede akmaya başlamıştır; içlerinde, sosyalist ideolojiye kapılan Bican da vardır, öykünün işte o en zayıf dramatik anında iki arkadaş karşılaşır; ancak bu sahne kurgu açısından ne ölçüde yapmacıksa, düşünce temelinde o ölçüde anlamlıdır:

Yürüyorlar. Seydali arabayı, karpuzları, zabıta memurlarını birbirine karıştırarak anlatıyor. Elleri kolları ile geniş kavisler çiziyor.

Bican'a yalvarıyor. Şuradan çıkıp savuşsak, hele bir daldaya girek diye çırpınıyor. Bican kararlı:

— Çıkabilemeyiz Seydali ağam, senin arabayı da söke söke alacağız, yürü hele diyor.

Seydali bitmiştir artık. Var kuvveti ile karpuz, araba, Ulu'l-emr, zabıta diye karıştırıyor. Birbirlerinin kulağına bağıyorlar.

— Ulu'l-emr demekteyim Bican, büyüklerimiz yani bizden olanlar. Bu bizim işimiz değil.

H E C E Ö Y K Ü

- Kimdir onlar, sen dağıtmışsın Seydali ağam, araba yüreğine oturmuş
 - Teri kurumadan işçiye ücretini
- (Yokuşa Akan Sular, s.86)

Yürüyüşleri bir sonuca varmadan Bican bir kurşunla yere seriliyor. Ancak yazarın öyküde başkaldırı karşısındaki tutumu kesinlik kazanmıyor; görünüşte Bican'ı haksız bulmuş gibidir, ancak Seydali'ye de hutbede işittiklerinin yanıt olmadığı kesindir.

Pekiye tüm bu örneklerden sonra şu soruya varmıyor muyuz? Gerçekten başkaldırmak, yani bir şeyleri değiştirmek, dönüştürmek olanaklı mıdır? Bu kadim soru, hala ortadan kalkmamış bir toplumsal rahatsızlığı haber vermiyor mu? Kişisel görüşüm şu: Her başkaldırının çaprazında toplumsal bir eşitsizlik vardır; böyle olunca her başkaldırı kendiliğinden olumludur. Edebiyatın ortaya koyduğuysa başkaldırının, kişinin benliğini, bütünlüğünü ortaya koyduğu sert, yıkıcı bir savaş olduğudur.!

Başvurduğum Kitaplar:

- Tezer Özlü, *Çocukluğun Soğuk Geceleri* (İstanbul: YKY, 2000)
Oğuz Atay, *Korkuyu Beklerken* (İstanbul: İletişim, 1995)
Mustafa Kutlu, *Yokuşa Akan Sular* (İstanbul: Dergah, 1998)
Sait Faik, *Bütün Eserleri 13-14* (İstanbul: Varlık, 1965)

TUNCER UÇAROL

KAHRAMANLARI MUTLU OLMAYAN ÖYKÜLER (İşçi Öyküleri)

^ ^Öyküde Karakter Yaratmak-II" dosyasında "Türk öykücülüğünde yenilmiş karakterler"i yazmak, çok geniş (gerçekten çok geniş) araştırma isteyen zorlu bir görev. Bu görevi duyunca, çalışma alanım zaten öykü değil, kolayca uzak durdum ondan. Hem sanki romanda, tiyatro oyununda, film senaryosunda "karakter" yaratılır da öyküde ve şiirde o yaşantılardan ağız, kendisi ne kadarsa o kadar geliverirmiş gibi. Hem ben şairler, romancılar, öykücüler gibi "yaratıcılar topluluğu"ndan da değilim ki "karakter yaratmak" gibi bir konuya eğileyim, ona ilgi duyayım. Üstelik o topluluk "yazıncı"larının yaratıcı olduklarına da inanmıyorum! Bazı yönlerden oluşturdukları bir şeyler var ama tam yaratıcı olmayana da zaten yaratıcı denemez; işte, olsa olsa "edebiyatçı" denir... Gerçekte her meslek sahibinin kendi alanında yaptığı böyle şeyler vardır.

Ama sonraki karşılaşmada yine bu konu açıldı! Ben de ülke çapında (amatör ya da profesyonel her yazara açık) bir yarışma olan "Abdullah Baştürk İşçi Öyküleri Yarışması" ile, başladığı 2003 yılından beri yazman olarak uğraşıyorum, 2004'ten beri Baştürk ailesi adına seçici kurul üyeliği yapıyorum, yarışmaya gelen öykülerden dört seçmeler kitabı hazırladım;¹ bunca emek sonrası, "bildiğim" bir konuda birkaç araştırma yapmayı hep istiyordum; olur, dedim. O deneyime, bilgilere, yazık olmasın, bu arada ben de yeni şeyler öğreneyim diye.

Ancak şöyle!

Geçen yılın öykülerinden seçmeler işlemini daha yeni bitirdim. Bu kez mutlu işçi öyküleri biraz fazlaydı, çok sevindim, Yarışmaya gelen o öyküleri gördükten sonra da hep "Sonu Mutlu Biten İşçi Öyküleri" adlı bir derleme hazırlamayı tasarladım... Yayımlanmaya değer ötekilerin kitap adı da "Hüzün Dolu İşçi Öyküleri" olacak... İşte! "Karakterler" yerine, ben de *işçi öykülerindeki kahramanların (karakterler!) mutlu olup olmadıkları* üzerine yazmaya yüreklenebildim. Daha doğrusu; bu konu beni yayıma hazırladığım dört işçi kitabıdır kavrandırıyor, onlarda *toplam 69 seçme işçi öyküsü* var, edebiyatta sayımlamalarla (edebiyat istatistikleri ile) değerlendirmeler yapmanın nesnel bilgiler de oluşturacağına (yaratacağına!) inanıyorum; onların tümünde durum ne, onların sayılarını merak etmekten de kurtulacağım... Çünkü ben asıl şiir eleştirileri, incele-

meleri yapıyorum, *şiiirlerdeki başkışileri (kahramanları!)* az da olsa saydım, ara ara da sayıyorum, neredeyse biri bile mutlu değil! Eğer şiiir başkışilerine de "karakter" diyebilirsek (acaba?), şiiirlerde görülen özellikle o ağlaşıp yalvaran âşık-lar (hem de âşık olan şairin kendisi tarafından), hep aşağılanmış karakterler, sevgilileri hep yüceltilmiş karakterler; hırpalanmış karakterler değil! Bir de boyuna diyordum ki o konularda yazarken; *öykü ve romanda, filmlerle tiyatro oyunla-rı nda* durum böyle böyle değildir, oradaki seven kişiler hep yenik değildir; ba-zen yenmiştir, bazen -ne güzel- sevilendir, onu da anlatırlar. Aşık (seven), sev-gilisini her zaman güzel görmez, abartmaz da; tartışır durur. Nitekim öykülerde, romanlarda, acılar, hüznler denli sevinçler de vardır. Yaşamda olduğu gibi iniş çıkışlar, yaşamla içli dışlı insan tipleri vardır. Dönem gelir her şey tersine döne-bilir. Daha doğrusu olması gerekene ulaşır. Kişiler, duygusal biçemle değil, ger-çekçi biçemle anlatılır. Daha çok, olanlar anlatılır...

Bu yazı konusunda yazmaya, "Türk öykücülüğünde yenilmiş karakter" sözünde "yenilmiş" sözcüğü var, ondan dolayı karar verdim bir de... Belki de önce ondan.

Evet! *Öykülerdeki başkışiler* (şiiirlerdekilerin tersine) mutlu mudurlar acaba?

Bu konuda ilk sayımlamamı, yukarıda dediğim gibi *yayıma hazırladığım dört işçi kitabındaki 69 öykü üzerinde* bu yazı için yaptım.² Yarışmaya 2004 yılında 89 katılımcıdan 122 öykü, 2005 yılında 118 katılımcıdan 184 öykü gelmişti. Sayımlama konusu 69 öykü; ülkemizin dört bir yanından, çeşitli katmanlardan, yurtdışından gelen bu öykülerden yayımlanmaya değer olan-lar. Kimisini daha önce kitapları olanlar, dergilerde görünmüş olanlar yaz-mış, kimisini de hiç öykü yayımlamamışlar... Ancak aşağıdaki dökümlere ulaştığımda, "Şiiirlere oranla öykülerde, romanlarda mutlu başkışiler fazladır varsayımı"ndan ilk kez kuşkuya düştüm... Çünkü dört kitapta, sayımlama sonucu ortaya çıkan *başkışiler*³ *çizelgesi* hiç de iç açıcı değil:

SON 4 KİTAP	MUTSUZ ÖYKÜLER	MUTSUZ MUTLU...	MUTLU MUTSUZ...	MUTLU ÖYKÜLER	TOPLAM ÖYKÜ
işçi Öyküleri (2004 (a) Timsahın Ağzındaki Usta (b)	16	3	3	2	24
Kadın işçiler (c)	7	-	1	2	10
Çocuk işçiler (d)	12	1	1	3	17
TOPLAM	50 (%72,5)	5	7	7 (%10,1)	69

2004 yılında Yarışma kitabına giren 24 öyküyle 2005 yılında Yarışma kitaplarına giren 45 öyküden oluşan bu toplamda *öykü başkışileri* %72,5 oranında mutsuz görünüyor!.. Mutlu başkışiler oranı ise sadece %10,1... 69'da 7 öykü... Bir öykücünün başkışileri üç aşağı beş yukarı birbirine benzeyebilir, çünkü o yazarın dünyaya bakış açısından (karakter!) çoğalmışlardır. Oysa bu çizelgede 69 öyküden (ikişer öyküleri olan Mavisel Yener, Şebnem Seema Tuncel, Veysi Atıcı, Volkan Pehlivan, Zübeyde Seven Turan'ın birer öyküleri ayırık tutulursa) 64'ünü ayrı ayrı öykücüler yazmış, ama nedense fazla mutlu başkışı (karakter) yine yaratılmamış...

MUTLU BAŞKİŞİLER

Bu 7 öyküde görünen mutluluk nedenleri de bildiğimiz çalışan mutlulukları; onların hakları olan küçük mutluluklar:

1- "*Direniyoruz*" (a) *öyküsü*, yazarı *Feride Dilek Ertuğrul*: Deri fabrikası işçileri, haklarını elde etmek için on günlük direnmeye gidiyorlar, haklarını kazanıyorlar.

2- "*Dilek*" (a), *İncilâ Çalışkan*: Baba kız terziliği çok seviyor. Çok başarılı ve mutlular. (Terzi!.. Abdullah Baştürk işçi Öyküleri Yarışması, işçiler yanı sıra "emeğiyle geçinen diğer çalışanlar hakkında yazılmış her türlü öykü"ye de açık. Terzilik de ücretli işi değil, bir zanaat. Zanaatkarlar da emekleriyle kendileri kazanıp kendileri yiyor.)

3- "*İndirim Zamanı*" (c), *Uğur Becerikli*: Liseyi yeni bitirmiş yoksul kız, bir büyükmağazada tezgâhtar olmak için bin bir heyecanla iş görüşmesi -mülakat- yapıyor. Kabul ediliyor. Çok mutlu oluyor.

4- "*İşsizlik Belası*" (c), *Nurettin İçci*: Evli adam işsiz kalıyor! Ünlü Mahmutpaşa (İstanbul)'da işportacılığa başlıyor. işsizlik belası, kadın kılığına girip kadın giysileri satıyor. Çok para kazanıyor.

5- "*Halay Çeken Çocuklar*" (d), *Hüseyin Güney*: Dört çocuk; biri ayakbağı boyarken ötekiler türkü söyleyip halay çekiyor, dördü birlikte para kazanıyor.

7- "*Pancar*" (d), *Afife Demirtaş*: Zanaat öğrensin, aile bütçesine katkıda bulunsun diye, ilkokul ikinci sınıfı bitirmiş pancar yüzlü sevimli oğlan çocuğu, tatilde kahvede çalışıyor. Koştura koştura çay dağıtmayı çok seviyor. Yirmi bardak çayı bir defada taşıyabiliyor. Çok mutlu.

8- "*Erkanço*" (d), *Murat Ümit Telör*: Eskişehirli Erkan, ailesi istemediği için liseye gidemiyorsa da erdemli, çalışkan bir çıraklık, ustalık dönemi geçiriyor. Erkan daha sonra başarılı mobilya ustası, mobilya tasarımcısı oluyor. Kendi işini kuruyor, kazanıyor. Mutlu artık...

Başıkişiler böyle mutlu olunca, elbet öyküde yaşayan yakın kişiler, aile de mutlu... Giderek toplum halka halka...

Bu 69'da 7 öykü başkişisi bence tartışmasız mutlu kişiler ama bu mutluluk da çok oynak! O da ayrı dünya sorunu. Toplum, insanoğlu sorunu.

Örnek: "Direniyoruz"daki mutluluk, bu yalın öyküde sonuç itibariyle işçi haklarının kazanılmasıyla başlıyor ama biz öyküde görüyoruz ki direnme öncesinde o işçiler o deri fabrikasında haklarını gereğince edinememiş, öylece mutsuz bir dönem geçirmişler... Sonra direnmeleri de kolay olmuyor. Direnenler arasında öykünün başkişisi Emine'nin durumu böyle. (Tip?) Direnme günlerinde öteki kadın işçilerle birlikte fabrikada geceleri kalmak zorunda; evinde de, grev yapılmasına bile hakları olmadığını düşünen inşaat işçisi (geçici işçi) bir kocayla iki çocuk var... En kötüsü ise, direnişin kazanılmasından sonra o mutlu öykü şöyle bitiyor:

"Deri fabrikası beş ay sonra kapandı.

Başkan; deri işverenlerinin, sendikadan kurtulmak, düşük ücretli, kaçak işçi çalıştırmak için fabrikaları kapatıp bir süre sonra başka yerde, başka isimle açtıklarını anlatmıştı." (s. 214)...

MUTLU (I) MUTSUZ (II) İNSANLAR

Nitekim sayımlama için 69 öyküyü kendimce mutlu - mutsuz diye özetleyip ayırmaya kalkışırken (ben şiirleri incelerken de onları özetlemeye kalkışırım!) pek de karar veremediğim iki küme belirdi arada! Onlar da şöyle:

III. Mutlu Mutsuz Öyküler:

"Dimitri Bey" (a), "Trenci Sami" (a), "Şantiye" (a), "Limon Dişi mi?" (b), "Varil" (b), "Çeltik" (c), "Kestirme" (d).

IV. Mutsuz Mutlu Öyküler:

"Mahmut" (a), "Ayna" (a), "Şerafettin'e Kar Yağmıştı" (a), "Dolap" (b), "Utanmaktan Utanan Adam" (d).

Örneğin "Varil" (Selim Esen) öyküsünde, köyünden gelip ildeşinin yardımıyla bir inşaatta iş bulan Ramazan, zamanla usta bile olur... Ülkemizde köyden kente göç edenlerin (1950'lerden beri) tadabileceği en büyük mutluluk bu hâlâ... Ülkemizde başarılabilirse toplum sağlığı açısından en önemli aşamalarımızdan biri bu olacaktır... Ancak o şanslı Ramazan, (anlatımı, okuması çok tatlı da olsa) sonra öyle bir karışık kaza geçirir ki kendini hastanede bulur. Elbet bir daha kendini bulamaz.

"Çeltik" (Neriman Tekin) öyküsünde de başkişi olan kadın, üstelik yedi aylık hamile, "çeltiğe gidenler geceleri yaptıkları eğlenceleri öyle ballandıra balladıra anlatıyorlar ki ben de görmek istiyorum" (s. 95) diyerek, çeltik elcisi olan kocasının peşine takılır, Çukurova'ya yazıya gider. Geceleri, dedik-

leri gibi yıldızlar altında çok eğlenceli saatler geçirir ama gündüzleri kör sıcağın altında o bataklık çeltik tarlalarında çalışmak hiç de eğlenceli değildir; kirli içme suları, sinek, pislik, yorgunluk dolu günler gün geçtikçe zorlaşır...

"*Mutsuz mutlu biten işçi öyküleri*" ise bu serüvenlerin mutsuz başlayıp güler yüzle

bitenlerinden, öyle de sürenlerden. Var mı? Olabilir mi?.. Eh! Ekmeğini, hakkını el birliğiyle kazanmanın güzelliği de var elbet çalışma yaşamında. Asıl amaç o.

O kümeden bir örnek vermek gerekirse; *Varlık* dergisinin 2006 yılında açtığı öykü dosyasında da birincilik kazanan Gülçin Karas Duman'ın "Mahmut" öyküsü öyle. Tabanında kucak dolusu bilgiler ve emek olan o güzel portre-öyküde; İstanbul'da bir mezbahada çalışmaya başlayan başkışı, yeniyetme Hasan'dır. Hasan'a, "öyküde anlatıcı" olarak ikincil başkışı de diyebiliriz; gerçekte ondan daha çok başkışı görünen, saygıdeğer ustası Mahmut'tur. Usta ve çırağı, işyerinde çok sıkıntılı günler geçirir. Mahmut'un bir de hayırsızın teki oğlu vardır, öyle bir oğlun uğursuz çevresiyle de uğraşmak zorunda kalırlar. Öykünün sonunda da Mahmut "sığır vebası sanılan şarbon, yani kasap çıbanı" (s.37) denen meslek hastalığı ile, başkaları ölmesin diye yiğitçe ölür. (Sayfalarca süren mutsuzluklar...) Son sayfada, yeni ustabaşı Hasan olur. (Mutluluk...) "Yine de uğursuz terfim, bir şekilde hayra vesile oldu... Ne de olsa, onun bana öğrettiğini, ben de yeniyetmelere öğrettim.Çocuklara dürüstlüğü, onuru ilke bellettim. Sızlatmadım ustamın kemiklerini." (s. 40). Ustasının, yapmasını çok istediği lise diplomasını da alır Hasan sonra.

V. *Tuhaftır ancak!* Bu mutlu tiplerin, portrelerin daha ötesinde ise, gide-rek edebiyat toplumbilimi (edebiyat sosyolojisi)'ne yanaşan bu yazıda daha başka bir durum var öykülerin kuyularına dikkatli dikkatli bakınca, öykülerdeki iletileri (mesaj) algılamaya çalışınca!

işte! "Dimitri Bey" (Haydar Demir) ile "Şantiye" (Alper Sezener) öyküleri yalnızca "mutlu mutsuz öykü" değildir; gerçekte "*mutsuz mutlu mutsuz öykü*"dür! Çünkü örneğin "Dimitri Bey'de bir işsiz adam (öyküde adı belirtilmemiş), girişkenliğiyle iş bulmayı personel müdürü karşısında sonunda sevimli biçimde başarır ama sendika sözü etmeyeceği koşuluyla işe alınır!.. O da o konuda müdüre "Tamam!" anlamında fiyakalı bir söz edip ekmeğini aslanın ağzından kaptıktan sonra içinden şöyle konuşur:

"Kapıdan çıktım. içimden 'Ah Dimitri Bey ah!' dedim, 'Kaç fabrikadan kovulduğumu bir bilsen. Kendime ihanet etmek ha!?!.. " (s. 52).

Alper Sezener'in öyküsünde de benzer özellikte bir kişilik var; burada işte "başkışı" yerine "kahraman" kavramını da kullanabiliriz. Çünkü karşımızda özverili bir *mutsuz mutlu mutsuz tip* var... Koskoca şantiyede, işçilerin si-

gortaları doğru dürüst yatmıyor, aylıkları gecikmeli ödeniyor; bu acımasızlıklara genç mühendislerden (?) Salih karşı çıkıp (çünkü o ortamda tuzu kuru başka insanlar da mutsuz oluyor) üst yönetim toplantılarında ilgilileri uyarır, aldırın olmaz, o da durumu Çalışma Bakanlığına bildirip iki hafta içinde müfettişlerin gelmesini sağlayarak bir şeyleri düzelttirir ama bu konuda kendisi de, ondan işçilere yardım isteyen "otuz beş yaşında olmasına rağmen hayli yaşlı görünen iri yapılı kaynak ustası" (s. 179) Ali de çok değil iki hafta sonra işinden olur...

"ÖYKÜ KURUMU" DA MUTSUZ MU?

Görülüyor ki bu 69 öyküde öyle ya da böyle bazı mutlu yaşamlar vardır, bunlar da kişi sağlığı, toplum sağlığı açısından olması gerekenlerdir.

Ancak yayımlanmaya değer görünen 69 öyküde 7 mutlu öykü (%10,1), eh, bir de 5 mutsuz mutlu öykü (%7,3) gördüm. Hadi! Yaşanan birkaç mutlu dönem bile insanoğluna geçici de olsa ferahlık/umut verir diye bunlara 7 adet olan mutlu mutsuz öyküleri de kattım (%10,1), toplamaları 19 ediyor. Diyelim o ki; üzüldüm ki; bu öykülerde *mutluluk oranı* benim özetlemelerime göre en çok (19/69) %27,5!

Doğrusu, "şiiir kurumu"nu yazdıkça onu onca karalayıp dururken⁴, öykülerden bu sonucu ummazdım!

"Öykü kurumu" da gerçekten bu oranda (%72,5) mutsuz mu?

Hem yaratıyorlar hem mutsuzlar!.. Ya da öykü kurumu da başarısını geleneksel olarak mutsuzlukta görüyor. Tuhaf. Tüm edebiyat, sanat kurumları da öyle mi gerçekten?.. Yenilgi, hüznün üzerine kurgulular, öyle mi?.. Yoksa döneminde şiire oranla yaşananlara daha fazla sokulan, yaşananları sadece güzel bir anlatımla seçip işleyen bir kurumsa öyküler; doğrudan içinde yaşanan dönemi yansıtıyor görünüyor olabilir bu 69 öykülük küçük örneklem!

Bu olasılık; aşk öykülerine, zengin yaşamlarla dolu öykülere oranla da "işçi öyküleri" alanında daha güçlü.

Çünkü Yarışmanın 2003'ten beri değişmeyen koşullarından 1. maddesi şöyle:

"Yarışma, amatör ya da profesyonel tüm öykücülere açıktır. Ödüle; işçiler ve emeğiyle geçinen diğer çalışanlar hakkında yazılmış her türlü öykü katılabilir."

Yarışmanın beş kitabının son sayfalarında da, öyküleri başarılı bulunup seçilenlerinin kendi bildirimleriyle özgeçmişleri yer alıyor. Bunlara bakıldığında; aralarında birçok kitap çıkarmış olanlar bulunduğu gibi çok az yazmış olanlar da var, öyküleri ilk kez yayımlanıyor olanlar da. işçilik yapmış öykücüler de var.

Ülkemizin dört bir yanından, çeşitli katmanlardan, yurtdışında da yazan bu katılımcıların birçoğu masa başı yazarı görünmüyor kısacası. Yaşadıklarını, görüp işittiklerini, güzelce öyküleştirmişler. Bazılarının açıkça anıöykü, günceöykü, portreöykü yazdıkları bile ileri sürülebilir. Gerçekte de, şiirlerin, öykülerin pek çoğu güncelerden, anılardan, yani özyaşamdan, gözlemlerden, görüp duyduklarımızdan el almıştır.⁵ 69 öyküdeki izleklere bakılırsa, çoğu da ülkemizdeki güncel olaylarla ilgili. Ülkemizin 2003-2005 dönemi ve önceki yakın zamanlarının (12 Eylül dönemi ve sonrasının) çılgılıköyküleri. Çalışan halkımızın son yıllardaki günceleri.⁶

50 ÖYKÜDEKİ MUTSUZLUK NEDENLERİ

Kuşkusuz bu öykülerdeki mutsuzluklar, yukarıda anılan *mutlu başkışilerin serüvenleri* arasından da parça parça görünmekle birlikte, asıl onlardan geri kalan hüznü dolu 50 öyküde (%72,5) daha açık görünüyor. Bence 50 öykünün başkışisi (gel de şimdi onlara "kahraman" de!)⁷ tümüyle mutsuz! Kapkara... Bunlardaki kara lekeleri ben aşağıda beş ana başlık altında toplayabildim.

Ama onlardan önce, hiç olmazsa isteyen istediği öyküleri okusun diye dört kitapta, aynı izlekte olanları bir araya topladım, başlarına da toparlayıcı adlar koymaya çalıştım. O kuşbakışı bölüm başlıklarına bakalım önce (ilk kitap 2004 yılı seçmeleri, sonraki üç kitap 2005 seçmeleri):

İşçi Öyküleri 2004, 264 sayfa: Ödüllü Öyküler (3 öykü), iş Ararken (4 öykü), Çalışma Saatleri (4 öykü), Koşun!.. Kaza Oldu! (5 öykü), Hakkımızı Alırız! (6 öykü), Emekçiler Çeşit Çeşit (2 öykü).

Timsahın Ağzındaki Usta, 192 sayfa: Ödüllü Öyküler (3), işsizlik Korkusu (3), Kısmet Almanya'ya Kaçmış! (3), Kömür Ocağına Saklanan Ekmek (3), Kırılacak Döngüler (6).

Kadın işçiler, 103 sayfa: işçi Teyzeler (3), iş Nasıl Kapılır? (4), Güzel Çalışma Günleri (3).

Çocuk işçiler, 174 sayfa: Çalışmayı Seven Çıracı (5), işçi Öğrenci (4), Bir Sarı Güldür işçi Çocukları (3), Delikanlı işçiler (5).

Ama aşağıdaki dökümleri yapınca, bazı başlıklar şimdi biraz yanıltıcı geldi bana! Örneğin "Hakkımızı Alırız!", "Güzel Çalışma Günleri", "Çalışmayı Seven Çıracı" öbeklerindeki öykülere bakınca, hele onlardaki iletileri (öykülerin mesajlarını) kavramaya çalışınca, derinlerindeki iç çılgınlıkları da gördüm.

Aşağıdaki nedenleri toparlamamın da bilimsel olduğunu ileri süremem. Zaten bu tür özetlemeler de görecelidir. Ayrıca bazı öykülerde birden fazla mutsuzluk nedeni göze çarpıyor; onları da ayrı ayrı not edip toplamlara kattım. 69'dan çok fazla çıkacak; şaşırmaya! Öyle 1'den fazla öyküde gördüğüm mutsuzluk nedenlerinin yanına, o sayıları da yazdım.

50 mutsuz öyküdeki 69'dan fazla kara lekemiz aşağıda. Bir başkası bu öyküleri incelerse, belki daha fazlasını bulacaktır:

ifi BULAMAMA (Toplam 27 öykü)

- Mevsimlik iş (geçici iş) bile bulmak çok zor: 3.
- Köyden kente gelip iş bulmak zor: 2.
- Makineleşme işsizliği artırıyor.
- Kriz çıkıyor, iş bulmak zorlaşıyor.
- Çalışırken sakatlanıyor insan, işsiz kalıyor! 14.
- Düşük ücretli işçi arandığı için nitelikli olana uygun iş yok gibi! 3.
- Şaşı olduğu için iş bulamıyor!
- işe alınmada güzel, bakımlı, marifetli, güçlü olma, aranıyor.
- Sigorta da olmak istiyor diye iş bulamıyor!

ifi YAŞAMLNDAKİ SORUNLAR (Toplam 51 öykü)

- Zor, tehlikeli işlerde çalışmak (maden ocağı, inşaat işleri, ırgatlık): 8.
- Kazalar sonucu sakat kalma, ölme, işsiz kalma: 15.
- Düşük ücretle çalışma!
- Sigortasız çalışma!
- Mevsimlik işte çalışma tedirginliği (iş bitince yeni iş bulamama korkusu).
- Ekonomik kriz olunca işten çıkarmalar.
- Başka ilde, yabancı ülkede çalışma zorlukları: 3.

*

- işverenlerin aç gözlü, kurnaz olmaları (işçi haklarının yenmesi): 4.
- işverenlerin, yöneticilerin kötü davranması: 4.
- işçi kadınlara tecavüz: 2.
- işverenler işçiye karşı sevgisiz, acımasız: 6.
- Sendikalaşmayı önleme!
- Toplu iş sözleşmesi alma hakkını önleme!
- Sendikacı diye işten çıkarma!
- Greve katılanların işten atılması!
- işçilerin her çağda sömürüldüğü sorunsalı...

SENDİKA, GREV, DEVLET (Toplam 4 öykü)

- Sendikalar gereken katkıyı sağlamıyor, sağlayamıyor.
- işçiler grevden kaçıyor, grev kırıyor!
- Sendikacılığı önemsememe, ona güvenmeme!
- Sosyal devlet anlayışının çökmesi!..

H E C E Ö Y K Ü

iŞÇiNiN ÖZEL KOŞULLARI (Toplam 15 öykü)

- Çocuk yaşıta, genç yaşıta çalışma zorluğu: 2.
- Evin kızının çalışma zorunda kalması: 2.
- Sevmediği işte çalışma zorluğu.
- Yoksul işçi delikanlının, işverenin yoldan çıkmış kızıyla evlendirilmek istenmesi.

*

- Çalışmak zorundalar, evlenemiyorlar! 2.
- + Haylazlık, serserilik.
- + iş kıskançlıkları.
- Yıllarca çalışmaktan yorulma, bunalma (hayallerinden uzaklaşma): 2.

*

- Tüm aile çalışıyor, mutsuzlar.
- işçi babadan, yoksulluktan utanma: 2.

(Mutsuzluk nedenleri genel toplamı: 97)

Bana göre 69 öyküde 97 mutsuzluk nedeni dolaşıyor!.. Bu görüntüde artık her bir öyküde bireysel mutsuzluk yok, işçilerin 1980'den bu yanaki toplumsal mutsuzluğu var. Buna bu dönem kıkırdaklaşmaya başlayan "mutsuz özyapı" (toplumsal karakter) bile diyebiliriz. Teslimiyetçi, kaygılı, çaresiz!.. Burada o "mutsuz özyapı" da, işçi sınıfının kurumsal özyapısından değil son dönemde iyice belirginleşen olumsuz iş koşullarından, düşük ücretlerden, sosyal güvence eksikliğinden, işsizlikten vb. oluşuyor görünüyor.

Siz deyin onlara 100 yara... Başkası desin 101, 1001 yara... Hangi hastalıklara yol açacağı belli olmaz!

Üstelik dünyada 1990'larda komünist ülkelerin bile komünizmden vazgeçmesinden sonra bu hastalıklardan söz etmenin ideolojik ağırlıkları da kalmadı. işçiler öykülerde, romanlarda, oyunlarda, filmlerde artık "yüceltilmiş karakterler" de değil. Tümünden unutulmaya başlayan karakterler oldu. Bir yerde bir ot kımıldasa onunla ilgilenen edebiyat bile (neredeyse çoğu), 1980 öncesine göre artık daha çok bunalan bu kendi insanlarından yıllardır söz etmiyor; onların ne konuştuklarıyla ilgileniyor ne de anaç -köylü, gecekondu-Türkçelerinden (terimlerinden, deyimlerinden, şakalaşmalarından, sözcüklerinden) yararlanıyor. Günümüz edebiyatı genelde kendi iç sorunlarına, bunalımlara, zengin yaşamların parıltısına, aşkın eteklerine, çok satan kitapların peşine takılıp kaldı...

Oysa 50 mutsuz öyküdeki başkışiler, yukarıdaki çizelgede görülüyor ki, en çok *iş yaşamındaki sorunlardan* çok mutsuzlar (51 öykü). En çok yakını-

lan sorunlar bunlar. *Zor işler, kazalar, bunların yarattığı sorunlar:* Yorgunluk, korku, sinirlilik, hırçınlık, sakat kalma, ölme, işsiz kalma... Bu sonuç da şaşırtıcı değil, hemen hemen tamamı *ücretli öyküleri* bunlar (çırak, kalfa, usta öyküleri ya da düz işçi, nitelikli işçi öyküleri) hem de bugün bile işsizlik %10 oranında.⁸ Yani çalışanlar işsizlerden daha fazla.

Ancak *işsizlik öyküleri* de çizelgede ikinci sırada (27 öykü)! Son yıllarda en önemli sorunlarımızdan biri de iş bulamama. Asgari ücretli bir iş bile (sigortasız da olsa) nice hayalleri gerçekleştirecek... "Kimbilir kimin gerçeği/Benim düş diye gördüğüm" diyor dar gelirliilerin şairi Ali Yüce de...

Öte yanda yukarıdaki dört ana kümeden *ilk üçü dış etmenler*, son küme ise *iç etmenler* olarak görünüyor! Bunlardan o *olumsuz dış etmenler*, yani en az düzeyde bile yaşayabilmek için hakkını alamamalar, zamanla *özyapı'yı* (*karakter* = *ıra* = *seciye* = *huy* = *mizaç* = *tabiat* = *yaradılış*) değiştirir görünüyor... Çünkü çoğu dış etmen yıllar sürüyor. Ömür boyu bile değişmiyor!.. Bu zorlu edintiler (edinçler) altında da özyapı (karakter, yaradılış); genlerinden, geldiği çevreden dolayı mutlu kişilikte biriyse bile, giderek olumsuz kişiliklere çekilebilir. Bu durum halka halka toplumun özyapısını da bozar elbet. Zaten hep böyleyse; umutlar, düşler bile tıkanmışsa, daha kötü şeyler de olabilir... "Başat karakter" neyken ne olacak gibi... Yeniden melezleşip iyileşmesi de belki kaç dönem alır.

Benim "işçinin Özel Koşulları" diye adlandırdığım son kümedekilerin bile çoğu (sanki "haylazlık, serserilik" ile "iş kıskançlıkları" dışında), *dış etmenler* arasında görünüyor!

Çünkü çocuk yaşta çalışma zorunluluğunu toplum neden yüklesin çocuğa? içimi yaktığı için *işçi Öyküleri* - *Çocuk işçiler* kitabının arkasına eklemek zorunda kaldığım *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası* (m. 50) ile *iş Kanunu*'müzün 71 ve 104. maddesi hükümlerinde de, "On beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır" deniyor. "Ancak, on dört yaşını doldurmuş ve ilköğretimi tamamlamış olan çocuklar, bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler."...

Buna karşın *Çocuk Vakfı Raporu* (Ekim 2006)'unda, "Ülkemizde her beş gocuktan biri, hiçbir sosyal güvenceden yararlanmaksızın çalışıyor." deniyor ki çok korkutucu. Üstelik hem çalışıyorlar hem hiçbir sosyal güvenceleri yok!

Bu olgunun, doğuştan gelen özyapıları (karakteri), sürekli güneş altında tutmak gibi karartma etkileri yok mu?

Evdeki genç kızın, delikanlının bile, hemen aile yükünü çekmeye başlaması, hele bunların sevmedikleri işte çalışmaları da öyle değil mi?

İş Kanunu (m. 71/2), iyiniyetle, burada da kişi ve toplum sağlığı açısından özyapı'yı korumak istemiş:

"Çocuk ve genç işçilerin işe yerleştirilmelerinde ve çalıştırılabilecekleri işlerde güvenlik, sağlık, bedensel, zihinsel ve psikolojik gelişmeleri, kişisel yatkınlık ve yetenekleri dikkate alınır. "

İş Kanunu madde 104 de şöyle söylüyor:

"Bu Kanunun (...) 72 nci maddesi hükümlerine aykırı olarak bu maddede belirtilen yerlerde on sekiz yaşını doldurmamış erkek çocukları ve her yaştaki kadınları çalıştıran, 73 üncü maddesine aykırı olarak çocuk ve genç işçileri gece çalıştıran veya aynı maddede anılan yönetmelik hükümlerine aykırı hareket eden (...) işveren veya işveren vekiline beşyüz milyon lira para cezası verilir."...

Bakın! Yasa da (TBMM de) bu iş düzenlemeleri kurallarında, "Öyküde Karakter Yaratma" gibi, bunu ülkemizde çocuklar, gençler ve kadınlar üzerinde yaratmaya çalışıyor.

Ne var bu kez yoksul aileler, işverenler dinlemiyor onu!

Bu yazıya başlamadan önce sözlüklerde "karakter" kavramı üstüne biraz araştırma da yaptım. *İş Kanunu*'muz (aslan yasakoyucularımız, hep böyle önde, çok olsunlar) Prof. Dr. Afşar Timuçin'in *Felsefe Sözlüğü* (İnsancıl Yay. 1998)'nde aşağıda söylediklerini önemle göz önüne almışlar; ancak anlaşıyor ki yorgani bir yana çekiştirsensiz başka yerimiz açıkta kalıyor, öte yana çekiştirsensiz başka yan! Orayı orayı da ne yapıp yapıp onarmamız gerekiyor:

"ÖZYAPI (fr. caractère: alm. charakter: ing. character).

Bir kişinin ya da bir topluluğun ruhsal yapısını oluşturan temel özelliklerin toplamı. (.) Özyapı benzerliklerinde ve ayrılıklarında çevrenin, eğitimin, deneyimlerin büyük önemi vardır ve özyapı belirlemelerinde insanın değişen bir varlık olduğunu, onun beşikten mezara kadar sürecektir sarsılmaz özelliklere sahip olduğunu düşünmenin pek de doğru olmayacağını benimsememiz gerekir. İnsan bazı özelliklerini doğuştan bile getiriyor olsa pek çok özelliğini dünya deneyleri içinde kazanmaktadır."

69 ÖYKÜDEKİ BAŞKİŞİLER KİMLER?

2004-2005 yıllarından seçmelerle yayıma hazırladığım söz konusu dört kitapta (bu seçmelerde Yarışma seçici kurulu üyelerinin önerilerinden de büyük ölçüde yararlandım), mutsuz olan olmayan başkışiler kimler?

Kadınlar mı erkekler mi? Gençler mi yaşlılar mı? Evliler mi bekârlar mı?..

Bu sorular şu yönden de sorulabilir: Erkek ve kadın öykücüler kimleri yazmış?.. Genç ve yaşlılar hangi kişileri yazmış?.. Neden onları yazmışlar?..

H E C E Ö Y K Ü

ÖYKÜDEKİ	ERKEK ÖYKÜCÜ (dört kitapta toplam)	KADIN ÖYKÜCÜ (dört kitapta toplam)	TOPLAM
Kadın	1, -, 4, - = 5	2, 1, 5, 3 = 11	= 16
Erkek	15, 10, 1, 9 = 35	6, 7, -, 5 = 18	= 53
Toplam	40	29	69
Çocuk (17 yaş dahil)	1, 1, 1, 3 = 6	-, -, -, 7 = 7	= 13
Genç (30 yaş dahil)	10, 7, 2, 4 = 23	5, 6, 4, - = 15	= 38
Orta yaşlı (bazen tahminen)	4, -, 1, 2 = 7	1, 2, 1, - = 4	= 11
Yaşlı (bazen tahminen)	1, 2, 1, - = 4	2, -, -, 1 = 3	= 7
Toplam	40	29	69
Evli	4, 5, 2, 3 = 14	4, 5, 3, 1 = 13	= 27
Bekâr (bazen tahminen)	8, 1, 3, 5 = 17	2, 1, -, 6 = 9	= 26
Boşanmış tahminen)	1, -, -, - = 1	-, -, 1, - = 1	= 2
Eşi ölmüş	-, -, -, - = -	1, -, -, 1 = 2	= 2
Bilinmeyen	3, 4, -, 1 = 8	1, 2, 1, - = 4	= 12
Toplam	40	29	69

Bu genel çizelgeden şu çıkarımlara ulaşılabilir:

+ 69 öyküden 40'ını erkek öykücüler (%58), 29'unu kadın öykücüler (%42) yazmış.

- Ancak kadın öykücülerin konu edindikleri başkişilerin sadece (%37,9) kadın ya da kız çocuğu!.. Kadınlar daha çok erkekleri yazmışlar: 18/29 (%62,1)!

- Erkek öykücüler ise, yazdıkları 40 öykünün 35'inde kendi cinslerini başkişi olarak işlemiş: %87,5.

- Bu verilere göre "öyküde karakter yaratmak"tan söz edilecekse, kadınların bu yönde daha başarılı oldukları söylenebilecek!.. Onlar başkalarını (karşı cinsi) % 62,1 oranında, erkekler %12,5 oranında öykülemiş.

- Toplam öyküler içinde dişil (kadın ve kız) başkişilerin oranı da çok düşük: 16/69 (%23,2).

- Erkeklerin başkişi olarak daha çok öykülenmeleri (%76,8) doğal görülebilir. Çünkü gerçek yaşamda erkek çalışan daha fazla.

- Bu durumda mutsuz başkişiler de öncelikle erkek çalışanlar!.. (Ancak bu sonuç da, kadınları, ailenin tüm kişilerini etkiler...)

+ 69 öyküde başkişi olarak en çok anlatılanlar gençler: 38 öykü (%55,1)... Onları çocuk başkişiler (13 öykü), orta yaşlılar (11 öykü), yaşlılar (7) izliyor.

- Kadın öykücülerde de bu sıralama değişmiyor: Gençler (%51,7), çocuklar, orta yaşlılar, yaşlılar.

H E C E Ö Y K Ü

- Erkek öykücülerde de sıralama aynı. Sadece orta yaşlılar ikinci sırada, çocuklar üçüncü sırada. (Ancak aradaki fark tek öykü!)

- Gerçek yaşamda genç işçiler daha fazla olduğundan, onların fazla anlatılmaları da doğal görülebilir... Eğer gerçek de böyleyse, bu durumda bu ve yukarıdaki veriler bize başkışilerin (karakterler!) yaratılmaktan çok, öykü yazarınca yaşanıldığını ya da gözlemlenildiğini, yaşamdan alındığını düşündürüyor!..

- Genç işçilere çocuk işçileri de kattığımızda oran $38+13 = 51/69$ (%73,9) ediyor ki; genelde mutsuz başkışiler de bu kesim çalışanları görünüyor! Orta yaşlılığa kadar mutsuz bir kesim?!..

- Ne var bu verinin bir başka anlamı da şu: Toplumda asıl korunması gereken gençler değil; çocuklar, yaşlılar, kadınlar. Onlar daha az öykülendirilmiş!

+ 69 öyküden, evli olup olmadıkları anlaşılmayan başkışiler bir yana bırakılırsa, geri kalan 57 öykü içinde *baskisilerin 27'si evli, 26'sı bekâr, 4'ü dul*.

- Dullar da evlilere eklenirse, evlilerin öyküleri $31/57$ (%54,4).

- Kadın öykücülerde evliler oranı $13+1+2 = 16/25$ (%64,0) olarak, erkeklerden daha yüksek. Bir başka deyişle, kadın öykücüler, evli işçileri daha mutsuz görüyor!

- Erkeklerdeki evlileri anlatma oranı ise $14+1 = 15/32$ (%46,9)... Daha çok bekâr başkışiler anlatılmış...

MUTLU ÖYKÜLERİ KADINLAR MI YAZAR?

Benim için geriye birkaç anaç soru daha kalıyor!

O bence mutlu öyküleri (I), bence mutsuz mutlu öyküleri (IV), bence mutlu mutsuz öyküleri (III), bence mutsuz öyküleri (II) hanımlar mı yazdı erkekler mi, gençler mi yaşlılar mı?.. Yazarları o yaşantıları nasıl görüyor, dolaylı olarak toplumlarına, insanlığa neleri önermiş oluyorlar?¹⁰

İlk üç küme öykülerin dökümünü az sayıdalar diye yukarıda belirtmiştim: Toplam 19 öykü. Hadi! Hepsine mutlu öyküler diyelim. Şunlar:

I. *Mutlu öyküler*: Direniyoruz (a), Feride Dilek Ertuğrul, 1969 doğumlu — Dilek (a), İncilâ Çalışkan, 1944 — İndirim Zamanı (c), Uğur Becerikli, 1972 — İşsizlik Belası (c), Nurettin İğci, 1959 — Halay Çeken Çocuklar (d), Hüseyin Güney, 1945 — Pancar (d), Afife Demirtaş, 1952 — Erkanço (d), Murat Ümit Telör, 1966.

IV. *Mutsuz mutlu öyküler*: Mahmut (a), Gülçin Kardeş Duman, 1977 — Ayna (a), Gencay Serter, 1978 — Şerafettin'e Kar Yağmıştı (a), Tevfik Tarhan, 1966 — Dolap (b), Perihan Taylan, 1961 — Utanmaktan Utanan Adam (d), Mustafa Oğuz, 1985.

III. *Mutlu mutsuz öyküler*: "Dimitri Bey" (a), Haydar Demir, 1967 — "Trenci Sami" (a), Vicdan Efe, 1964 — "Şantiye" (a), Alper Sezener, 1977

— "Limon Dişi mi?" (b), Binali Bozkurt, 1943 — "Varil" (b), Selim Esen, 1943 — "Çeltik" (c), Neriman Tekin, 1960 — "Kestirme" (d), Volkan Pehlivan, 1983.

Bu $7+5+7 = 19$ mutlu öyküyü ve yazarlarını çizelgeye yerleştirirsek, ne gibi vargılara ulaşabiliriz?

— Toplam 69 öyküde mutlu başkışiler oranı $19/69$ (%27,5) idi. Az idi. Korkutucu idi. *Bu mutluluk öykülerinin 7'sini (%36,8) kadınlar yazmış...* Ben bu oranın daha fazla çıkacağını sanıyordum! Çıkmadı. Öyle ki 69 öykünün 29'unu (%42,0) kadınların yazması oranı karşısında, hiç olmazsa %36,8 oranının %42'yi çok aşacağını düşünüyordum; o da öyle çıkmadı! Bu durumda bu küçük örneklemlerle sayılamaya (istatistik) güvenebilirsek diyebiliriz ki kadın öykücüler (ve gerçek yaşamda kadınlar) iş yaşamından dolayı daha çok tedirginler...

— Yazıldıkları 2004 ve 2005 yıllarına göre hesapladığım yaş durumlarına göre ise (kitapların arkasında öykücülerin özgeçmişleri yazılı); *19 mutlu öykünün 5'ini (%26,3) 30 ve altı yaşlardaki öykücüler yazmış.* Konuya 35 ve altı yaşlardakiler diye bakarsak bu oran $7/19$ (%36,8). Bir başka deyişle o mutlu öyküleri gençler, onlara yakın yaşlardakiler de yazmamış! 35 yaş üstü yaşlılar yazmış...

69 öykücü içinde yaşlarını bildirmemiş olanlar çıkarılırsa, geri kalanlar arasındaki 65 öykücü içinde 35 ve altı yaşlardakiler $22/65$ (%33,8) oranında. Bu %33,8 oranı, %36,8'den çok fazla çıkmış olsaydı, genç öykücüler iş koşullarına (ve yaşama) daha iyimser bakıyor diyebilecektik. Diyemiyoruz.

Bu karşılaştırmayı sadece 30 ve altı yaş kümesine (gençlere) göre yaparsak; onlar bile tüm öyküler kapsamında %24,6 ($16/65$) oranında yer alırlarken, bunların yazdığı mutlu öyküler %26,3 ($5/19$) oranında; birazcık fazla... Birazcık sevinç, mutluluk fazlalığı var. Sadece $26,3 - 24,6 = 1,7$ oranında!

Demek gençler de çalışma dünyasından (yaşamdan) tedirgin görünüyor. Yaşlılar daha mutlu öyküler yazmış!

MUTSUZ BAŞKİŞİLERİN YAŞADIĞI ÖYKÜ İLLERİ

Kahraman (mutsuz kişilere "kahraman" demek de toplumsal kandırmaca olacak), başkışı, karakter, özyapı derken yazı konumuz edebiyat toplumbilişimine de sanırım iyice girdi. Çünkü özyapı (karakter) tanımında, kavram olarak, hem kişisel var hem de bu kavram gerektiğinde toplumsal anlamda kullanılabilir. Ali Püsküllüoğlu (şu günlerde biraz hasta, solunum sıkıntısı çekiyor, hastanede: 15.9.2007 /Ankara) yeni baskısı yapılan *Türkçe Sözlük* (Can Yay. 2007)'ünde şöyle tanımlanıyor bu kavramı:

"karakter a. Fr. 1 bir nesnenin, bir bireyin ya da topluluğun kendine özgü olan, onu başkalarından ayıran temel belirti, onun davranışlarını belirleyen ana özellik. *eş. yeni ıra, özyapı.* 2 bir kimsenin ya da bir insan topluluğunun duygulanma ve davranış biçimi, tutumu. 3 üstün manevi özellik, güçlü kişilik. 4 basımcılıkta harf türü. 5. *fe l s.* kişinin kendi kendisine egemen olmasını, kendisiyle uyum içinde bulunmasını, düşünüş ve eylemlerinde, davranışlarında tutarlı, sağlam kalabilmesini sağlayan özellikler bütünü. 6. *ruh* ahlaksal değerlerle ilgili olarak kişinin, güçlülere karşı, düzenli ve sürekli tepki göstermesini sağlayan özellikler bütünü. 7 *y a z.* roman, öykü, oyun gibi bir yazınsal üründe duygu, düşünüş, davranış ve tutkuları yönünden işlenen kişi."

Bu çok çeşitli kavram tanımlarına, yukarıdaki dökümlerimize, öykü başkışilerinin (ve bugün gerçek yaşamdaki işçilerimizin) durumlarına bakılırsa; kişisellikler yanında, işçilerimizin çoğunluğunu belirten yapının -69 öyküdeki işçi sınıfının! - *mutsuz olduğunu* temel belirti olarak görüyoruz... Güç koşullarda yaşamının getirdi duygulanma ve davranış biçimleri de kendiliğinden göz önünde canlanıyor... Bu *mutsuz topluluğun* kendi kendisine egemen olup olmadığı, kendisiyle (ve dünyayla) uyum içinde bulunup bulunmadığı, düşünüş ve eylemlerinde, davranışlarında tutarlı, sağlam kalıp kalamadığı da öyküleri okuyanlarca kolayca tasarlanabiliyor. Devlet adamı, bürokrat, politikacı, işveren, sendika yöneticisi, aydın, edebiyatçı ve çalışanlara çok iş düşüyor günümüzde ve yüzyıllardır...

Bu öykü başkışilerinin yaşadığı bölgeler neresi ülkemizde peki?.. Mutsuzluklar nerelere yayılmış, nerelere yayılmamış?

a) 2004 ve 2005 yıllarında Yarışmaya gönderilmiş söz konusu öykülerin yayımlanmaya değer görülen 69'unda, *36 öykünün hangi illerde, hangi yabancı ülkelerde yaşandığı* (gerçekten orada yaşansın ya da öyle tasarlanmış -yaratılmış- olsun) açıkça belirtilmiş. Geri kalanlarda bu yönde açıklık bulunmuyor.¹¹

Bu iller, bu yıllarda 81 ilimiz olduğuna göre çok az denebilir. Bunlar da öyküde önde geçen yer olarak belirtilirse (bazen birden fazla yer adı geçebilir);

-15 *öykü istanbul'da geçiyor (istanbullu tipi?!.. istanbul'da bir köylü tipi?!..).* Zonguldak 4 (kömür ocağı öyküleri), İzmir 3, Adana 3, Ankara 2 öyküde.

- Birer öyküde geçen yerler: Aydın, Bingöl'de bir köy (köylü tipi?!..), Eskişehir, İzmit, Karadeniz'de bir ilçe, Siverek (Urfa), Trakya'da bir köy.

- Yabancı ülkelerde yaşanmış öyküler: Almanya (Alamancı tipi?!..), Riyad.

Coğrafi bölgelere göre durum daha iyi algılanabilir. Onlar da şöyle: Mara Bölgesi 17 öyküde. Karadeniz 5, Ege 4, İç Anadolu 3, Akdeniz 3, Doğu 1, Güneydoğu 1.

Yabancı ülkeler de (ağırlıklı olarak) 2 öyküde geçiyor.

Coğrafi yerlere göre bu mutluluk/mutsuzluk haritası için *işçi Öyküleri - Çocuk işçiler* kitabı kapsamındaki önsözde, hem de bu kitaptaki öyküleri yazarların doğum yerleri açısından, yorumum şöyle oldu:

"Bu kitapta 17 öykü içinde 4 mutlu öykü gördüm. (Onları siz bulun!) Üstelik bu öyküleri yazarların, biri dışında, hepsi ülkemizin ortalarında, batısında doğmuş! Buradan da anlaşılıyor ki ülke çapında durum öyle iç açıcı değil. Temel sorun ülke gelirinin yeterince arttırılamaması (pastanın büyütüle-mesi), var olanın da eşit dağıtılamaması... Bunu hâlâ başaramamışız. Gide-rek daha da bozuluyor.

Bir umut! 17 öyküyü yazan 16 öykücümüzün 13'ü yükseköğrenimli."...¹²

b) 69 öyküdeki başkişilerin yaşadıkları yerleşim yerleri büyüklükleri ise şöyle (belli olmayan 3):

- 1: Tarla (çeltik tarlası).
- 8: Köy. (Köylü tipi?!..)
- 6: Kasaba, ilçe. (Kasabalı tipi?!..)
- 2: Kent yakını.
- 47: Kent, kocakent. (Kentli tipi?!..)¹³
- 2: Yabancı ülke.

Başkişiler, ülkemizde 1950'lerden beri köyden göçlerin olduğu, mutluluk arandığı kentlerde daha çok yaşıyor (47/66: %71,2) artık... Kentlere; kent yakınlarını, kasaba ve ilçeleri de eklersek bu oran 55/66 (% 79,7)'ya yükseliyor.

Ancak bu başkişiler, 69 öykünün 50'sinde kapkara öyküler yaşıyor.

Biz biliyoruz ki kentlere göç de öbür yandan köylerdeki mutsuzluğu gösteriyor. Yoksa 1940 yılında %75,6 olan kırsal nüfus 1960'da %68,1, 1980'de %56,1, 2000 yılında neden %35,1'e düşsün?¹⁴ Köyleri kalkındırmak için yetiştirilen Köy Enstitülüler bile belki yarım yüzyıldır kentlerde yaşıyor. Yazarlarımız da, sayıya döksek hep kentlerde yaşıyorlardı; edebiyatta bile kırsal yaşam, kırım insanı, doğa, unutuldu gibi... Betonülke öykülerinden, betonin-san şiirlerinden geçilmiyor...

Her yer karıştı!

Umalım ki bu mutsuz başkişilikler (tipler, portreler, yenilginler¹⁵, kahramanlar, karakterler) sadece 12 Eylül'den sonraki mutsuz dönemin mutsuz insanları olsun; en çabuk gelecek yeni dönemde olumlu çalışma koşulları, birlikte üretmenin sevinci, sosyal güvenlik sağlansın, bütün insanlarımız kalmı-tımdan gelen ne mutlu ne mutsuz kişiliklerine kavuşsunlar... Ondan sonra, o "refah toplumu"nda belki ortaya çıkabilecek bunaltılarıyla ilgilenelim çalışanlarımızın.

Hadi! Umalım ki ya da bugünkü bireysel ve topluluksal yaşam (ve özya-pı'larımız), sözünü ettiğimiz öykülerdeki gibi olmasın; gerçekte vurdumduy-

maz ya da uyuşmuş bir biçimde, nasıl oluyorsa, daha sağlıklı bireyler, topluluklar olarak yaşıyoruz, diye düşleyelim.. .ya da umalım ki bu yapıdaki 69 öykünün o mutsuz başkışılarını öykücülerimiz, ülkemizden ve yaşamdan bağlantısız olarak, işte, öykü olsun diye, eğlence olsun diye "yaratmış" olsunlar...»

"Abdullah Baştürk İşçi Öyküleri Yarışması"; Genel-İş ve DİSK eski genel başkanı Abdullah Baştürk (1929-1991) anısına Baştürk ailesi, Edebiyatçılar Derneği, Genel-İş Sendikası imceesiyle 2003 yılında başladı, beş yıldır sürüyor. Yarışmaya gelen öykülerin 2003, 2004, 2005 yılı seçmelerinden şimdiye değin beş kitap yayımlandı, Genel-İş Yayınları arasında basılıp ücretsiz dağıtıldı; *işçi Öyküleri* (Mayıs 2004), *işçi Öyküleri 2004* (Haziran 2005), 2005 yılı seçmelerinden oluşan *işçi Öyküleri — Timsahın Ağzındaki Usta* (Ekim 2006), *işçi Öyküleri — Kadın işçiler* (Ocak 2007), *işçi Öyküleri — Çocuk işçiler* (Haziran 2007). İlk kitabı yayıma Ahmet Soner hazırladı.

Bu araştırmaya, ilk seçmece olan *işçi Öyküleri* kitabındaki 16 öyküyü de almayı çok isterdim. Ancak ilk yarışmanın ne seçiciler kurulu üyeliğinde bulundum ne de bu kitabı yayıma ben hazırladım. Bu yazıyı yazma sürem de çok sınırlıydı...

Çizelgemde 69 öykü için 69 başkışı görünüyor ama bu sayı gerçekte biraz daha fazla! Bazı öykülerde iki ya da üç başkışı görünebiliyor, ben de el yordamıyla onlardan birini seçme zorunluluğu duydum... Örneğin 2005 yılındaki Yarışmanın birincisi "Mevsimlik İşçiler" (Zehra Ünüvar)'de, önce işçinin karısı ve kızı başkışılar olarak görünürken öykünün son yarısında işçi birden öne geçiyor... 2004 Yarışması ikincisi "Mahmut'ta (Gülçin Karas Duman) da başkışı anlatıcı çırak gibi görünürken gerçekte ustası Mahmut öne çıkıyor...

"Yaşama Uzak Duran Tür: Şiir", *Şiir Odası* dergisi, Mart 2000: Şiir, hasta ve kısır bir türdür... Şiirin yüzü hiç gülmez ki... Şiirimizde yaşam boşlukları... "Örneğin, öykülerde yaşam hemen gezinir önünüzde. Hele romanlarda tüm zenginliği ile vardır. Şiirde ise o gerçeklik, o genişlik, o soluk alma, şaşırtmacalı zengin yaşantı yoktur."...

Necati Mert, "Biyografik ve Otobiografik Öyküde ve 'Ben' Öyküsünde Yazar-Karakter İlişkisi", *Heceöykü*, Ağustos-Eylül 2007, sayfa 97. — "Yaşam-Yapıt İlişkisi", haz. Tuncer Uçarol, 50 yazarla yapılan sormaca yanıtları, *Çağdaş Türk Dili* özel sayıları, Temmuz 2006, Ağustos 2006.

Şaban Sağlık, *Heceöykü*, Ağustos-Eylül 2007, s. 57: "Zaten sanat, toplumdaki alınının değiştirilerek topluma geri verilmesi değil midir?.. Gregory Jusdanis, bu bağlamda şunu söyler: 'Edebiyat bir anlamda bir milletin günlüğüdür; onun geçmişinin, şimdisinin ve geleceğinin hikâyesini anlatır.' "

"Anti-kahraman" kavramı da kullanılıyor ama zorlama bir "mecazi kavram" o.

2002-2005 döneminde Türkiye'de işsizlik oranları "yüzde 10.3, yüzde 10.5, yüzde 10.3 ve yüzde 10.3 olarak kaydedilmiştir": *Bağımsız Sosyal Bilimciler 2006 Yılı Raporu*, DİSK Yayınları, s. 22. — Türkiye'de "genç işsizler" in oranı ise yüzde 18,8: Dilek Filizfidanoğlu, *Cumhuriyet Strateji* dergisi, 29 Ocak 2007.) Çocukluk 17 yaşta, gençlik 30 yaşta mı biter? Orta yaşlılığın üst sınırı nedir? Bu alanda ilgili uzmanların kesin görüşleri var mıdır? Doğrusu bilmiyorum... Ama buralarda açık bir yaş sınırını da belirtmiş oldum hiç olmazsa.

Necip Tosun, "Karakter: Yeni Bir Hayat Teklifi", *Heceöykü*, Ağustos-Eylül 2007, s. 48: "Pek çok yazar için karakter yaratımı sadece bir hayatın aktarımı değil aynı zamanda yeni bir hayat teklifi, hayatın atlanılan bir yanına ilişkin dikkati çekme girişimidir "

Birçok öyküde kent, köy vb. adı belli değil. Bu bir eksiklik mi? Bazen öyle, bazen değil herhalde... Eğer bu bir eksiklikse, bu aynı zamanda "karakter" yaratımını da eksiltir görünüyor... 69 öyküdeki başkışılardan 19'u adsız! Ama olabilir... Olmayabilir de... Ama ad da (hele soyadı ile) "karakter" yaratmanın ufak ya da büyük bir parçası sayılabilir... Bu yazı konusunda iş kolları, ustalık çıraklık gibi rütbelere de önemli. Bunlardan birilerini, "tip"leri de seçtiniz mi karakter yaratma daha kolaylaşır gibi... *Çocuk işçiler* kitabındaki 17 öykü yazarının yaşadıkları yerler ise daha batıda: İstanbul 4, Ankara 3, İzmir 3. Birer öykücü olarak öteki oturma yerleri de Bandırma, Eskişehir, Samsun, Antalya, Mersin! (2 öykücü yaşadığı yeri belirtmemiş.)

"Tip" ile "karakter" farkı burada görünüyor. Bir öykü kişinin "yaşadığı yer" genel bir tanımı, "karakter" bireysel tanımı gösteriyor... Öykülerde kadın-erkek, genç-yaşlı, bekâr-evli, usta-çırak demek, belli mesleklerle anılmak da az çok birer "tip" görünüyor... Bu konularda bak. Şaban Sağlık, "Öykülerdeki 'Tip'lerin Yaşadıkları Yer ve Zamanla İlişkileri ve Dönemlerin Belirlediği Tipler", *Heceöykü*, Ağustos-Eylül, s. 56-68.

İstatistik Göstergeler 1923-2002, DİE Yayınları, Aralık 2003, s. 7; *Türkiye İstatistik Yıllığı 2004*, DİE Yayınları, Mayıs 2005, s. 29, 24.

Öykücü ve romancı Necati Tosuner'in bana söylediği bir yeni sözcük, "yenilgin".

H E C E Ö Y K Ü

NECATİ MERT

İKİ YAZAR, İKİ İNSAN

X7-üçük Ömer annesinin yanında namaza durur. Ne ki JViftitah tekbirinde annesine bakıp ellerini omuzlarına kaldırmıştır; selamdan sonra annesi uyarır: "Yavrum! Sen kadın mısın? Kadınlar öyle başlar, sen erkeksin, ellerini kulaklarına götüreceksin." İlk hikâyelerinden "İlk Namaz"daki bu erkeklik vurgusu Ömer Seyfettin'in sonraki hikâyelerinde iyice koyulaşır.

"Bahar ve Kelebekler"de büyük nineden yanadır Ömer Seyfettin; torun ruhlarımızı altüst eden Batı'nın temsilcisidir, yazarın eleştirisine uğrar. Fakat kadınlık temelden ele alınmaz, tasviriyle yetinilir. Bu da erkek olmanın adeta keyfi çıkarılarak yapılır. Örneğe finale yakın şu cümleler: "[B]u iki vücut eski ve yeni Türk kadınlığının meyus ve teselli kabul etmez iki timsali idi. (...) Netice itibariyle ikisinin de talihi bu kapalı تنها oda, bu muhteşem ve süslü mezar idi."

Bir başka hikâye: "Primo Türk Çocuğu". Kenan Bey Grazia adlı bir İtalyanla evlidir. Trablus'un İtalyanlarca işgali üzerine milliyetiyle ve inancıyla buluşur. Artı olarak, Grazia'yı da buluşturmak ister. Kadın reddeder. Ne Türkleşecek ne de Müslüman olacaktır. Selanik'ten gitmeye karar verir. Tartışma, çocukları Primo'nun kiminle kalacağı noktasına geldiğinde Primo, "kuvvetinden iyice emin olmak için yumruklarını sık(mış) ve yine idman yapar gibi kollarını ileri uzat(mış)" olarak yan odadan çıkar, Türk olduğunu ve babasıyla kalacağını söyler.

Primo'nun Türklüğe varışı, okul arkadaşlarından paşa oğlu Orhan sayesinde yenileyin olur. Orhan arkadaşlarına hükmeden, papaz hocalardan bile korkmayan bir çocuktur. Primo'ya sorar: "Senin baban Türk değil mi?" Bir daha sorar: "Senin baban Türk mühendisi değil mi?" Öyledir. "O halde sen de Türk'sün!" der. Daha sonra Türk tarihi dersi verir. Anlatılanlar etkiler Primo'yu: Güç ve egemenlik, kahramanlık, kan, liderlerle övünme. Primo'nun da kutsalları olur. Doğallayın, silah da. Hele hikâyenin devamı olan hikâyede "mavzer revolveri" Oğuz'un elinde -ki Primo ad değiştirmiş, Oğuz olmuştur artık- silah olmaktan çıkıp fetiş nesnesine bir dönüşür ki muhakkak görülmeli. Fakir, "Ömer Seyfettin: İslamcı, Milliyetçi ve Modernist Bir Yazar" nam bir tuğla sahibiyim, isteyen buna da müracaat edebilir.

Ömer Seyfettin böyle.

Gelelim, Ömer Seyfettin öldüğünde on dört yaşında olan, ilk hikâyesini de Ömer Seyfettin'in ölümünden dokuz yıl sonra veren Sait Faik'e.

Kadına sert konuşsun, gayr-i Müslim'e kaş kaldırsın, gayr-i Türk'e so-murtsun. Böyle hiçbir hikâyesini hatırlamıyorum bizim "Adalı Sinağrit"in. Övünmek gibi olmasın, bu da dumanı üstünde kitapçığımız.

ĞİNİZ KARAKTERLER...

≡

O
S

O
A

H

O

C/3

"Papaz Efendi" toprağı sever. Laf olsun diye değil. Emek, zahmet vererek. Hatta komşunun bahçesine geçer, "uzun pardösüsünü elma ağacına korkuluk gibi ger(er)", toprağı bellemeye başlar. Toprak, "sessiz, mütevazı, sakın deli şey"dir gözünde. Filozof mudur da yoksa bu Efendi? Yoo! "Ne papazım, ne filozofum. İnsanım. Topraksız, evsiz, barksız, hem de dinsiz." der. Keyifle yer, içer. Kızlara da bakar. Erkek kısmının atası güneştir, havadır, sudur. Buna inanır. Kadınsa toprağın çocuğudur. Ne dersiniz? Bahçedeki domates fideleri, Papaz Efendi'nin toprakla giriştiğı bu "hem mağrur hem müşfik" kavgasıyla boylanmıştı belki.

"Havada Bulut"un Yorgiya'sı bir âlem. Çeşmeye gider, su doldurur kova—ya. A, o da ne? Kovada bir bulut yüzmekte. Kulübelerine götürür sevinçle. Ama yok olmuştur bulut. "Tavanın is bağlamış saclarından su simsiyah kesilmiştir)". Susturamazlar Yorgiya'yı. Bencileyin metafor da bilmez Yorgiya. Eminim ironi de. Cahil çocuk! Çeşme başında kızlar Hüseyin yüzünden çatışır. Biri der ki: "Patlasan da çatlasan da Hüseyin benimdir." Öteki: "Hüseyin'in senin olsun, gözüm yok kızım. Bana bir erkek yeter." İlki: "Sana mı? Yeter mi? Allahım, güleyim bari! Bir erkek yetermiş. Kızım sen beş on erkekle doyar mısın?" Yorgiya bu, "erkeğın ekmek, et, piring, un gibi bir şey" olduğunu düşünür. "Ee doymak diyorlardı canım!" der.

Mercan Usta, adından belli, ustadır, Ermeni'dir. Kemik kakmalı boyacı sandıkları yapar ki sandık değil de sanki "kemikten bahçeler, çiçekler, balıklar, döner durur halkalar, çarkıfelekler, ejderhalar kakılmış bir dünya"dır yaptığı. Bir delikanlı, sipariş verir. Ama caka olarak da sandığına "Gün Ola Harman Ola Yazılsın" ister. Mercan Usta, "sanatındaki tekniğe imanı tam" bir ustadır, delikanlının isteğini, "Ayak altına yazı yazmam" diyerek reddeder. De delikanlının hülyalarını da yıkmaz, ona bir sandık yapar, üstüne de, baktığında "yazdırmak istediğı yazıyı okumuş gibi olacağı" bir tablo kakar ki bayılırsınız. Ya bayılmazsanız? Sait Faik der ki: "Uğursuzluklar başınızda olsun."

Hangisini anlatayım? Katina ile sevgilisi Eleni'yi mi? Falcı Matmazel Todor'i'yi mi? Tam yetmiş beş yıl ağıları sayesinde aç kalmadan yaşamış, ölürken de ağına sınıksı tutunarak ölmüş, ağılarıyla gömülmemiş olmasıyla da Sait Faik'i üzüntülere boğmuş Barba Apostol'u mu? Çocukluktan hiç vazgeçmeyen "Yani Usta"yı mı? Arkadaşı topal martının ölümü üzerine yakasına siyah matem tülü takıp yasını tutan balıkçı Barba Yakamoz'u mu? Hangisini?

"Çarşıya İnemem"deki Kürt hamalları mı? Ki mezecinin sucuklarıyla kırk gün kırk gece düğün bayram etsinler ister Sait Faik. Yoksa "Gaz Sobası"ndaki Yenilikçi Kahveci Recep'in "kışın Abazalığa alışmış" köylülerini mi? "Mum bacaklı" Boşnak kızlarını mı? Şopar Hüseyin'in göz koyduğu ama alamadığı "Mürüvvet"i mi? Kendisi gibi bir Çingene'yle Sümbüllü Kahve'ye bir girerler -gözleri koyu esmer; gözkapakları bir iner ağır ağır, say ki "güz, şiirle dolu hazin bir piyesten sonra" perde inmektedir.

Heeyt de hey!

İşte Sait Faik de böyle.

Ben, sen, o... Hangisine yakınız acaba? Hangisinin okuruyuz?!

NAZAN BEKİROĞLU

Kahramanın evi, hikayenin dünyası. Öyleyse etkilendiğim hikaye kahramanları sevdiğim hikayeler anlamına gelecek aynı zamanda. Tanpınar'ın "Acıbademdeki Köşk"ünün Büyük Dayı'sı, Refik Halid'in, "Hassen"i suskunluğundan çıkaran "Eski-ci"si. Ömer Seyfeddin'in yeri gelince "Pembe İncili Kaftan"ı çıkarıp atmayı bilebilen Muhsin Çelebi'si... Romanla hikayenin sınırlarını ihlal ederek konuşursak pek çok da roman kahramanı. Ki bendeniz bir gün, bu dünyanın zamanına sığmayacak "bir gün"den bahsediyorum, yıllarca "ders" adı altında kendilerinden bahsetmekle üzerlerinde bir tür hak sahibi olduğumu vehmettiğim o kahramanlarla karşılaşacağımı artık ciddi ciddi düşünüyorum. Bir yolun iki yanına sıralanmış olacaklar, yüzlerinde yürünmez bir yolu yürümüş, katlanılmaz olana katlanmış olmanın doyunluk tebessümüyle bakacaklar yüzüme. Dillerinde hafif bir alkış, gözlerinde ışıklı bir nem. Aralarında kimler yok ki. Her halde Araba Sevdası'nın Bihruz'u, İntibah'ın Ali Bey'i, Sergüzeşt'in Dilber'i, Aşk-ı Memnu'nun Bihter'i, Mai ve Siyah'ın Ahmet Cemil'i, Sabahattin Ali'nin Yusuf'u... Bu saydığım isimlerden her birinin beni "çok" etkilemiş olduğu söylenemez. Ama bir ömür boyunca onlarla uğraştığım için, bana, belki dünya yüzünde yaşayan pek çok âdemden daha yakın oldukları için olacak bu karşılaşma. Fakat bazı tali kahramanlar var ki onlar, birkaç çizgiyle geçirilmiş olmasına rağmen arkasında kocaman tabloları taşıyan estampolar gibidirler. Ve üzerimde pek çok birincil kahramandan daha derin bir etkinin sahibidirler. Sergüzeşt'in Gevher'i, Aşk-ı Memnu'nun Beşir'i, Mai ve Siyah'ın kör Arap dilencisi. Sinekli Bakkal'ın Bilal'i.!

H E C E Ö Y K Ü

AYFER TUNÇ

UNUTULMAZ YAN KARAKTERLER

debiyatta her zaman ikincil karakterleri sevmi-Eflimdir. Öyküyü onlar öykü yapar çünkü. Ana karakterler anlatının omurgasıdır, ağır yük taşırlar ve bunu kimi zaman kendini fazlasıyla hissettiren bir büyüklenmeyle okura sezdirirler. Ya da yazarın zihninin izdüşümü, sesi, bakışlarıdır. Oysa ansızın doğan ikincil karakterler, güzel bir göl manzarası-nda dikkat çekmeyen etkileyici unsurlar gibidir.

Türk edebiyatında, unutmadığım çok yan ka-rakter var. İlk aklıma geleni hemen söyleyeyim: Beni bütünüyle şaşırtmış, günlerce içime işlemiş bir öykünün yan karakteri. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Abdullah Efendi'nin Rü-yaları" öyküsündeki Takma Göğüslü Kadın. Abdullah Efendi rüya ile gerçek arasındaki bulanık alanda geçirdiği gece sırasında arkadaşlarının da etkisiyle, şehvet duygusuyla bir eve gider. Burada rastladığı, çocuğunu yatağın bir köşesinde yatırmış olan ve Abdullah Efendi'nin itirazına "masum uyuyuver-sin ne var?" türünden bir cevap veren kadın, Abdullah Efendi'nin tam da do-kunmak arzusuyla elini uzattığı sırada, "Sağ göğsüm yok, demin çıkarmış-ım, takmayı unuttum" diye çığlık atar. Takma Göğüslü Kadın bu öyküde Abdullah Efendi'nin her biri ayrı ve derin yorumları hakeden rüyalarının anahtar karakterlerindendir. Gerçi duvara asılı zembilde yaşayan ve Abdul-lah Efendi'ye sürekli "Ben yapmıştım bu yatakta çok amur... Marika, Kalyo-pi, Eleni" diyen iki yüz yaşındaki Rum erkek de yabana atılamaz.

Sait Faik'in öykülerinin anlatının anlamını tümüyle ifade etmekle görevli bir ana karakterin öne çıktığı öyküsü azdır. Sait Faik, genellikle silik görünen yan karakterleri, iddiasız, ama içten içe büyük öykülerin içinde devleştiren bir yazardır. Dolayısıyla Sait Faik'in "Havada Bulut"unun ada halkının mek-tuplarını iştahla ve gizlice okuyan postacısı ya da "Haritada Bir Nokta"da ırıpçıların, ırıp katıldığı halde, bir ufak balığı bile çok gördükleri yoksul adam, yine "Havada Bulut"un Madam Todori'si küçük öyküleri büyük kılan karakterlerdir. Ama beni Madam Todori'den çok, Todori'nin ölümünden sonra, kilisenin kapısında Yorgiya'nın arkadaşının söylediği söz çok etkile-miştir: "Fakirin çanı kısa çalar."

H E C E Ö Y K Ü

Feyyaz Kayacan'ın "Bir Deli Değilin Defterleri" adlı öyküsü Türk edebiyatının yüz akı öykülerden biridir. Güçlü, modern, alışılmadık ölçüde simgeci ve yenilikçi olan bu öykünün ana karakteri akıl hastanesine yatırılmış ve karısının kendisini sol eliyle aldattığını düşünen bir kişidir. Bu unutulmaz bir karakterin yattığı hastanede birkaç cümleyle bahsedilen ve kafayı borsa makamlarıyla bozmuş olan komşu hasta da şaşırtıcı bir "yan-ötesi" karakterdir.

Öyküde değil ama, şiirde benim için unutulmaz olan iki ana karakter var. Roman karakteri sağlamlığında oluşturulmuş olan Ruhi Bey ve Çağrılmayan Yakup.

Edip Cansever'in bu iki ana karakterinin unutulmazlığı konusunda yalnız olmadığımı biliyorum.!

H E C E Ö Y K Ü

İBRAHİM YILDIRIM

Böyle bir soruya yanıt vermek benim için oldukça zor olacak. Çünkü düşünüp yazmaya başladığım andan itibaren zihnime onlarca öykü adı üşüşmeye başladı. Üstelik, birbirine girip çoğalan bu adların hepsi de, öykülerin kahramanlarına işaret ediyor.

Bu tuhaf durumun anlaşılabilmesi için bazıları-
nın adını veriyorum: *Zerrin in Hikayesi* (Halit Ziya), *Saide* (Memduh Şevket Esendal) *Süslen Berberi* (Ümran Nazif Yiğiter), *Yatık Emine* (Refik Halit Karay), *İs hak* (Onat Kutlar), *Lusi de Fresko* (İzzet Yasar), *Beyaz Mantolu Adam* (Oğuz Atay), *Matine-
de Mükremin* (Ahmet Önel), *Ernesto* (Erdal Öz), *Monte Kristo* (Nazlı Eray), *Cellat Fuchs Kent Halkına Nasıl Karıştı* (Sevgi Soysal)...

Liste benim bir öyküm olan *Şair Ruhi Alemdar'ın Techiz ve Tekfîni*'ne gelip dayandığında sorulan soruya yanıt olmaktan iyice uzaklaşan bu karmaşadan kurtulmam ve bambaşka seçki yapmam gerektiğini düşündüm ve gerçekleştirdim:

Neveser, Çerkez bir cariyenin adını çağrıştıran şehir hatları vapurunun adıdır. Neveser, İlk başlarda çok güzel ve albenilidir. Ancak zaman içinde giderek yaşlanır, eskir, yıpranır ve tarife saatlerini karıştıran, *ihtiyar bir buna-ğ*a döner; seferden alınması kaçınılmaz olur

Ziya Osman Saba'nın bu öyküsünü yeni seçkime alır almaz, Leyla Erbil'in adı kayıtlarda bulunmayan *Vapur* 'un bir güz günü alıp başını gitmesini ya da kaçmasını anlatan öyküsünü hatırlamamam olanaksızdı.

Çağrışımın önü açılmışken, *Hulki Aktunç*'un "*Vapur'un yazarına*" vurgusuyla başlayan *İskele Dedikoduları* 'na tabii ki gidecektim. Bu öyküde, Leyla Erbil'in *Vapufu* gibi alıp başını giden -ya da kaçan- iskele kadar, iskele-
nin peşine düşen ve bir denizkızıyla evli olup sonra boşanan Zülfü Kaptan ise bambaşka bir çağrışıma kapı açtı: Selim İleri'nin *Denizkızı'nın* Öyküsü'nü hatırlayıp yeniden okudum ve şu satırları alıntılama-
m gerektiğini düşündüm: "*Sonradan yayılan bir söylentiye göre, göç sırasında Eftalya'nın akvaryumu kırılmış ve Eftalya da sahici bir denizkızı olduğundan can çekişerek ölmüş-tü.*" İleri'nin öyküsü bir çılgınlıkla bitiyor: "*Eftalya geri dön!*"!

MUSTAFA ŞERİF ONARAN

BİR ÖYKÜ KAHRAMANI: HAŞMET GÜLKOKAN

Işimizden biri olarak gördüğümüz, yarınlar umutla bakmamızı kolaylaştıracak sandığımız o insanlar, gerçekten o kişiliği kazanmışlar mıdır? Yoksa düşlem gücümüzde onlara yakışacak bir kişilik bulma özlemi içinde miyiz?

Nitekim yakından tanıdığımızı sandığımız nice insan bizi düş kırıklığına uğratmıştır. Oysa güvenmiş, önem vermişizdir onlara. Küçük bir çıkar çatışması gerçek yüzlerini ortaya koymuştur. "Bu muymuş o özverili insan?" diye yazıklanırsınız.

Daha iyi bir dünyayı hazırlayan bir umut olarak insanı görmek bizi yanıltabilir. Çünkü en beğendiğimiz insanda bile, kim bilir nice yanlış davranışlar vardır. Kendimizde bile o umut ışığının aydınlatmadığı karanlık bir yön olabilir.

Ne var ki bize yansıyan özellikleriyle o izlenimler yazıya geçince, artık o insan kendi olmaktan çıkar, yazıdaki kurgulanan insan olur. En çok tanıdığımız gereken kendimizi bile yeterince bilemeyiz. Yeni bir olay, yeni bir durum; içimizdeki öteki kişiydi, hiç tanımadığımız insanı ortaya çıkarır.

Yunus Emre, "*Bir ben vardır bende benden içeri*" derken o bilinmeyen insandaki gizil gücü sezdirmek istiyor.

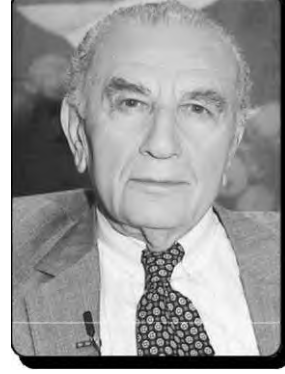
Bir insanı anlamaya çalışırken kendimize göre yorumlamak isteriz. O yorumun ışığında öyküye, romana yansıyan özellikleriyle bir başka insan çıkar karşımıza.

* * *

İşte Memduh Şevket Esendal'ın öyküsündeki Haşmet Gülkokan da yarına umutla bakmamızı düşündüren böyle bir insan.

Esendal "Dikey uygarlık" olarak yorumladığı sanayi toplumlarının insanları mutlu kılmaya yetmeyeceğini düşünüyordu. O, bahçeli evlerle birbirine kenetlenen "yatay uygarlık" dediği tarım toplumlarının, insanları daha çok mutlu kılacağını umuyordu.

Kendi ilişkilerinde dayanışma içinde olmamız özenini taşıyan Memduh Şevket Esendal, Haşmet Gülkokan adındaki öykü kahramanında o insan sıcağını göstermek istiyordu.

H E C E Ö Y K Ü

Haşmet Gülkokan'daki insan sığağıyla Esendal'daki uysal siyaset insanı arasında Benzerlik var mı? Esendal gibi önemli bir öykü yazarını ayrıca değerdlendirmek gerekir.

* * *

Esendal'ın öyküsünde bir küçük memur, akşamüstü iş dönüşü, Ulus'tan Cebeci'ye, evine doğru yürümektedir.

İkinci Dünya Savaşı'nın Ankara'sından bir kesit sunan Memduh Şevket Esendal, Haşmet Gülkokan adındaki küçük memurun ilişkilerinde, bizi, içtenlikli bir dayanışmanın anlamı üzerine düşündürür.

Sevecen, coşkulu, pırl pırl bir insandır Haşmet Gülkokan. Alışveriş için Hal'de biraz oyalanır. Dükkâncılarla söyleşip malın iyisini, ucuza almaya çalışır.

Ne de çok tanıdığı vardır! Kimine aradığı bir evi gösterir, kimine gözlükçüye dek eşlik eder, konu komşuya takılır, böyle dolaşa dolaşa, gecikerek varır evine.

Esendal, Haşmet Gülkokan'ın günlük yaşamasından gelişi güzel bir dilim seçerken, yalnızca onun ne denli dürüst, ne denli sevecen bir gönül insanı olduğunu anlatmakla yetinmez; o dönemin yoksul Ankara'sını da gösterir bize. Ulus'tan Samanpazırı'na oradan Hamamönü'ne, Cebeci'ye yürürken, bir dilenci vapuru gibi uzak yakın tanıdıklarına uğrayarak, insan ilişkilerindeki yakınlıktan yola çıkarak, dönemin zor koşullarına katlanan insanlarını da anlatmış olur.

Memduh Şevket Esendal'ın anlatısında, katıldığı yumuşatan, yoksulluğu katlanılır duruma sokan bir incelik vardır. Haşmet Gülkokan'ın kişiliğinde, kırklı yılların Ankara'sındaki dingin yaşayış, hüznü bir gülüş olur, takılır kalır yüzümüze.

* * *

Memduh Şevket Esendal adını hep gizli tutmaya çalıştı. M. fi. harflerini kullandı. M. Oğulcuk, Mustafa Yalınkat gibi takma adlarla yazdı. İlk öyküleri 1900'lü yılların başlarında yayımlandığı hâlde, kimselerin ilgisini çekmemişti. "Ayaşlı ile Kiracıları" adındaki romanı 1945 yılında verilen Cumhuriyet Halk Partisi Roman Armağanı'nda derece alınca önemi anlaşıldı. O romanın ilk basımında bile adını kullanmamış, M. fi. harflerini adı yerine yazmakla yetinmişti.

Esendal adı ölümünden sonra daha çok yaygınlık kazandı. Muzaffer Uyguner'in emekleriyle bütün yapıtları Bilgi Yayınevi'nce basıldı. Biten kitapları yeniden basılarak okurların ilgisine sunuldu.

Memduh Şevket Esendal konuşma dilinin akıcılığı içinde, duru bir Türkçeyle yazdı. Süslü anlatımlara girişmeden, yalın dilin arkasındaki derinliği buldu.

"İttihat ve Terakki"de Kara Kemal'in güvenilir adamı olduğu hâlde, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Sekreterliği'ne kadar yükseldi. Belki de siya-

H E C E Ö Y K Ü

set çalışmalarına edebiyat çalışmalarını karıştırmak istemediği için adını gizli tutuyordu.

Sunullah Arısoy'la yaptığı bir konuşmadaki şu sözü ne kadar anlamlı: "Ben insanları yuğunmuş mutfak paçavrasına çeviren yazılardan hoşlanmam" diyordu.

Haşmet Gülkokan gibi insana umut veren kişilerin öykücüsüydü Memduh Şevket Esendal.

* * *

Günümüz Ankara'sında 30-40 daireli büyük apartmanlar bir çıkmaz sokak, bir ayrı mahalle gibidir.

Ama insanlar ne kadar kopuk birbirlerinden! Kapı komşunuzla bile görüştüğünüz olmaz. Komşu dairelerde nice acılar yaşandığının ayrımında bile değilsinizdir.

Nerde Haşmet Gülkokan gibi gönül insanların çevreyi kucaklayan coşkusu, nerde kapı komşunuza bile yabancı kalırsınız!

Yaşadığımız dünyanın hızlı akışıyla iç dünyamızdaki yavaşlık arasında bir çelişki var. Bu çelişkiden gelen uyumsuzluk insanları yalnızlığa itiyor. Bu uyumsuzluk yüzünden birbirimizi anlamamız da zorlaşıyor.

Yaşamayı güzelleştiren koşullar iyi düzenlenirse insanların birbirine yakınlaşması kolaylaşmış olur. Haşmet Gülkokan bir simgedir: Bizleri daha anlamlı bir dünyaya çağıran bir simge.

Esendal böyle bir dünyada mutlu olmamızı istiyor.!

ÖMER EĞİ

KEZEBE

imdi ben, onun anlamamı istediği yere vardım. Bu denli bir hüznü sindirebilmesi zor. Bir bünye yanıltısızlığa bunca dayanamaz. Öyle cılız ki... Şu boynunu bükmesi yok mu, diyor ki, burada bir çember var.. Yani elif eğiliyor, başa dönüyor, bitmiş bir cümleyi yeniden başlatmak için bir ses vermiş oluyor. Ama ben o harflerden çok korkuyorum. En son boğazıma düğümlenmişti. Şimdiyse.. Elif'i diyorum. Nasıl ki elimde tutamamıştım. Unutulmuş bir deyiş gibi, öylelik yerde kalakalmıştım; şimdiyse oradan çekip alıvermek istiyor beni. nasıl yanıt vereceksem artık! Tabi, el altında hazır bulunuyorum zaten.

Elimde mi, ne ona yakın olmak geliyor içimden, ne de uzak tutabiliyorum kendimi. Bakıyorum, yıllar var, içimde taşımışım onu, bir sitem etmişliğim bile yoktur. Ama gel gör ki dört uzun yıl sıcakkanlığından uzak kalmam, ondan soğumam için yeterli olmuş. Türkülere sorarsanız, canana kıyılın mı, diyor. Ama öte yandan, onca peşinden koştuğun canan sonunda iyice de hırpaladıktan sonra son verdiyse sana, nereye kadar can içredir? Sevme eylemi biz kimsecikleri devreden çıkarmadan kendini tanıyabilir mi hiç?

Şimdiyse bir mektup göndermiş, "Senden sonra belirsiz bir sefere çıktım da, gözlerim hep sende konakladı." diyor. Buyurun! Ben o kapıyı kapatmıştım, nasıl girdin ki içeri? Hem önceden alımlı bir vitrinde konakladydın? Bunlar bende ki eski yıkımı giderecek önermeler, iyi seçilmiş. Ama bende ki yarayı artırmaktan başka neye yarar ki? Şimdilerde şehvetten başka dert edilecek ne var?

Aslında biraz düşünmeliymişim, burnumun dikine gitmemeliymişim.. Daha neler! İkizim Rüçhan'a sorarsanız, olup bitenleri görmezlikten gelip, beni başka öykülere uyarlıyor. Bakıyorum burnum gayet efendi, yerli yerince; oysa Rüçhan öyle diyor. Elif'e bir şans daha vermeyişim bunu deliliymiş.

Fakat şansa inanmam ben. Cürümler ve ceremeleri.. Yalnız, herkes için geçerli bir nedenim olmalı. Şimdi bir yüzük uyduruyorum kendime, bahanem hazır. Bir kağıda: "İki yüzük bir parmağa sığmaz, üzgünüm." diye yazıyorum. Pek afilli oldu. Artık ümit bağlamaz.

Notu göndermeden, Rüçhan araya giriyor:

"Yani lütfen, acelen ne? Biraz düşünseydin; belki bir şeycikler kalmıştır, bir kıvılcım.."

A tabi, diyorum, tortusu kalmıştı, o da çökeldi sonra!

H E C E Ö Y K Ü

Şimdi Rüçhan'a laf mı yetişir; diyor ki, "Bana öyle geliyor ki yortusu kalmış, içinde bastırдың bedduanın nasıl bir ritüel olduğunun farkında bile değilsin."

Evet, Rüçhan öyle diyor, başınızı öne eğin!

Rüçhan'la konuştuğumuz şey, benim bir daha açmak istemediğim öyküme dair. Hani şu Çerkezgillerin ortancanın peşi sıra koşturup, bir dünya da hırpalandıktan sonra boyumun ölçüsünü alıp, onun mecrasından çekildiğimin öyküsüdür. İnsanın ıstırapı çoğaldıkça, kendi varlığının yoğaldığını hissederek. Böyle çekildim onun hayatından. Bir daha onu ne rahatsız ettim, ne de yanımda konuyla ilgili bir söz söylenmesine izin verdim. Ama kim dinledi ki? Ben çekilmiştim ama öyküm çekilecek gibi değildi. Çevremgillerin çoklukla da benim hesabıma yonttuğu bu çokça mühim sırrımla her fısıltının ardılı olarak merdivenaltı sohbetlerinden günaydın güzellmelerine bir cümleyle mutlaka düğümlenirdim. Kadınların dilinden balkondan balkona ip gibi çekildiğince, perişanlığım orada öylece asılı kalırdı. Söz bir şekilde bana getirilir, ben de durulur, uzun bir öyküye yetecek denli derin bir soluk alınır, Çerkezgillerin aymazlığına nispet olsun diye servis edilirdi.

Bütün bunların beni teselli edeceğini düşünürlerdi her hal; onunla aramızdaki tarihsel genetik kopmayı ifade eden gerçeklerine kulak vermemi salık verirdi. Oysa ben, onun hafif çekik şehlamtırak gözlerinin "mavi gök"ün altında binlerce yılın yurttaşımıyız gibi beni çağırdığını sanırdım. Neden sonra, ismi anıldığında onun her harfiyle şeddeyle çarpılmışım gibi iç içe geçmişliğimin, gerçekte cisim bulmak söyle dursun, heyula bir imge gibi, aklın sınırlarından taşıyıp, beni kendi bünyemden bile kovduğunu fark ettiğimde, onu mahremine bırakıp, kendi dünyama çekilmiştim. Aradan geçen yıllarda da soğumuşum ondan; bir bağlacımız olsa ne olmasa ne..

Şimdiyse Rüçhan'ın telkinleriyle içim ısınıyor gibi ama bir türlü de ikna olamıyorum. Bu türden sevi meselelerine üç numara miyop bakıyorum öteden beri. Rüçhan, onun resimlerini karaladığım defterlerimi, masayı, vb. hatırlatıyor. Kolay mıymış bir anda silmek? Bakınız Rüçhan, onun ettiklerini sindirdikçe, yavaş yavaş attım aklımdan, bitti. Hem ben, yedeklenerek el altında bulundurulmuş eski dosyalara benzemem. Ya neye benzerim? Elif'e sorsan, bir şeye benzemediğimi söylerdi eskiden. Kendisi, nereye baksam bir görüntü salgını gibi düşerdi ya oraya, hâlâ bakakaldığımı sanıyor olmalı. Şimdi Rüçhan'la bir olmuş, beni eski anlatılara uyarlıyorlar. Yok Amasya'da bir günmüş de, yok şu dağı delivermişler de, kral güvercinleri salıvermişmiş de.. Daha neler! Oysa Leyla her öyküde bitimlidir, lütfen karıştırmasınlar; belki iyi bir ara yüz sayılabilir, fakat bu kadar yeter, teşekkür ederim.

Bunu dediğimde ise, ikimizin Rüçhan'ın feminen huyu depreşiyor; yani, bende kalan hiçbir imgesi yok mu, sanıyormuşum. A evet, var, gayet ahenkli bir beden, kuğu fantezilerine nispet yürüme tarzı ve daha gözleri..

"Yani bu musun sen!" diye ünlüyor Rüçhan , " Yalnızca beden üzerinden mi tanımlarsın insanları!"

Yok, kalp üzerinden aktarmalı olarak tanımladığım da olur elbet, ama bunun Elif'te bir karşılığı mı vardı? Gel anlatabilirsen anlat. "Bak Rüçhan" diyorum, "Bir defa, bu konuda seninle konuşmam uygun değil, ama şu gerçeği öğrendim: doğu dramasında büyüdüm ben. Burada delikanlılığımızı baskılayan melankoli tüm erilliğimizi dizginlemiştir. Bunu aşmış dişil bir beden, erilliğimizi kışkırtan bir çekim sağlar ve üzerimizde düpedüz terör estirir. Diğer yanlarını da bu haldeyken görececek durumda zaten değildir. Tamam? Bu işte.. İtiraz ediyor, "Benim eniştene bağlılığımı, aileme adanmışlığımı neyle izah edeceksin peki?"

"İyi ya kızım, bu sensin." diyorum, "Ondan farkınla var oluyorsun, faniliğinin ayırdına erken varmışsın, bir eşin sadık bir eşle kendisini her gün güncellemekten kurtulabileceğini fark etmişsin. Artı, doğru zamanda doğru karenin içine girmişsiniz, çocuğunuzla da birbirinizi tamamlıyorsunuz; bu iyi bir albüm."

"İyi de" diye vurguluyor Rüçhan, " kibri ve farklılığımızı yontup, içerdeki nüveyi açığa çıkarmakla başarıyoruz bunu. Karşılıklı ödün verilirse, kimseden bir şey eksilmez, haz alırsın. Evliliğin kendisi rakıdır; mühim olan, ortak ritmi bulabilmek. Hem sen doğudayken biz güneye inmedik; söylediklerinin herkeste karşılığı yok, uydurma!"

Biz neyi ödünleyeceğiz peki? Şimdi Rüçhan, Elif'in ilk zamanlar bıçkın rollerle bana attığı oltaya nasıl düştüğümü unutuyor. Elif, iki gün sonra geri çekildiğinde, ben bir balığın oltadaki son dansını yaşadım yalnızca. Bu benim için hiç de keyifli bir raks değildi, ama onun için feylesofları dahi kündeyle getirecek bir hazdı. Bunu böyle bildim.

"Nerden biliyorsun ki?" diyor Rüçhan. Hem diyelim ki öyle kabul ettin; fakat bir gün kendisini bir kalbe nispet etmek isteyebilir değil mi?"

"Değil!" diyorum,"o yalnızca kendisi için fetiş duygular beslensin ister!" Rüçhan kızıyor bu söylediğime: "Fetişmiş! O yalnızca senin mimarine uygun bir üslup yakaladı, aranızdaki arkeolojik bağların eşlenebileceğim ima ediyor. Oysa kızcağız, şu iletide sana sığınmamış, bir ağaca kendini ifşa eden bir çapıt bağlamış! Bu ne katılık ya!"

Yine kızdırdım onu. Rüçhan'ı üzdüm. Oysa onu dinlemeliyim, çünkü beni hiç yanıltmadı. Çeyrek asrı geçkin bir yaşam öpücüğü gibi, beni hep derleyip toparlamıştır. İkizim dedim ama, beni biraz da o büyüttü, anıt bir insandır. Ona karşı her sözümü kırılğan bir nefse tabi tutmalıyım. Şimdiden sonra imgenin değiştiğini, kendimi Elif üzerinden tamamlayabileceğimi ima ediyor. Gönlünü almaya çalışıyorum:

"Ya kızma, tamam, iyi bir insansın, akıllı kızsın da, sana şimdi bahane yetiştiremem."

Güya gönlünü aldım! Biz laf mı yarıştırmıyorduk!

"Canım öyle değil mi?" diyorum, " Boşuna mı senden kopya çekerdim öğrencyken?"

"Şimdi kimden kopya çekiyorsun?" diyor. Gülümsüyor bu defa. Anladım. " O iş senin bildiğin gibi değil." diyorum. Bu konuşuk biraz daha sürerse, ihale kimin üzerine kalır, belli değil. Rüçhan, Elif'e yazdığım notu elimden alıyor, buruşturuyor. Konuyu değiştiriyoruz. Yeni doğan kızına iki haftadır neden isim koymadıklarını soruyorum. Beyi ile ortak karar verecekler. E canım, çabuk olun! "Galiba buldum!" diyor. Konunun yine bana gelmesi de olası. Önlem olarak susuyorum. Çünkü o zaman irademe yön veremiyorum. Belki de yanılıyordum.

Sanki ne zaman yön verebilmişim de irademe! Hep aynı duyarsızlık! Böyleyim işte; durgun, devinimsiz bir adamım ben. Son kelaynak içimde gizlidir, bilmezler bunu. Bakın şu anda bile, biten ikinci paket sigaramın cenazesinden döner gibi uyandım. Uzun ve kasvetli bir geceydi. Elif. Sığara. İşte Rüçhan'ların yaz tatili de bitiyor. Onlar gittikten sonra kiminle hangi derdimi paylaşırım?

Böyle uyandım. Art arda rastlantılarla dolu bir gün olması da caba. Bugün, eskiden düşlediğim bir yaşam deneyimi olarak kımiltısız bir çılgılık gibi boğazıma düğümlenen o yanılığım, gençliğimin heyecanı ile arama ördüğüm çitleri aşıp gelen bir kehanetle vuruşmuşum gibi, bende çarpan etkisi bırakıyor. Bugün, dört ayrı adem, beni eski zamana taşıyan bir rastlantının kapısını aralıyor. Evet, herkesin dilinde garip bir tesadüf var: Rüçhan'ın, Dilcelem'in, Hatem'gillerin, vesaire. Kezban olanı mesela, boğuk bir akort gibi boğazıma düğümlenen son melodiydi.

Şu sabah vakti başıma gelene bakın. Rüçhan, cici kızını seviyor, ben, "Bir isim koyamadınız mı hala?" diye takılıyorum. Rüçhan, "Evet" diyor:

"Kezban"

Şimdi elbette isimlere filan takmış değilim. Ancak benim bu isme takılıp düştüğümü de hatırlarsak, çatı katındaki sekiden, okuldan, ta on sekizden, hayattan; neden dokunduğuna bir nice mana verebiliriz. Ben bu ironiye dudak büküyorum yalnızca:

"Kızıbanmış!"

Merdiveni üçerli iniyorum, Rüçhan balkondan sesleniyor. Ben koşarcasına, o ağlamaklı ardımdan..

H E C E Ö Y K Ü

Bugün tatil günü. Uzak durabilir miyim kelimegillerden, duramam. Çarşıya iniyorum. Çarşıya indi mi, şehrin remizlerini onda açılmadığımız 'Aşkincelem'in Söğütaltına iner, ilk elden gelecek olan çayın demini almasını beklerim. Çayı beklerken, Yunusvari ifadesiyle Aşkincelem'in yüzünde ay demini almış gibi bir ferahlık doğduğunu hissedersiniz. Büyük duyumların alıcısıdır o, Mesnevi'nin sonsuz tekrarıdır. Böyledir de, biraz tevekkeli adamdır Aşkincelem. Şimdi gelir gelmez, tüm hayret nidalarını tiz bir hecede çıkarmama yol açan bir şamar gibi silkeliyor beni. Çayı masaya bırakırken, "İnsanlar ne garip" diyor, "Kur'an'da menfi anlamda geçiyor da, insanlar yine "Tükezziban" diye isim koyuyorlar."

—,?"

Vardır bir hikmeti; bunun bir uzantısı da bende var.

"Aşkın abi" diyorum, "Keziban" demiyorlar, "Kezban" diyorlar. Bak, ortada ses düşmesi var."

"Ses düşer mi hiç" diyor Aşkincelem, "İnsanın boynunda asılı kalır."

Susmayı öğrenmen lazım.

Öğlene doğru Kamil geliyor. O geldi mi, Aşkincelem'in bizim yüzümüzden katlanmak zorunda olduğu tavla da getirilir sehpaye. Pi sayısı kadar sonsuz olasılıkları vardır Kamil'in. Bir zar tutması var, carı yekse car, dü- beşse dü.. O yine zor tutuyor, ben zarı bozmak için tavlayı sallıyorum. Bunu da ondan öğrendim zaten; alternatif sözlüğümüzdür Kamil. İzleyenler var, oyunun tadını çıkarıyorlar. Derken, Erdil hocayı buyur ediyoruz, yanımıza iliştiriyor. Çayını söylüyoruz, süzgeçsiz. Fakat bir de onun süzgecinden geçmek var. Dünyasına sirayet etmek istediğimizde, ilk elden felsefi bir metnin girizgâhında olduğumuz düşüncesi gelir aklımıza. Belki düşgücüyle kavranabilir ayrı bir üst dildir o. Tavla oynarken yine törpülediğimizi söylüyor. Nasıl törpüleniriz, anlamam ben. İnsanları imgeleyebilmede yetersizimdir öteden beri. Şiir gurumuz Levent Murat'a sormalıyım. Kim bilir şimdi hangi 'Feylesof sığınağı'ndadır! Her sanatsal söyleşin ardında bitiverir ne de olsa! Aşkincelem'e sorarsanız..

Bu ara dalmışım, Kamil'in salvosuyla tavlaya dönüyorum. Oyun uzadıkça uzuyor. Önümde beş kapı alıyor; tüm direncimi altıncı kapının izahat vermesine adıyorum. Kamil'in zar festivalinde bana sayıların diplerine tünemek düşüyor. Bu ara, Erdil hoca sıkılıyor tavladan, konu açıyor: "Yahu baksana, Hüseyin Hatemi hoca, Kezban Hatemi'ye ... yasasının ... maddesini teklif etmiş; hani diyorum, bu yasa seni hiç bağlamıyor mu?"

—,?"

Mars oluyorum.

Bunlar anlaşmışlar gibi üstüme üstüme...

H E C E Ö Y K Ü

"Duydun değil mi?" diyorum Aşkinceleme; gülümsüyor. Garip. Herkes yüzümdeki ifadeye anlam vermeye çalışıyor. Ben karikatüre düşünüyorum: hela taşına oturmuş, eli çenesinde, düşünen feylesof hayretiyle malül şeyler düşünüyorum "hayat hakkında" Oradan, "yahu aşık mısın?" diyor Kamil.

"Senin aşk dediğin, sonsuzluğun kanişlerin uzanacağı yere çekilmesidir. Oysa aşk.." (L. F. Celine)

Bezgin bir ağzı mı dillendireyim şimdi.. Bu rüzgar, şairin "Sonsuz bir ruh durumu" kastından geliyor, biliyorum. O eski delişmen günlerimden kalma bir uğultudur, orta yaşlara yol aldığım geminin puruvasında öylece yüzüme dokunup geçiyor mısralar, onu ve beni tekrarlıyor.

"Bir gençlik ölümü saklı kaldı bende" (İsmet Özel)

Bir tuhafım bugün. Erkenden dönüyorum eve. Rüçhan yine yeni gelen bir mektubu tutuşturuyor elime. Zarfın üzerine bakıyorum: Gön: Elif Kezban Çamlıbel.

Yine...

Bir A4 kağıdın üzerine, çocukluğumuzda yaptığımız gibi, elini çizmiş. Parmaklar açık. Baş parmakla serçe parmağın, arasında bir şerit var. Üzerine "Ahab" yazıyor. Yüzük parmağı hiç yok. Yerine bir "Beyaz balina" resmi kolajlanmış. Boynunda bir cellat satırı asılı duruyor. Bütün bunlar gün boyunca yelkenlerimi dolduruyorlar. Kim bilir, bir sonraki kurgunun sağdıcı Aşkincelem mi olmalı...!

KASIM TİRYAKİ

KIRMIZIDAN YEŞİLE

İbrahim'le sözleştiğimiz üzere tarihi kapının önünde buluştuk. Önce Vezne-cilere, oradan da Saraçhane'deki Büyükşehir Belediyesinin önünden devam edip Fatih'teki Ağacli Kafe'ye uzanan mutat güzergâhımıza doğru harekete geçtik. Okulu haylamadığımız bütün zamanlarda ki gibi vizelerin önemsizliğinden, finallerin başlamasına hayli zaman olduğundan konuştuk. Bu girizgâh böylesi durumlarda (ne kadar sıklıkla olursa olsun) günün en önemli anı olmuştur; mini ritüelin hakkını vererek savuşturulması en azından İbrahim'in gün boyu soğuk nevale olup çıkmaması için şarttı. Ben de ayin süresince, idam mahkûmunun son isteğini yerine getiren cellâdın rahatlığını kuşanırdım. Bu fasıl bitince bir süre sessiz kalıp içimizi ve kâinatı dinler sonra da yeniden sağa sola kulak kabartırdık.

Hey Oğuzhan dedi birden İbrahim, dünkü yağmurdan sonra ne güzel bir gün değil mi?

Evet, öyle.

Ne iç açıcı bir hava! Bugün güzel geçecek, hem de çok güzel göreceksin! Dilerim.

Kısa cevaplarıma bozulduğundan yüzünü öte yana çevirip dışlerinin arasından fısıltıyla konuştu:

Anlaşıldı, herifin keyfi yine yerlerde sürünüyor.

Güldüm. Neşem yerindeydi aslında; İbrahim'deki değişikliği anlamaya çalışıyordum yalnızca: Çiçekti, çayırdı, güneşti, şuydu buydu hayatta lafını etmezdi bu çocuk. Güzel hava mı coşturmuştu şimdi bunu? Allah, Allah! Sırf gönlü olsun diye:

Keyfim gıcır, sen merak etme dedim, ne söylediğimi pek düşünmeden.

On metre ilerideki trafik lambasının dibinde insanlar birikmiş; hepsi de aceleci ve tetik duruyor bir an önce atılmak için yola. Yaprak hışırtısıyla birlikte İbrahim'e baktım yeniden; beni şaşırtmaya devam ediyor: Parktaki ağaçların kaldırırma uzanan dallarındaki yapraklardan birini itinayla koparıp gömleğinin cebine ilıstırdi. İnsanı aynı anda rahatlatan ve tedirginleştiren geniş bir tebessüm yayıldı yüzünün bütün köşelerine. Çok güzel bir hava vardı gerçekten; İbrahim'e bile tesir etmişti işte. İçimden şükrettim; hep böyle yapraktan, böcekten, havadan, sudan neşelensin istemiştım yıllardır. En son ne-

rede ağladığımı çoktan unutmuştum fakat İbrahim'in bu hali neredeyse gözlerimi yaşarttı. Belki ben de pekiyi değildim. Kesin olan enteresan ve hassas bir an olduğuydu. Hem daha başlangıçtı; gün daha başlamamıştı; bunu bütün benliğimle hissediyordum. İnce bir ürperti, ısırın bir serinlik damarlarımda koşturup duruyordu. Daha yatağımdan kalkmak için debelenirken duymuştum bu hayhuyu ve "*hayırdır?*" demiştim gözlerimi bile doğru dürüst açmadan. Hem de kaç kez: *Hayırdır, hayırdır, hayırdır*. İşte ışıklara gelmiştik ve oraya, trafik lambasının yaprak yeşili direğine, iki adım kala چراغım ucundan tutuşmuş, sabahtan beri beni terkisine alıp koşturan efsun yüzünü göstermişti! Rüyada olmadığımı anlamak için çeneme dokundum, hafifçe birbirine çırttım ellerimi. Bir şeyler bekliyordum ama bunu hiç düşünmemiştim. Yüz sene, bin sene yaşasam yine düşünemez, böyle bir karşılaşmayı tahmin edemezdim. Her şey gerçektir. İbrahim yakasına taktığı yaprağı iki parmağı arasına almış çevirmekle meşguldü. Daha fazla beklemeden o heyecanla:

İşte dedim, kesinlikle baharı aratmayacak bir güzel; hatta bahar bunun yanında el pençe divan durur. İbrahim daha bir dikkatli baktı, hızla üzerimide doğru gelip önümüzden geçip giden arabalara.

* * *

Böyle başladı güzel bir bahar günü; Hâfız'ın bahçelerinden daha güzel bir gülistanı görmekle. Merhaba diyemedik, elimiz değmedi ona; yalnızca yakınında bulunmuş olduk! Zaten ışıkların oradaydık ve yeşil yanınca diğer insanlarla birlikte karşıya yönelecektik. Kırmızı yanar yanmaz -ışığın kırmızısından olmayan- Volvo zıncı diye durdu (belki de vişne kırmızısıydı).

Araba nasıl, güzel değil mi diye sordu İbrahim, *onlara bayılıyor*.

Gerçekten de araba baştanbaşa endamdı; sağlam, güçlü ve bunları tamamlayan resmi ve soğuk bir duruşu vardı. Gelgelelim şimdi markanın ya da arabanın hiçbir anlamı yoktu benim için. Nihayet چراغın parıltısı arkadaşımın da gözüne ulaşmış olacak ki, herkesin duyacağı bir sesle, "*bu bizim asistan değil mi?*" diye sordu. Şoför mahalline Budist dinginliğiyle kurulmuş olan kadına bu kez daha bir dikkatli nazar eyledim ama aslında böyle bir ayrıntı umurumda değildi: Geniş koltukta dik ve dirim dolu vücuduyla oldukça rahatı. Bir kolu, görünmez ordulara *ileri* dercesine, omuz hizasından dümdüz ileriye doğru uzanmış, hâkimane direksiyonun üzerinde duruyor. Bombeli, siyah gözlükler yüzüyle bütünleşmiş, dudaklarının, kaşlarının zarif duruşuna hissettirmeden otoriter bir görünüm kondurmuştu. Bu haliyle bahar ve vişne kırmızısı şatafatlı Volvo (evet vişne kırmızısıydı) ona sığınmışlardı. Değil oturduğu koltuğu doldurmak, geçtiği bütün yolları, caddeleri dolduran, bahrı solgunlaştıran, emreden, ürperten, bağlayan, bağışlayan bir kıvamda ve bütünyle anlatılamayacak bir duruşu da vardı. Bu kız ulu bir zatın müntesibi

H E C E Ö Y K Ü

veya İsa'nın havarisi miydi; yoksa Mısır'ın, Yunan'ın tanrıçalarından birisi mi? Ya da hermetik bilgilere vâkıf bir teolog mu? İbrahim, Allah'ın adını vererek teşhisini mühürleyip dururken, eliyle de sertçe böğrümü dürtüklüyor. Heyecanımın büyüklüğüne karşın tanıdım onu. Şu an hiç öyle durmasa da dostumun dediği doğrudu. Yüksek derece almayı beceremediğim ve baba diye nitelediğimiz derslerden birinin asistanıydı; yalnız ermiş bir asistan, vedalardaki kutsal varlıklardan birisi ya da Pers'ten kopup gelen bir ateşti; geçtiği yerleri ısıtan, ısıtan ve yakan.

Artık asistan olduğumu iyi biliyorum; daha altı ay önce son noktasını koyduğum öğretim yılı boyunca ders dinlemiştim ondan. O zamanlar hiç böyle görememiştim onu. Biraz ufaktı. Dersi, heyecanlı, yüzünden gülücükleri hiç eksiltmeden anlatırdı. Çokluk *ashında* der, baştan alırdı cümleyi, biraz sonra da paragrafı. En çok zarıflığı, bir de ufak tefekliği dikkatimi çekerti. Fakat zarıflığıyla dudaklarında, gözlerinde, yüzünün bütün kıvrımlarında eksik olmayan gülücükleri hepsinden uyarıcıydı. Uçup gidecekmiş gibi dururdu masada. Yüreğindeki pır pırları duyar dururdum. Kalbi bir kuş gibiydi demeyeceğim; orda bir kuş vardı; bildiğimiz ürkek, sevimli kuşlardan. Şu andaki gibi ne ateşliğinden, ne de nirvanaya ulaşmışlığından haberdardım; kimselerin de haberi olduğunu zannetmiyorum. Şimdi anlıyorum ki o zamanda bütün bunlar vardı içinde. Bize bir kuş gösterip, dudağına da bir gülücük kondurarak hacmini ufaltmıştı gözümüzde (yoksa olup bitenleri bombeli siyah gözlüğe bağlayamazdık). Masada bize ders anlatan asistan, koltuğun üçte birini, bilemedin yarısını ancak doldururdu. Oysa şimdi bütün ufku dolduracak, dahası bahardan taşacak, tek mil mevsimleri ermişleri peşine takacak birisi oturuyordu orada.

İbrahim dedim gel yola atalım kendimizi; şu Hatsepsut'un önüne, vişne kırmızısının önüne atalım; faydasız yaşadık bari anlamlı ölelim.

Garip bir ışıltı belirdi gözlerinde İbrahim'in; sağ kolunu, elinin ayası bütününüyle görülecek biçimde, *dur* der gibi bana doğru uzattı. Dokunaklı tınlarla bezenmiş davudi sesiyle:

Hayır dedi; tamponuna bağlasın sürüklesin bizi, geçtiği yolların taşlarına vura vura ölelim, böylesi daha iyi olur.

Evet, evet kesinlikle böylesi daha iyiydi; benim düşündüğüm hem çok sıradan ve hızlı olurdu, hem de doğru dürüst bir anlam verilemeyebilirdi de. Zihnimde bunları yoğururken kahkahalarla güldü İbrahim. Espri yaptığımı zannetmiş; tampon işini de çorbada tuzu bulunsun, yeşillik olsun diye söylemiş. Bozuntuya vermedim; aslında pek de bozulmamıştım.

Söyleyeni bırak söyletene bak sen dedim.

Daha fazla konuşmam gereksizdi; ne söylersem anlamayacaktı nasıl olsa. Hakkını vererek yaşamayanlar, hakkıyla ölmesini de beceremezlerdi. Tampona bağlanamadığımız gibi, önüne de atamadık lüzumsuz bedenlerimizi. Şimdi ciğerlerim, safram, dalağım, kaslarım; bilumum hücrelerim eskisi gibi çalışıyor, ayaklarım da yetmiş yedi kiloyu taşımaya devam ediyordu. Olacak şey değil! Ben, ben o an ölmeliydim; kirpikleri için bu işi yapabilirdim. Çevresine yaydığı aristokrat saydamlığın pırıltıları ısıracı bir rüzgâr gibi etrafındaki her şeye değiyor, her değdiğini bir merteye yüceltip kölelerin en itibarlılarından yapıyordu. Onunla aynı hizada duran otomobilin sürücüsüyle beraber biz ve diğer yayalar yüzüne bakmak ve o yüzü görmekle ölümü çoktan hak etmiş bulunuyorduk ama ölüm hakkımız olarak gelmeyecek bize; dosdoğru, kaçınılmaz olarak gelecek! Gerçi tek kazancımız ona yönelen bakışımızdı yine de. O da olmasaydı; ne ölmek, ne de ölmemek söz konusu olacaktı. O bakış, ona olduğu için her şeyi kapsamıştı; *"to be or not to be"* nin kühüne o bakışla erebildik.

Tampon fikri iyiydi ama, ona layık olmak da gerekiyordu. Yoksa her şey su pahasına gitmez miydi? Bir yıl boyunca, bu bakış bir kez olsun görmemiştik; bir anda gelmişti. Ben hiç farkında olmadan; sinsi, sessiz, aniden bastırılmış, teslim almıştı. Geç mi olmuş, yoksa hiç olmamış bir şey mi saymalı bu bakış? Farkına varmak farkın olmasıyla olabilecek bir şey mi? İnsan eşitliğinde farkına varmaz mıydı? Ama bunların vişne rengindeki Volvo'nun önüne atılmakla ne alakası var? Tampona bağlanıp pare pare olmakla, önüne atılıp bir seferde ezilmekle alakası ne? Yalnız bahar bunun yanında el pençe duracaksa onunla bir bağ kurulabilir yine de. Çünkü o bir gülzardı; baharda aranan; baharın tam da bitip gitmek üzere olduğu sıralar. Farkına geç varmak ayrılmaz parçasıdır ya insanın. Biz de bütün faniler gibiydik işte. Şaşkın fakat mesut payımıza düşene bakarken, geç de olsa *"to be"* nin sırrına vâkıf olmanın cümbüşünü yaşıyorduk içimizde.

* * *

Çevremize hiçbir ziyanımız olmadı, kendimizi de paralamadık. Varolmanın sınırlarında takılmanın zevkiyle sarhoştuk yalnızca; gerçi yok olmaya, yokluğa da hiç bu kadar yaklaşmamış, her ikisini birden ve birbirinden güçlü tazyiklerle temaşa etmemiştik. Cümlelerini her zaman tekrarlayıp, talebelerine gülücüklerle hitap ederken, sanki gelmekte olan sürpriz bir iyiliği son ana kadar saklamaya çalışan mimikleriyle bana bile kaç kere: *"bizi ne zannediyor bu?"* dedirten o, şimdi ontolojik sorulara canlı, yürüyen bir cevap olarak kavşakta mağrurane duruyor. Ontolojiyi ben çıkardım ve bu onu sınırlamaktan -ontoloji bile olsa- kesinlikle uzak. Şu çehreye bakarak kaç kere, *bi-zi ne zannediyor bu* dediğim doğru. Buna sebep olan da yine oydu, onun çeh-

resiydi. *Müjdem var size, sabredip sessiz olursanız sonunda göreceksiniz; dersin sonunda, haftaya veya bir başka zaman görürsünüz* derdi bu çehre.

Hocanın yerine, asistan olarak ders anlatırken, *aslında* (ana cümle, yan cümle fark etmez hepsine de mutlaka bu kelimeyle başladığı) derdi, *zor değil ama hafife de almayın, biz elimizden geleni yapacağız, gerisi size kalmış. Tamam.* İyi, güzel. Bunları derdi; derdi de sonra öyle bir anlatırdı ki dersi her şeyi (bildiklerimi de) karıştırdım.

O elinden geleni yapmıştı zaten; ben de bana düşeni yaptım, bütünlemeyle de olsa geçtim o dersten. Sınav salonuna şöyle bir meltem gibi dolmuş, *evet bir sorusu olan var mı* diye sormuştu. Soru yoktu; ama o *a s l ı n d a* diye başlamış ve en işlek zihinlere bile yeni kapılar açacak kısa açıklamalar yapmıştı yine de (tamamını anlatmaya kalkışsaydı bu kadar işimize gelmezdi). Biz sorularla cebelleşirken o, koca amfide bir sincap yavrusu kadar ilgi çekici, sevilmeye yatkın, ürkek ve yabani durmadan dolanıp durmuştu. Onda her şeyden fazla, bir çocuk ruhu dışa vurmuştu; onun için *bizi ne zannediyor* der dururdum. Ama o sincap ruhlu çocuktu ve bunu hesaba katmamak sakıncalı olurdu: Pençeleri ufak da olsa yırtıcı, içimizde dolaşsa da yabaniydi; savunmasız görünüşüyle tezat oluşturan tehlikeyi sever bir hali vardı. Aslında onu kırmızı ışığa takıldığı için görmekle hiçbir şey değişmemiş, sadece zaman biriktirdiği materyali yoğurup, kıvamına gelince de burada önümüze kotarıvermişti. Vişne kırmızısı Volvoya, Rayban gözlüklere, haki renkli deri koltuklara ve tek mil teferruata fazla yüklenmek konuyu saptırmaktan başka bir şey değildi. Bu kadında bugün ne vardıysa, geçen yıl boyunca da aynen vardı. O zaman görmezlikten gelen, kaçan, şuna buna sığınıp, uydurma yorumlarla sulu ortamlar ayartan biz, bu gün grannitten bir duvara toslanmış gibi gerçeklerle yüz yüzeydik.

* * *

Beyaz çizgi bir adım ötemde; yedi, sekiz adım sonra karşıda olacağım. Pantolonum neredeyse arabanın tamponuna değecek. Her ne kadar siyah gözlüklerden gözlerini göremesem de tam anlamıyla yüz yüzeydik şu an. Gelgelelim önünden geçip yanı başında bulunsak da o kadar uzaktık ki birbirimizi. Bir yolu olmalıydı rabitanın; simya, kimya ya da apayrı bir yolu, formülü vardı herhalde bu işin. Hâfız'ın incilerini döksem yoluna işe yarar mıydı? Bir kez baktığımı anlasam yeterdi. Bir kez! Aklıma gelen ilk yolu deneyecektim. Duracak, ince eleyip sık dokuyacak vakit değildi. Hem uzağın yakının, beyazın siyahın bir olduğu bu aralıkta sonuç ne olursa olsun değişen bir şey olmayacaktı. İşte tam da beyaz çizginin üzerinde parmaklarımın üzerine yükselerek, bütün gücümle (böylesi bir okuyuşa pek uygun şiir değildi ama başka çarem yoktu) inletiyorum dört bir yanı:

H E C E Ö Y K Ü

*Varlığım baştan gitsin, tek yüzünü döndür
Söyle yele, dertlilerin harmanını süpürsün*

Hâfız sen çok yaşa, Şirazlı adam eline, kalemine rahmet. Nasıl da tercüman oluyorsun, suskun, şaşkın, biçare gönüllere. Aldığın binlerce meczubun, âşışın duasıyla kapanmaz artık defterin. O yine iltifat etmedi, bir lahza olsun bakmadı ama üzerimde bir hafiflik oldu. Gerçi etrafı inletmek bir yana sessiz de olsa bir şeyler okuyup okumadığımdan emin değildim; çünkü asıl yük olduğu gibi duruyordu. Zaten trafik lambasında kırmızı ışık yandığından beri her şey safi serap olmuştu. Ah günler, aylar boyu kendini saklayan insan. Bak ne hale koydun bizi! Şimdi ne yapsak olmuyor: Körlüğümüze mi yansak, yoksa hünerlerine mi kızsak şaşırdık kaldık vızır vızır işleyen kara asfaltın ortasında. *Medet Ya Hâfız* demeyelim de ne edelim? Sakin bir zihinle düşünmeye ihtiyacım var! Hepsi bu!

* * *

Sonsuza kadar saklanabilen bir şey yoktur. Bastırılan, gizlenen her ne ise, ne kadar çok saklanmış ise, sonunda o kadar canlı ve diri fırlar yerinden; uzun kışların ardından gelen muhteşem baharlar gibi. Bu oydu işte: Uzun bir kışın arkasından fişkırان, güröl güröl gelen bahar. Böyle baharlar insana diğer baharların yaşattığı düşünce seremonisinin on katını, yüz katını hem de çok daha berak yaşatır. Yalnız en deli umutlar değil, en mefluç umutsuzlukları da böylesi baharlar yeşertir; yaşama aşkı kadar ölme isteğı de duyar insan bu baharlarda. Onun için şu an bir taraftan yaşamakta olduğuma sevinirken, diğer taraftan ölmeyi de rahatlıkla isteyebiliyorum. Bu günlük, bu iş bir öğretim elemanına düşmüştü ve o da hakkını fazlasıyla veriyordu. Benimse yapacak pek bir şeyim yok; canım diyebilirim ona. Azıcık gayretle bunu yaparım! O duymazlıktan gelir. Yo, hayır duymaz, duyamaz; şu anlık *bir öteli* çünkü. Duysa, dönse baksa da yapabileceğim bir şey yoktur; kaldı ki beni tanıyacağı da yok; ama yine de canım diyebilirim ona. Evet, canım iyi bir kelime: Canım, cananım, canların canı! Ama bu hesapta yoktu; sadece düşünüyordum! Şimdi konuşan! Hayır, az da olsa bağırان ben ne yapıyordum! Bu saçmalık tamir edilecek gibi değil; açıklaması yok bu işin; sorumsuzluktan yaptığım, dahası delilikti. Hem canım diye talim ederken, tutup meleğim diye çağırmak da neyin nesi idi? Anlaşılan dilimin bağları ortamın verdiği esrimeyle laçkalaşan istencime uymuş, gönlümde seslendirilen koro olduğu gibi fırlayıvermişti dışarı. Hesapta yoktu ama içime canımdan daha iyi oturduğunu hissettim: *Meleğim! Meleğim!* İki kez ardına bunu söyledim; aramızdaki mesafe sadece kırk bilemedin elli santim ama o oralı olmuyor, gülmüyor, üzülüyor; dimdik tuttuğı başı ileriye dönük ve muhtemelen önüne bakıyor. Bu tavrı lafatmalara kanıksamışlıktan daha çok

H E C E Ö Y K Ü

seçkinliğinden ileri geliyor olsa gerek. Çünkü asistanlar içinde kendini en çok bilendi; öğreticilik dışındaki nitelemelere fırsat vermeyen havasını her zaman hissettirirdi; melekliği birazda buradan geliyor. *Ölebilirim şimdi, burada; nasıl istersen öylece. iki dudağının arasında her şey; kıpırdat onları bu aklını yele vermiş Oğuzhan o an yerine getirsin gereğini; kimsenin duymadığı bir saadeti duyarak.* Bu uzun cümleyi bir rhapsod* gibi düzgün ve duyulabilecek bir sesle yürüttüm ona. Ve *meleğim* dedim bir kez daha. Bitirdim. Az önceki coşkunun yanına ölçsüz bir sakinlik de eklenmişti şimdi. İyide olmuştu; etrafta insanlar vardı ve halen yolun ortasında sayılırdık; arkadan gelen adımım beyaz şeridin üzerinden henüz havalanmak üzereydi.

* * *

Bittiğini düşündüm ve bitirdim. Söyleyecek sözüm kalmamıştı; onunsa kıpırdayacak bir nedeni yoktu. Hiç bir heykel kaidesinde, onun koltuğunda oturduğu sağlamlık ve dinginlikte durmamıştı. Bu haliyle ulaşılmazın biri miydi; yoksa vazgeçilmez mi oluyordu? Ulaşılmaz olsa da vazgeçilmez değildi herhalde? Yoo! Terside daha uygun geliyor yüreğime. Ama bu da seçkinliğine yakışmazdı. Saçlarının bukleleri, kulaklarının bir kısmını açıkta bırakmıyor mu? Parmakları bir serçenin ayaklarıyla dalı kavrayışındaki kıvrıklık—la kavramıyor mu direksiyonu? Dudakları ab-ı hayat sunmuyor mu? Eh o da belli. Öyleyse bunun neresi ulaşılabilir kıvamında değerlendirilebilir. Ulaşılamazdı ve bu kesin bir şey; yeter ki ben vazgeçebilecek kadar, cesur, âlice- nap, ermiş ya da ne lazımsa o olabileyim.

Onu görebilmek için başımı kırk beş dereceye yakın bir açıyla tutmam gerekiyor. Duruşunda hiçbir değişme yok; başı dik ve kıpırdamadan ileriye doğru bakıyor. Yine de yeşil yanarsa görecektir mi acaba diye tereddüt ediyorum? Öylesine varlığı unutmuş gibi duruyor ki; koltukta birisinin oturmadığına inanmam geliyor. Şu anda dünya bir ucundan tutuşsa, yanmaya başlasa, yangın küreyi yiyip bitirse, yalnızca şu kadın ve oturduğu koltuk (bir lütuf olarak araba, ışıklar, onu seyreden biz, belki Fatih ilçesi hepten) bundan etkilenmezdi. Çünkü böylesine yoğunlaşmış bir duruşu yakmak, ya da soğutmak kimin had-dine! İşte, Madonna duyarsızlığındaki yüz hatları, Kleopatra ihtirasıyla geriye atılmış baş ve kadın sultanlardaki gibi zarafetle tahakkümün meczedildiği çeh-re. Geriye kalanlarda onun sayesinde tebellür ediyordu yine de; vişne kırmızı-sı kasa, çelik jantlar, yola yılankavi sarılış, kendini hissettiren ileri atılmaya ha-zır hava, yarı açık cam, haki koltuklar, geniş, güvenli ön cephe, arkası sıra di-zilen bir düzine aynı türün mensupları, kırmızı ışık, kavşak, hızla seğirten, in-san türüne mensup canlılar, altta asfalt, üstte gökyüzü, kâinat; şu anda koltuk-ta oturan kızın dışında ne varsa kurtulamazdı ayrıntı olmaktan; kurtulamadı da. Ayrıntıların billurluğu onun istekli bir oyunuydu. Ben ve İbrahim ayrıntının

H E C E Ö Y K Ü

farkında olanlar zümresindendik; bir an bile olsa ne olduğumuzun şuuruna ermiştik o kadar. Biraz sonra bu hal bitip yeniden gölgelerin dünyasında yerimizi alacaktık. Bu anın billurluğuna sığınmak iyi bir teselli olacak bizim için

* * *

Ne olursa olsun ulaşmak ve vazgeçmemek birlikte yürüyüp, birlikte bitirmeli bu inişi. Bir yolu olmalıydı; kelâma dokunmadan anlaşılan, ulaşılan. Tam kulağımın dibinde tiz ve berrak bir ses çınladı: *Ben ulaşılmazım. Kırmızıyla aramdan geçen duyuyor musun, sana bu sözüm; gerçi ulaşılır olsam da sen bunun dışındasın; onun için gereği yok çevremi süslemenin veya doldurmanın.* İlk defa konuştu, duruşunu hiç değiştirmeden ve zerrece kıpırdatmadan dudaklarını; sadece fren pedalındaki ağırlığı biraz hafifletti. Vişne kırmızısı kıpırdar gibi oldu; gök geri kaydı azıcık, biz geri, Fatih geri kayd. O anda ayaklarım yere bastı; incir yaprakları aranmadım ama bir yabancı yerde yalnız, dayanaksız buldum kendimi. Bir anlık sürede o, ruhumda, dünyamda ne kadar gedik varsa oralara dolmuş, sanki asırlardır âşinası olduğum bir rüzgâr estirdikten sonra çekip gitmişti.

* * *

Yeşil ışık yanıyor. Arabalar peş peşe vişne kırmızısının ardından seğirtirken İbrahim'in gür sesini duydum:

Yeter artık gidelim Oğuzhan; bir gün okula gider doya doya görürsün. Hem o Volvo dan bir onda yok; şimdi rastlarsanız bir tane daha (evet, evet İbrahim bayağı uzaktı merkezden; o bir pervane değil atomdu sadece, kozmik bir toz). Haklısın bir Volvo daha bulunur, hem vişne kırmızısı değil sadece; her renkten bulunur. Ama üstümüzden gök, altımızdan asfalt kayar mı; kâinat bir noktaya sıkışıp içimize dolabilir mi? Ben de biliyorum, bunlar bir kızın ya da arabanın elinden çıkacak işler değil. Hayır! Kesinlikle hayır. Faniliğin ötesinde bir şeydi. Öylesine şahit olmuştuk olup bitene. Bir yerde, bir şekilde bağlanan ip aniden çözüldü.

Bir ayağım yolda, ötekisi kaldırımda, kaybedecek bir şeyi kalmamış insanların duvara toslamış dinginliğiyle gözden kaybolan arabanın arkasından bakıyorum. İbrahim kolumdan çekiştiriyor sanki bir an önce yapılması gereken bir işimiz varmış gibi. Yalnız kulak zarıma dokunabilen karmakarışık sesler duyuyorum. Ancak on, on beş saniye sonra ayırt edebildim İbrahim'in sesini ötekilerden; susacak gibi de görünmüyor bu sefer. Düşümlenen boğazımı hafifçe öksürerek temizledim.

Bir süreliğine sessiz kalalım; birkaç dakika. Lütfen.

Ağzımın içine bakıyor; *yine ne* oldu der gibi. Hüsn ü Aşk'ın şairinin her zaman mırıldandığım bir beytini okudum saydam ve donuk bakışlarımı gözlerine dikerek:

H E C E Ö Y K Ü

*Yine zevrâk-i derûnum kırılıp kenâre düştü
Dayanır mı şişedir bu reh-i sengsâre düştü*

Gözbebeklerinin büyüdüğünü gördüm. Belki de korkmuştu işin bu kerte—ye gelmesinden. *Hadi gidelim* dedi, az da olsa kızgınlıktan titreyen bir sesle. Aniden gözlerini kaçırdı benden ve gideceğimiz yöne doğru yürümeye başladı. Daha beş adım atmamıştık ki durdu. Başını omuzlarının arasına çekip ellerini bana doğru uzatarak;

Bu deli saçmaları da neyin nesi Oğuzhan? Sen böyle değildin. Bahar insanı çarpar tamam. Ama bu kadarı da yetsin artık!

Hayli tedirgin ve mahcuptu. Cevap vermedim! Aniden korkunç bir ateş bastı yüzümü. Küçük arızalar dışında İbrahim'in arkadaşlığından hoşnuttum; ama artık ona karşı içimden yalnızca esef etmek geliyordu. Bütün bunları onunla, dünyayla paylaşmamın hiçbir anlamı yoktu. İkimiz de konuşmuyorduk şimdi. Onun bana daha çok kızdığı kesindi. Ancak duyabileceği bir sesle:

Keşke seni de çarpsaydı dedim.!

H E C E Ö Y K Ü

ŞEREF YILMAZ

GURBET

O^kula kütüphane kurmaya karar verdik.

Kitaplar, devlet eliyle basıldığı için ucuz... Son zamanlarda yayımlanan kitaplar da dişe dokunur türden hani...

Bağımsızlıktan önce yayımlanan kitaplara bakıyorum, Sovyet ideolojisiyle dolu...

Zaten, ters yüz edilmiş görünümü veren o tuhaf Kril harflerini sökmek için canım çıkıyor, bir de Sovyet ideolojisini anlamaya çalışmak sıkıyor beni. Hele hele bağımsızlıktan sonra hiç çekilmiyor.

Özbek masalları, destanları, efsaneleri birbiri ardına yayımlandı.

Nevaî'nin, Leyla ile Mecnun'u ne kadar çok basılmış öyle! Demek ki insanlar, kendi değerlerine susamış!

Hikâyenin Arap edebiyatından çıktığını boş ver sen! Baksana! Nevaî, ne kadar güzel yazmış!

Türkçe olarak yazılan ilk Leyla ile Mecnun hikâyesi bu... Tabi ki basılacak!

Bu eşsiz aşk hikâyesini, Türk dilinde Fuzulî ölümsüzleştirmiş olsa da, onu ilk kaleme alan Nevaî, her zaman hatırlanacak elbette...

Başka kitaplar da basılıyor... Örneğin; öldürülen Türkistan düşünürlerinin hayatları, kitap hâline getirilmiş... Ne kadar güzel! Bağımsızlıktan sonra da olsa Özbek millî şairi Çolpan'ın şiirlerini görebilmek ne büyük mutluluk! Bir zamanlar, yani Türkistan'ın hanlıklara bölündüğü dönemde, Osmanlıca şiirler bile denemiş Çolpan...

Ah bir de şu yazılardaki harfler ters ters durmasa!

Ama epeyce öğrendim hilkat garibesi bu alfabeyi... Kolay olduğundan değil, inat ettiğimden... Türkistan düşünürlerinin hayatını, Türkçe kitaplardan öğrenme imkânı yok ki!

Bu arada Özbekçeyi de epey ilerlettim. iletişim ne büyük nimet! Sağır ve dilsizler gibi el kol hareketleri yaparak anlaşmaya çalıştığım ilk günleri düşünüyorum da, ne kadar zordu yarabbi! Şimdi oturup sohbet ediyorum...

İkisi de Türkçe değil mi canım? deyip geçmeyin... Aradaki fark büyük... İşlerini yürütebilmek için tercüman tutan ne kadar iş adamı var... Kolay değil! Kendime dert edindim de ondan... Yoksa bu kadar kısa zamanda anlaşamazdık...

H E C E Ö Y K Ü

Özbek kültürünü anlatan kitapları karıştırdığımı görüyor kitapçı... Birkaç kelâm ediyoruz...

— Yabancı mısınız, diye soruyor? Demek ki, aksanımdan biliniyor. Dili öğrensem de, aksan ele veriyor.

— Evet, diyorum.

Nereli olduğumu merak ediyor.

— Türkiye, diyorum.

— İstanbul mu?

— Hayır!

Buralarda, Türkiye deyince, İstanbul akla geliyor.

Geleliden beri kaç kişi şu soruyu sordu:

— Türkiye'nin başkenti İstanbul değil mi?

Allah Allah! Bu İstanbul da ne şehirmiş be mübarek, tanımayan yok!

Kitapçı meraklı bir tip... Haklı tabi... Benim sorduklarımın yanında, onun—ki hiç kalır...

— Sizde böyle kitaplar yok mu, diyor?

— Ne diyeceğimi bilemiyorum.

— Bizde öyle kitaplar bulunmaz mı diyeyim?

Adamın hüsnü zannı kırılacak...

— Böyle kitap bizde var ama burada çıkanları okumak daha farklı oluyor... diye sıradan bir lâf ediyorum... İş olsun diye yani...

Rafları dolaşıyorum... "*Ötgen Künler*" iliştiriyor gözüme... Abdullah Kadiri'nin meşhur romanı bu... Vay be! Bağımsızlıktan sonra gelen iade-i itibar!

Kitabın sayfalarını anlamsız bir şekilde karıştırıyorum... Okuduğumdan değil, efkârlandığımdan... Kafam nerelerde dolaşıyor bir bilerseniz!

Ta hanlık dönemine gidiyor zihnim... Kadiri'yi, Komünistlerin ölümüne mahkûm etmesi geliyor gözlerimin önüne...

Özbek edebiyatında roman onunla başlar. Hanlık dönemini anlattığı "*Ötgen Künler*" romanı yayımlandığında, Türkistan halkı ne kadar beğenmişti! Roman, dua kitabı gibi ellerden, dillerden düşmemiştir yıllarca... Halk, zaman zaman bir araya gelip toplu mütalâa etmiş bu kitabı... Kitaptan beş on sayfa ezbere okuyan ne kadar insan varmış o zamanlar!

Komünistlerin yasakladığı günlerde bile halk, gizli gizli okumuş bu romanı...

Hey gidi günler!

Düşünsenize 1938'den bu yana (1992) ne kadar zaman geçmiş! Bu kadar zamandır Abdullah Kadiri'den söz edilememiş Özbekistan'da...

Kitap elimde, öylece kala kalmışım... Neden sonra kitapçı:

— Bitireceksiniz galiba, dedi.

Adamcağız nereden bilsin benim ne düşündüğümü?

H E C E Ö Y K Ü

— Kadiri, öz yurdunda garipti değil mi? dedim.

Beni tasdik ettiğini göstermek için başını salladı:

— Kadiri de, Çolpan da... dedi.

Biz iki saat muhabbet etmişiz adamlarla... Listedeki kitaplar hazırlanmış.

Hesap görülen yere vardım. Kara gözlü, kara saçlı, hafifçe kilolu bir bayan, kitapların fiyatlarını hesaplıyor... Arada bir, yanındaki yaşlı bayanla Rusça bir şeyler konuşuyor.

Rusça bilmediğim için konuşmalarını anlamıyorum.

— Özbekçe biliyor musunuz? diye soruyorum.

Sorumu anlıyor ama verdiği cevap Özbekçeden daha çok Türkçeye benziyor.

— Siz hangi millettensiniz? diyorum.

— Kırım Tatarı, diyor.

Kırım, öteden beri içimde bir hicran olduğu için, kafam yine dalıyor. Bana yöneltilen soruyla kendimi ancak toparlayabiliyorum:

— Türkiye'den misiniz?

— Evet.

— Burada, Türkçe bilen bir ablamız var. Ben çağırayım da tanışın.

Birkaç dakika sonra, ellili yaşlarda saçları ağarmış bir kadın geliyor karşısına. Temiz bir Türkçeyle:

— Türkiye'nin neresindensiniz? diye soruyor.

— Antalya, diyorum.

— Ya siz?

— Ben Kırım'danım ama beyim Rize'den...

— Ne? Rize'den mi?

— Evet, Rize'den balam... Seni, onunla mutlaka görüştürmeliyim.

Telefonunu alıyorum Sevim Abla'nın:

— Size tekrar uğrayacağım, deyip kitaplarla okula dönüyorum.

* * *

Araya cumartesi, pazar girdi. Yalan olmasın pazartesi ya da salı günü, iş yerinden aradım Sevim Abla'yı... Rusça konuşan birisi çıktı telefona...

— Sevim, Sevim... dedim.

Anladı derdimi... Telefona Sevim Abla geldi.

— Size gelmeyi düşünüyorum, dedim.

— İkindi, dörtte gel; iş bittikten sonra bize gideriz; evimizi öğrenmiş olursun, dedi.

Dediği saatte vardım kitapçıya... Beş on dakika oturduktan sonra benim Lada'yla çıktık yola...

H E C E Ö Y K Ü

Gerçi Semerkant o kadar büyük bir şehir değil ama araba olması yine de kolaylık...

Şehrin merkezine gökdelen gibi oturmuş olan İnturist Oteli'nin arka sokağına girdik. Avlulu bir ev... Mavi demirden yapılmış kocaman bir kapı...

Sevim abla zile bastı. Ben, beş on adım geride durdum. Kapıyı, saç baş ağarmış bir adam açtı. Sevim Abla:

— Niyazi, bak! Türkiye'den misafirimiz gelmiş, dedi.

Adamın heyecanlandığını fark ettim.

Girdik avludan içeri... Avluda iki divan... Duvar kenarında, evin üstüne doğru uzanan bir asma... Divanın ucuna ilişivermiş görüntüsü veren başka bir yaşlı adam... Başında, ağarmış saçlarını kapatan kasketi, uzun boyunu hafifçe bükmüş olan kamburu ile kendi kendine bir şeyler mırıldanıyor.

Çekingenliğini henüz atabilmiş değilim.

Divanın en yukarı ucunu, başköşeyi gösteriyorlar:

— Buyurun, buyurun!

Bu sözü o kadar çok tekrarladılar ki!

Merak ve heyecan dolu duygularla oturuyorum divanın üstüne... Çekingenliğini belli etmemek için ellerimi; başıma götürüyor, yüzüme sürüyor, kulaklarıma dokunduruyorum. Herkes, meraklı bakışlarla birbirini süzüyor.

Sessizliği Niyazi Amca bozuyor:

— Ne yapıyorsun buralarda uşak?

— Türkçe öğretiyorum.

Biz, konuşmak için havadan sudan vesile ararken, yan tarafta oturan adamın hareketleri dikkatimi çekiyor. Adam, arada bir kalkıyor, avluda kendi kendine gezinip konuşuyor, sonra da yerine oturuyor.

Niyazi Amca duruma açıklık getiriyor:

— Benim ağabeyim bu... Akli yerinde değil... Babamın bize emaneti, ne yapalım?

Niyazi Amca'ya:

— Derviş derviş tekkede, hacı hacı Mekke'de bulur derler. Biz de bu kadar insanın içinde Sevim Abla'yı bulduk, diyorum.

Niyazi Amca bir kahkaha patlatıyor... Şaşıyorum; gülümsüyorum hafiften...

Niyazi Amca:

— Bu sözler ne kadar güzel böyle, diyor.

— Bizim dilimiz zaten güzel, diyorum.

— Bana her gün gel de, Türkçe sohbet edelim.

— Her gün zor olur Niyazi Amca. Hafta sonları olsun...

İstemeyerek razı olduğunu anlatan bir boyun büküşle:

— Tamam, diyor.

H E C E Ö Y K Ü

Gitmek için izin istiyorum.

— Yemeğe kal, diyorlar.

— Başka zaman... Hafta sonu hem bir piyale çay içeriz, hem de yemeğe kalırız.

Sevincinden ellerini birbirine sürtüyor, konuşmak için kelime arıyor gibi dudaklarını sağa sola kaydırarak:

— Piyalede değil, bardakta çay içeceğiz, diyor.

— Burada piyalede içiyorlar.

— Türkiye'de de öyle mi?

— Hayır!

— Türkiye'de nasılsa, burada da öyle!

Rahatladığımı hissediyorum, gülümsüyorum. Sevim Abla, yan divandan heyecanla kalkıp yanıma geliyor. Yanaklarımı ellerinin arasına alıyor:

— Kurban olsunlar senin gülen yüzüne, diyor.

Ellerini öpüp çıkıyorum.

* * *

Bir gün Niyazi Amca'dan telefon geldi. Hafta sonu hangi saatte geleceği—mi soruyordu.

— Ne oldu, dedim?

— Kızım, damadım ve torunlarım da seninle tanışmaya gelecek, dedi.

Cumartesi akşamı doğruca Niyazi Amcalara damladım. Kapıyı Sevim abla açtı. Ben kapının ağzında durup selâm verdim. Sevim ablanın arkasında Niyazi Amca, Niyazi Amca'nın sağ ve sol yanında, ellerinden tutan, biri kız, biri erkek, iki çocuk... Daha arkada genç bir bayan, onun arkasında da göz—lüklü, zayıfça bir erkek...

Herkes, sıranın sağından solundan kafasını çıkarıp beni görmeye çalışı—yor. Avludan içeriye, oradan da eve girdik. Böylece birbirimizi görme sıkın—tı sı ortadan kalkmış oldu.

Niyazi Amca iki yanına oturmuş olan iki çocuğu göstererek:

— Bunlar benim torunlarım, dedi.

— Ya!

— Adı ne bunların?

— Kızın adı Tamila, oğlanınki Enver.

— Enver ismini nereden biliyorsunuz?

— Enver Paşa'yı bilmeyen mi var? Onu Türkiye kadar, Türkistan halkı da bilir... Ruslara karşı savaşırken burada şehit düştü ya...

— Doğru, dedim. Allah, maceraperestliğini affetsin, vatanperver adamdı yine de...

H E C E Ö Y K Ü

Kızı da, damadı da öğretmenmiş Niyazi Amca'nın... Damadının branşı fizikmiş. Genç bir adam damat... Kalın çerçeveli ve büyük camlı gözlükleriyle az da olsa bilim adamını hatırlatıyor insana...

Damat, Kırım asıllı imiş. Aileden, kulağında kalan tek tük kelimedenden başka bir şey bilmiyor Tatarca adına... Kız da öyle... Niyazi Amca'dan duyduğu birkaç kelimeyi söylemeye çalışıyor o kadar...

Niyazi Amca'ya takılıyorum:

— Bunlara Türkçeyi neden öğretmedin?

Yutkunuyor, yüzünü kırıştırıyor ve çaresizliğini anlatır bir tarzda ellerini birbirine kavuşturup boyun büküyor. Kendimce cevap veriyorum:

— Karınlarını doyurmak için tabi ki Rusça öğreneceklerdi Niyazi Amca!

Bu söz üzerine ciddileşiyor, işaret parmağını yüzüme doğru uzatarak:

— Babam rahmetli, "*Komünistlere Allah beni muhtaç etmesin.*" derdi. Hayatı boyunca kaldırımında kuru yemiş sattı, ekmek parasını kendi kazandı. Sovyet sisteminde ne çalıştı, ne de emekli oldu...

Ben Rusça öğrenip karnımı doyurdum ama Türkçeyi de unutmadım. Bunlara anlatamadım derdimi...

— Bundan sonra hafta sonları iki saat Türkçe konuşalım olmaz mı?

Niyazi Amca'nın yüzünde gülücükler belirliyor:

— Güzel olur uşak! Bunlar da biraz olsun öğrenir belki!

O günden sonra her hafta sonu Niyazi Amcalarda bir araya gelip Türkçe konuşmaya başladık. Yaptığımız tek şey Türkçe konuşmak...

Gurbette, sırf Türkçe konuşmak için bile bir araya gelmeye geliyor... Ana dil başka canım!

Hafta sonları bir araya gelmelerimizde, ben konuşmaya başlayınca, herkes susuyor, can kulağıyla beni dinliyor. Özellikle Sevim Abla... Sevimli bir kadın vesselam! Benim konuşmamı şiir gibi dinliyor...

Bu konuşmaların ev halkına çok yararı oldu. Niyazi Amca, unuttuklarını hatırladı. Sevim Abla, yeni yeni kelimeler öğrendi. Kızla damat da Türkçe kelimelerin telâffuzuna alışmaya başladılar.

Torunlar, başlangıçta bizim konuşmalarımıza hiç ilgi duymadılar. Niyazi Amca bir gün sohbet esnasında:

— Bu ufaklıklar ne olacak? dedi.

— Sen merak etme, dedim. Onlara ayrı formül bulacağız.

Daha sonraki gelişlerimde ikişer çikolata getirdim ufaklıklara... Birdenbire bir kaynaşma oldu. Çağırmadan yanıma gelmeye başladılar ya, korkma artık! Gerisi kolay!

Gözüm tuttu ama bu ufaklıkları... Pek yaman şeyler!

— Gel bakayım, dedim küçük kıza...

Çekindi; gelmek istemedi; Sevim Abla'nın kucağına koştu...

Sevim Abla:

— Bu bana annesinden daha çok gelir, diyor.

— Enver Paşa gel bakalım, diyorum.

Oldukça vakur bir davranış sergileyerek yanıma yanaşiyor. Paşa olarak doğmuş sanki...

Enver'in ismi, o günden sonra Enver Paşa kaldı. Ev halkı da Enver Paşa diye çağırmaya başladılar.

Ben, Enver Paşa dedikçe, Niyazi Amca, keyfinden dört köşe oluyor âdeta...

Bir akşam otururken yine:

— Enver Paşa gel, dedim.

Niyazi Amca başladı söylemeye: *"Enver Paşa/Oturmuş taşalTaş yarılmış/Baştanbaşa."*

Arkasından bir de gevrek gevrek gülüşü yok mu, görülmeye değer hani...

Adam Türkçe konuşmaktan haz alıyor. Gülmesinin, neşesinin tek nedeni bu... Yıllardır hiç Türkçe konuşmamış... Nasıl konuşsun adamcağız? Konuşsa da anlayacak yok ki zaten! Kendi çocukları bile oralı olmamışlar...

Enver Paşa bana alıştı... Çağırmadan geliyor artık... Ama o ufak kız var ya o ufak kız, hâlâ kaçıyor benden... Benden kaçıyor ama bir yandan da, Enver'le biz konuşurken dikkatlice dinliyor, dinlerken de farkına varmadan yanımıza kadar geliyor... Çocuk kısmı böyle işte!

Enver Paşa'yla tanışıklığımız epeyce ilerledi. Üstelik Türkçe konuşuyorum. Çocuk, sorduğum soruları anlıyor... Hayret yahu! Türkçe bilmeyen çocuk, sorduğum sorulara, başını sallayarak cevap veriyor.

— Senin adın Enver mi?

Başını sallıyor... Anlıyor demek ki!

— Kardeşinin adı Tamila mı?

Yine başını sallıyor...

— Seni götürüyim mi?

Hayır, işareti yapıyor...

Küçük kızla ilgilenmeyi bıraktım. Ben üzerine gitmeyince, yanıma yanaşmaya başladı. Epeyce nazlandı ama onunla da iyiyiz artık...

Torunlara önce fiilleri öğretmeye başladım. *"Geldin mi, alacak mısın, verecek misin?"* derken birer, ikişer Türkçe fiil söylemeye başladılar. Ben onlarla konuştukça, Niyazi Amca keyif alıyor.

Çay geldi. Artık torunları bırakabilirim. Niyazi Amca'yla sohbete başlıyoruz. Bir ara dayanamayıp soruyorum:

— Niyazi Amca! Sizin burada ne işiniz var yahu? Rize neresi, bura neresi?

Karadeniz insanını hatırlatır bir ağızla:

H E C E Ö Y K Ü

— Ben Rize'yi bilmeyrum, dedi ve devam etti:

— Rahmetli babam, Rize'de doğmuş. Genç bir çocukken fırıncılığa başlamış. O zaman Karadeniz'de fırıncılık yapıp da Batum'a sürekli gidip gelen birçok insan varmış. Babam da gidip geliyormuş tabi... Derken babam Batum'da fırıncılığa başlamış. Orada iyi bir iş kurmuş. Zamanla ev bark sahibi olmuş. Bir gün sınırlar aniden kapanıvermiş... Babamla birlikte bir sürü insan Batum'da kalmış. Gerçi dönmek isteyenlere izin verilmiş ama babam uzun süre düşünüp taşınmış, kalmaya karar vermiş. Nasıl olsa Batum uzak sayılmaz diye düşünmüş. İşine devam etmiş. Üç beş sene geçince, Batum'da kalan Türkleri, bir halt karıştırmaları diye Sibiry'a sürgün etmişler... İşte babamın macerası ta oradan başlamış.

Sevim abla bir yandan bizi dikkatle dinlerken, bir yandan da ikaz etmeden yapamıyor:

— Çayı soğutmayın!

— Doğru ya! Çayı piyale ile içeliden beri tadı kaçtı sanki... Türkistan halkı, nedense çayı soğuk içmeyi tercih ediyor. Bundan dolayı da soğuması için piyaleye koyuyor. Porselen, tez soğutuyor tabi... Ama çay dediğin sıcak içilir canım! Buzlu çay, soğuk çay, fındıca çay filân yakın çıktı daha... Türk âdetlerinde yok böyle şeyler!

Eskiden kahve varmış, Yemen'den gelirmiş. Şimdi çay var, Rize'de üretiliyor... Hem de tavşan kanı gibi demi var mübareğin!

Haydi, biz burada Rize çayını bulamıyoruz da mecburen ak çayla, gök çayla idare ediyoruz, ya Türkiye'de fındıca soğuk çay içenlere ne demeli?

Bir de "neskafé" diye bir şey çıkarmışlar şimdi... Güler misin ağlar mısın? Türk ya kahve içer ya da çay... Neskafé de ne demek oluyor?

* * *

Bir keresinde Niyazi Amcaların kapısında beni iki küçükler karşıladı. Artık sevgimize diyecek yok! Niyazi Amca bile fark etmiş durumu...

— Bu torunlar sana iyi alıştı ha, diyor!

Salonda bütün aile efradı eksiksiz toplanmış... Niyazi Amca yavaşça toparlanıyor ve önemli bir duyuru yapmak istediğini hissettirircesine boğazını temizleyip gözlerimin içine bakıyor:

— Gelecek hafta Enver'i sünnet ettireceğiz.

— Hayırlı, mübarek olsun!

— Sağ ol uşak, çok yaşa! Ama sana düşen bir görev var...

— Hay hay Niyazi Amca...

— Daha doğrusu görev değil de, bizim içimizden geçen bir arzu bu...

— Elimizden gelecek bir şey mi?

— Evet, yapabileceğin bir şey... Enver Paşa'yı hastanede sünnet ettireceğiz ve onu hastaneye sen götüreceksin...

— Tamam.

Hafta içine bir gün almışlar doktordan... Enver Paşa ve Sevim Abla ile atladık benim arabaya, doğruca hastaneye...

Onlar birlikte içeri girdiler. Ben onları arabada yarım saat kadar ya bekledim ya beklemedim, Sevim Abla, kucağında Enver Paşa ile çıkageldi.

Çocuğun benzi hafif atmış gibi ama ağlama filân yok... Şimdi ağrısız, acısız hallediyorlar... Eskiden böyle miydi? Heyecan üç gün öncesinden başladı. Evini, köyünü terk edip dağlara kaçmayı düşünen çocuklar, büyükler tarafından sünnetçinin karşısına getirilirler, feryat, figan göğü tutar, sanki kan gövdeyi götürürdü.

Şimdi tıp çok gelişti canım... Çocuk, paşa gibi çıktı hastaneden maşallah! Doğruca eve geldik. Yakasına ilk parayı ben taktım.

— Bizde sünnet törenleri böyle olur Niyazi Amca.

— Sen bu çocuğun manevî babasisin.

— Emeğimiz geçtiyse ne mutlu bize.

Bir gün Türkiye'ye dönmeye karar verdim. Kesin dönüş tarihimi öğrendikten sonra heyecanla Niyazi Amcalara koştum. Hem Türkiye'ye döneceğimin müjdesini vereceğim, hem de vedalaşacağım.

Niyazi Amca'ya soruyorum:

— Türkiye'yi hiç gördünüz mü?

Derin bir nefes alıp içini hasretle boşalttıktan sonra:

— Nerede o günler uşak? diyor. Babam Sibiryâ sürgününü tamamladıktan sonra Semerkant, verimli bir bölge diye buraya gelmiş. Biz sürgünde doğmuşuz. Babamın evliliği Batum'a dayanıyor.

— Yani anneniz de mi sürgüne gitmiş?

— Evet, annem de sürgüne gitmiş. Bir süre sonra annemi serbest bırakmışlar. Tabi bu arada biz de doğmuşuz. Babam anneme:

— Semerkant'ın toprağının bereketli, ikliminin iyi olduğunu duydum. Siz orada kendinize bir mekân edinin demiş. Annemler buraya gelince şu gördüğün evi alabilmişler. Sonra babam da sürgününü tamamlayıp buraya gelmiş. Ama babam sürgünden geldikten sonra bu sistemin hiçbir şeyine bulaşmadı.

Uzun kış gecelerinde bize hep Türkiye'yi anlatırdı. O anlattıkça biz masal gibi dinlerdik. Ben gözümü kapar, babamın anlattığı yerlerde dolaşırdım. Oralar gözümde tütüyor, hayallerimi süslüyor ama gitmek ne mümkün! Babam sürgünde yaşadı, gurbette öldü. Bizim gurbetimiz hâlâ bitmedi uşak...

Türkiye'ye gideceğimi söylemeye dilim varmadı. Lafı evirdim çevirdim ama bir türlü söyleyemedim derdimi. Sonunda kalkarken:

— Niyazi amca, belki bir daha görüşemeyiz, hakkınızı helâl edin diyebildim..!

H E C E Ö Y K Ü

MUAMMER KÜÇÜKERGÖR

ALİCENGİZ OYUNU

^ ^ ehade, Muhtarı dövcekmiş örtmenim. Gününü göstercekmiş ona.

- Olur mu oolum, hırsızları yakalıyomuş dehade, abim dediği.
- Öörtmenim, muhtar hırsız mı?

Dadalar deresinin üstündeki köprüyü geçip köye girer girmez, kamburu çıkıp omuzları düşmüş evlerin, yüzleri kırış kırış kerpiç duvarlarında kocaman yazıları görünce şaşırılmıştım. Bazı küçük duvarlarda yalnızca "DHD" yazılıyken, büyükçe duvarlara, "DHD İÇİN ELELE" ya da "KÖY İÇİN DHD" gibi ifadeler yazılıydı. Okulun bahçesinde lastik topun peşinde koşan yaramazlarımdan yeterli bilgiyi alamayınca valizimi odama bırakıp köy meydanına yöneldim.

Daracık sokakların taşlık zemininde ilerlerken, bir taraftan duvardakileri okuyor, bir taraftan da otuz yıl kadar önce kanımın delilendiği okul günlerim, şehrin sokaklarında kaşla göz arasında salladığım fırça darbeleri bir bir düşüyordu aklıma. Son köşeyi dönüp meydana çıkacaktım ki, ayağında bildik naylon terlikleri, kışında göbeğinin üstüne kadar çektiği çizgili mavi pijaması ve öküz irisi gözleriyle mayıncı Zahit dikiliverdi karşıma. Hiçbir zaman kuru görmediğim patlıcan kadar iri dudaklarından tükürükler saçarak:

- Dehhade hoca dehhade!
- Zahit bu ne hal? Neşe saçıyorsun etrafa.
- Dayım dehhade dedi bana, yaa! Dehhade, dehhade de dehhade...

Terliklerini sürte sürte sokağa düşen uzamış gölgelerde sekerek kayboldu gitti. Muhtarlık, iki kahvehane, köy odası, cami ve birkaç evin çevrelediği meydana ulaştığımda, işlerini görmek için horozların didiklemeleriyle uyanıp o uçsuz bucaksız tarlalarda bahçelerde, yaz kış akşamların alacalarına kadar çalışan bu insanları sandalyelerde pinekler halde görmek beni yine şaşırtmıştı. Ne olmuştu bu köye böyle?

Köyün on beş yıllık eski muhtarı Ali dayının oturduğu kalabalık masaya yaklaştım. Selamlaşma ve hal hatır sormalar kısa kesilivermiş, esas gündeme dönmüştü hemen. Mösyö Mahmut her zamankinden daha ciddi bir eda ile oturuyor, sırtından hiç çıkarmadığı, artık ciğer gibi olmuş ceketinin her iki yakasındaki onlarca rozetine yan gözle hayran hayran bakıyordu.

H E C E Ö Y K Ü

- Bu soysuz bakalım şimdi ne yapacak.
- İstifa etmese miydik be Ali?
- Merak etme Osman, bu dehade planı onun nefesini keser.
- Öyle mi dersin? Rezil olmayalım da!
- Nuri, olan oldu artık.
- Ali dayıya güvenelim Nuri abi, o ne yaptığını bilir, boşuna mı on beş sene muhtarlık etti!

Artık daha fazla dayanamıyordum. Akşam çökmeden bütün ahali niye meydandaydı, niye herkes işini gücünü bırakmış gezinip duruyordu?

- Ali dayı nedir bu duvarlara yazılanlar bana da anlatsanız?

Okul yaz tatiline girmeden önce, muhtarla ihtiyar heyeti arasında sürtüşmeler sürüyordu. Heyetin doğal üyesi olarak birçok şey hakkında bilgim vardı. Sarıcaların Cengiz, yetkilerini aşarak köyün ortak malı olan Gökçepınardaki merayı tel örgüyle çevirmişti. Bu yetmez gibi tel örgüyle çevrilen yere bir de ev yapmaya başlamış ben memleketteyken. Bütün çırpınmalarına, kaymakamlığa müracaatlarına rağmen engelleyememişler muhtarı. Sonunda da dört heyet üyesi ve yedekler topluca istifa etmiş. Bu günkü kalabalığın nedeni de yeni heyet seçimiymiş.

- Peki, diğer doğal üye köyümüzün imamı Hasan...

— Cengiz' den yaka silkti, zaten maaşını da adam gibi vermiyormuş çocuğun. Çekti gitti.

Hiç konuşmamış olan Mösyö Mahmut ayak ayak üstüne attı. Bol rozetli ceketinin yakasındaki tozları elinin tersiyle nazıkçe silkeledi.

- Bu tozdan kurtarmak lazım canım şu köyü. Bütün yolları asfalt yaptırıcım. Taa tarlalara kadar. Yollara pisleyen hayvan sahiplerine de ceza yazıcam. Bu toz, bu koku ne yahu!

- Dur yahu dur! Biz ne diyoruz sen ne diyorsun!

Hacı Kudret'in evinin köşesinden beliren beş on çocuğun hep bir ağızdan bağırışları doldurdu meydanı. Başında her zamanki eski asker şapkası ve omzunda da bir tüfek gibi taşıdığı kazma sapı olan Celal en öndeydi. Peşinde de velveleciler çocuklar ve birkaç uyuz it... Hep bir ağızdan marş söylüyorlar, itler de havlamalarıyla eşlik ediyordu. Ortalığı toza bulayarak askerce yürüyorlardı. Kahveci Abdullah'ın müdahalesi sonuç vermiş, hepsi çil yavrusu gibi dağılmıştı. Celal doğru bildiği yolda yalnız kalsa da masanın yanına kadar uygun adımda geldi.

- Dehade beni başkumandan yaptı. Bütün ordular benim artık, demi Ali emmi? Bak söz verdiğin, caymak yok ona göre.

— Al Allah' ım kulunu, zapt eyle delini! Abdullah, ver şunun gazozunu da sussun.

Bunalan ihtiyar sandalyenin arkalıgına dayadı sırtını, derin bir of çekti. Bu yetmezmiş gibi Sarıcaların Cengiz dudaklarında hain bir gülümsemeyle yaklaştı orta yerdeki kalabalığa.

— Ahali, hayırlı olsun bakalım dehedeniz. Seçim kurulu sayımı bitirdi.

Oturanlar sandalyelerinde ufaktan toparlanırken, ayakta dikilen birkaç kişi de ayak değiştirdi. Bakışlar canlandı, kulaklar muhtardan gayrısına kapandı.

— Günlerdir köyü ayağa kaldırdınız, Dehede nin ne olduğunu askeri sır gibi sakladınız. Gördük işte sonucu, bu muydu planın Ali emmi.

— Kısa kes Cengiz kısa kes! Sonucu söyleyecek misin gidip biz mi öğrenelim?

— İlk dört şöyle. Mösyö Mahmuut... Celaaal... Ali Emminin yeğeni mayıncı Zahiiit.. Seksenlik müzmin yatalak Ali dede. Ben dedim diyeceğimi, şimdi de siz deyiverin hele şu dehede midir nedir onun anlamını.

— Sen ne kalın kafalı, utanmazın tekisin be! Hala anlamadın mı bunun demokratik halk darbesi olduğunu a dangalak! Hadi git başımdan hadi.

— Gün ola beri gele Mustafa emmi.

Şaşkınlıktan nefes mi almayı unutmuştum ne, öksürük sağanağım geçince soğumuş çayımdan bir yudum alıp;

— Siz ne yaptınız ağalar? Fare deliğine sığmamış, bir de kuyruğuna kabak bağlamış. Bunca dert arasında bir de bu muhteşem heyetle mi uğraşacağız?

— Biz niye uğraşalım öğretmen oğlum. Cengiz efendi uğraşsın artık.

— Yaa, onlara nasıl güvenirsiniz?

— Ben hepsiyle günlerce konuştum. Benim sözümünden çıkmaz onlar.

Mösyö tam bir politikacı edasıyla "...arkadaşlar, sevgili köylüm..." demeye başlamıştı bile. Haberi alan, sandalyesini kapıp çöküyordu zaten kalabalık olan masa yakınlarına. Ben olabileceklere takmıştım aklımı. Konuşulanları duymuyordum artık.

Ali dayı bir noktaya kadar haklıydı. Mesela yeğeni olan mayıncı Zahit . Köyde yalnızca ondan korkardı, dayısı olmasa kendisini kızdıranın kapısının önüne hemen gider pijamasını sıyırdığı gibi kimseye aldırmadan mayınını bırakıverirdi oraya. Onu yola getirene kadar az uğraşmamıştı. Zahit, Ali dayıdan değil de onun sünnetçiliğinden ve köyün tek iğnecisi olmasından çekinirdi.

Mösyö'ye gelince: O kadar da kronik değildi. Ali dayıyla aralarında kimse-
senin bilmediği bir sırları vardı. Köy bu sırrı on yıldır öğrenememişti. Mösyö biraz ileri giderse, "otlar yere değıyor mösyöö" der demez süt dökmüş ke-
diye dönerdi.

Celal için biraz şüphelerim var. Çünkü elinde silah olan bir kimsenin peşinden ta fızana gidecek birisidir. Benim bildiğim köyde yalnızca Ali dayının ruhsatlı tabancası vardı. Zaman zaman tarlalarda Celal'e birkaç el atış yaptırıp onu kontrol altında tutmayı başarırdı.

H E C E Ö Y K Ü

Hafakanlar basmıştı. Kalkarken izin istediğimi kimse duymadı, bir uğultudur gidiyordu kahvenin önündeki çardağın altında. Hemen karşı taraftaki müşterisiz kahvehanesinin önünde tek başına oturan Cengiz'in önünden geçerken;

— Buyur Hoca bir çayımızı iç.

— Maaşını ödemediğin için kaçan hocaydı, ben öğretmenim Cengiz efendi öğretmen. Hele sonuçlar kesinleşsin de bir toplanalım, hatırlatmama gerek var mı bilmem, ben istifa etmediğim gibi ihtiyar heyetinin doğal üyesi olarak göreve hazırım ve takipteyim.

Bıyıkları yeni terleyen oğlunun getirdiği çaylarla baş başa bırakıp giderken, nargilesinden bol kokulu fokurtular yayılıyordu etrafa. Yorgun bedeni—mi bir an önce okuldaki yatağıma atmak için can atıyordum artık.

* * *

Öğrenim yılının başlama telaşı, çocukları uzun bir tatilden sonra derslere ısıtma uğraşım derken, geçivermişti bir hafta. Köy eski dinginliğine gömülmüştü yine. Bir an önce işlerimi yoluna koymalıyım. Seçim derdine kimseye söyleyememiştım köyden ayrılacağımı. İki yıllık hizmetim bitmişti bu köyde. Muhtemelen ilçeye atanacaktım. Beklediğim bu atama gecikmişti.. İhtiyarları bu akşam kahvehanede ziyaret edip konuyu açmalıyım artık.

Sonbaharın serinliği düşmüştü akşama. İçeriye oturdum. Tarlalarındaki işlerinden yorgun argın evlerine dönenler apar topar yemeklerini yiyip, kahvehaneye tek tük düşmeye başlamışlardı. Köşedeki sandalyeye çöker çökmez Abdullah'tan önce göbeği gelip dayandı masaya. Çayı bıraktıktan sonra:

— Cengiz efendi toplamış yeni heyetini haberin var mı?

— Yoo, bana bir şey söyleyen olmadı ama!

— Üç akşamdır kendi kavesinde toplanıyorlar, bu gün ikindiden beri ordalar. Ortalık nargile dumanından geçilmiyor.

Şaşırmıştım, Sarıcaların Cengiz'e hiç güvenmiyordum. Köylünün bu tepkisinin ne kadar yanlış olduğunu anlatmaya uğraştım ama iş işten geçmişti. Zaten kimse de dinlememişti beni. Bir nokta da haklılar ama. Ali dayı...

— Öğretmen oğlum merhaba, nerelerdesin?

— Merhaba, şimdi aklımdan geçiyordun. Abdullah çay...

— Cengiz işe hızlı başlamış, sonuçlar geldi mi ki?

— Geldi oğlum geldi. İt herif hemen toplamış bizimkileri.

— Yaramaz bir şey yoktur umar...

Dediğim anda peş peşe üç dört el silah sesi doldurdu karanlığı. Sudan çıkmış bir kedi gibi silkindi herkes. Peş peşe kahveye doluşmaya başladı yorgun bedenler. Meraklı, tedirgin bakışlar yüzlerde... Sonra iki patlama daha geldi karşı taraftaki Cengiz'in kahvehaneden. Az sonra , elinde bir tabancayla Ce-

lal girdi kapıdan. Celal, o Celal değil di. Bakışlarında bir sis, ağzında bir sakız vardı sanki. Ne konuştuğu anlaşılmıyordu. Yanımda ki ihtiyara elindeki ni gösteriyordu sırtarak. Peşinden Mösyö de teşrif ettiler. Celal tabancayı kurcalamaya başladığında, koca vücuduyla Abdullah atlayıp kaptı elinden.

— Dur ülen deyyus, kaza bela olacak şimdi. Kim vermiş bu manyağın eli— ne bunu.

"Ali emmi, dabanca " diye sayıklarken bedenini boş bir çuval gibi bıraktı sandalyeye. Başındaki asker şapkası bir tekerlek gibi yuvarlanıp gitti.

— Heey... Susun be! Artık biz ne dersek onu yapacaksınız. Yani hükümet biziz ona göre. Yönetime el koyduk, haa haa haaah!

Yorgun yüzlerdeki meraklı ve tedirgin bakışlar yerini hayret dolu bakışlara bırakmıştı. Ağızlar sarkmış, nefesler tutulmuştu.

— Çoğunlukla karar aldık, keçiler koyunlar, inekler atlar, sizin gibi eşekler dışarıya çıkarılmayacak. O pisliklerini evlerde yapacaklar. Haa haa haahh!

— Otlar diyorum Mösyö, hani yere değişiyorlardı ya...

— Aman be aman! Dinleyin beni! Şimdi, seneler önce hacı Kudret'in kırk dönüm ekini biçilmeyi beklerken yandıydı ya, hatırladınız mı? Ben yaktım ben. Nasıl mı? Tarladan kuru ot toplayıp o pis kokulu eşeğe bağlamıştım. Köye gelirken baktım ki otlar yerlere değişiyor, pisleniyor. Ucundan azıcık yakarsam yere değmez deyip kibriti çaktım. O pis hayvan da korktu, ekine dalıverdi sırtındaki alevle. Ohh be! Ha ha hahh. Şimdi ne yapacaksın ihtiyar?

Ali dayı'nın suratı karardı, kaşları birbirine girdi. O yaşlı ve iri bedeninden hiç beklenmeyecek çevik bir hamleyle atladı Mösyö'nün üstüne. Zor aldılar elinden Mösyö'yü. Peşinden sandalyesinde mayışmış haldeki Celal'in üstüne abandı. Ortalık karışmıştı. Kahvehaneyi birbirine katan iki hain evlerine götürüldü gençler tarafından.

— Kuru sıkıymış bu Ali emmi! Allah bilir o Cengiz iti vermiştir bu deyyusa!

Bu gidişat hiç iyi değildi. Can sıkıntısıyla dışarıya attım kendimi. Kapının hemen yanındaki çardağın altında birisi vardı. Çökmüştü. Birkaç adım yaklaşıncaya ayaklandı. Mayıncı Zahit'in iri öküz gözleri çakmak çakmaktı. Pijamasını çekti göbeğinin üstüne ve kahvehanenin kapısından hızla içeriye daldı. Zahit'in çöküp kalktığı yere baktığımda iki avuç dolusu cıvık taze mayının bol kokusu yayılıyordu etrafa.

Sonradan öğrendim ki Zahit, kahvehanede pijamasını indirmiş, dayısına "istersen kes, istersen iğne batır korkmuyorum senden" diye bas bas bağırıp restini çekmiş. Sonra da Cengiz gelip, "demokratik halk darbeniz öldü. Bir de benim dehede mi görün, yani delilerin harika darbesini.." diye hava atınca olanlar olmuş. Cengiz'in kafası gözü patlamış. Ali dayıyı karga tulumba eve atmışlar. İki gün yatmış kıpırdamadan.

H E C E Ö Y K Ü

Ortalığın karışmasından birkaç gün sonra yeni mezun olmuş sözleşmeli bir arkadaş atandı köye, bense ilçede ki bir okula... İl içi atama olduğu için izin verilmemişti. Hemen ertesi gün yeni görev yerime gitmeliydim. Görebildiğim kişilerle vedalaştım. Yeni gelen arkadaş da, Muhtar Cengiz'in, bağlı olduğumuz ilçe belediye başkanıyla anlaştığını, köyün merası olan bu arazi-nin, yakında belediye encümen kararıyla hazine arazisi vasfına çevrileceğini anlattım. Esas amaçlarının; köyün ortak malı olan meranın, bu vasıftan çıkar-tılıp yeni vasfıyla işgale zemin hazırlamak olduğunu, doğal üye olarak uya-nık olması gerektiğini hatırlatıp ayrıldım.

Aradan bir ay geçti geçmedi. İlçe Jandarma Komutanı ifade vermem için beni karakola çağırıyordu. Derslerimin bitmesini beklemeden çağrıya uy-dum. İlçeye gelir gelmez ikinci defa kaymakamlığa yazılı müracaat edip kö-yün durumunu anlatmıştım. Başarmış mıydım acaba? Karakol binasının önünde Ali dayı ve köyden beş altı kişiyi sıkıntılı halde görünce meraklan-dım. Her zamanki sıcaklıkla selamlaşıp sarıldıktan sonra, Ali dayı köyde olup bitenleri kısaca anlatıverdi bir çırpıda.

Benim ayrılışımdan kısa süre sonra bizim üç silahşor gemi iyice azıya al-mış. İttikleri nargileler fokurdadıkça köy daha çok fokurdamış. "Anlatsam destan olur oğlum" deyip devam etti:

— Dün akşama doğru jandarmalar geldi köye. Muhtar alıp gittiler. Sebe-bini öğrenemedik. Jandarmalar gider gitmez bizimkiler birbirine girdi mey-danda. Celal, köpükler saçarak kayboldu. Bu arada Zahit, Mösyö'nün üstüne işemiş, o meşhur ceketindeki rozetleri koparmıştı. Tam onları ayırdık derken, Celal elinde tek kırma av tüfeğiyle gelip, Zahit'in kışına saçmaları dolduru-verdi gözümüzün önünde. Sonra da, neyse. İktidar kavgası kanlı bitti senin anlayacağın.

— Hangi aptal vermiş o tüfeği?

— Kim verir oğlum, tarlaları kontrolden dönen köy korucusu Asım'ın ka-fasını kırıp almış. Dünden beri hastaneydi, karakoldu koşup duruyoruz işte. Şimdi de üç salağı bekliyoruz.

Can kaybı olmadığına sevinip komutanın yanına çıktım. Ayrıntılı ifademi verdikten sonra ben de bir soru sordum. Peki Muhtar...

Etrafı tel örgüyle çevrilen Gökçepınar'daki arazide, iki yüz kök hint ke-neviri bulmuş ekipler. Kahvehanede yapılan aramada da tömbekilerin yanın-da bir torba dolusu kuru ot... Çorap sökülmüştü bir kere.«

H E C E Ö Y K Ü

AYŞEGÜL ÜNAL

BAYAT EKMEK VE KARA DUT

Ekmek sepeti bayat ekmeklerle doldu.

Ne yapayım tek başıma bir şey yiyelim gelmiyor. Çoğu zaman ucundan bir lokma koparıp bırakıyorum. Ertesi gün taze bir ekmek daha alıyorum. Bayat ekmek mideme dokunuyor. Annem olsa ekmekleri tülbentlere sarıp sarmalar taptaze tutardı ya... Beni bırakıp Hakk'ın rahmetine kavuşalı çok oldu.

Ne yapmalı bu bayat ekmekleri bilmem ki?

200 gram kıymaya bir yumurta kırıp maydanozla harmanlayıp da, köfte mi yapsam?

Yanına patates kızartıp, üstüne ketçap sıksam... Oh! Miss... miss!

Ne olacak?

Çelik sahana dizilmiş köfteler bana bakacak, ben de köftelerin kalabalıklığına...

Yemezler gü-ze-lim.. !

Alengirli sofralar kurup, dost muhabbetleri, çocuk cıvıltıları çağıramazsın yağ kokan, rutubetli mutfağına. Anca böyle kös kös beklersin arada kapıya bakarak.

Kapılar kapalı!

"Cumaya gittik döneceğiz."

"Düğün dolayısıyla kapalıyız, sizleri de bekleriz."

"Cenaze dolayısıyla kapalıyız, sizleri bekleyecek neşemiz de vaktimiz de yok".

Boş ver köfteyi.

İştahım kapandı.

Nasılsa onlar da bayatlar bu eve giren herşey gibi.

At gitsin.

Ne?

Atılmaz ki canım, ekmek bu. Bunu bulamayan milyonlarca insan var. Açlıktan mideleri sırtlarına yapışıyor çocukların Afrika'da.

Büyükler de çocuk gibi kalmışlar zayıflıktan zaten.

Anneler minicik. Tükenmiş. Bebeğine tuttuğu naylon kaptaki su gibi bir damlacık kalmış.

H E C E Ö Y K Ü

Koy poşete bunları kızım. Biraz daha dursun... Yapacak bir şey bulunur elbet.

Mutfağın balkonuna kanatlarını şakırddata şakırddata kuşlar kondu. Hemen bir bayat ekmek çıkardı. Elinde ufaladı, ufaladı.

Balkonun kapısını açtı. Kuşlar uçtu gitti.

Yine gelirler mutlaka diye balkonun her yerine yaydı uflanmış ekmekleri. İçine diktği çiçeklerin çoktan kuruduğu saksılara serpiştirdi biraz.

Soğuktan mı, sıcaktan mı kurumuştur çilli begonyalar anlayamamıştı.

Kuşlara iyi yemlik oldu bu saksılar, diye düşündü. Belki gelip yuva bile yaparlar birine.

Sabah ayazı vurdu bedenine. Tüyleri diken diken oldu.

İçeri girdi. Balkon kapısını kapadı. Elindeki siyah poşette hala bir dolu uflanmış ekmek vardı.

Bunları da dışarıdaki kuşlara vermeli.

Meydandaki caminin avlusu güvercinlerle doludur şimdi.

Geçen gün iş çıkışı biraz oyalanmışım. İkinci namazını kerahet vakti girmeden camide kılayım dedim. Acele acele yürürken avludaki güvercinlerin hepsi birden havalanmış, başımın üstünden çığlık çığlığa geçmişlerdi.

Ben de heyecanlanarak, onlara katılıp uçmak ister gibi bir çığlık koparmışım.

Bütün cemaat ters ters baktı tabii.

Sakallı, takkeli insanlar...

Sakalsız, takkesiz insanlar...

"Edepsiz kadın" demişlerdir,

"Cami de ne işin var senin? Git evinde kılsana namazını.

Milletin sevabına da maraz bulaştırıyorsun."

Öyle demişlerdir kesin.

"Edepsiz kadın"

Ne yapayım? Ben de parktaki kuşlara serperim ekmek kırıklarını.

Hem de kırmızı ekose eteğimi giymiştim o gün.

Fesuphanallah... Tövbe, tövbeeee!

Cemaatten kanı deli bir genç, o vakit başlıyor Hoca'ya dert yanmaya;

"Kadın başına yalnız yaşıyorsun. Tuhaf tuhaf hareketler yapıp, çığlık atıyorsun, rengârenk, kısacık giyinip hem de camiye geliyorsun.

Bunların derdi namaz değil hocam. Fitne bunlar fitne".

Hoca efendi güngörmüş. Çok okumuş, çok gezmiş. Gitmediği köy bucak kalmamış.

Kaç ikinci namazı, müteakiben de kaç cenaze namazı kıldırmış, sayısı yok.

H E C E Ö Y K Ü

Biliyor mahlukatın şaşkınlığını, unutkanlığını.

Ve her şaşkınlığın ardından hamuru güzel olanın camilere sığındığını.

"Allah'ın Evi" diyor.

"Sen karışamazsın.

O ki konuklayanların en hayırlısıdır."

Ağzına sağlık hoca efendi. Sahici hocaymışsın vesselam.

Parktaki yapay havuzun kenarında bir banka oturuyorum.

İnsanlar sürüyle gelip geçiyor.

Biri oturuyor diğeri kalkıyor.

Nereye?

Bilmem!

Gidenin dört başı mamur.

Olan kalana oluyor.

Etrafta tek tük serçeler yerdeki çekirdek kabuklarını topluyor.

Ayağa kalkıyorum.

Poşetten bir avuç ekmek kırıntısı alıp, hooop havaya atıyorum.

Pıt pıt yere dökülüyorlar.

Bir iki serçe daha geliyor... sonra sürüyle güvercin.

Bu hayvanlar hiç yalnız gezmiyor, hep kalabalıklar.

Tuhaf!

Bazen kaldırım kenarında tek başına gri bir güvercin görüyor, ağlamaklı oluyorum.

O da ağlamaklı...

Bir ileri bir geri geziniyor. Düşünceli, hüznü bir bekleyiş içinde.

Belki de eşi öldü.

Arabaların altında kaldı.

O yine de bekliyor...

Vızır vızır geçiyor arabalar.

Müezzin sala veriyor.

İnna lillahi ve inna ileyhi raciun.

"Hasan oğlu Mahmut Yıldız'ın cenazesi ikindi namazına müteakiben kaldırılacaktır" diyor, hoparlörden yükselen o mukavemetli ses.

Bu mahallede kimseyi tanımıyorum.

Kim acaba?

Genç miydi, yaşlı mı?

Genç ölümü de zor olur.

Allah rahmet eylesin.

Her zaman yanlarında bulunamasam da varlığından emin olduğum insanların birden yok oluşuna kolayca alışamıyorum. Bir yerden çıkıp geleceklermiş gibi uzun zaman yollarını gözlüyorum...

H E C E Ö Y K Ü

Sonra beklediğimi unutuyorum Allah'tan.

İki yıl oldu. Hâlâ salondaki yer minderine oturmuş, kenarları iğne oyalı beyaz çemberin uçları başından beline kadar uzanmış, damarları iyice belirginleşmiş beyaz ellerinde gösterişsiz bir tesbih,

" Allah " diyor, rahmetli annem.

Hafifçe sallanıyor öne arkaya.

All _ lah!

All _ lah!

All _ lah!

Poşette ekmek kalmadı.

Güvercinler ahabplarını toparlayıp gitti.

Birkaç serçe yerdeki çekirdek kabuklarıyla eğleniyor yine.

Sala bitti.

Sağıma soluma bakıyorum.

Kuşlar bu kez caminin bahçesindeki dut ağacına dadanmış.

Havada kara dut kokusu.

Cemaat dağılmışken ikindiye camide kılmaya karar veriyorum.

Ahşap merdivenden üst kata çıkıyorum. Bayanlar bölümüne...

Benden başka bayan yok.

Nur yüzlü iki dede namazlarını kılmış dualı ağızlarıyla tesbih çekiyorlar.

Bu huzur ortamından onların da ayrılması yok.

/Ben yine niye geldim?

Allah'ın evi ya, ondan./

Kapılar hep açık.

Caminin gök kubbesi rengarenk.

Terasa bakan küçük bir pencere... güvercinler eşleriyle geziniyor yine.

Tüh! Ekmek bitmeseydi keşke!

Bir gedik bulup taptaze bir güneş sızıyor içeri...

Gökkuşağına dönüşüyor renkli camlardan geçerken.

Kuşlar cıvıldıyor.

Hoca efendi tam kalbinden okumaya başlıyor Kur'an'ı

"Yaa...Sinn..."«

H E C E Ö Y K Ü

ZEYNEP HİCRET

YAĞMUR KIZI

Senin, Araf arasında kalışlarını beni meftun eden. Yalnızlıklar içinde kalabalık tutan da, kalınlaştıran da, sataştıran da oydu dünyaya. Suretinle ilk aşinalığımız, incir yapraklarının geniş ağızlarına yakıştırdığın damlalar vesilesiyleydi. En ahenkli oraya iniyordu yağmur ve sence en yakışıklı orada duruyordu damlalar. İşte orda buldum seni. Bazen çıplak ayaklarımı soğuk taşların yüzeyinde hissederken, hayata karşı doyunluğunun hafifçe pencereye vuruşunda buluyordum sana geleni. Senin için daima tedirginliği, daima vaktisiz gidişi çağrıştıran, sağ yanağının burnuna yakın olan yerinde bir Azrail gibi durduğu söylenilen kahverengi boncuğun dili. O alametin diliydi, seni sevdiğinden bir süreliğine uzak etmeye ikna eden. O korkutucu dildi, seni değil, sana uzun ve sağlıklı ömür dileyenleri kemiren.

En çok neyi severdin? Geniş ve gri taşlarla örülü yolda, çıplak, ak ayaklarınla suların bağrına basmayı değil mi? Sırılsıklam olmayı yağmur altında. Ninenin sesini bastıran gök gürültüsünün içinde dünyaya ve gerçeklere sağır kalmayı, değil mi?

Ayaklarından kapardı kadın kısmı hastalığı. Bu yüzden bir sepet dolusu patığın yok muydu? Bunun için değil miydi eski toprağın azarları. Seni biricik oğlundan emanet almıştı sonra. Ya o yanağındaki ben. Onu oradan kazımayı ne çok isterdin. O değil miydi seni sudan mahrum eden. Onun manası değil miydi, seni suya karşı uyaran. Ninen söylüyordu ya. Doğruluğunu, tutarlığını hesap etmek aklının kıyısına bile ilişemezdi. Doğduğundan beri böyleydi bu. Seni yıkadıkları anlarda bir korkudur alıyordu sevenlerini. Bir gün bu su alacaktı seni onların elinden. Belki içerken belki yıkanırken belki yüzerken.

Yüreklerini ağızlarına getirmiştin hani, o çok sevdiğini söylediğin zaman yüzmeyi. Yüzmek istiyordun. Deniz istiyorum, diyordun. Sen böyle sesinin üstünden haykırınca, işte, dediler, eceli çağırıyor. Nasıl titretmiştin en hassas yerinden yüreklerini.

Sonra öğrenmen zaman almadı. Bir dizi yasak vardı ömründe, hepsi de suyla ilintiliydi, suya değişiyordu hayatındaki her isteğinin ucu. Bu yüzden isteklerine kavuşamıyordun. Onlar aranı açtıkça arzularınla, sen kapatıyordun. Onlar seni uzaklaştırdıkça, sen varıyordun.

Senin düşlerin yağmurdu, sen diplerin merakındaydın en çok, suyu kucaklıyordun, oydu senin dostun. Onun kokusuydu, serinliği idi seni büyüleyen.

H E C E Ö Y K Ü

Sen çıplak ayak ona gitmek istiyordun, oysa eski toprak diyordu ki: Su senin düşmanındır, alır, bir daha da vermez.

Nefret ediyordun değil mi? Şu ayaklarının zırhından. Oysa bembeyazlardı, ne de güzellerdi. Neden hep gözünün önünde olmasınlardı. Hastalıktan korkmuyordun, sudan korkmuyordun, ki onda bir ülfet hissi de buluyordun. Ana gibi. Hangi yavru anasından korkar. Ana koynu değil miydi en sıcak duyguların kaynayıp taşıdığı yer. En yapışılıp kalınacak yer ana eteği değil miydi? En güvenilir dost, kopmayacak dal, ifşa edilmeyecek tek sır oraya ait değil miydi?

Hep bir çavlan sesi, hep bir yağmur şırıltısı olurdu kulaklarında. En deliksiz uyuduğun geceler yağmurlu gecelerdi. Ninenin her mevsim elinden düşürmediği şişlerin gıcirtısı içini delik deşik ederken, sen durmadan denize koşuyordun. Sanki ipe değil hayaline dolanıyordu şişler, sanki ilmeği değil özlemmini alıyordu elinden.

Eskiden, daha suyun düşmanın olduğunu bilmezden, çıplak ayak kalmanın bedelini ödemezden evvel, ninenin bir günde bir patik bitiren titrek ellerinin şaşmazlığını idrakten evvel, içinde kan olduğunu henüz öğrenmek üzere olduğun şişmiş damarlarını bastırıp: 'ne zaman patlayacak da içindekini göreceğim' demezden evvel, beyaz etekliğinin komşu terziye siparişinden evvel, incir ağacını tanımazdan, bütün bunlardan da evveldi, senin suyla müşterekliğinin.

Bunu öğrendiğinde başladı; ninenin horlamasından cesaretle banyoya koştuğun gecelerin artması. Parlak ve güzel bulduğun ayaklarını yine çok sevdiğin suyun içinde seyredişlerin de bundan sonraydı. Hep bir akan suyun altında uyumak, suyun yürüdüğü yollarda yürümek ve yüzünü bu özgürlüğe tutmaktı tek arzun, dinmeyen arzun, son arzun. Tınmaz melaike derlerdi ya sana. Oysa sende su tıyneti vardı; aşırıp geçen, engel tanımaz, her sesi bastırabilecek kuvvete sahip ve hep dingin.

Sonunda oldu değil mi yağmur kızı. Sonunda uçları aşınmış etekliğinin altında, ondan da beyaz olan ayaklarınla hem de çıplak ayaklarınla, taşlı yolda, suları dağıtarak, korkmadan, eski toprağın ikaz edici sesine aldırmadan, yüzünü yağmura doğru uzatıp, bir zaman önce tanıştığın incir ağacına doğru yollandın. Onun ıslak yapraklarıyla örtünmek istiyordun, her yolculukta. Çünkü en çok onun geniş yapraklarında güzel duruyordu yağmur tanecikleri. Hâlbuki kendi çıplak omuzlarına düşenleri görseydin, gözlerini alırdı ışıltısı. İnce saçlarının ucunda, hani o siyahlıkta parlayan damlalar, göktekilere eşti fark edebilseydin. Ama senin kendine dönüşlerin yoktu ki. Hayatını lekeleyen bir benin, bir de karanlığına çırağ ayakların vardı. Seni de omzundan tutup sarsmadı kimse. Kimsecikler ne soluklandı ne de konakladı kalpçığının tırabzanlarında. Bu yüzden uyanamazdın başka sevgiye ne başka ezbere.

H E C E Ö Y K Ü

Sen de duyuyordun değil mi yağmur kızı, her sonbaharda tabiatın yenilenen şarkısını. Saydam damlacıkların çatı oluklarından değil de, göz bebeklerinden taşmak için biriktiğini biliyordun değil mi? Adlarını bir türlü ezberleyemediğin çiçeklerin ipeksiliğinde, ağırlığını vermeden emanet gibi duran su damlalarının hassasiyetinin ayırtındaydın değil mi? Evrende her oluşun suya ram olduğunu ve bütün çekişlerin suyun tükenmesiyle başladığını da bilmiyor değildin.

Yağmur kızı, sebepsiz ağlayışların kesildi. Ninenden sonra bir kez, onu da patiklerini kaldırmak için tutuşturduğun ateşte, aslında kül olanın sadece patiklerinden ibaret olmadığını fısıldamıştı sana kahverenginin dili. Evet, yanıp kül olmayı en az patikler kadar o da hak etmişti, ama bir yerde hem de en kararlı olunması gereken yerde bocalıyordu insanoğlunun iradesi. Ve bu adımsızlık sadece sana isteğini verdi. Sadece sen sevdiğine üstelik de sevdiğin biçimde ulaştın. Seni incir ağacının altında yatarken buldular. Upuzun ve kıpırtısızdın. Saçların çamur tutmuştu. Yine en lekesiz olanın ayakların olduğuna bahse girerim. Emin ol, hiçbir göz, seni kucaklayanın elinde kalan eğreti parçaya ilişmediği, senin, sen olduğuna kanaat için, geride tek iz bırakmadan sırrolan o alametin şahitliğine de başvurmayı gereksemedi. Eriyen etekliliğinin eskiliğini herhangi bir dil çözmeye kalkışmadı. Sırrını senin kadar saklamayı başardık. Üstündeki geniş yapraklarla, yalnız ıslak olması şartıyla uğurlanma isteğini hepimiz biliyormuşçasına, onun da iştirakini bekledik; mutlu bir razı oluşla.

Ve seni yağmur kızı, seni, annenin yumuşak bağrına, sevdiğinin ellerinden verdik.!

H E C E Ö Y K Ü

RECEP ŞÜKRÜ GÜNGÖR

AKREPLER

Yaşlı evcen bir kadın geldi vilayete. Kimsesi yoktu. Ekmeği yoktu. Bir barakada yaşıyordu. Yamalı yemenisi, yırtık şalı vardı üstünde. Avurtları çökmüştü. Obruk çehresi, görende bir şefkat uyandırıyor. Dizlerinin arasından ayakta zor duruyordu.

Yetkililerin karnı toktu. Ölübeyazı yüzlü kadın titriyordu, ızgaranın üzerine yığılıverdi. Artık kimsesiz, ekmezsiz değildi. Titremesi dinmişti.

Serçeler ara ara uçuşuyordu. Şehri yelpazeleyip geçiyordu. Bir serçenin çılgılığı duyuldu. Mırtıkçılar* için ne büyük avunçtu.

Hükümet tabibi kontrol etti kadını, cesedi kaldırabilirsiniz, dedi.

* * *

Ekim'in ilk haftasıydı. Gökyüzünde akrep yıldızı parlıyordu. Pastırma sıcakları sarmıştı alazaları. Rutubetliydi, sıcaktı. Mahallelerde akrep türemeye başladı. Sarı akrepten genci de yaşlısı da ürküyordu. Akrep zehrine karşı ne yapacaklarını da bilemiyorlardı. Akrep görse bayılır bir belediye başkanları vardı.

Akrebin bir karış boyu, Azrail huyu vardı.

Belediye ilaç sıkıyor ama fayda etmiyordu. Caddeler, sokaklar, siteler, binalar, bahçeler akrep doldu. Şehir halkı akrep zehirlenmesinden ölmeye başladı. Her gün yüzlerce cenaze kaldırılıyordu. Bir vebaya tutulmuşlardı ki, hiçbir ilaç tesir etmiyordu. Halkın yok olmasından korkan devlet yetkilileri bir çare arıyor, toplantı üstüne toplantı yapıyorlardı.

Halk dayanamaz hale gelmişti. Akrep muskası yazdırmaya başlamışlardı bile.

Umutluydular ama çaresizdiler.

Şehrin bağları, bostanları, kenar mahallelerin meyve sebze tarlaları bile istilaya uğramıştı. Yolcu otobüsleri gelmiyor, başka şehre gidişe de izin verilmiyordu. Büyük caminin avlusunda oya çiçeği ağacıyla köse dut kafa kafaya vermiş düşünüyor, üzülüyordu.

* * *

Şehirde serçeler uçmadı o günden sonra. Mırtıkçılar dama çıkmadılar. Bir adam geldi uzaktan. Bir iş var sizde, dedi. Sizin bir yitiğiniz, bir eksiğiniz var, ey şehir halkı, dedi. Neden kararmış suratlarınız? Yoksa siz misiniz yaşlı bir kadına ekmek vermeyen, sıcak bir ev vermeyen?!

Bir polis geldi, elinde parlak siyah cop, belinde silah... Kalabalığı dağıttı. Adamı, konuşamaz hale gelinceye kadar dövdü.

H E C E Ö Y K Ü

Sonra ak sakallı bilgeler geldi. Nasıl kalkacaksınız bu zulümlerin altından, dediler. Alnınızda kırıksıklık olmayışına bakılırsa katı yürekli olduğunuz anlamak kolay; sokakta rahat yürüdüğünüze bakılırsa toplumu umursamadığınızı da... O kadar çok, o kadar ısrarla söylediler...

Bir bilge, yönünü dağa döndü, sanki büyük bir kalabalığa konuşuyordu: "İyi günlerin gelmesi için çalışıyoruz. Seratonlar için bizi suçlamayın." dedi.

Konuşulanları anlamayan biri akrep muskası yazdırıyoruz, bu bizi korur, dedi.

* * *

Vali muavininin teklifini kabul ettiler: "Akrep satın alalım. Böylece halk para kazanmak için, akrepleri toplayacak ve şehir kurtulacaktır."

Akrep başına yüksek fiyat verildiğini duyan, torbayı eline aldı, topladığı akrepleri valiliğe getirip yetkililere sattı. Bu ticaretten epeyce para kazandılar.

Şehir akrepten temizlendi.

Şehre giriş çıkış serbest oldu. İnsanlar nefes alabilecek hale geldiler.

* * *

Grup grup insan geldi. Ticaret kervanları geldi. Turist kabileleri geldi. Yetkililerle konuşmaya çalıştılar.

Kimilerinin silahları konuştu. Kafiledekilerin alınları kırıktı. Kimi yüzlerinde tebessümle öldü. Kimi yaşadı hüznle.

* * *

Şehir akreplerden temizlendi. Lakin, valiliğe torba torba akrep gelmeye devam etti. Yetkililer, işi tez zamanda anladılar. Uyanık geçinen bazıları, akrep üretim çiftlikleri kurmuşlar, kendilerine yeni bir kazanç alanı oluşturmuşlardı bile. Yetkililerin kısa bir süre için uygulamalarını, devletin malı deniz, deyip yemeyi sürdürmek niyetindeydiler.

* * *

Şehirde ceset kokularıyla esiyordu rüzgâr.

Kurtlar geldi sonra. Söz bilmez, kanun tanımaz kurtlar. İşini bitirdi şehirlielerin.

Ölenler öldü gitti, kalanlar karıştı kurtlara. Kimi köpek, kimi tilki ama çoğu kurt oldu.

Sel gitti ama kum kalmadı.

* * *

Valilik bir karar daha aldı: "Şehir akrepten temizlenmiştir, halk rahata kavuşmuştur. Akrep satın alınmayacaktır."

Bu karar akrep üreticilerin rahatını bozdu, gelir kaynaklarını kesti. Bunlar da satamadıkları akrepleri tekrar şehre saldırdılar.

Şehre yeni akrepler musallat oldu.«

H E C E Ö Y K Ü

ÇAĞDAŞ İRAN ÖYKÜSÜ

MEHSÂ ALÎ MUHİB

Türkçesi: Ertuğrul Ertekin

YARASA

Bu öyküde bir cinayet işleniyor. Öykünün bir cinayetin anlatısı olduğunu düşünme. Hayır, bu öyküde, bundan sonra gelen bu satırların arasında bir cinayet işleniyor ve senin görevin okurken katili unutmak.

Gözlerinin önünde bir cinayetin gerçekleşmesine hazırlan. Son derece korkmanı ve paniğe kapılmanı istiyorum. Ben şimdi bir katil, bir maktul ve bir müfettiş yaratıyorum. Hepsi benim vücudumdan bir parça. Şimdiden söyleyeyim, müfettişin cinayetin sırrını çözmesini ümit etme, çünkü katil benim. Ayrıca, diğer cinayet öykülerindeki gibi olayın zaman ve mekânıyla ilgili bir açıklama bekleme. Sen hep şöyle okursun: "Gece yarısı saat on bir otuzda Yusufâbâd'ın beşinci caddesinde bir kadın öldürüldü."

Sen öyküyü okumaya başladığında olayın en ilginç kısmı bitmiştir. Cinayet gerçekleşmiş ve sen, olayları birbirine bağlamak için kör bir fare gibi müfettişin peşine koşmak zorunda kalmışsındır.

Hayır, için rahat olsun, bu olay burada gerçekleşmeyecek. Bu öyküde, gözlerinin önünde bir cinayet işlenecek. Ben sana söz veriyorum, bu öykünün sonuna kadar gözünü satırlardan alamayacaksın. Hatta korkudan seni hıçkırık bile tutabilir. Sen de bana bir söz ver; söz ver beni satırlar arasında kaybedeceksin.

Yarın öğleden sonra saat altı sularında, Nârmek caddesi yakınlarında, kocavert bir peugeot, sakince yürüyen bir adamın ayaklarının yanında duracak. Peugeot'nun sürücüsü, ağır bir makyaj yapmış ve gözüne neredeyse yüzünü gizleyen büyüklükte bir güneş gözlüğü takmış bir kadın. O benim. Kadın, ya da adamdan bir adres soracak. Adam arabanın penceresine eğilecek ve kadına yolu tarif etmeye başlayacak. Bu sırada, kadının siyah gözlüklerinin arkasından bir kıvılcım çıkacak ve beklenmedik bir duygu, adamın damarlarında uyuşturucu madde gibi dolaşacak.

Kadın aptal numarası yaparak adresi anlamadığını belli edecek. Adam kadına yol göstermek için arabaya binecek. O, maktul, yarın öğleden sonra saat altı sularında Nârmek caddesinde yürüyen herhangi bir adam olabilir.

Yarım saat sonra ben ve maktul, Âbalî caddesinde şehir dışına doğru hareket halindeyiz. Maktulüm kot pantolon ve kareli keten gömlek giymiş. Benim

H E C E Ö Y K Ü

dudaklarımda sinsi bir gülümseme belirmiş ve onunkinde övünge bir gülümseme. Maktulüm devamlı konuşuyor; işinden, evinden, ilgilendiği spordan, ilgilendiği müzikten . Bana da ahmakça sorular soracak. Ben cevap vermek yerine sadece gülümsüyorum ve onun gülümsemesi daha da övünge bir hâl alıyor. Bu sırada elimi yavaşça koltuğun arkasına koyuyorum ve maktulün boyun kaslarına şırınga enjekte ediyorum; bir "yarasa" gibi. Yarım saat sonra da lacivert peugeot caddede hareket hâlinde olacak. Kesinlikle maktulle sohbet etmek çok zevkli. Şırınga, adamı taştan bir heykele dönüştürecek bir madde içeriyor. O, aynı mülayim gülümseme ve hoşnut gözlerle öne bakacak ve ben onunla dertleşeceğim. Maktul, tam bir sükûnet içerisinde sözlerime kulak verecek. O, dünyanın en iyi dinleyicisi. Ben çok hoş manzaralı tali bir yola saparken güneş artık batmak üzeredir. Âbâlî caddesinin yakınlarında, belki de terk edilmiş bir konserve fabrikasına çıkan, tali bir yol mutlaka vardır. Kavak ağaçlarıyla dolu, ağaçlık tali bir yol. Ben "Ne güzel bir yer!" diyeceğim ve yaz akşamının ıtırılı havasını ciğerlerime çekeceğim. Bu havanın sadece bana ait olduğunu bilmek ne büyük bir zevk olacak. Yanımdaki hiçbir zaman havayı ciğerlerine gönderemeyecek. Şehir etrafında bir cesetle dolaşmak ne kadar mutluluk verici. Söylediğim her cümle karşısında, onun dudağında aynı hoşnut gülümseme olacak, sanki bu gülümseme benim son cümlemden dolayı yüzünde belirmiş. Ölü bir dinleyiciden daha iyi bir dinleyici yoktur; özellikle de dudaklarında böyle bir gülümseme varsa.

Arabayı kenara çekiyorum ve bir kavağın gölgesinde duruyorum. Arabadan iniyorum. Ne güzel hava! Onu elimle sarsıyorum: "Neden inmiyorsun?"

Ona arabanın kapısını açıyorum. Taş bir heykel gibi arabadan düşecek. Oturmuş ve yana düşmüş hâlde. Eğer maktulüm çok ağır olmazsa biraz güç kullanarak onu oturmuş hâlde arabanın kapısına yaslanmaya mecbur edebilirim. O zaman tam karşısında bir taş parçasının üzerine oturabilirim. Eğer unutmaz, çay termosunu yanıma alırsam çay da içebiliriz. Sonra tekrar konuşmaya başlıyorum. Erkekler hiçbir zaman benim bütün sözlerime kulak veremezler; bunun gibi ölü olmazlarsa. Her zaman birisiyle konuştuğumda, muhatabımın gözlerime bakmasını isterim, direkt ve kaymadan. Kadınlar genelde böyle yapar, tam bir sükûnetle; ama erkekler genellikle bakışlarını kaçırırlar. Çok önemli bir cümlenin ortasında bakışları başka bir şeye yönelir ya da sigara paketlerini ararlar. Bu durumda benim için konuşmaya devam etmek neredeyse olanaksızdır. Ama bu şimdi direkt gözlerime odaklanmış, dudaklarında da güzel sinsi bir gülümseme var. Tüm varlığıyla sözlerime kulak verdiğinden eminim. O dünyanın en iyi dinleyicisi. Dudaklarındaki o benzersiz gülümsemeyle taşlaşmış maktulümle dertleşmek, bu yaz öğleden sonrasında ne kadar da zevkli.

H E C E Ö Y K Ü

Yarın maktulüme için rahat olmasını söyleyeceğim. Müfettiş asla beni bulamayacak. Çünkü ben bir katil-yazarım ve bir süre sonra yok olacağım. Müfettiş ne kadar zeki de olsa, benim kim olduğumu tahmin edemez, çünkü benim dokunulmazlığım var. Bu öyküde katilin başına bir şey gelmeyecek, hatta maktülün de. Senin de benim tesadüfî çaresiz maktulüm, için rahat ol-sun, burada tam bir sükûnetle oturabilir ve sözlerime kulak verebilirsin. Mü-fettiş de sonsuza dek o koca göbeği, pardesüsü ve şapkasıyla katil-yazarın te-sadüfî maktulünü arayabilir.

Sonsuza dek orada oturmak ve heykel adamla konuşmak istiyorum. Yarın ona meydanın kenarındaki yürüyüş tarzından çok hoşlandığımı söyleyece-ğim; serbest ve rahat, bir tür düşüncesizlik hâli ve bu, beni onu arabaya alma-ya itti. Ve davranışlarında bu kadar serbest olan güzel bir adamı taş a çevir-mek bana çok zevk veriyor. Onunla nasıl gömülmek istediği konusunu da ko-nuşmam gerekiyor. Belki de yakılmayı tercih eder. Bu benim için daha kolay olur. Dört litre benzinle işi bitirebilirim.

Yine onunla laflamak istiyorum, sonsuza dek. O dünyanın en iyi dinleyi-cisi. Zira ben yarın ona cinayetin bugün öğleden sonra saat altıda değil de dün gece saat on bir otuz sularında, sen benim tesadüfî maktulümün öldürülmesi öyküsünü okurken ve bütün dikkatinle satır aralarında cinayetin sırrını arar-ken ben, katil-yazar, tesadüfî maktulümün öldürülmesini yazarken o gerçek cinayeti işledim; gerçek cinayet ve tamamen kişisel nedenler. Yarınki çaresiz tesadüfî maktulüm, yalnızca yarınki cinayeti yazarken işlediğim asıl ve kişi-sel cinayetin kılıfıydı.

Dün gece yarısı kişisel cinayeti, tam olarak ben yarın saat altı cinayetini yazdığım sıralarda gerçekleştirdi. Ben odada masa başında oturmuş yazarken gerçek maktul yudum yudum zehirli çayını içti.

Zevkli bir cinayetti, çok zevkli. Tam olarak kişisel nedenlerle işlendi. Özel bir hesaplaşmaydı. Bir süredir ölmesini istediğim bir adamdı. Kötü ve mide bulandırıcı bir şekilde ölmesini istiyordum. Neredeyse arzuma ulaştım. Ger-çek maktulüm zehirli çayını içtikten sonra, bu öykünün son satırlarını yazdı-ğım sırada yan odada yere yığıldı. Yüzünün rengi mora, neredeyse lacivert gömleğinin rengine dönüştü ve dili, yaklaşık olarak beş santimetre kilitlenmiş dişlerinin arasından dışarı çıkmıştı; yuvasından fırlamış iki güzel gözle.

Ne zevkli bir cinayetti, en küçük bir hata olmadan; bütün nedenleri diğer cinayetin satırları arasında gizlenmiş ve hiçkimsenin hiçbir zaman sırrını an-layamacağı bir cinayet. Ne müfettişin ve ne de beni öykünün ortasında kay-beden senin.!

H E C E Ö Y K Ü

ÖYKÜCÜLER VE ÖYKÜ KİTAPLARI SÖZLÜĞÜ-23

HÜSEYİN ÖMER
SU LEKESİZ
(TAŞ - TUN)

TASDİKEN, MEHMET

1953'te Konya'da doğdu. İlkokul ve ortaokulu Beyşehir'de, liseyi İstanbul Kabataş Erkek Lisesi'nde okudu (1971). İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi (1977). İstanbul'da edebiyat öğretmenliği (1977-80), reklamcılık yaptı. Öyküleri ve yazıları Pınar, Türk Edebiyatı dergilerinde yer aldı. Peyami Safa'nın Dokuzuncu Hariciye Koğuşu'nu TV için senaryolaştırdı (1985). Öykü kitabı dışında *İlri* (1980) adlı bir senaryo kitabı var.

Öykü Kitapları:

Bir Sevdadır Çobanlık (Otağ, İstanbul 1976, 14 öykü: Dilenci; Üç Kardeşler Masalı; Hastalık Evleri; Yareye Çare; Utangaç; İhtiyar Neneyle Küçük Kız; Gözyaşı Damla Damla; Bir Sevdadır Çobanlık; Salihin Kahvesi; Kara Sabun Da Ak Köprü; Bir Vapur Gelecek; Batıcılar; Görevliler)

TAŞTEKİN, NİHAN

1963'te doğdu. MÜ Basın Yayın Yüksek Okulu'nu bitirdi. Garsonluk, tezgahçılık gibi serbest işlerde çalıştı, bir süre gazetecilik yaptı. Öykü kitabı dışında Kertenkele (2000), Yağmur Başlamıştı (2002) adlı iki romanı var.

Öykü Kitabı:

Karganın Güldüğü-Sekendiz Öyküleri (Can, İstanbul 2005, 13 öykü: Mavi Kamyonetli Adam; İkinci Mercidabık Savaşı; Ürpermeler; Adasız; Atıfet Hanım'dan Bir Füg; Platonik; Hamam; Sayha; Dönüş; Ağrı; Masumun Masuniyeti; Baguk'un Yolu; Karganın Güldüğü)

TAYLAN, PERİHAN

1943'te doğdu. AÜ Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Türkiye'de orta dereceli okullarda öğretmenlik ve Almanya'da Hauptschule'da Türk Hazırlık Sınıflarında öğretmenlik ve Fransızca okutmanlığı yaptı. Umag'da yazma seminerleri verdi. Turizm Bakanlığının emekli oldu.

H E C E Ö Y K Ü

Öykü Kitabı:

Kuyudan Çıkanlar (Ürün, İstanbul 2006, 17 öykü: Saklı Kuyu; Dolap; Ziftin Pe-ki; Leke; Ölüm Bekçisi; Kurgu Ağıt; Resim; Çalkar Çoraplı Kadın; Lycra; Çivit Kapı; Sen de mi Sergei; Ninenin Notları; Karadut; Ya-banyoncasi; Zar; Teras Sohbeti.)

TAYÜK, ESRA

Hakkında Bilgi Bulunamamıştır.

Öykü Kitabı:

Bana Yakın Bir Yerlerde (Cadde, İs-tanbul 2004)

TEKAY, MEBUSE

1954'te Samsun'da doğdu. 1975 yılında İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdi (1975). Bireysel İş Hukuku ve Toplu İş Hukuku ala-nında çalıştı. TBKP Genel Yönetim Kurulu Üyeliğinde bulundu.

Öykü Kitabı:

Annem Gibi Olamadım (Epsilon, İstan-bul 2002, 16 öykü: Annem Gibi Olmadım; Tilkilerin Düşünü; Kadın Terzisi; Kuma; Kadınlar; Aşk Şarkıları; Viran (Gönüller) Şe-hir; Fırtına Vadisi; Yanlış İnsan; Hacı Yara-lıların Meliha; Rakkase; Kırkinci Gün; Muz-cu; Kuş Deyip Geçmeyin; Beni Duyuyor Musun Baba? Aurora.)

TEKİN, CÜNEYT

1955'te doğdu. Tam adı, Abdurrahman Cüneyt Tekin. BÜ Elektronik Yüksek Tekni-kerliği Bölümü'nü bitirdi (1977). Tiyatro ile uğraştı. 1990'da Almanya'ya yerleşti, halen orada yaşıyor.

Öykü Kitabı:

Aykırı Yılbato (Kora, İstanbul 1994, 16 öykü: Aykırı Yılbato; Beni de Alın Yanınıza; Şiir Öykü - Öykü Bilmece; Üşüyünce; Allan Kavağı; İyi Günler Vali Bey; Şahme-ran-Çingiraklı Yılan; Boğaziçi'nde Karabi-ber; Eleman Aranıyor; Boşluk; Değiştirilebi-lir Son; Horozlu Tiyatrosu; Kavrulmuş; Şeh-doğan Öğretmen; Çok Acıklı Bir İsviçre Ma-cerası; İlk Kitabın Son Öyküsü)

TEKİN, NURAY

1960'ta Konya'da doğdu. İlk ve orta öğ-renimini Ankara'da tamamladı. İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1986). Ansiklopedi ve dergilerde dü-zeltmen ve redaktör olarak çalıştı. Halen Ar-kadaş Yayınları'nda editörlük yapıyor. Ede-biyat hayatına, 1984'te Yeni Olgu dergisinde yayımlanan bir denemesiyle başladı. Öykü ve yazıları Skylife, Panorama, Tanıtım, Ede-biyat Eleştiri dergilerinde yer aldı.

Öykü Kitapları:

Tek Kişilik Ölüm (İletişim, İstanbul 1991, 6 öykü: İdeolojisiz ya da Çember Çe-viren ve Dış-Dışını'nı Paranteze Alan Bir Kadının Güncesi; Ormanda Üç Kişi; Atmos-feri Çalınmış Yıldızlar; Regresyon; Bor-ges'in Bir(kaç) Teması Üzerine Çeşitleme; Tek Kişilik Ölüm)

Korkunun Yüzleri (İletişim, İstanbul 1996, 12 öykü: Vampir; Serüvenci; Kathar-sis; Sinek; Adam ve Köpek; Bay K.; Aşk, Ci-nayet ve Arayış Üzerine; Düş 2: Öç; Düş 3: Tuhaf Bir Kaza; Düş 4: Ayna; Düş 5: Tatlı Ölüm; Düş 6: Yolculuk)

Son El (Arkadaş, Ankara 2002, 8 öykü: Karanlığın Çağırısı; Pandora-D/Kenetlenme; I Avcı; II Av; Şey Dili; I Son El; II Görev; Uğultu)

TEKİN, SERAP

Hakkında bilgi bulunamamıştır.

Öykü Kitabı:

Melek Kanadında Aşk (Artshop, İstan-bul 2006, 12 öykü: Melek Kanadında Aşk; Dört Mevsim; Yırtık Perde; Babasız Kızlar; Karanlıktaki Sevgili; Telefon; Yol; Yaşamak İstiyorum; Buzdan Kraliçe; Oyun; Bir İnsan Yürüdü; Daha İyi Bir Dünya)

TEKİN, YILMAZ

Hakkında bilgi bulunamamıştır.

Öykü Kitabı:

Kalem Artığı Öyküler (Ümit, Ankara 2000, 29 öykü: Cin Hattı; Şoför Hıdır; Şehir-deki Yabancı; Saddam'ın Sırça Sarayı; Önem-li İşlerin Adamı; Yılanlarla Uğraşmak; Rex'in

H E C E Ö Y K Ü

Babası; Holding... Holding!; Ankara'nın Paşa Çocukları; Gapı Gaptırmam; Kaçak Kerim; Günlerden Bir Gün; Gergedan Masalları 1: Melek Şükrü'nün Ziyaretçisi; Kurmay Başkanı ile Bir Görüşeyim; Yumuşak Bir Yolculuk; Göz Göre Göre; Gergedan Masalları 2: Gergedanların Dünyası; Yüşbaşının Delisi; Şih Keramet; Lastik Patlayınca; Bir Baba Hindi; C. Abdülrezzak; Zavallı Rex; Bir Av Hikayesi; Ortallığı Dağıtmayın!; Ne Olur... Ne Olmaz!; PKK'nın Gerçek Yüzü; Tatil Dediğin Böyle Olur!; Şu Bizim Kelaynaklar)

TEMİZER, ALİ KEMAL

1953'te Mardin'de doğdu. ilköğrenimini Mardin'de tamamladı. Diyarbakır imam Hatip Lisesi'ni (1971), Erzurum Yüksek İslam Enstitüsü'nü bitirdi. İstanbul Vakıflar Başmüdürlüğü'nde memur olarak çalıştı (1975-77). Düşünce dergisinde yazı işleri müdürlüğü yaptı, Yeni Devir gazetesinin sanat-edebiyat sayfasını (İhsan Işık'la birlikte) yönetti (1985-1987). Beyan Yayınları'nı kurarak (1983) yönetimini üstlendi; halen bu yayınevini yönetiyor.

Öykü Kitabı:

Feveran (Düşünce, İstanbul 1980, 7 öykü: Hayatımızdan Bir Gün; Geçmiş Zaman Kahramanları; Üşümek; Dönüşüm; Aziz; Bir Günlüğün Son Sayfaları; Düzensizlik Düzeni veya Tek Sözlü Bir Film Hikayesi)

TEMUÇİN, TURHAN

Hakkında bilgi bulunamamıştır. Azra-til'in Öbür Adı (2005), Yahya Dayı (2006) adlı romanları da var.

Öykü Kitabı:

Katırı Deviren Vergi (Art ve Sepya, ? 1985, 12 öykü: Katırı Deviren Vergi; Namus Temizliği; Futbolu Neden Bıraktım; Sağ Ol-sun Üst Makam; Ana; Azılı Mahkum; İşkam-pariya Buğulama; Bir Tren Nasıl Kayboldu; Ülser Diyeti)

TEOMAN, CEYHUN EMRE

Hakkında bilgi bulunamamıştır.

Öykü Kitabı:

Bilmiş-Kebikeç (Şule, İstanbul 2007, 2 öykü: Bilmiş; Kebikeç)

TEPE, MÜCAHİT

1957'de Samsun'da doğdu. Ticaret Lisesini ve Tarsus İşletmecilik Yüksek Okulunu bitirdi. Öğrencilik yıllarından itibaren edebiyata ve Türk sanat musikisine ilgi duydu. Samsun Musıkî Cemiyetine devam etti. Öykülerinden başka, Acı Rüzgâr, Yeşeren Umutlar adlı iki romanı var.

Öykü Kitabı:

Kent Korkusu (1979)

TEPE, SEVİL

Hakkında bilgi bulunamamıştır.

Öykü Kitabı:

Zamanın Ötesinde (Hayat, İstanbul 2007, 27 öykü: Bir Kağıt Bir Kalem Ve...; Es-rimek; Gönlüm İlkbahar; Gölge Oyunu; Ka-fes; Gölgeler; Pastel Renkler; Yalnızlık Mev-simi; Arkadaş; Derinlerde Bir Yer; Ayak Ses-leri; Çizgi; Devler ve Cüceler; Nilüfer'in İzle-ği; Kar/Beyaz; Anafor; Kuşların Sığınağı; Öy-kücan; İbda; Ağustos Böceklerinin Yarım Ka-lan Şarkısı; Gül Kokusu; Dönence; Yakaza; Saat Onkiyi Vurunca; Sessizce; Eller; Yaz/gı)

TETİK, MUALLA

1946'da Çorum'da doğdu. Kız Enstitüsü'nü, öğretmen okulunu, yükseköğrenim önlisans programını bitirdi. Çorum ve İstanbul'da öğretmenlik ve idarecilik yaptı.

Öykü Kitabı:

Bulutlar Gizli Ağladı (Babıali Kültür, İstanbul 2001, 19 öykü: Gecenin Karanlığı; Tepedeki Ev; Jizel; Hafız Mehmet Efendi; Zeynep; Hoş Geldin Hüzün; Orada Bir Köy Var Uzakta; Kaptan; Bulurtlar Gizli Ağladı; Yitik Şarkılardaki Gezinti; Güvercinlerin Ahı; Korku; Sevgili Öğretmenim; Karar Ge-cesi; Uçan Şemsiye; Ayrılık Türküsü; Hüzünle Karışık; Tel Tel; Ölenle Ölümez)

TEVFİKOĞLU, MUHTAR

1924'te İstanbul'da doğdu. Tıp fakültesi-ni bitirdi. Türkiye'nin çeşitli yerlerinde tabiplik, baştabiplik yaptı. 1953'te Türk Tıp Yolu adlı bir yıllık çıkardı. Yahya Kemal'le yakın bir dostluğu oldu. Ölümünün 25. Yılın-

H E C E Ö Y K Ü

da Yahya Kemal Beyatlı (fi. Elçin ve S. K. Tural'la birlikte), Rıfki Melûl Meriç, Ali Emiri Efendi, Fahri Celal Göktulga, Âkil Muhtar Özden adlı araştırma-incelemeleri ve Yeni Türk Nesri Antolojisi (fi. Elçin'le) adlı bir de derlemesi var.

Öykü Kitapları:

Hikayeler I (Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul, 1980, 12 öykü: Mathieu'nün İntikamı; Bir Terkibin Peşinde; Makam Çiçekleri; Horoz Gözü; Baba Dostu; Akdeniz; Yazılmamış Bir Monografi Denemesi; Altın; Oyun; Fidan; Bir Cumartesi Gebze; Dördüncü Kuvvet)

Hikayeler II (Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara, 1986, 8 öykü: İzmir'in Konakları; Aldanmak; Yardım; Serçeler; bir iyi Niyet Tartışması; Bir Demet Nergis; Çelişkiler; Emanet)

TEZ, ORHAN

1960'ta Muğla'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Muğla'da tamamladı. İTÜ İnşaat Mühendisliği Bölümü'nü bitirdi. Şiir ve yazıları Adam Sanat, Adam Öykü, Varlık, Türk Dili, Üçüncü Öyküler, Akşam-lık, Edebiyat Günce'si dergileriyle Cumhuriyet Kitap Eki'nde yer aldı. Öykü kitapları dışında İlkyaz Terörü (1993), Her Şey Zamanı Gelince (1995), Fotoğraf Türküsü (1995), Oldu İşte (1999) adlı şiir, Denizin Utancı (1998) adlı deneme, Şiir Gezginleri (1994) adlı antoloji, Fethiye Günlüğü (2000) adlı günlük kitapları bulunmaktadır.

Öykü Kitapları:

Duyan da Bir Şey Yaptığımızı Sanacak (Etki Y., İzmir 2000, 42 öykü: Küçük Bir Toz Parçası; Denizin Sesi; Göz Kırpan Yıldız; Rum Evlerinin Yalnızlığı; Benim Çevreci Evim; Şakir Dede; Ayna; Bilinçaltı Yok mu?; Duyan da Bir Şey Yaptığımızı Sanacak; Alışkanlık; Yanıbaşımdayı Gece; Şevket Amca; Cam; Ne Olacaksa Olsun; Bir Düş Dizini; Bir Gecekondu Çıkmazı; Armağan; Cinsel Kimlikler; Aşk Delisi; Sıradan Bir Yazar; Sinekli Gol; Bir Bardak Soğuk Su; Kesik Fotoğraf; Sessiz Göç; SABaha Uzayan Gerginlik; Bu İtin Eti Yenirmi?; İlkyaz Erkencisi; Televiz-

yon Denetçisi; Beyoğlu Avarisi; Top Yuvaraktır; Pencere; Fare Kapanı; Ölümün Sesi; Telefon Sesi; Sinemayı Özleyen; Pöhlçü; Işıklı Kontes; Gönderilmeyen Mektup; "Sır"cı; Denizdeki Gelinlik; Öküzün Boynuzu)

Şövalye Adası (Etki Yayınları, 2003; 64 öykü: Şövalye Adası; Sözcük Düşleri; YAğmurla Deniz; Serçeler; Fotoğraf Makinesinin Düşü; Al Takke Ver Külah; Size Ne?; Git İşine; Roman Kahramanı; Dil Bayrağı; Karpuz; Hoş Pulduk; Burdayım Annel; Kolay Gelsin; Savaşın Gayrimeşru Çocuğu; Bir Kitabın Kısa Öyküsü; Geriye Dönüş; Ara Öykü; Grafik Kanası; Bir İnsan; İnsansız Bir Film; Zeytin Bilgisi; Öylesine; Sokak Köpekleri; Vergi İadesi; Güdü; Don; Rüzgarın Sesi; Shakespeare; Fotoğraf Sergisi; Doğrusu; Anlat; Aşk Köprüsü; Tanrının Koltuk Değneği; Aşk İçin Birkaç Söz; Güneş Gök-yüsüne Henüz Yükselmeden; Saçmalamak; Sıkıntı; İnsanı Bilmek; Müzik; Aşk; İlkyaz; Cinsel; Deniz; Okumak; Kitap ve Usumuz; Yol; Dağa Övgü; Günbatımı; Sanat ve Doğa; Şeytan; Gülmek Önemlimi?; Kavgacı; Kan Dolu Tüp; Kumsalda Yağmur Sonrası; Bir Başka Deftere; Aşka Sorular; Işıkkadın; Irmağın Azgın Suları; Suları Azgın Irmak; Nemsiz; Şerefe; Bozkırda Tek Başına)

TEZEL, NAKİ

1915'te İstanbul'da doğdu. Pertevniyal Lisesi'ni, İÜ Hukuk Fakültesi'ni bitirdi (1940). Nahiye müdürlüğü, kaymakamlık yaptı. Basın Yayın Genel Müdürlüğü, Ticaret Bakanlığı, İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü ve Sosyal Sigortalar Kurumu'nda çalışarak emekli oldu (1971). Edebiyat hayatına, İstanbul Belediyesi dergisinde yayımlanan bir yazısıyla başladı. Halk edebiyatıyla ilgili çalışmaları Yeni Türk, Yücel, Dünya, Yirminci Asır, Ülkü, Halk Bilgisi Haberleri, Varlık, Hisar, Türk Dili dergilerinde yer aldı. Öykü kitabı dışında Keloğlan Masalları (1936), İstanbul Masalları (1936), Köroğlu Masalı (1939), Bilmeceler ve Mani-ler (1941), Altın Tas (1942), Beybörök (1942), Alabalık (1944), Çocuk Masalları

H E C E Ö Y K Ü

(1944), Altın Araba (1944), Peri Kızı (1945), Yeşil Kuş (1945), Elmas İşlemeli Kılıç (1946), Konuşan Kaval (1946), Seksen Göz (1946), Şamdan Kızı (1946), Kırk Kardeş (1949), Fatma Nine (1950), Altın Bülbül (1953), Küçük Sultan'ın Güvercini (1953), Limon Kız (1955), Talih Kuşu (1960), Kor-kusuz Sultan (1962), Türk Folklor ve Etnog-rafiya Kılavuzu (1964), Türk Halk Bilmeceleri (1969), Türk Halk Masalları (1971) adlı derleme, inceleme kitapları bulunan Naki Tezel, 1980'de İstanbul'da öldü.

Öykü Kitabı:

Yıkılan Köprü (Alâeddin Kırıl Basım-e-vi, Ankara 1944; 16 öykü: Yıkılan Köprü; "Yarın Görüşürüz"; Mektepçi; Suçlu; Küçük Kahraman; Bir Efsane; Garip Ayşe; Kanbur Doktor; Deli Recep; Namus; Köylü Sanat-kâr; Güllü; Çoban Kız'ın Babası; Yatır; Va-tan İçin; Gülnâzik)

TIĞLI, ERHAN

1941'de Aydın'da doğdu. İlk ve orta öğ-renimini Nazilli'de tamamladı. İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili Edebiyatı Bölümü'nü bi-tirdi (1966). Nazilli, Eskişehir ve İstanbul'da öğretmenlik yaparak emekli oldu (1993). Edebiyat hayatına, Nasrettin Hoca dergisinde yayımlanan Bekar Odam adlı bir şiiriyle baş-ladı. Öykü, şiir ve yazıları Papağan, Yaba, Akbaba, Söylem, Gırgır, Sanat Çevresi, Beş-parmak, Türk Dili, Güzel Yazılar, Yelken, Varlık dergileriyle, Hürriyet, Cumhuriyet, Milliyet, Yeni Asır ve Sabah Postası gazete-lerinde yer aldı. Öykü kitapları dışında, Va-rım (1962), Sessizliğin Sağanağı (1984) adlı şiir, Bir Numaralı Adam (1980) adlı oyun, Halkımız "Gülen Ayvamız, Ağlayan Narı-mız" (1980), İkramiyeli Dünya (1983) miza-hi yazı, Açıklamalı Atasözleri (1985), Açık-lamalı Deyimler (1985) adlı derleme, Türkü-leşsin Dünya (1985) adlı deneme ve çok sa-yıda çocuk öyküsü kitapları bulunmaktadır.

Öykü Kitapları:

Sonsuz Olmaktır Sevmek (1975)

fieytan Rivayetleri-Gizemli Öyküler (Toplumsal Dönüşüm Y., İstanbul 1997, 20

öykü: Şeytan Rivayetleri; Gelen Kim?fiayten Değiştirmesi; Ölüler Konuşuyor; Öküzü Bay-ram Yerinde; Su Uyur, Düşman Uyumaz; De-lilerin Şahı, Enayilerin Padişahı; Korku; Men-dilli Dede; Muska; Ben Katil Miyim? Suçlu Kim?Fadim Molla Nine; Nazar; Çocukluk Geri Geldi; Cevriye Teyzenin Hastalığı Ne?; Cin Ali Hoca; Benler; Kuduz; Ben Sen O)

TIRIL, ZEHRA

1963'te Kayseri'de doğdu. İlk ve orta öğ-renimini Bünyan'ta tamamladı. Isparta Mes-lek Yüksek Okulu Muhasebe Bölümü'nü bi-tirdi (1986). Öyküleri Kıyı, Adam Öykü, Varlık, Fayton, Damar, Dört Mevsim dergi-lerinde yayınlandı. Halen Uşak'ta yaşıyor ve Türk Telekom'da çalışıyor.

Öykü Kitapları:

Odalarda Annem Yok (Can, İstanbul 2000, 15 öykü: Hepsi Bu; Almanya'ya Gide-cekti; Tut ki Biliyor; Yüzünüz; Senin İçin Bitmedi; Bahattin Dede'nin Belleği; Odalar-da Annem Yok; Atike; Vakit Ne; Bir Yarım Şarkı; Gönül; Kadim Gelenek; İçim Cız Etti; Tövbe; Yalnızlığında)

Pembe Gecelikli Kız (Can, İstanbul 2002, 16 öykü: Hakkını Helal Et; Birliktelik-ler; Şöyle Bakınca; Hep Arayarak; Akşam; Değişim; Ölümlü Kalımlı Dünya; Katılama-yışın; Değişmeyen; İki Sarı Işık; Oyun; Ha-fız Efendi; Yalnızlık; Korkuyu Alacak Yer Yoktu; Pembe Gecelikli Kız; Yalnız)

TİLMAÇ, FERYAL

1969'da Adana'da doğdu. Adana Anadolu Lisesi'ni, BÜ İktisat Bölümü'nü bitirdi. Öykü ve çevirileri Artimento, Ceysanat, Varlık, İm-ge Öyküler, Eşik Cini dergileriyle, Altzine, Borges Defteri e-dergilerinde yayınlandı.

Öykü Kitabı:

Mevt Tek Hecelik Öykü (Okuyanıs, İs-tanbul 2007, 20 öykü: Mevt Tek Hecelik Uy-ku; Kim Tek: Ah Be Canım!; Sen Hiç böyle Şey Duydun mu Muharrem?; Bankta Oturan Kim?; Hurma Ağacı Cinayeti; Kim Demiş; Aşk İkili: Bay Leonardo'nun Beyaz Piyano-su; İtiraf; Kelime Üçlü: Sözlük; Bulantı; To-

H E C E Ö Y K Ü

hum; Arıza Kadın Dörtlü: Büyüteç; Benmişim!; Çingene Çiçekleri; Trilobis; İnsan Kaynakları Beşli: Aklımda; Bay Lavanta Ne redesiniz?; Berk Edilgen Kimdir?; Ehlinaz, Bir Garip Kız; Çapaçul)

TİMUÇİN, AFŞAR

1939'da Manisa'da doğdu. İstanbul Erkek Lisesi'ni (1959) bitirdi. İÜ Edebiyat Fakültesi Fransız Filolojisi ve Felsefe bölümlerindeki yüksek öğrenimini Kanada Montreal Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı (1967). AtaÜ Tıp Fakültesi'nde Fransızca okutmanlığı (1968-71), Meydan Larousse'ta redaktörlük yaptı (1971-72). Felsefe doktora-sını bitirerek (1970) doçent ve bilahare profesör oldu (1992). Eray Canberk'le birlikte Kavram Yayınevi'ni kurdu. Felsefe dergisinin sahipliğini ve yönetmenliğini yaptı (1977). Halen MSÜ'de öğretim üyeliği yapıyor. Edebiyat hayatına, 1956'da Vatan gazetesinde yayımlanan Heykel adlı şiiriyle başladı. Öykü, şiir ve yazıları Yelken, Atac, dönem, Papirüs, Yeni Gazete, Soyut, Varlık, Milliyet Sanat, Yeni Ufuklar, Yazko Edebiyat, Yeni Düşün, Yarın'da yer aldı. Öykü Kitapları dışında, Çöl (1968), Destanlar (1969), Böyle Söylenmeli Bizim Türkümüz (1974), Savaşçı Türküleri (1980), Boş Beşik (1981), Ey Benim Güzel Sevdam (1984), Bu Seveda Böyle Gider (1992), Arınmalar (1993), Akşam Türküleri (1996), Bulutlar Deniz Kokar (2002) adlı şiir, Yarına Başlamak (1975), Gece Gelen Eski Dost (1980), Kıyıları Durunca (1983) adlı roman; Descarter (1972), Aristoteles Felsefesi (1976), Nazım Hikmet'in Şiiri (1978), Descartes Felsefesine Giriş (1980), Niçin Yapısalcılık Değil? (1983), Gerçekçi Düşüncenin Kaynakları (1984), Niçin Varoluşçuluk Değil? (1985), Gerçekçi Düşüncenin Gelişimi (1986), Estetik (1987), Düşünce Tarihi (1992), Felsefe Sözlüğü (1994), Descartes'cı Bilgi Kuramının Temellendirilmesi (2000), Yeni Şiirimizin Kısa Romanı (2003) adlı inceleme; Sevmek Ne Güzel Şeydir (1991), Gerçekçi Düşünce, Gerçekçi Sanat (1992), Felsefe Bir Sevinçtir (1995), Özgür

Prometheus (1997), İçimizdeki Deprem (2005), Erken Ölümlüler (2005) adlı deneme, Vietnam Şiiri (A. Kadir'le birlikte, 1973), Filistin Şiiri (A. Kadir'le birlikte, 1974), Portekiz Sömürgeleri Şiiri (A. Kadir'le birlikte, 1975) adlı çeviri şiir; H. Marcuse, P. Foulquier, G. Bouthoul, A. Richaud, P. Mc orlan, P. Burney, L. Goldmann, D. Buzzati, G. Bachelard'dan çeviri kitapları bulunmaktadır.

Öykü Kitapları:

Denizli Pencere (Yazko, İstanbul 1981, 18 öykü: Denizli Pencere; Bir Ağzılıktan Ne Çıkar; Bir Yalnızlık Hikayesi; Babadan Kalma; Emeklilik Meslektir; Bardaktan Boşanır-casına; Kendim Yazıyorum Kendim Okuyorum; Bir İlkyaz Tutkunluğu; Ninem Ölüyor; Adanalı; Yaşlandık Artık; Güneş Çekilmeden Önce; Titanik ve Buzdağı; Peşimden Gelmeyin; Kalamata Zeytini; Profesör Bey; Kirvem Sağdıçım Eniştem; Mertol Azıp Yüzüne Güller Timuçin de Gaseyan Ediverince)

Neden Bazı Akşamlar (Turna, İstanbul 1985, 17 öykü: Neden Bazı Akşamlar; Deniz ve Göl Canavarı; Su İçsem Yarıyor; Damat; Yedim de Geldim; Aşkın Beni Öldürmez; Bayan Seveda; Geciken İlkyaz; Tahmasp Turizm; Azize Nurtop'la Bir Akşam Üstü; Yazlıkta; Kofana; Namus İçin; İş Peşinde; Kıl Niyazi Abilerin Düğünü; Memduh'a Adını Nasıl Koydular; Gelişigüzel Bir Serüven)

Aşkolsun Kırlangıçlar (İnsancıl, İstanbul 1996, 19 öykü: Aşkolsun Kırlangıçlar; Öyle Biri; Mustafa Usta; Akşam Vakti; İçimdeki Çingene; Hissikablelvuku; Bursa'dan Burhan Geldi; Kalbi Sevdazeder; Ada Gezisi; Esat Bey; Antakya'lı Yasadışı Uzmanı; Essen'li Salih; Benim Sinirlerimi Bozma Çık Dışarı; Andırın'lı Müçteba'yı Bulun Bana; At Zarını; Otogarda Birileri; Kutatı Gubilik; Senin Yüzünden; İsmail'in Bostanı)

TİMUR BRAGNER, MİNE

Ankara'da doğdu. AÜ Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi, Prtohistorya ve Ön-Asya Arkeolojisi Bölümü'nü bitirdi; ayrıca Hititoloji üzerine eğitim gördü. Antalya Bölge Müzesi'nin kurucu kadrosunda yer aldı. İstanbul

H E C E Ö Y K Ü

Hisarlar Müdürlüğü'nde, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nde yöneticilik yaptı. Keban ve GAP arkeolojik projelerinin yanısıra ulusal ve uluslararası kazı projelerinde çalıştı. Kültür Bakanlığı'ndaki görevinden istifa ederek, sadece edebiyatla uğraştı. Halen Heybeliada'da yaşıyor; sokak hayvanlarını koruma çalışmalarına katılıyor ve yontuyla uğraşıyor. Öykü kitapları dışında Bodrum-Halikarnossas-87 (?), The Seljuk's (?) adlı inceleme-araştırma kitapları bulunmaktadır.

Öykü Kitapları:

Dans Eden Muska (Boyut, İstanbul 1997, 7 öykü: Yaşam Kaç Boyutlu?: Tanrı Olmak İstедim; Orospu; Cemile; Lalezar'da Dans Eden Muska; Düz Yolları Sevmem, Bilmeyen Patikalardır Yolum...: Nilüfer; Köpek Salih; Bir Meyve Bıçağının Öyküsü)

Ege Konçertosu (Boyut, İstanbul 1997, 7 öykü: Birinci Bölüm: Moderato Briliante; Girit-Rodos-Atina: Girit'ten Bodrum'a Uzanan Yolda...; Eski Bir Öpücük; Acropolis Adieu; İkinci Bölüm: Doğaçlama: 'Küçük Bir Mozart Müziği' Üzerine Doğaçlama; Üçüncü Bölüm: Finale Molto Sonorite; Heraklia-Iasos-Bodrum: Bafa Gölünün İncileri; Yunusunu Yitiren Kent; Kraliçeler Kenti mi? Bodrum mu?)

TİMUROĞLU, VECİHİ

1927'de Sivas'ta doğdu. Tam adı Sadık Vecihi Timuroğlu. Ankara Necatibey İlkokulu'nu, Diyarbakır Ortookulu'nu, Erzurum Lisesi'ni bitirdi. AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1950). Edebiyat öğretmenliği, okul yöneticiliği yaptı. Zülfüyar (1952), Evrim (1975), Türkiye Yazıları (71 sayı, 1977-83), Yazın Dergisi (1981) ve Oluşum (128 sayı, 1974-84) dergilerini kurdu ve yönetti. Bir Sürgünün Ezgileri adlı şiir kitabındaki siyasi görüşlerinden dolayı on yıl hapse mahkum edildi (1983); iki yıl hapis yattıktan sonra aklandı (1985). Edebiyat hayatına 1940'ta Dicle (Diyarbakır) gazetesinde yayınlanan bir yazısıyla başladı. İlk şiiri 1942'de Varlık dergisinde çıktı. Şiir, öykü ve yazıları Varlık, Yeditepe, Evrim, Türk Dili, Yücel, Türkçe, Ye-

ni Edebiyat, Özün, Yazko Edebiyat, Adam Sanat, Hece, 2000'e Doğru, Düşlem, Morca, Ulus, Yenigün, Barış, Vatan, Cumhuriyet dergi ve gazetelerinde yer aldı. Öykü kitabı dışında, Bura Yemendir (1978), Tut Beni Sevda Çağırır (1980), Bir Sürgünün Ezgileri/Dersim Destanı (1983), Kardaşım Oğul (1988), Merhaba Oğlum (1993), Bülülleri Ne Yaptılar? (1994), Siyah Bir Güldür Ölüm (1997) adlı şiir; Fırat'a Masallar (1989) adlı masal; Göz Göz Olmak (1977), Yazınımızdan Portreler (1991), Yazılanından Başkalarının da Okuyacağı Mektuplar (1992), Şiirin Büyücü Kızı: İmge (1994), Simavne Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin ve Varidat (1982), Ahmet Arif: Hayatı, Sanatı, Şiirleri (İ. Beysanoğlu ile birlikte, 1992), Cahit Külebi/Hırçın ve Lirik (1994), Melih Cevdet (1994), Mevlana (1995), Orhan Kemal (1995) adlı deneme-inceleme kitapları bulunmaktadır.

Öykü Kitabı:

Minnacık Kadın (Ayça, Ankara 1984, 8 öykü: Kuli; "Aman" Diyen Benim Kanım'dan Değildir!; Hanife Kadın'ın Sızlık Haleti; İtler Ağası Ömer Efendi; Dide Kaya Mal Sahibi Oluyor; Vahap ve Ukuş; Bekir Çavuş; Minnacık Kadın)

TİRALİ, NAİM

1925'te Giresun'da doğdu. Tam adı Naim Şafak Tirali. İlkokulu Giresun'da okudu. Galatasaray Lisesi'ni (1945), İÜ Hukuk Fakültesi'ni bitirdi (1950). Tasvir gazetesinde muhabirlik yaptı (19467. Giresun'da Karadeniz Postası gazetesini yayınladı (1947-49). Yenilik dergisini (62 sayı, 1952-57) ve Yenilik Yayınevi'ni kurup yönetti (1951-57). Vatan gazetesinde yazı işleri müdürlüğü ve köşe yazarlığı yaptı (1957-62); sahibi ve başyazarı olduğu Vatan gazetesi ni Ankara ve İstanbul'da yayınladı (1962-75). Amerikalı bir gazetecinin Demokrat Parti'yi eleştiren yazısını Vatan'da yayımladığı için onaltı ay hapse mahkum oldu, askeri darbeciler tarafından serbest bırakıldı (1960). Sözcü dergisinin genel yayın müdürlüğünü yürüttü (1961). CHP Giresun milletvekilliği yaptı (1961-65). Ankara'da İktisat ve Ticaret gazete-

H E C E Ö Y K Ü

sini çıkartıp bir süre yönettikten sonra (1977-82) emekli oldu. Edebiyat hayatına, 1943'te Yeşilgiresun gazetesinde yayınlanan Arkadaş adlı öyküsüyle başladı. Öykü ve yazıları Tasvir, Çınaraltı, Yenilikler, Yeditepe, Varlık, Yeni Adam, Kovan, Büyük Doğu, Vatan, Yenilik, Türk Dili, Erkekçe, Yazko Edebiyat, Milliyet dergi ve gazetelerinde yer aldı. Öykü kitapları dışında, Bir Adayın Notları (1965), Avrupa'daki Amerika (1965), Devrimden Önce, Devrimden Sonra (1965), İki Şalom Arasında (1992), Şapkasını Yitiren Bakan (2000), Karanlığa Işık Tutmak (2000) adlı anı-gezi, fıkra, Sakıncalı Yazarlardan Sakıncasız Öyküler (1994) adlı seçki kitapları bulunmaktadır.

Öykü Kitapları:

Park (Üniversite Matb., İstanbul 1947, 13 öykü: Taburcu; Köprü; İskele; Kütüphane; Müdahale; Kopya; Penceredeki Kazaklar; Yeni Zelandalı; Park; Parmak; Çalgılı Gazino; Tiren, Bir Garip Aile, Genç Kız ve Pislik; Randevu)

Yirmibeş Kuruşa Amerika (Yeşilgiresun Matb., Giresun 1949; Cem, İstanbul 1989, 12 öykü: Buluşma; Büyük Cadde; Atlanta Barı; Yirmibeş Kuruşa Amerika; Gece'nin Üçü; Pislik ve Kan; Arka Sokak; Esnaf; bir Çift Bacak; Tarlabası Asfaltına Yağmur Yağıyordu; Zürafa; Karabiberim)

Aşka Kitase (Yenilik, İstanbul 1953, 8 öykü: Vapur; Takdirname; Cikli - Cıklı Hikaye; Tevekkül Hamamı; Motor; Aşka Kitase; Picasso, Aşk Kaatili; Lambonun Meyhanesinde)

Piraziz Nere Berlin Nere (Yazko, İstanbul 1984; Yön, İstanbul 1998, 11 öykü: Sait Faik'in Paris'teki Anlaşılmaz Beş Günü; He-cello Erdoğan; Züğürtün Keçisi; Piraziz Nere Berlin Nere; Bambarabam; Bisiklet; Otobüste Gösteri; Okyanus Uçuşu; Yırtık Don Öyküsü; Polonyalı Oda Arkadaşım; Yoğun Bakım)

Aşk Dedğin (Cem, İstanbul 1988)

Çılgınca Şeyler (Cem, İstanbul 1994, 8 öykü: Çılgınca Şeyler ya da Kimi Raporlar Gibi; Öyle Bir Gece; Alkol Duvarı; Gölgede 35.5 Derece; Anneciğim Anneciğim; Otuzüç Yıl Aradan Sonra; Piraziz'de Bir Başbakan; Bir Zamanlar Giresun)

TOKGÖZ, İSMET

1948'de Bursa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Bursa'da tamamladı. AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi (1971). Sosyal Si-gortalar Kurumu'nda denetim elemanı, özel kuruluşlarda üst düzey yönetici olarak çalıştı. Halen İstanbul'da yaşıyor. Edebiyat hayatına, Ulus gazetesinin sanat sayfasında yayınlanan öyküleriyle başladı. Sonraki öyküleri Dost, Soyut, Oluşum ve Yazı dergilerinde yer aldı. İlk öykü kitabının basılmasından sonra (1982) öykü yayınlamadı; "Taşralı Bir Yazarın Karanlık Gecesi" adlı bilinen son öyküsü Şubat 2000'de Kitap-lık dergisinde çıktı.

Öykü Kitabı:

Bir Kadırğa İçin Yaz Resmi (Tan, Ankara 1982, 13 öykü: I: Göl ve Gömlek; Deniz Üstünde Beyaz; Sular Soğuktu O Sabah; Sular Karardı; Meşe Dallarından Sonra; Bir Kurru Akşam; II: Bir Kadırğa İçin Yaz Resmi; Uzakta Bir Geceye Doğru; Kar Yağıyor Kır-lı Ağaçlara; İstanbul Ufku Kapatıyor; Akşamın Alacakaranlığı; Gecenin Kıyısında Ma-vi- Yeşil Deniz; Akşamın Ahşap Kulesinde)

TOKMAKÇIOĞLU, ERDOĞAN

1934'te Denizli'de doğdu. İzmit Lisesi'ni (1951) bitirdi, AÜ Hukuk Fakültesi'ndeki yükseköğrenimi tamamlamadı. Çeşitli gazete ve ansiklopedilerde çalıştı, yayıncılık, köşe yazarlığı, metin yazarlığı yaptı. Halen İstanbul'da yaşıyor. Edebiyat hayatına, 1946'da çocuk dergisinde yayımlanan bir şiiriyle başladı. Öykü, şiir ve yazıları Seçilmiş Hikayeler, Türk Dili, Kaynak, Varlık, Yeditepe, Yansıma, Hisar, Dünya, Milliyet, Yeni Gün, Yeni İstanbul dergi ve gazetesinde yer aldı. Öykü kitapları dışında, çok sayıda çocuk romanı, masal, fıkra, takma isimle yazılmış inceleme kitapları bulunmaktadır.

Öykü Kitapları:

Çingene Pilici (Ekicigil, İstanbul 1955; yeni öykülerle ikinci basımı, Habora, İstanbul 1975; I'den XIX'a kadar numaralandırılmış bir uzun öykü)

Sıfırdan Önce (Açık Oturum, İstanbul 1959, 16 öykü: Üstün'ün Ölümü; Muzaffer;

H E C E Ö Y K Ü

Çocuğun Biri; Hayri Kaptan; Kadın, Adam, Cigara Tablası; Kırmızı Sağlı Ev; Toplum Dışı yahut Sedce "S" veyahut Lili Marlen; Kendi Kendini Yazan Hikaye; Hasan; Son Üstün; Hiç; İşsiz; Tren Düdükleri; Sıfırdan Önce; Suçlu; Üşümek)

TOKUL, ALİ

1966'da Trabzon'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Bartın'da tamamladı. AÜ Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Dünya Radyo'da genel müdürlük, STV'de Ankara temsilciliği yaptı. Öykü kitabı dışında, Ümidin Sevinç Rakısı (?) adlı bir şiir kitabı bulunmaktadır.

Öykü Kitabı:

Akasya Hikayeleri (Ufuk Kitapları, İstanbul 2001, 29 Öykü: O "Suç" Benim; Anneme Mektup; Ajem; Osmanlı Paşası; Ah İstanbul, Ah Türkiye; Soför Süleyman; Tılsım; Rüyada-ki Kız; Bir Başarı Öyküsü; Bir Üveyik'in Günlüğünden; Kapı Komşusu; Kardelen Tebessümü; Şehide Ağıt; Kanlı Balta; Gayniçevler'den Mektup Var; Veda; Maden Suyu; Emanet; Fotoğraf; Kart; Gençlik Heyecanları; Sürpriz; Vazo; Adını Mustafa Koyabilir miyim?; Hayrettin Bey; Anav Mınav, Fasa Fiso, Tak; Helal Para; Bir Demek Roza; Adın Yasın Senin)

TOPAL, SEMRA

1964'te Eskişehir'de doğdu. AnaÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü'nü bitirdi. Çaydınlıklı Tanık adlı öyküsüyle 1990 Abdi İpekçi Dostluk ve Barış Ödülünü, Bayan Mira'yla Ufak Bir Gezinti'siyle 1992 Yaşar Nasi Nayır Gençlik Ödülü'nü kazandı. Salta Dur, Gece Gülüşü adlı iki de romanı var.

Öykü Kitapları:

Bayan Mira'yla Ufak Bir Gezinti (Yapı Kredi, İstanbul 1996, 7 öykü: Tablolar; Bir Yolculuğun Sağlam Şeması; Bayan Mira'yla Ufak Bir Gezinti; Ev ve Yazılar; Bilincek Şeyler; Değer Olarak Uğraşı ya da Değer Alan Uğraşı; Tel)

Mani (Telos, İstanbul 1998, 6 öykü: Sağlıklı Çiftler Buluşması, Sinemacı Kardeşler, Yedi Tel, Vajina, Villa ya da Çok Tatlı Hayat, Koridor.)

Kürlü Gece (Büke, İstanbul 2000, 11 öykü: Yüz; Babanın Yemeği; Giz-Laf; Kürlü Gece; Yazmama Bakıyordum; Elmas Bo-ku; Rogojin; Abracadabra; Kaçırma; Mimarın İş; Botanikçi)

TOPÇU, NURETTİN

1909'da İstanbul'da doğdu. Bezmialem Valide Sultan ve Büyük Reşit Paşa Nümune mekteplerini, Vefa İdadisi'ni, İstanbul Lisesi'ni bitirdi. Bordeaux Lisesi'nde bir yıl okuduktan sonra (1928), Strasbourg Üniversitesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi. Doktora yaptıktan sonra Türkiye'ye döndü (1934). Galatasaray, İzmir Atatürk Lisesi, Denizli, İstanbul Haydarpaşa, Vefa, İstanbul liseleriyle, İstanbul İmam-Hatip Okulu'nda ve Robert Kolej'de felsefe, psikoloji, dinler tarihi, din psikolojisi ve ahlak dersleri öğretmenliği yaptı. Doçent oldu (1948), İÜ Edebiyat Fakültesi'nde iki yıl ders vermesine rağmen kadroya alınmak için yaptığı başvurular hukuk dışı nedenlerle reddedilince felsefe öğretmenliği yapan bir doçent olarak emekliye ayrıldı (1974). Yazı hayatına, üyesi olduğu Paris Sosyoloji Derneği'nin yayın organında yayınlanan sosyoloji ve felsefe yazılarıyla başladı. İzmir'de öğretmenlik yaparken çıkardığı ve yayımlı İstanbul'da sürdürdüğü Hareket dergisinde, zaman zaman da takma isimlerle devamlı olarak yazdı. Yazıları Hareket dergisinin dışında Bizim Türkiye, Komünizme Karşı Mücadele, İslam, İslam Medeniyeti, Türk Yurdu, Yeni İstiklal, Yeni İstanbul dergi ve gazetelerinde yer aldı. Öykü kitabı dışında, Conformisme et Revolte (1934; İsyan Ahlakı adıyla 1995), Garbın İlim Zihniyeti ve Ahlak Görüşü (1955), Mehmet Akif (1957), Komünizme Karşı Yeni Nizam (1960), Türkiye'nin Maarif Davası (1960), Ahlak Nizamı (1961), Yarıncı Türkiye (1961), Büyük Fetih (1962), Varolmak (1965), Bergson (1968), İradenin Davası (1968), Devlet ve Demokrası (1969), İslam ve İnsan (1969), Kültür ve Medeniyet (1970), Mevlana ve Tasavvuf (1974), Milliyetçiliğimizin Esasları (1978) adlı düşünce, inceleme, Varolmak (1965) adlı deneme, Re-

H E C E Ö Y K Ü

ha (1999) adlı roman, Psikoloji (1949), Sosyoloji (1952), Felsefe (192), Mantık (1952), Ahlak (1975) adlı ders ve P. Foulquie'den çeviri kitapları bulunan Nurettin Topçu 1975'te İstanbul'da öldü. Kitapları ve dergilerde kalan yazıları, Dergah Yayınları'nca Bütün Eserleri başlığı altında yeniden yayınlandı.

Öykü Kitabı:

Taşralı (Kurtuluş Matb., İstanbul 1959; Dergah, İstanbul 1998, 23 öykü: Taşralı; Memuriyet Hayatı; Mübarek Zat; Deli; Dam; Araboğlu; Kütük; Tereke; Köy Hocası; Yitik; Kayan Köy; Karayazı; Görünmeyen Adam; Nahiye Müdürü; Şehid Oğlu Şehid; Yıldırım'ın Huzurunda; Manşer; Büyük Mahkeme; Ebedi Hayat; Ek: Yeryüzünün Yarınki Manzarası; Tıbbiyeli; Çalgıcılar; Dağa İnən Nur)

TOPRAK, FURUZAN

1926'da İstanbul'da doğdu. Şair Ömer Faruk Toprak'ın karısı. İlk ve orta öğrenimini Bozüyük, İstanbul ve Ankara'da tamamladı; AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi (1946). Felsefe öğretmenliği, İÜ Gazetecilik Yüksek Okulu'nda öğretim üyeliği yaparak emekli oldu. Öyküleri Varlık ve Yeditepe dergilerinde yer aldı. Öykü kitapları dışında Ömer Faruk Toprak-Tüm Şiirleri (1983), Ömer Faruk Toprak'ın Kaleminden Portreler (1999) adlı derleme, Boğaçhan (1973) adlı oyun, Z. Stancu, F. Gjata'dan çeviri kitapları bulunmaktadır.

Öykü Kitapları:

Dövme (Kerem, Ankara 1986, 9 öykü: Dövme; Kenetlenen Eller; Bir Altın Zincirin Öyküsü; Bir İnceleme Gezisi; 24 Kasım Öğretmenler Günü; Bir Posta Dağıtıcısının Günlüğünden; Atım Yiğit; Bir Mantonun Trajik Öyküsü; Al Takımın Başına Gelenler)

Balonlar (Gerçek Sanat, İstanbul 1989, 9 öykü: Ünlü Gülmece Yazarımız Ermiş; Muzır Yayın; Balonlar ya da Tiss!; lüks Otelin İçindekiler ve Dışındakiler; Ünlü Bir Çift; Cevahir ve Hanımyengesi; Orta Yerde Bir Şey; "Vallai Bu Bir Jaguar..."; Kaçış)

Haykırmak (Gerçek Sanat, İstanbul 1991, 6 öykü: Haykırmak; İlk Aşkım-1; Aşkılarımı Haykırmak İstiyorum -2; Aşkılarımı Haykırmak İstiyorum -3; Aşkılarımı Haykırmak İstiyorum -3; Aşkılarımı Haykırmak İstiyorum -4; Yalının Hanımefendisi Nilü)

Hovarda (Bumerang, İstanbul 1999, 16 öykü: Hovarda; Balmumuna Batırıp Çıkar-mak...; Bir Konuk; Top Olayı; "Aile Kutsal-dır"; "Kawabata Haklı"; İki Yabancı; Dayak; Savcı; İki Sevr Vazonun Öyküsü; Yalının Hanımefendisi Nilü; Yaratıcı Eller ya da Tılsım; Suçlu Kim?; Dört Sütunlu Özel Nur Hastanesi; Deniz Yatağı; Dindar Bir Çift)

TOPRAK, MENEKŞE

1970'te Kayseri'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Köln ve Ankara'da tamamladı. AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. Bir banka uzman olarak dört yıl görev yaptı; Varşova'da Bertelsmann Kitap Kulübü'nde proje menejeri olarak çalıştı. Halen Berlin'de serbest gazetecilik ve çevirmenlik yapıyor. Öyküleri Kitap-lık dergisinde yayınlandı.

Öykü Kitabı:

Valizdeki Mektup (YKY, İstanbul 2007, 9 öykü: Valizdeki Mektup; Güzel Bir Gün; Eve Dönüş; Karşılaşma; Park; Fırsat; Yokuştaki Kız; Seçilmiş; Ah! Şarap İçerken Bir de Gazete Okusam)

TOPRAK, ÖMER FARUK

1920'de İstanbul'da doğdu. Öykücü Furuzan Toprak'ın kocası. Gönen İlkokulu'nu (1932), Kumkapı Ortaokulu'nu (1936), Kültahya Lisesi'ni (1941) bitirdi; İÜ Hukuk Fakültesi'ndeki yüksek öğrenimini tamamladı. Milli Eğitim Bakanlığı Neşriyat Müdürlüğü'nde (1945), Petrol Ofisi'nin Ankara ve İstanbul bürolarında çalışarak emekliye ayrıldı (1972). İnkılapçı Gençlik ve Yürüyüş (18 sayı, 1941-43) dergilerini yönetti. Edebiyat hayatına, 1934'te Mektepli gazetesinde yayınlanan Zavallı Çocuk adlı yazısıyla başladı. İlk şiiri 1938'de Servetifünun/Uyanış dergisinde yer aldı. Şiir, öykü ve yazıları, Varlık, Kaynak, Dikmen, İnkılapçı Gençlik,

H E C E Ö Y K Ü

Ataç, Forum, Pazar Postası, May, Mavi, Pa-
pirüs, Militan, Yeni Edebiyat, Yeditepe, Ye-
ni Ufaklar, Yansıma, Ant, Yeni Ortam, Poli-
tika, Türkiye Yazıları, Yön gibi dergi ve ga-
zetelerde yayınlandı. Öykü kitapları dışında,
İnsanlar (1943), Hürriyet (S. Taşer'le birlik-
te, 1945), Dağda Ateş Yakanlar (1955), Su-
san Anadolu (1966), Ay Işığı (1973), Tüm
Şiirleri (1983) adlı şiir, Tuz ve Ekmek (1973)
adlı roman, Duman ve Alev (1968) adlı gezi,
Ömer Faruk Toprak'ın Düz Yazıları (1994),
Ömer Faruk Toprak'ın Kaleminden Portreler
(1999) adlı kitapları bulunan Toprak,
1979'da İstanbul'da öldü.

Öykü Kitapları:

Karşı Pencere (Cem, İstanbul 1975; Gö-
nen Öyküleri ve ek öykülerle birlikte yeni
basımı: Kültür Bakanlığı, Ankara 2001, 25
öykü: Karşı Pencere: Fal; Açlık; Bir Kadın;
Mutluluk; Yılmaz Adam; Öğretmen Selim;
Karşı Pencere; Küçük Memur; Gecenin Baş-
langıcı ve Sonu; Gönen Öyküleri: Gönen'de-
ki Teyzem; Elif ile Zeynep; Korku; Kambur-
dağ; Müftü Şevket; Sarı Köpek; Fotoğrafçı-
nın Beş Kızı; Nerede Olursan Ol Yaşamayı
Sev; Tandığım İlk Yazar; Kırkları Seven Öğ-
retmen; Deniz Fenerindeki Kız; Hayriye'nin
Gözlerindeki Işık; Ayşe'nin Yaşam Öyküsü;
12 Mart Öyküleri: Sıkıyönetim; Sümbül Ha-
vası; Yusuf Yaşayacak)

Gönen Öyküleri (AbeCe, İstanbul 1979,
7 öykü: Gönen'deki Teyzem; Elif ile Zey-
nep; Korku; Kamburdağ; Müftü Şevket; Sarı
Köpek; Fotoğrafçının Beş Kızı)

TOPTAŞ, HASAN ALİ

1958'de Denizli'de doğdu. İlk ve orta öğ-
renimini Baklan'da tamamladı. Çal Lisesi'ni
bitirdi (1976). Uşka Meslek Yüksek oku-
lu'ndaki yükseköğrenimini tamamlamadı.
Çivril ve Sincan vergi dairelerinde memur
(1981-1996) olarak çalıştı. Halen Sincan'da
Hazine Avukatlığı memurluğu yapıyor. Ede-
biyat hayatına, 1983'te Denizli gazetesinde
yayınlanan Bayram Şekeri adlı öyküsüyle
başladı. Öykü ve şiirleri Dönem, İmece, Var-
lık ve Yazıt dergilerinde yer aldı. Öykü kitap-

ları dışında, Sonsuzluğa Nokta (1993), Göl-
gesizler (1995), Kayıp Hayaller Kitabı
(1996), Bin Hüzünlü Haz (1998), Uykuların
Doğusu (2005) adlı roman, Ben Bir Gürgen
Dalıyım (1993) adlı çocuk romanı, Yalnızlık-
lar (1993) adlı şiir kitapları bulunmaktadır.

Öykü Kitapları:

Bir Gülüşün Kimliği (İz, Ankara 1987,
13 öykü: Bir Gülüşün Kimliği; Çiğdem Yü-
rekli Reşat; Rüştü Adlı Bir Karınca; İçimde-
ki Orkestra; Herkes Gibi Safa Bey; Işığımda
Gül İzi; Boz Atlı Hızır; Düş Yorgunu; Bu
Kent Köyden Küçük; Şüphesiz Bir Şüpheli;
Acıya Demir Atmak; Yeryüzünde Bir Ke-
rem; Ah Minik Kuşum.)

Yoklar Fısıltısı (Yazıt, Ankara 1990; İş
Bankası, İstanbul 2003, 8 öykü: Yabu; Çift
Çizgi; Karanlık Beyaz; Av; Dünya Bir Gül-
nida; Sabah Karanlığı; Sümbüller Sen Ko-
kar; Herkes Gibi Safa Bey)

Ölü Zaman Gezginleri (Çankaya Bele-
diyesi, Ankara 1993; İş Bankası (Yoklar Fı-
sıltısı ile birlikte), İstanbul 2003, 16 öykü:
Ölü Zaman Gezginleri: Balkon; Zaman Kimi
Zaman; Şarap Lekesi; Gökyüzü; Org; Kor-
kuyla Yaralı Dört Keklik; Ölü Zaman Gez-
ginleri; Nerdesin Gringo; Yoklar Fısıltısı:
Yabu; Çift Çizgi; Karanlık Beyaz; Av; Dün-
ya Bir Gülnida; Sabah Karanlığı; Sümbüller
Sen Kokar; Herkes Gibi Safa Bey)

TOROS, HALİME

1960'ta Mersin'de doğdu. Tam adı Hali-
me Toros Sevil. Mersin Atatürk Lisesi'ni,
HÜ Sağlık İdaresi Yüksekokulu'nu bitirdi.
GÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yöneti-
mi Bölümü'nde master yaptı (1988). Zaman,
Belde ve Vakit gazelerinde yazdı, tv belge-
sellerinde metin yazarlığı yaptı. Edebiyat ha-
yatına, Ruh Abi adıyla 1983'te Doğu Edebi-
yat dergisinde yayınlanan bir öyküsüyle baş-
ladı. Öykü ve yazıları Dolunay, İkinci yazıla-
rı, Ütopya, Dergah, Yeni Dergi, Birey, Kar-
delen dergilerinde yer aldı. Öykü kitapları dı-
şında Halkaların Ezgisi (1997) adlı roman;
Asya'nın Kandilleri (2006) adlı gezi kitapla-
rı bulunmaktadır. Tanımsız adlı öykü kitabıy-

H E C E Ö Y K Ü

la 1990'da Türkiye Yazarlar Birliği Yılın Hikayecisi ödülünü kazandı.

Öykü Kitapları:

Tanımsız (Damla, İstanbul 1990, 17 öykü: Pıt Pıt; Teyzem; Betina; Farkedilmeyen; Kadın ve Çocuk; Goncagül'e...; İstatistik Memuru; Çöp Gözlü Koca; Sözleşme; Bende ki Kadın; Hayal Menekşeler; Yaz Günleri Amerika; Veda; Bitiremediğim Tablo; Bir Hemşire Forması İntihar Etti; Hiç Bu Kadar; Tanımsız.)

Sahurla Gelen Erkekler (Vadi, Ankara 1994, 11 öykü: Aşka Dair Bir Hayıflanma; Dilimin Ucunda, Rüyalarımla Sonunda Bir Şey; Yol Üstünde Çingeneler; Sahurla Gelen Erkekler; Üç Sütun Dokuz Santime Ölüm İlanları; Dolmuş Penceresindeki Düzeyde; Gözlerin Sesime Değiyor; Beyaz Öykü; Öncesinde ve Sonrasında Zamanın Küstüm Çiçekleri; Tezgahın Ardında; Otobiyografik Öykü.)

TORUNOĞLU, SİBEL

1961'de İstanbul'da doğdu. Robert Kolej'i (1980), İÜ Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1987). Çevirmenlik yaptı. Halen İstanbul'da yaşıyor. Edebiyat hayatına, Hiç dergisinde yayınlanan "Tımarhane Günlüğüm" adlı öyküsüyle başladı. Öyküleri Hiç ve Öküz dergilerinde yer aldı.

Öykü Kitapları:

Geri Gelen Ayna (Gendaş, İstanbul 2000, 13 öykü: Argo; Çay Demlemek; Dolu Şampanya Şisesi; Gizli Geçit; Kimsesiz Jük; Makine Ana; Nilüfer; Palyoça Öldükten Sonra Radyoda Doğaçlama; Sus; Sisli; "Zamirleri Kaybettim" Deyip Duran Coşku; Ara Müziği I; Ara Müziği II)

Tımarhane Günlüğüm (Stüdyo İmge, İstanbul 2001; Günlük biçiminde yazılmış uzun öykü)

TOSUN, NECİP

1960'ta Kırıkkale'de doğdu. Kırıkkale Rasattepe İlkokulu'nu, Karşıyaka Ortakolu'nu, Ticaret Lisesi'ni (1978), GÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ni bitirdi. Bir sü-

re Devlet Su İşleri ve Tarım Kredi Kooperatifleri'nde çalıştıktan sonra Sayıştay'a geçti (1988); halen burada denetçi olarak çalışıyor. Edebiyat hayatına, 1983'te Aylık Dergi'de yayınlanan Yangın adlı öyküsüyle başladı. Radyo Birlik'te Sinema Notları adlı programı hazırlayıp sundu (1987). Yönetmen yardımcılığı yaptı, Devlet Bakanlığı projesi kapsamında kimi sinema ve dizi filmlerin senaryo danışmanlığını, yapımcılığını üstlendi. Hece Öykü dergisinin kurucuları arasında ve yayın kurulunda yer aldı. Öykü, eleştiri, inceleme, deneme, sinema yazıları ve söyleşileri Maveria, Dergah, Yedi İklim, Sonsuz Kare, Hece, Hece Öykü ve Eşik Cini dergileriyle, Kül Öykü gazetesinde yayınlandı. Öykü kitapları dışında, Türk Öykücülüğünde Rasim Özdenören (1996), Türk Öykücülüğünde Mustafa Kutlu (2004) adlı inceleme, Hayat ve Öykü (1999) adlı kuram, Film Defteri (2005) adlı sinema kitapları bulunmaktadır.

Öykü Kitapları:

Küller ve Uçurumlar (Hece, Ankara 1998, 14 öykü: Kuyu; Hüzzam; Trenler ve Odalar; İbrahim; İnfitar; İnci; İnşirah; Gün Devrildi Cadde-i Kebir'de; Küller; Uçurumlar; Kamera; Hiç; Gece, Anne ve Çocuklar; Resimler)

Otuzüçüncü Peron (Hece, Ankara 2005, 13 öykü: Aynalar ve Sırlar; Mektup; Geçit; Otuzüçüncü Peron; Ricat; Sis Çanları; Karşılaşmalar; Yağmur; Park Otel; Yansıma; Uğultu; Bakışlar; Kırılmalar)

TOSUNER, NECATİ

1944'te Ankara'da doğdu. Tam adı Osman Necati Tosuner. Demirlibahçe İlkokulu'nu, Cebeci Ortaokulu'nu, İstanbul Pertevniyal Lisesi'ni bitirdi (1966). İÜ Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ndeki yükseköğrenimini tamamlamadı. Basın İlan Kurumunda çalıştı (1968-71). Bir süre Almanya'da yaşadıkdan sonra (1974-76), Türkiye'ye dönerek Derinlik Yayınları'nı kurdu ve yönetti (1977-86). 1983'ten sonra reklam şirketlerinde metin yazarlığı yaparak emekli oldu (1996). Edebiyat hayatına, 1963'te Resimli Posta

H E C E Ö Y K Ü

(Ankara) gazetesinde yayınlanan Onunkiler Maviydi adlı öyküsüyle başladı. Öykü ve yazıları Milliyet, Havadis, Hisar, Orkun, Varlık, Yeni Ufuklar, Türkiye Yazıları, Türk Dili, Papirüs, Soyut, Yeni Edebiyat, Yeni Gazete, Ulus, Milliyet Sanat, Gösteri, Yaşasın Edebiyat gibi dergi ve gazetelerde yer aldı. Öykü kitapları dışında, Sancı... Sancı... (1977), Yalnızlıktan Devren Kiralık (2000), Bana Sen Söyle (2002) adlı roman; Fareli Sokağın Kızı (1991) adlı oyun; Keleş Osman Evden Kaçıyor (1977), Keleş Osman'ın Tarih'le Başış Dertte (1977), Dayım Balon Olmuş (1977) adlı çocuk kitapları bulunmaktadır. İki Gün adlı öyküsüyle 1971 TRT Öykü Başarı Ödülünü, Armağan adlı öyküsüyle 1997 Haldun Taner Öykü Ödülü'nü, Güneş Giderken'iyile 1999 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı.

Öykü Kitapları:

Özgürlük Masalı (Ekin Matb., İstanbul 1965; Neden Kitap, İstanbul 2005, 9 öykü: Yalnızlığa Övgü; Özgürlük Masalı; Martılarla Gülüştüler; Göl Kıyısı; İnsan Sayılmak; Bir Ebemkuşağı Peşinde; Doyuş; Gökten Bir Uçurtma Döştü; Ben Suçsuz)

Çıkmazda (Yeditepe, İstanbul 1969; Neden Kitap, İstanbul 2005, 8 öykü: Eksik Adamı'nın Çizgileri; Kurtulmak; Pont Marie Üstünde; Ağabeyi; Düşüm; Çıkmazda; Çamura Yatmış Biri; Birtakım Şeyler Gibi)

Kambur (Sinan, İstanbul 1972, 14 öykü: İki Gün; Pastırmalı Yumurtanın Çokça Döğündüğü Gecenin Hikayesi; Kambur; Sonun Ötesi; "Edi ile Būdū"; Diyeşet; Yırtılmış Bir Mektup İçindir; Pencereleler; Eğlence; Tavşancıl; Çilekli; Küf; Vurgun; Çok Şey)

Sisli (Derinlik, İstanbul 1977, 16 öykü: Bir Kıza Söylenememiş Birkaç Söz; Dirheme Vur Umudu; Cici - Kaka; Dikenlikte Gül Çiçeği; Kibrit Kutusu; Kıyıda; Günün Atacağı; Wanted; Sisli; Güvercin; Su, Hava ve Güneş Işığı Adı Olarak; Inge; İsa, Monika ve Ben; "Özgürlük Alanı"; Yengelerimiz; Yarı Elma; Bir Soru)

Necati Tosuner Sokağı (Derinlik, İstanbul 1983, 14 öykü: Kamyon, Dayım Balon Olmuş; Necati Tosuner Sokağı; Kan; Sobalık

Öyküler; 22 Nisan, Vals; Yağmurun Öyküleri; Türkan; Bir Umut Seç Kendine; Evet; Nedir Anlatılmak İstenen?; Yazılan/Yaşanılan, "İyi Geceler Baba".)

Çılgınsı (Özgür, İstanbul 1990, 7 öykü: Seni Bırakmam; Özel Bir Gün; Yöneliş; Saydam; Erguvan; Yazgı; Özeti)

Bir Tutkunun Dile Getirilme Biçimi (Yapı Kredi, İstanbul 1997, 7 öykü: Canan; Yusuf; Yaz, Hafta Sonu; Dak Daka Dak Dak...; Armağan; Sonra...; Bir Tutkunun Dile Getirilme Biçimi)

Güneş Giderken (Yapı Kredi, İstanbul 1998, 8 öykü: Ayten'in Kerem'li Öyküsü; Sıcak Bir Gün; Yol; Tuğ-gut; Koşa Koşa Gidilen; İnce Turna; Mary; Halı)

Yakamoz Avına Çıkmak (Kanat, İstanbul 2007, 15 öykü: Acı Yağmur; Gözlem; Birkaç "Çok Kısa" Öykü; Ceket Cebi; Şimdi; Şenlik; Güllücük; dört Ayrı Günün Çok Kısa Öyküsü; sessiz; Zafer Sükan; Vedat Günyol; Dersimiz; Deprem; Alanya'da Bir Kıyıda; Gölgeleler; Gelecek)

TOSUNOĞLU, AYTUNA

1963'te Ankara'da doğdu. Çocukluğu İzmir ve Malatya'da, öğrencilik yılları İstanbul ve Londra'da geçti. Çokuluslu şirketlerde çalıştı. Öykü kitabı dışında Müseccel Marka (2003) adlı bir romanı bulunmaktadır.

Öykü Kitabı:

Başımı Yastığa Koyduğumda (Real, İstanbul 1994, 14 öykü: "Sex, Lies and Video Tapes"; Seninle Her Zaman; Mavi Elbiseli Kız; Benim Bebeğim; Akşama Daha Çok Var; Şaka Yapanlar Şaka Yaptıkları; İkisinin Hikayesi; Aşk Böyle mi Yazılıyor; Senin İyi-liğin İçin; Dostlukların Sonu/Var mı ki?; Ekin Sokak; Deniz Kestaneleri; İsimsiz; Kendi Kitabın)

TOSYALI, FİLİZ

1951'de Çanakkale'de doğdu. İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ni bitirdi. Öykü kitabı dışında çok sayıda çocuk romanı ve öykü kitapları bulunmaktadır.

H E C E Ö Y K Ü

Öykü Kitabı:

Gün 25 Saat (AB Kitapçılık, İstanbul 1994, 17 öykü: Röportaj; Yeter Abla; Aksaray Geçidi; Babam; Bastonlu Nine; Kakao; B... Kebap; Kara Kitabı Okuduktan Sonra; Kan Grubu; Yetim Kız; Hırsız; Bana Savaşmadın Dediler; Papa İstanbul'da; Tatil Bitti; Panayır; Piliç Bar; Ölümün Eşiğinde)

TOY, EROL

1936'da Manisa'da doğdu. Ortaokulu bitirdi (1951). Ara işlerde çalıştı. Sigortacılık, banka memurluğu ve sendikacılık yaptı. Yazko Yayınevi'nin yönetim kurulunda yer aldı; Somut dergisini yönetti (1983-84). Gölge Adam gazetesinde çalıştı. Halen İstanbul'da yaşıyor. Edebiyat hayatına, 1952'de Çınar dergisinde (İzmir) yayınlanan bir öyküsüyle başladı. Öykü, yazı ve röportajları Akşam, Yön, Milliyet, Cumhuriyet, Barış, May, Yeni Ortam gibi gazete ve dergilerde yer aldı. Öykü kitapları dışında Toprak Acıkınca (1968), İmparator (1973), Azap Ortaları (19173), Acı Para (1974), Gözbağı (1976), Son Seçim (1977), Doruktaki Öfke (1977), Kuzgunlar ve Leşler (1978), Zor Oyunu (1980), Son Çağrı (1983), Avcı Kekliği (1983), Yitik Ülkü (I, 1983; II, 1995), Arinna'nın Gölgesi (2000) adlı roman, Fareler Cumhuriyeti: Bir Çocuk Masalı (1975), Altın Saray (1980) adlı masal, Pir Sultan Abdal (1970) adlı oyun, Türk Gerilla Tarihi (1970), Bal Tutanlar (1976), Günün Gününe (1981), Aydınımız, İnsanımız, Devletimiz (1982), Aydın ve Çağı (1982) adlı deneme, inceleme kitapları bulunmaktadır.

Öykü Kitapları:

Yenilgi (Yenilik, İstanbul 1967, 8 öykü: Kaza; Şahini Avlamak; Cer Dönüşü; Soygun, Yalnızlık; Erteleme; Yenilgi; Yaşanmış Bir Olayın Öyküsü)

İğrip (May, İstanbul 1977, Bir uzun öykü: İğrip)

TOZLU, HÜLYA

1950'de Zonguldak'ta doğdu. İlk ve ortaokulu Zonguldak ve Adana'da, liseyi Lüleburgaz ve Giresun'da okudu. Türk sanat mü-

zigi ve ud eğitimi aldı. Sekreterlik, öğretmenlik, hosteslik ve öğretmenlik, İngilizce öğretmenliği, basın-yayın danışmanlığı yaptı (1970-2000). Öykü ve yazıları Güzel Yazılar, Berfin Bahar, Tay, Bir Bilet Gidiş-Dönüş, Yazın, Eski, Cumhuriyet Kitap, Evrensel, Emek ve Palavra, Sol gibi dergi ve gazetelerde yer aldı. Öykü kitabı dışında Ve Suskun Gri Kadın (1994), Yaşadıkça Adım Adım (1992), Dün Bugündür (2001) adlı romanları bulunmaktadır.

Öykü Kitabı:

Birleşen Sevgiler (2002)

TUĞCU KARABULUT, GÜLSEREN

1950'de doğdu. AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Ankara'da, İstanbul Nişantaşı Işık Lisesi'nde öğretmenlik yaptı. İstanbul'da özel bir şirkette çalıştı (1981). İngilizcesini ilerletmek için bir süre Londra'da yaşadı, Avrupa'yı dolaştı. 1997'de İstanbul'da öldü.

Öykü Kitabı:

Bir Gamze-Bir Kuş Tüyü Yastık (Okuyanlar, İstanbul 2001; 14 öykü: Bir Gamze-Bir Kuştüyü Yastık; Eski Enişte Öldü; Maile Gölince; Hangi Beyaz Papatya; Salep İçimi Adan; Kestane Şekeri; Merve! Biraz Konuşalım; Gülibrişime Ağıt; Luck Şanslıdır; İyi Uykular; Hasret Hanım; Sistemim Yok; Merhaba! Niha-yet Pembesi; Sonsöz Niyetine (YusufEradam))

TUĞCU, NEMİKA

1946'da Kayseri'de doğdu. Çocuk kitapları yazarı Kemalettin Tuğcu'nun yeğeni. Kayseri Kız Ortaokulu'nu, Kandilli Kız Lisesi'ni bitirdi (1965). Paşabahçe Şişe Cam Sanayii'nde çalışarak emekli oldu. Reklam şirketlerinde, ajanslarda, TRT'de metin yazarlığı yaptı. Sanat Olayı dergisinde, Hürriyet gazetesinde, Doğan Kitap'ta ve Can Yayınları'nda redaktör olarak çalıştı. Edebiyat hayatına 1987'de Varlık dergisinde yayınlanan bir öyküsüyle başladı. Öykü ve yazıları Milliyet Sanat, İstanbul, Gösteri, İnsancıl, Üçüncü Öyküler, E, Heceöykü ve İmge Öyküler dergilerinde yer aldı.

H E C E Ö Y K Ü

Öykü Kitabı:

Elîşî Fotoğraflar (Remzi, İstanbul 2001, 17 öykü: Sizi de Bekleriz; Yedekçi; Kendine Uygun Biri; Mahmut Döndü; Aki; Kurtulmak İçin Geldik; Ben Onlardan Değilim!; Temizlik; Siz hiç Mutlu Oldunuz mu Şadan Hanım?; Acele Postayla Gönder; İyi İnsanlar Zamanında; Benim Kimsem Yok; Kondüktör; Hanımefendi Rahatsız Oldu; Uzunköpürülü Remziye Hanım; Mula'ya Mektup; Yazmak mı?)

TULGAR, AHMET

1959'da İstanbul'da doğdu. Avusturya Lisesi'ni bitirdi (1978). Sabah, Milliyet ve Güneş gazetelerinde, Şehir, Nokta ve Artı Haber, Boom Gençlik, Güneş Gençlik dergilerinde çeşitli kademelerde çalıştı. Fırat adlı televizyon dizisinde rol aldı. Öykü kitabı dışında Şehrin Surlarındalar (1992), Tam Yalandığımız Yerden ve Mahallede Herkez Kahraman (2004), Ne Olmuş Yani Korsan Yazılar (2005), Volkan'ın Romanı adlı deneme, anlatı kitapları bulunuyor.

Öykü Kitabı:

Evsiz Ülke Hikayeleri (BFS, İstanbul 1989; Everest, İstanbul 2007, 16 öykü: Düşlerden Dönüyorlar/Ve Son; Borges Sokağında Cortazar; M.O.M.; Boomerang; C'este la Vie; Ah Bu Yazarlar; Kannibalistik Öykü; Totolojik Öykü (Prehistoric Behemoth); Si-livri'de Siyaset/Evsiz Ülke; Koine... Biz...; Penetrozione, Mio Amante; Aynada Kendini Çeken Kameradaki Filme Düşen Görüntüler; Biz Onlardan Çok Farklıyız; Ülser Olmak İstemiyorum; Kısa Devre; Randawa)

TUNA, TAŞKIN

1964'te Ankara'da doğdu. AÜ Fen Fakültesi'ni bitirdi (1962). Stajını Almanya'da tamamladı. Reading Üniversitesi'nde (İngiltere) yüksek lisans yaptı (1969). DMİ Genel Müdürlüğü'nde çalıştı. ODTÜ'de öğretim üyeliği yaptı. Avrupa Meteorolojik Tahmin ve Araştırma Merkezi'nde (İngiltere) uzman olarak bulundu. Çevre Bakanlığı'nda genel müdür olarak çalışırken emekli oldu. Öykü

kitabı dışında Adnan Menderes'in Günlüğü (2002), Oku Ama Neyi? (2002), Son Basamak (2003), 1x1 adlı inceleme, deneme ve anlatı kitapları bulunmaktadır.

Öykü Kitabı:

Bir Elma İki Ayna: Bir İkiye Nasıl Yansıdı? (Şule, İstanbul 2003, 6 öykü: Rabia Hatun-Cüneydi Bağdadi-Beyazıdı Bestami; Hallacı Mansur; İbni Sina; Hayy Bin Yakzan; Muhyiddin İbni Arabi; Ekler.)

TUNCEL, MURAT

1952'de Kars'ta doğdu. Artvin Öğretmen Okulu'nu (1971). İstanbul Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe Bölümü'nü bitirdi (1979). İlk ve ortaokullarda öğretmenlik yaptı. Öğretmenlikten ayrılarak (1984) Günaydın gazetesinde ve bazı ansiklopedik sözlüklerin hazırlanmasında çalıştı. Gebze Uyanış gazetesinin sanat ve edebiyat sayfasını yönetti. Hollanda'ya yerleşti (1989), halen Rotterdam Konservatuvarı'nda öğretmenlik yapıyor. Edebiyat hayatına 1979'da Gebze Uyanış gazetesinde yayınlanan bir yazısıyla başladı. Öykü ve yazıları Varlık, Yazko Edebiyat, Somut, Edebiyat 81, Dönemeç, Yaba Üykü, Karşı Edebiyat, Evrensel Kültür, Güzel Yazılar, Damar, İnsancıl, Yaşasın Edebiyat, Cumhuriyet Kitap, Dünya Kitap, Prizma (Hollanda) ve Türk Dili dergilerinde yer aldı. Öykü kitapları dışında Maviydi Adalet Sarayı (1994), Üçüncü Ölüm (1998), İnanna (2006) adlı roman, Yalnızlığın Anılar (1996) adlı anı, Tipi (1984), Buluta Binen Uçak (1985), Tullu Kurbağa (1987), Süper Kurbağa (2002) adlı çocuk kitapları bulunmaktadır. Namus, Gölge Kız, Önemli Mektup adlı öykü dosyasıyla 2002 Yılı Orhan Kemal Öykü ödülünü kazandı.

Öykü Kitapları:

Dargın Değilim Yaşama (Onur, İstanbul 1981, 11 öykü: Suuçan; İlintiler; Delinin Evi; Çerçi; Büküm Büküm Saçları; Kötü Gazete; Fırfırı Zeynep; Hükümet Malı; Gün Ağarırken Bistürü; Zoga; Dargın Değilim Yaşama; Eriyenler)

Mengelez (Servet, İstanbul 1982, 16 öykü: Gözlerinde Öykü Yazdım; Mis Ofis; Karanlı-

H E C E Ö Y K Ü

ğın Ölümü; Bir Bakışta; Sinekler; Güneş Kayarken Dağların Arkasına; Didoş; Lomanoglu; Vitrin; İçi Hop Etti; Sevgili Babam; Mengelez; Cüce Kız; Mavi Tren; Hipokrat Yemini)

Güneşsiz Dünya (Cağiltı, İstanbul 1987, 11 öykü: Bir Çalı Gölgesi; At Ahırları; Güneşsiz Dünya; Davalı; Sürgün Gülü; Rıhtım; Göl-bahar; Leydi Di; Bitmeyen; Gönüllüler; Şef)

Beyoğlu Çıgılları (Gerçek Sanat, İstanbul 1989, 12 öykü: Kedi Ölüsü; Suzan; Gecenin Kuşu; Tersine Yaşamak; Dost; Bir Başka Resim; Kader; Vesika; Sahne Komisi; Barmen; Sonsuz Gece; On İkidenden Sonra)

Gölge Kız (Varlık, İstanbul 2002, 10 öykü: Bahar Kuşu; Gölge Kız; Sığırcığin Ölümü; Cennet de Bitti; Çilli Tinike ile Çakır İsmail; Şükriye Kireç; Önemli Mektup; Suskun Korkular; Gözbebeğim; Son Öykü)

TUNCCEL, ŞEBNEM SEMA

Londra Üniversitesi, University College London'da dil ve edebiyat alanında yüksek lisans, edebiyat felsefesi alanında mphil yaptı. Post-doktora çalışmalarını Aston Üniversitesinde tamamladı. Çukurova Üniversitesinde öğretim üyeliği yaptı. Halen Özgür Pencere Edebiyat ve Sanat Derneği'nin başkanı. Öykü kitabı dışında yabancı dilde yayınlanmış kuram, öykü ve çocuk kitabı bulunmaktadır.

Öykü Kitabı:

Gölge Kadınlar (Özgür Pencere, Adana 2006, 11 öykü: Yedi Sokak Lambası; Senin Gölgen Yok mu?; Serva: Masal; Peynir Gemişi; Keşiş Dağı Ağlıyor; Gölge Kadınlar; Kare Bulmaca; Kertiş; Gecenin Ressamları; Sarımsak Kokulu Cadde; Badem Gözlü Niyazi)

TUNÇ, AYFER

1964'te Adapazarı'nda doğdu. İstanbul Erenköy Kız Lisesi'ni, İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. Tanım dergisini yayımladı (Sedat Bilgin'le birlikte, 2 sayı, 1984), Sokak dergisinde, Güneş ve Yeni Yüzyıl gazetelerinde, yayın yönetmeni olarak Yapı Kre-

di yayınları'nda ve YKY Kitap-lık dergisinde çalıştı (1999-2004). Çok sayıda radyo oyunu TV dizileri için senaryo yazdı. Edebiyat hayatına, 1983'te Edebiyat '81 dergisinde yayınlanan bir yazısıyla başladı, sonraki yazı ve öyküleri Milliyet Sanat, Adam Öykü, Kitap-lık, Hece ve Geceyazısı dergilerine yer aldı. Öykü kitapları dışında, Kapak Kızı (1992) adlı roman, İkiyüzlü Cinsellik (Oya Ayman'la, 1995), Bir Maniniz Yoksa Anemler Size Gelecek: '70'li Yıllarda hayatımız (2001), "Ömür Diyorlar Buna" adlı anlatı kitapları bulunan Ayfer Tunç, Saklı adlı öyküsüyle 1989 Yunus Nadi Öykü Ödülü'nü kazandı.

Öykü Kitapları:

Saklı (Cem, İstanbul 1989, 9 öykü: Saklı; İhtilaller Neye Benzer; Yaşadığımız Yerler; Önemsizlik; Ay Bakıyor; Mozart'ın Son Zartı; Su; Silentium; Yüreğin Mahallesi)

Mağara Arkadaşları (YKY, İstanbul 1996, 8 öykü: Mağara Arkadaşları; Ses Tut-sağı; Cennet Bahçesi; Gençlik Sabah Çiyidir; Küçük Kuyu; Siz ve Şakalarınız; Alafranga İhtiyar; Ara Renkler Grubu)

Aziz Bey Hâdisesi (YKY, İstanbul 2000, 6 öykü: Aziz Bey Hadisesi; Kadın Hikayeleri Üzünden; Soğuk Geçen Bir Kış; Kar Yolcusu; Mikail'in Kalbi Durdu; Kırmızı Azap)

Taş-Kâğıt-Makas (YKY, İstanbul 2003, 4 öykü: Kaybetme Korkusu; Taş-Kâğıt-Makas, Fehime; Suzan Defter)

Evvelotel (Saklı ile birlikte basım; Can, İstanbul 2006, 18 öykü: Evvelotel: Evvelotel; Kibir; Halâs; Acılezzet; Hiçbir Hikâye Göründüğü Kadar Temiz Değildir; Doğru; Yanık Taşlar; Tevekkül; Serim-Düğüm-Çözüm; Saklı: Saklı; İhtilaller Neye Benzer; Yaşadığımız Yerler; Önemsizlik; Ay Bakıyor; Mozart'ın Son Zartı; Su; Silentium; Yüreğin Mahallesi)

(Not: İçeriği verilemeyen kitaplara ulaşılamamıştır.)

DERİN SİYAH**Yıldız Ramazanoğlu****Timaş Yayınları****'DERİN SİYAH'IN YOLCULARI**

"Hikayeler karmaşık görünseler de aslında bir cümledirler." Derin Siyah'taki hikayelerden birinde geçen bir iddia bu. Anlıyoruz ki; hikayenin en merkezindeki çekirdek sadece bir cümledir. Kozasını o cümlelerin etrafına örerek ipek böceği misali çalışan hikayeci. Bir başka deyişle; kozanın dışta kalan ucunu bulup da çözme yeteneğimiz varsa merkezdeki o tek cümleye ulaşabiliriz.

Yeni öğrendiğimiz bu ölçüyü Derin Siyah'taki hikayeler için kullanmayı deneyelim. 'Derin Siyah'ın hikayelerinin merkezlerinde, mutlaka içinde 'yolculuk' geçen cümleler yer almaktadır. Dahası; Ramazanoğlu'nun hikaye kişileri yoktur, hikayelerinin yolcuları vardır.

Yolculuklarını hikaye boyunca sürdürürler. Onun için eşyaları denkleşmiş, ancak hayatları denkleşmemiştir. Yolculuğun telaşıyla tevekkülünü, eksikliğiyle fazlalığını bir arada yaşarlar.

Kimileri köyden kente yol almaktadırlar. Yolculukları tamamlanmış olsalar bile henüz oturmamışlar, tedirginliklerini gidermemişler, oturma biçimlerini sorgulamaktan ya da sorgulanmasına şahit olmaktan bir sonraki aşamaya geçememişlerdir.

Gecekondu apartmana hareket halinde kimileri. Alışkanlıkları kendilerinden önce gelmiştir apartmana. Neyin eksik neyin fazla olduğunu henüz anlayamamışlardır.

Derin siyah gözlerin çektiği sorumluluk, şefkat, hak, merhamet duygularının alanında yolculuk halindedir kimileri. Kaçar gibidirler ancak kaçışları kurtulmak için değildir. Öyle derinden sarsılmaktadırlar ki; sorumluluk ve hak kavramlarıyla, trafik ışığının kırmızıdan yeşile dönmesini beklerken başlarlar kendileriyle hesaplaşmaya ve devam ederler.

DERİN SİYAH .

tv.

Kimi yolcular yalnızlıklarından kaçmaktadırlar. Hız limitlerine uymalarını, yol kurallarını uygulamalarını beklemek boşunadır. Yalnızlık acı vermeye başladığında, kendilerini çağıran sesin illüzyonundan kurtulamazlar. Bir ses onları çağırırsın da, gece olsun varsın, denize açılınsın isterse, isterse gemidekilerle hiç ortak noktaları olmasın, gideceklerdir. Kendi fırtınalarıyla oynadıkları oyunda ayakta ve hayatta kalmaya öyle alışmışlardır ki, denizin fırtınasını hesaba katmaları mümkün olmaz. Kalabalığa karışmak isterler. Varsın yaralı olsunlar karadaki hayatın, onlar açık denizde, 'aydan serpiyen ışık tozlarının altında' olmak isterler.

Sabah minarelerden gelen sesle hayata başlayıp sürdüren yolcularla, uykudan zamansız uyanmanın sıkıntısını yaşayanlar da olacak yolda yan yanadırlar. Eski nesil o sese akort etmiştir bedenini ve de hayatını. Sesi duymasa da ona açık olduğunu bildiği genç nesle taşır muştuyu. Araya gitmiş olan arada ki nesil, sesi rüyalar aleminde duysa da kalmaz bir türlü.

Yolcuların bir durakta buluşturuldukları da olur. Önceden gelip de orayı sahiplenene rin sonradan gelenlere bakışları çerçeveler durağı. Gerçekleri merak eden olmaz. Göstergeler üzerinden mesaj alışverişi yapılır.

H E C E Ö Y K Ü

Onlar da yetmezse bu defa sahteleri devreye girer; yeter ki birleşmesin yollar.

Milenyum gecesinde, dünyaya bulaşmadan, iki karıncayı pencereden dışarıya gönderip uyumaya giden İfakat hanım. İfakat hanımın hemen yakınında, onun hayatından habersiz birileri hayatlarını canlandırmak üzere milenyumdan medet ummakta, kendilerini oradan oraya atmaktadırlar. O an geldiğinde ise dünyalarının genişlemediğinin sıkıntısıyla derin yarlara düşerler.

Yalnız yolcular da var 'Derin Siyah'ta. Hayatını, kendi kurallarını koyarak kazanan, tek başına dimdik yürüyerek nice mesafeler kateden bir tuhaf prenses mesela. Garipliklerinin yanında sahici yanları, kolay bulunmaz meziyetleri olan biri.

Hikayelerin birinde köyden büyük şehre yolculuk yapanla, şiirler ve saatler arasında yol alan karşılaşılır. Fonda, parayı bulanların krallığının, absürd komedisinin sakillikleri vardır.

Bir başka hikayede şehirde ayaklarının ucuna basarak yürüyen birinin köye doğru kısa bir yolculuğu var. Orada kalan aklıyla yüzleşmek üzere...

Yorulmuş, acıkmış, üşümüş yolcular var Ramazanoğlu'nun hikayelerinde.

Hikayeler bitmemiş gibi bitebiliyor. Son cümleden sonra da devam eden birşeyler var. Bu da yolculara, yolculuk haline yakışıyor. Üstelik yolculuklarını tamamlıyor.

Ramazanoğlu'nun hikaye etmedeki dili de hareket halindeki yolcuları ile uyum içinde. Hareket halinde olmaktan kaynaklanan netlik ayarı tam olmayan resimlerle üst üste binmiş olanlar bir arada.

Hemen yanıtbaşımızdan bir ses onunkisi. Bakmaya cesaret edemediğimiz, bakıp da görmediğimiz, görüp de görmezden geldiğimiz yol arkadaşlarımıza bakmış Ramazanoğlu. Yorumlamak zorunda kalmamak için kaçtığıımız kavgaklardan, o kaçmamış. Sanki o kırmızı ışık, hayat kadar uzamış da bütün duygular gelmeden yeşil yanmamış onun için. Acizlik, şaşkınlık, komiklik, mantık dışılık,

mecalsizlik, mutluluk, mutsuzluk.ne varsa hepsiyle yüzleştirmiş bizi. Soruları da düzeltmemiş, nezaketli olsunlar diye gramerini değiştirmemiş. Nasılsa öyle. Öyle çıplak ve acı, öyle aciz ve sakin, öyle derin ve ısrarcı.

Bizim yolculuklarımızın, birbiri içinden geçen yollarında yaşanıyor bu hikayeler. Benzeştikleri yönlerine, ayrıldıkları yanlarına, bizim de dahil olduğumuz yolcular onlar.

Derini derin, siyahı siyah 'Derin Siyah'ın. Dikkat! Derin Siyah'ın derininden bir hamlede (bir okuyuşta) çıkamayabilirsiniz.!

ISMAIL SERT

MÜLAKAT ANILARI

Mehmet Erkan

Varlık Yayınları

Mehmet Erkan, 1981 yılında doğmuş; 2002 ve 2004 yıllarında Ömer Seyfettin Hikaye Yarışmasında mansiyon, 2005 yılında da Yaşar Nabi Nayır Öykü ödülü kazanmış genç bir öykücü. Yaşar Nabi Nayır Öykü ödülünü kazandığı Bir Safın Öyküsü dosyası ile beraber, Mülakat Anıları: Bir Başka İnsan Kaynakları kitabı ikinci kitabı. 119 sayfalık kitap, kitabın tamamının da ana konusu olan bir insan kaynakları yöneticisinin gözlem, düşüncelerinden oluşan altı öyküden oluşuyor.

Kitaptaki öykü isimleri yan yana geldiğinde bir iş ilanını andırıyor: Üniversite Mezunu, İngilizce Bilen, Kırk Yaşının Aşmamış, Dış Görünümüne Özen Gösteren, Esnek Çalışma Saatlerine Uyum Sağlayabilecek, Yeni Mezun. Her öyküde aranan özelliklere göre mülakata gelen kişilerle diyaloglar, bu kişilere dair gözlemler, anlatıcının geçmişteki benzer durumlar ile kurduğu bağ gibi konular metnin omurgasını oluşturuyor. Kitabın arka kapağındaki yayıncı notunda ve yazarın öykülerde pek rastlamadığımız bir şekilde yazdığı önsözde belir-

O
J
<
H

•HH

O

tildiği gibi, gerçek olaylardan esinlenerek, gerçekten hareket edilerek oluşturulmuş öykülerden oluşuyor kitap. Bahsedilen bilgi kaynaklarımıza ek olarak yazarın özgeçmişi de bir bilgi kaynağı bizler için. Yazarın "insan kaynakları yöneticisi" olarak çalıştığı artık bizler için ezberlenen bir gerçek. Bu neden önemli?

Öyküde yeni şeyler deneme cesareti, cüreti daha çok gençlerde oluyor galiba. Erkan'ın da zor bir denemeye giriştiğini söyleyebiliriz. İnsanın mesleki bilgisi, ilgisi, görgüsü ile kurmaya çalıştığı öykü, bir şekilde kendini öykülüğün dışına savurmak için zorlar durur. Yine aynı sorun çıktı karşımıza: Öykülerin zaman zaman öykü dışına çıkıp önce 'anı', daha da ilerleyip giderek "nasıl iş bulunur" veya "bir iş adamının tecrübeleri"ne dönüştüğüne önemle dikkati çekmek zorundayız.

Mehmet Erkan sağlam bir gözlemcilik ortaya koyuyor kitabında, yine iç içe geçen farklı olaylar, geçmişe dönmeler... Bunlar elbette iyi öykülük için yeterli değil ama Erkan'ın yazdıklarından, iyi öykü yoluna kolay gireceğini, kolay da ilerleyeceğini çıkarabiliriz. Yazarın, denemesi ve deneme cesareti göstermesinin takdirlik olduğunu da belirtmeliyiz. Ama öyküye niyetlenip de öykü olduğunu söylediğimiz, düşündüğümüz metinlerin öykü sınırları dışına taşması riski göz

önünde tutulmalıdır. Yazılanlar kötü mü? Asla, dönemsel olarak benim için de eğlenceli, tecrübe öğrenme ve diğer açılardan güzel bir kitap. Ama gelin görün ki, bu severek okuduğum kitabın öykü olmadığı veya daha da yumuşatarak söylersek öykü olmamaya doğası gereği direnen metinler olduğunu da söyle-

mek zorundayım. Erkan diğer öykülerini merak edip incelemeseydim, aslında Mülakat Anıları'nın bir deneme, yenilik arayışı olduğunu söylemezdim. Allah'tan ciddi ciddi öyküleri var yazarımızın. Konuyla ilgili son bir nokta; yazılan metin gerçekten hareket edilerek oluşturulsa da, sonuçta bir öyküsel kurgudur. Metin kendisinin öykü olduğunu unutturmamalıdır. Gerçek ile kurgu arasındaki fark burada. Net-

liği olmayan bir gerçek yine de gerçektir; gerçeğe en yakın kurgu yine de kurgudur. Ve bizler gerçeği kendi sahasında, kurguyu kendi sahasında alkışlarız.

Mehmet Erkan, Mülakat Anıları ile farklı bir şeyler denemiş, bazı sorunlarına rağmen güçlü bir gözlemi öne çıkan, pürüzsüz bir dile sahip olan, öykü atmosferi içine okuru sokmayı başarabilen izlenmesi gereken bir isim.!

MURAT EROL

*mülakat anıları:
bir başka insan kaynaklı*

^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^